

HANS CHRISTIAN ANDERSEN

POHÁDKY

OBSAH

Pohádka života

Křesadlo

Slavík

Pastýřka a kominíček

Sněhová královna

První pohádka, v níž se vypravuje o zrcadle a střepinách

Druhá pohádka O hošíkovi a děvčátku

Třetí pohádka O stařeně, která měla zahradu a uměla čarovat

Čtvrtá pohádka O princovi a princezně

Pátá pohádka O loupežnickém děvčátku

Šestá pohádka Laponka a Finka

Sedmá pohádka Co se dalo v zámku Sněhové královny a co se přihodilo potom

Smrček

Starý dům

Čarovná truhlice

Statečný cínový vojáček

Dva přátelé

Malenka

Bezová matička

Divoké labutě

Sviňáček

Šťastná rodina

Císařovy nové šaty

Ropucha

Uspávač

Pondělí

Úterý

Středa

Čtvrtek

Pátek

Sobota

Neděle

Mořská ženka

Hloupý Honza

O princezně na hrášku

Ošklivé kačátko

Stříbrňák

Kdo skočí nejvýš

Pět hrášků v jednom lusku

Pokladnička

Helenčiny květiny

Pohádka života

Před více než sto padesáti lety žili v dánském městě Odense v jedné malé chudé jizbě mladý obuvník se svou ženou. Byli velmi chudí, ale měli se nesmírně rádi. Muži bylo něco přes dvacet let, byl velmi přičinlivý a nadaný, a jeho žena, o několik let starší, měla srdce plné lásky. Mladý švec se teprve nedávno „udělal pro sebe“ a sám si zrobil verpánek i postel. K vyrobění této postele použil dřeva z katafalku, na němž krátce předtím stála rakev jednoho tuze vznešeného hraběte. Útržky černého sukna na pelestech ještě na to upomínaly. Místo vznešeného hraběcího nebožtíka, obklopeného kvítím a planoucími svícemi, octlo se na této posteli dne 2. dubna 1805 živé plačící děcko – *Hans Christian Andersen*.

Jediná světnička, téměř přeplněná chudým zařízením, sestávajícím z verpánku, lůžka a sklápěcí lavice, byla domovem jeho dětství. Avšak stěny byly ověšeny obrázky, na policice nad verpánkem stály hezké hrnečky, sklenice a drobnůstky, lesklé talíře a cínové nádoby. Z kuchyně se lezlo po žebříku na půdu a tam v okapovém žlábků mezi oběma sousedícími domy byl velký truhlík s hlínou, v níž rostla pažitka a petržel. To byla matčina zahrádka, která dosud kvete v Andersenově pohádce Sněhová královna.

Třeba jeho rodiče byli velmi chudí, byl jimi Hans Andersen přímo hýčkán. Od matky často slyšel, že se má on docela jinak, než ona se měla, že se má jako hraběcí dítě; ji prý vyhnali jako dítě na žebrotu, a protože žebrot neuměla, sedávala u potoka pod mostem a plakávala. Dětské oči chlapcovy ji viděly hned tak jasně, že se při tomto líčení vždycky rozplakal. Měl svou maminku tuze rád, a když se později stal velkým spisovatelem, napsal o ní řadu pohádek i básní. Připomíná tím našeho velkého básníka Jana Nerudu, jenž také věnoval své nejlepší dílo své milované, chudé matičce. – Laskavý Andersenův otec vyřezával synkovi hračky a obrázky a čítal mu pohádky. Netušil tehdy, že jeho synáček jednou sám bude skládat krásné pohádky, které jej proslaví po celém světě.

Když Hans Andersen poněkud povyrosl, bylo jeho nejmilejší zábavou loutkové divadlo. Otec mu vyřezával figurky ze dřeva a vždycky vlídná maminka mu dávala ústřížky různých látek, aby jimi mohl své malé herce vystrojit. Kulisy a oponu si namaloval sám a projevoval i v tom značnou zručnost. Hrál nejprve pohádkové hry, které mu otec předčítal, ale brzy začal skládat pro své divadélko hry vlastní. Již tehdy se v jeho dětské duši projevovala touha být jednou sám velkým hercem nebo slavným divadelním spisovatelem. – Tento sen se mu také vyplnil, neboť skutečně po letech se jeho hry hrály na největších dánských jevištích.

Mysl chlapcovu však zaujímaly postupně i jiné dojmy. V létě jej otec brával skoro každou neděli do přírody, kterou sám tolik miloval, a učil svého synka lásce k přírodě. V knihách Andersenových poznáváme tuto lásku a hluboké pochopení pro dění přírodní na krásných líčeních přírody. Zeleň a květiny také zdobily chudobnou světničku Andersenových, kterou matka udržovala ve vzorné čistotě a zahřívala ji láskou k své milované rodině.

Ale chudého chlapce, který již od dětství projevoval umělecké sklony a zvláštní nadání, byl by málem stihl osud jeho otce: Ten totiž také toužil být umělcem, ale pro chudobu musil se vyučit ševcem a pak se po celý život těžko protloukal. – Hans Christian Andersen se měl věnovat řemeslu otcovu. Ale jedna moudrá žena „prorokovala“ jeho matce, že na počest Hanse Christiana bude jednou celé jeho rodné město Odense slavnostně osvětleno. Rodiče uvěřili tomuto „proroctví“ a dovolili chlapci odejít s malým ranečkem do Kodaně, hlavního města dánského, kam tolik toužil a kde doufal, že se splní jeho krásný sen – být velkým umělcem. Šťastný osud jej tu provázel hned od mládí a zůstával mu věrným průvodcem i v letech pozdějších – Příčiněním několika dobrodinců, které v Kodani našel, mohl studovat nejprve na pěvecké škole – neboť projevoval značné nadání hudební a měl krásný hlas – pak na středních a konečně i na vysokých školách. Později dostal i státní stipendium, takže mohl uskutečnit svůj další sen – poznat cizinu. Cestoval pak řadu let po západní a jižní Evropě, hlavně po Francii, Švýcarsku a Itálii. Tam poznal i nový život, nové lidi, a hlavně novou přírodu, hory, lesy, moře, jež krásně vylíčil v řadě knih, hlavně v knize obrázků z Itálie, ve svých románech (jmenují se: Jenom šumař, O. T., Dvě baronky), v povídkách a básních, nejvíce však ve svých pohádkách, jež mu přinesly velkou oblibu nejprve v rodném Dánsku a potom po celém světě.

Do Odense se po letech skutečně vracel za lampiónového osvětlení jako velký umělec a tam, vyznamenán nejvyššími poctami, prožil stáří na svém statečku, který sám nazval Rolighet (tj. Místo klidu). Tam také zemřel 4. srpna 1875.

Z celého Andersenova odkazu, zahrnujícího mnoho básní, románů, povídek a divadelních her, nejcennější jsou jeho pohádky, které patří mezi nejoblíbenější knihy všech časů a národů. Čtou je mladí i staří, děti i dospělí, a budou je jistě číst lidé i po mnoha letech. O takovýchto uměleckých dílech říkáme, že jsou nesmrtelná.

V čem je jejich půvab a cena? Co jim zaručuje jejich nesmrtelnost? Je to především jedinečné vyprávěcí umění Andersenovo. Do prostého, ale velmi poutavého vyprávění vkládá Andersen svou životní moudrost a vede čtenáře k správnému názoru na život a lidi. Učí je rozumět duši

lidské, nalézat v ní skryté krásy a tak si uchovávat lásku k lidem, zvláště k utlačovaným a poníženým.

Také v Andersenových pohádkách, jako ve všech národních báchorkách, nalézáme postavy králů, boháčů a mocných vládců. Ale zde nejsou předmětem obdivu; naopak, vedle lidí chudých a poctivých se jejich zdánlivá velikost zmenšuje a tratí. Skutečná velikost totiž – tak učí Andersen – je v srdci, v lásce k člověku, v poctivé práci a ušlechtilé snaze konat dobro a být užitečným svému okolí a všemu lidstvu. Prostá upřímnost povahy vítězí nad veškerou falší a dobrý člověk stojí ve své prostotě mnohem výše než všichni ti vládcové, mající v rukou moc a bohatství.

Tomu všemu nás učí Andersen a zároveň uchvacuje čtenáře bohatým, dějem a svěžestí svého vyprávění, které bývá často veselé a jadrné.

Pro tyto půvaby zůstávají pohádky severského umělce opravdu nesmrtelnými.

G. P.

Křesadlo

Křesadlem kdysi rozdělávali lidé oheň, ještě než byly vynalezeny zápalky. Skládalo se z kamínku, ocelové tyčinky a troudu (hořlavé vlny). Když se kříslo ocelí o kámen, vzlétla jiskra a zapálila troud. O takovém křesadle znám tuto pohádku:

Po silnici si vykračoval voják: Ráz, dva! Ráz, dva! Měl torbu na zádech a šavli po boku; byl ve válce a teď se vracel domů.

Potkal starou čarodějnici; byla tuze ošklivá, spodní ret jí visel až na prsa. Dala se s ním do hovoru:

„Dobrý večer, vojáčku! Když máš tak pěknou šavli a velkou torbu, to jsi opravdový voják, a chceš-li, dostaneš peněz, kolik budeš chtít.“

„Děkuji ti, stará čarodějnice!“ odpověděl voják.

„Vidíš támhle ten vysoký strom?“ pravila čarodějnice a ukazovala na strom, který stál blízko nich u cesty. „Je uvnitř dutý. Vylez na vršek a tam spatříš otvor. Tím se můžeš protáhnout, a

tak se dostaneš hluboko do stromu. Ováží ti provaz okolo těla, abych tě mohla zase vytáhnout, až na mne zavoláš.“

„A copak mám v tom stromě dělat?“ tázal se voják.

„Nabrat si peníze!“ řekla čarodějnice. „Abys věděl: Až se dostaneš stromem k zemi, uvidíš velkou chodbu; je jasně osvětlena, protože tam hoří víc než sto svítilen. Potom spatříš troje dveře a ty můžeš otevřít. Klíče jsou v nich. Až vejdeš do první komory, uvidíš uprostřed na podlaze velikou bednu; na ní bude sedět ohromný pes s očima jako dva čajové koflíky. Ale ty se ho neboj! Já ti dám svou modře pruhovanou zástěru; rozestři ji na podlaze, pak vezmi rychle toho psa, posad' ho na mou zástěru, otevři bednu a naber si peněz, kolik chceš. Jsou tam samé měďáky. Chceš-li však raději stříbrňáky, jdi do druhé komory! Tam sedí pes s očima jako dvě mlýnská kola; ale ty se ho neboj, jen ho posad' na mou zástěru a naber si peněz. Chceš-li však mít zlatáky, tož můžeš také dostat, kolik jich uneseš; jenom vejdi do třetí komory! Ale pes, který tam sedí na bedně s penězi, má oči – nu, jako dvě kulaté věže! Je to pořádný pes, tomu věř! Ale neboj se ho, jen ho posad' na mou zástěru, tak ti nic neudělá. A potom si naber z bedny zlata, kolik budeš chtít!“

„To by nebylo zlé!“ dodal voják. „Ale co za to chceš, stará čarodějnice? Něco jistě budeš chtít, myslím si.“

„Ne,“ řekla čarodějnice, „nežádám ani haléř. Jen mi přines staré křesadlo, které tam zapoměla moje bába, když byla posledně dole.“

„Dobrá, tak mi uvaž ten provaz okolo těla,“ pravil voják.

„Tady je,“ řekla čarodějnice, „a zde je moje modře pruhovaná zástěra.“

Potom vylezl voják na strom, spustil se otvorem dovnitř a již stál, jak mu čarodějnice řekla, ve veliké chodbě, kde hořelo několik set svítilen.

Otevřel první dveře. Hu! Tam seděl pes s očima jako dva čajové koflíky a díval se na něj.

„No, ty jsi náramně krásný!“ zvolal voják. Pak posadil psa na čarodějčinu zástěru a nabral si měďáků, co se mu vešlo do kapes.

Potom zavřel bednu, posadil na ni psa a šel do druhé jizby.

Ech! Tam seděl pes s očima jako dva mlýnské kameny.

„Jen tak na mne nekoukej,“ zvolal voják, „mohly by tě z toho bolet oči!“ I posadil psa na čarodějčinu zástěru. Ale když spatřil v bedně tolik stříbrňáků, vyházal z kapes všechny měďáky a naplnil kapsy i brašnu samými stříbrňáky.

Potom šel do třetí komory. – Ne, tohle bylo opravdu škaredé! Pes, který v ní seděl, měl oči jako dvě kulaté věže a otáčely se mu v hlavě kolem dokola.

„Dobrý večer!“ pozdravil voják a sáhl po čapce. Takového psa ještě nikdy neviděl. Když se však pes na něj hodnou chvíli díval, pomyslí si voják, že by už toho mohlo být dost, i posadil psa na zem na čarodějčinu zástěru a otevřel bednu.

No ne, panebože, tam vám bylo zlata! Mohli byste za to koupit celé město se všemi cukrářskými krámy, všechny cínové vojáčky, biče a houpací koně, co jich je na světě. To bylo zas jednou peněz!

I vyházal voják všechny stříbrňáky, jimiž si naplnil kapsy a brašnu, a nacpal tam místo nich samé zlatáky, ba nastrkal je i do čapky a do bot, takže mohl sotva chodit. To měl peněz!

Pak posadil psa na bednu, zavřel dveře a zvolal otvorem ve stromě:

„Tak mě už vytáhni, stará čarodějnice!“

„Máš křesadlo?“ zeptala se bába.

„A bodejt!“ zvolal voják, „na to jsem úplně zapomněl!“ I vrátil se pro křesadlo.

Čarodějnice ho potom vytáhla, a tak stál opět na silnici, kapsy, boty, brašnu a čapku plné peněz.

„Copak budeš dělat s tím křesadlem?“ tázal se voják.

„Po tom ti nic není!“ odsekla čarodějnice. „Vždyť máš peníze! Jen mi dej křesadlo!“

„Láryfáry!“ vzkřikl voják. „Bud' mi hned řekneš, co chceš s tím křesadlem, nebo vytáhnu šavli a useknu ti hlavu!“

„Neřeknu,“ odpověděla čarodějnice.

Voják jí tedy usekl šavlí hlavu.

Tak, tady lež! Pak naházal všechny zlatáky do její zástěry, hodil si to jako ranec na záda, strčil křesadlo do kapsy a šel rovnou do města.

Bylo to nádherné město. Voják šel do nejkrásnějšího hostince a žádal nejlepší pokoje a vybíral si jídla, která měl rád. Neboť byl nyní bohat, když měl tolik peněz.

Podomkovi, který mu cídil boty, se ovšem zdálo, že takový bohatý pán má kupodivu staré boty. Voják si totiž ještě nekoupil nové. Druhého dne si však pořídil nejenom boty, ale i velmi krásné šaty.

Nyní se stal voják vznešeným pánem. Lidé mu vyprávěli o všech zvláštnostech toho města a také o králi, který měl dceru, spanilou princeznu.

„Kdepak bych ji mohl vidět?“ tázal se voják.

„Tu nespatri nikdo!“ říkali všichni. „Bydlí ve velkém měděném zámku s mnoha a mnoha zdmi a věžemi kolem dokola. Nikdo mimo krále k ní nesmí, poněvadž bylo předpověděno, že se provdá za docela prostého vojáka, a to král nechce připustit!“

To bych ji rád viděl! pomyslnil si voják, ale nemohl se k ní nijak dostat.

I žil vesele, chodil do divadla, jezdil v královské oboře a rozdával chudým mnoho peněz. Tohle bylo od něho velmi hezké, neboť si z dřívějších dob pamatoval, jak bylo zlé nemít ani halěř. Nyní byl bohat, šatil se nádherně a získal mnoho přátel a ti všichni říkali, že je opravdový kavalír. To náš voják rád slyšel.

Ale protože každý den peníze jenom vydával a naprosto žádné nedostával, nezbylo mu nakonec víc nežli dva halěře. Musil opustit krásné pokoje, v nichž bydlel, a odstěhovat se do malé úzké komůrky až pod střechnu, cítit si sám boty a zašívát je stehovačkou. Nikdo z jeho přátel již k němu nepřicházel, protože se k němu muselo šlapat po mnoha schodech. — — —

Jednoho velmi tmavého večera neměl náš voják ani na světlo. Náhle si vzpomněl, že zbyl malý oharek v křesadle, které našel v dutém stromě, do něhož mu čarodějnice pomohla. Vzal křesadlo a oharek, ale jak zakřesal a jiskry odlétly od kamene, otevřely se prudce dveře a před ním stál ten pes, jenž měl oči jako čajové koflíky a kterého spatřil dole pod stromem.

Pravil: „Co poroučí můj pán?“

„Copak je tohle!“ divil se voják. „To je nějaké zvláštní křesadlo, když s jeho pomocí mohu dostat, co chci!“

„Přines mi trochu peněz!“ řekl pak psovi a ten – hup, už byl pryč, a šup, už byl zase zpátky a nesl v tlamě velký pytlík plný peněz.

Nyní věděl voják, jaké má znamenité křesadlo. Když křisl jednou, přiběhl pes, který seděl na bedně s měďáky, křisl-li dvakrát, přiběhl ten, který měl stříbrňáky, a když křisl třikrát, přiběhl ten, který měl zlato.

I přestěhoval se voják zase dolů do krásných pokojů, chodil si v pěkných šatech, a tu se k němu znali hned zase všichni jeho přátelé a tuze si ho nadcházeli.

Jednou ho napadlo: To je divné, že princeznu není možno vidět! Prý je velmi spanilá, říkají všichni, ale co je to platno, když musí ustavičně sedět v tom velkém měděném zámku s mnoha věžemi! To by bylo, abych se k ní nedostal! Kdepak je moje křesadlo?

I vykřesal oheň a hup! už tu byl pes s očima jako čajové koflíky.

„Je sice již půlnoc,“ řekl voják, „ale já bych velmi rád viděl princeznu, alespoň na okamžik.“

Pes byl hned ze dveří, a nežli si mohl voják pomyslit, byl tu zpět – považte! – s princeznou. Spala na psových zádech a byla tuze spanilá. Voják se nezdržel a políbil ji, neboť to byl opravdový voják.

Pes potom odběhl s princeznou zpět. Ale když se rozednilo a král a královna pili čaj, vypravovala princezna, že se jí zdál dnes divný sen o psovi a vojákovi, že jela na psovi a voják že ji políbil.

„No tohle by bylo pěkné!“ povzdychla královna.

Příští noc měla jedna stará dvorní dáma bdít u lože princeznina, aby se přesvědčila, zdali je to opravdu sen či co.

Vojákovi se náramně stýskalo po spanilé princezně, i vzal křesadlo a přivolal zase toho psa. Pes rychle běžel do zámku, vzal princeznu a utíkal s ní, co mohl. Ale stará dvorní dáma si obula důkladné boty a běžela rovněž co nejrychleji za nimi. Když uviděla, že vešli do velkého domu, pomyslna si: Teď vím, kde jsou. A kusem křidy udělala na vratech velký kříž.

Potom šla domů a lehla si a také pes se vrátil s princeznou. Ale když uviděl kříž na vratech, kde bydlil voják, vzal také kus křídý a udělal kříže na všech vratech po celém městě. To bylo od něho chytré. Jak mohla dvorní dáma nalézt pravá vrata, když byly na všech vratech kříže!

Časně ráno šli se král a královna, stará dvorní dáma a všichni důstojníci podívat, kde princezna byla.

„Tady je to!“ zvolal král, když spatřil první vrata a na nich kříž.

„Ne, tadyhle je to, mužíčku,“ řekla královna, když uviděla jiná vrata a na nich kříž.

„Ale tady je také jeden a tady rovněž!“ říkali všichni. Kamkoli pohlédli, všude byl na vratech kříž. I poznali, že by hledali marně.

Ale královna byla velmi chytrá žena a uměla víc než jenom jezdit v kočáře. Vzala velké zlaté nůžky, rozstříhala jimi kus hedvábné látky a ušila z ní malý, hezounký sáček; ten naplnila drobnou, jemnou krupicí a přivázala jej princezně na noční úbor. Když to bylo hotovo, udělala do sáčku malý otvor, aby se krupice sypala celou cestu, kudy princezna pojede.

V noci opět přiběhl pes, vzal princeznu na záda a utíkal s ní k vojákovi. Ten ji měl velmi rád a přál si být princem, aby se s ní mohl oženit.

Pes neměl ani zdání, že se krupice sype od zámku až k vojákovu oknu, do něhož vběhl po zdi s princeznou.

A tak ráno poznali král a královna dobře, kde jejich dcera byla, i chytili vojáka a vsadili ho do žaláře.

Tak tu seděl. Ach, jaká tam byla tma a dlouhá chvíle! Pak mu řekli: „Zítرا ráno budeš viset!“ To ovšem nebylo nic příjemného, a k tomu ještě zapomněl své křesadlo doma v hostinci!

Ráno viděl železnými mřížemi malého okénka, kterak lidé spěchají z města, aby se podívali, jak jej budou věšet. Slyšel vířit bubny a spatřil, jak pochodují vojáci. Všichni lidé spěchali.

Byl mezi nimi také ševcovský učedník s koženou zástěrou a trepkami. Běžel úprkem, až mu jedna treпка ulétla a přímo ke zdi, kde seděl voják a vyhlížel ven mřížemi.

„Hej, švícko! Nemusíš tak spěchat,“ volal na něj voják. „Bude ještě dlouho trvat, nežli mě povedou. Ale doběhneš-li tam, kde jsem bydlel, a přineseš-li mi mé křesadlo, dostaneš čtyři zlatáky! Ale vezmi nohy na ramena a ať už jsi zpátky!“

Ševcovský učedník by byl rád měl ty čtyři zlatáky, proto upaloval do města pro křesadlo, dal je vojákovi a – teď poslechněte, co se stalo!

Za městem byla postavena velká šibenice, kolem dokola stáli vojáci a mnoho set tisíc lidí. Král a královna seděli na nádherném trůnu hned naproti soudcům a celé radě.

Voják již stál na žebříku. Ale když mu chtěli hodit provaz na krk, pravil, že se přece vždycky dovoluje provinilci, nežli na něm vykonají trest, vyslovit nějaké nevinné přání. Že by si tak rád vykouřil dýmku tabáku, vždyť to bude poslední dýmka, které se mu dostane na tomto světě.

Král mu to nechtěl odepřít. I vyndal voják křesadlo, křísł jednou, dvakrát, třikrát – a již tu byli všichni psi, ten s očima jako čajové koflíky, ten s očima jako mlýnské kameny i ten, co měl oči jako dvě kulaté věže.

„Pomozte mi, abych nebyl oběšen!“ volal na ně voják. Hned byli psi mezi soudci a celou radou, chytili jednoho za nohy, druhého za nos a házeli je do vzduchu, mnoho sáhů vysoko, takže když zase spadli, rozbili se na kousky.

„Já nechci!“ křičel král. Ale největší pes ho uchopil i s královnou a hodil je za ostatními.

Tu se vojáci lekli a všichni lidé volali: „Vojáčku, buď naším králem a vezmi si spanilou princeznu!“

Potom usadili vojáka do královského kočáru a všichni tři psi tančili před ním a volali: „Hurá!“ A chlapci hvízdali na prsty a vojáci vzdávali čest. Princezna vyšla z měděného zámku, stala se královnou, a pane, líbilo se jí to.

Svatba trvala osm dní. Psi seděli s ostatními pozvanými za stolem a vyvalovali oči.

Slavík

V Číně, jak asi víte, byl kdysi císař Číňan a všichni jeho dvořané byli rovněž Číňané. Je tomu již mnoho a mnoho let, co se přihodil příběh, který budu vypravovat, ale právě proto stojí za poslechnutí, než se na něj úplně zapomeně.

Císařův zámek byl nejnádhernejší na světě; byl celičký z jemného porcelánu, velmi drahocenného, ale také velmi křehkého, takže všichni musili dávat pozor, aby se ho neopatrně

nedotkli. V zámecké zahradě byly přepodivné květiny a na nejkrásnějších byly přivázány stříbrné zvonečky. Ty zvonily, aby nikdo nešel okolo květiny, aniž si jí všiml.

Ano, všechno bylo velmi dobře promyšleno v císařově zahradě, která se rozprostírala tak daleko, že ani sám zahradník nevěděl, kde končí. Když jsi hodnou dobu šel tou zahradou, přišel jsi do překrásného lesa s vysokými stromy a hlubokými jezery.

Les sahal až k moři, které bylo modré a hluboké. Veliké lodi mohly plout až pod větve stromů a v těch bydlil slavík. Zpíval tak krásně, že i chudý rybář, který měl přece na starosti velmi mnoho jiných věcí, tiše naslouchal, když byl v noci na moři, aby zatáhl síť, a zaslechl slavíka.

„Panebože! Jak je to krásné!“ říkal. Potom se musel starat o své věci a zapomněl na ptáka. Ale příští noc, když rybář vyplul a nikdo nezpíval, říkal zase: „Panebože! Jak to bylo krásné!“

Ze všech zemí celého světa přicházeli cizinci do císařova města. Obdivovali se zámku a zahradě, když však zaslechl zpěv slavíkův, říkali všichni: „Ale tohle je nejhezčí!“

A cizinci o tom vyprávěli doma a učenci psali mnoho knih o městě, zámku a zahradě. Ale na slavíka nezapomněli, o tom hovořili nejvíc. A ti, kteří uměli básnit, psali překrásné básně vesměs o slavíku v lese u hlubokého moře.

Ty knihy šly do celého světa a některé se dostaly také k císaři. Seděl v lenošce, četl a četl, co chvíli pokyvoval hlavou, neboť jej těšilo číst ty nádherné popisy města, zámku a zahrady.

„Ale ten slavík je přece jen nejlepší ze všeho!“ bylo tam napsáno.

„Copak je to!“ zvolal císař. „Slavík! Vždyť ho ani neznám! Že je takový pták v mé říši, a k tomu ještě v mé zahradě? To jsem ještě nikdy neslyšel! O takové věci se dovím teprve z knih!“

Zavolal svého kavalíra, který byl tak urozený, že když se ho někdo méně urozený odvážil oslovit nebo se ho po něčem tázat, neodpovídal jinak než pouze: „P!“ A to přece nic neznamená.

„V mé zahradě prý je velmi pozoruhodný pták zvaný slavík!“ řekl císař. „Říkají o něm, že je nejlepší ze všeho v mé říši! Pročpak jste mi nikdy nic o něm neřekli?“

„Neslyšel jsem ještě nikdy jeho jméno,“ řekl kavalír. „Nebyl ještě nikdy představen u dvora!“

„Chci, aby sem dnes večer přišel a zpíval přede mnou,“ nařídil císař. „Celý svět ví, co mám, a já to nevím!“

„Neslyšel jsem ještě nikdy jeho jméno,“ opakoval kavalír, „ale budu ho hledat, a také ho najdu!“

Ale jak jej najít? Kavalír běhal po schodech nahoru dolů, probíhal sály a chodbami, potkal mnoho lidí, ale nikdo z nich neslyšel hovořit o slavíku. A kavalír běžel opět k císaři a řekl, že to je jistě báchorka, vymyšlená těmi, kdo knihy psali.

„Vaše Veličenstvo, neračiž věřit tomu, co se tam píše! Jsou to výmysly a snad cosi, čemu se říká černé umění.“

„Ale kniha, v které jsem to četl,“ pravil císař, „byla mi poslána od mocného císaře japonského, a tedy nemůže lhát. Chci slyšet slavíka! Ať je tady dnes v noci. Je v nejvyšší mé milosti! A nepřijde-li, dám všem dvořanům nabouchat na břicho, až se najedí!“

„Tsig-pe!“ řekl kavalír a běhal zas po schodech nahoru dolů a všemi sály a chodbami. A půl dvora běhalo s ním, neboť si nechtěli dát nabouchat na břicho. To bylo vyptávání po tom zvláštním slavíku, kterého znal celý svět, ale nikdo u dvora!

Konečně se ptali malé, chudé děvečky v kuchyni. Ta jim odpověděla:

„Toho slavíka dobře znám. Ten vám zpívá! Každý večer smím donést trochu zbytků jídel domů své ubohé nemocné matce, která bydlí až na břehu moře. A když se pak vracím a znavena odpočívám v lese, tu slýchám slavíka zpívat! Až se mi slzy derou při tom do očí; připadá mi, jako by mě moje matka líbala!“

„Poslyš, děvečko,“ řekl kavalír, „zaopatřím ti stálé místo v kuchyni a dovolení, abys směla vidět císaře, když jí, jestliže nás dovedeš k slavíkovi. Ten ptáček je totiž na dnešek pozván ke dvoru.“

I šli s děvečkou do lesa, kde slavík obvykle zpíval. Půl dvora šlo s nimi.

Když tak šli a byli v nejlepším, začala bučet kráva.

„Ó,“ říkali dvořané, „tady jej máme! Toť opravdu pozoruhodné! Jaká síla je v tak malém zvířátku! Zcela jistě jsem jej slýchal již dříve!“

„Ale ne, to kráva tak bučí!“ zvolala děvečka. „Jsme ještě daleko od našeho místa!“

Vtom zakvákaly žáby v bažině.

„Skvostné!“ řekl čínský zámecký kaplan. „Již jej slyším, toť zní jako malé kostelní zvonečky.“

„Ale vždyť to jsou žáby!“ smála se děvečka. „Myslím však, že slavíka již brzy uslyšíme!“

Vtom začal slavík zpívat.

„To je on!“ zvolala děvečka. „Poslouchejte ho! A tamhle sedí!“ A ukazovala na šedého ptáčka nahoře ve větvích.

„Je to možné?“ řekl kavalír. „Tak jsem si ho nikdy nepředstavoval! Jak prostě vypadá! To jistě je tím, že vidí tolik vznešených lidí okolo sebe!“

„Slavíčku!“ zvolala děvečka hodně hlasitě. „Náš milostivý císař si přeje, abys před ním zpíval!“

„S největší radostí!“ odpověděl slavík. I dal se do zpěvu, až bylo radost ho poslechnout.

„To zní jako skleněné zvonečky!“ řekl kavalír. „A podívejte se na jeho hrdélko, jak se nadouvá! Toť podivné, že jsme ho dříve nikdy neslyšeli! Ten bude mít velký úspěch u dvora!“

„Mám zpívat ještě jednou před císařem?“ ptal se slavík, domnívaje se, že je císař přítomen.

„Můj znamenitý slavíčku,“ zvolal kavalír, „činí mi zvláštní potěšení, že vás smím pozvat na dnešek večer ke dvoru, kdež okouzíte Jeho císařskou Milost svým rozkošným zpěvem!“

„Můj zpěv se nejlépe vyjímá ve větvích!“ namítl slavík, ale šel s nimi přece rád, když slyšel, že si to císař přeje.

V zámku bylo všechno v lesku. Zdi a podlaha, všechno z porcelánu, zářily ve světle mnoha tisíc zlatých svítilen. Nejkrásnější květiny, které pěkně zvonily, byly postaveny po chodbách. Když tak všichni běhali, působili vánek, kterým se rozezvučely všechny zvonky, až nebylo nic jiného slyšet.

Uprostřed velkého sálu, kde císař seděl, bylo postaveno zlaté bidélko a na tom měl slavík sedět. Celý dvůr byl přítomen, a malé děvečce bylo dovoleno stát za dveřmi, neboť měla nyní

titul skutečné kuchařky. Všichni byli v plné nádheře a dívali se na šedého ptáčka, jemuž císař pokynul.

A slavík zpíval tak krásně, že císaři vstoupily slzy do očí. Tekly mu po tvářích, a tu zpíval slavík ještě krásněji, že to šlo až k srdci. Císař byl velmi dojat a prohlásil, že má slavík dostat jeho zlatý pantofel a že jej má nosit zavěšený okolo krku. To bylo největší vyznamenání, jaké císař mohl udělit. Ale slavík poděkoval za tuto poctu a řekl, že se mu dostalo již odměny.

„Viděl jsem slzy v očích císařových a vím, že císař bude nyní ještě laskavější k utlačovaným a trpícím.“

A potom zpíval opět svým sladkým, krásným hlasem.

„Toť náramně roztomilé chování,“ říkaly dvorní dámy a braly si vodu do úst, aby klokotaly, když s nimi někdo mluvil. Domnívaly se, že zpívají jako slavík. Dokonce i lokajové a komorné prohlásili, že byli spokojeni, a to již něco znamená, neboť oni jsou nejvybíravější a mají největší nároky.

Ano, slavík udělal opravdu štěstí.

Měl zůstat u dvora, mít svoji klec a úplnou volnost procházet se venku dvakrát za den a jednou v noci. Dostal dvanáct služebníků a ti jej měli držet na hedvábné stužce, přivázané k jeho nožce. Nebyla žádná rozkoš tak chodit.

Celé město hovořilo o zvláštním ptáku, a když se dva lidé potkali, tu neřekl jeden nic jiného nežli: „Sla-“ a druhý: „-vík“ a povzdechli a rozuměli si. Dokonce jedenáct hokynářových dětí bylo po něm nazváno, třeba nemělo ani jedno z nich nadání pro zpěv.

Jednoho dne došla císaři veliká krabice a na ní bylo napsáno: Slavík.

„To asi je zase nová kniha o našem slavném ptáku!“ řekl císař.

Ale nebyla to kniha. V krabici byl umělý slavík, který se měl vyrovnat tomu živému, ale byl úplně posázen diamanty, rubíny a safíry. Když jej natáhli, zpíval jeden z kousků, které zpíval skutečný slavík, a při tom hýbal ocáskem nahoru dolů a skvěl se stříbrem a zlatem. Okolo krku měl malý pásek a na něm bylo napsáno: „Slavík císaře japonského je chudý proti slavíku císaře čínského.“ –

Musíme ještě dodat, že v Japonsku vládl tehdy také císař, jako v tak mnohých zemích na světě.

„To je skvostné!“ říkali všichni. A ten, který přinesl umělého ptáka, dostal hned titul vrchního císařského dodavatele slavíků.

„Nyní ať zpívají spolu, to bude dueto!“

A museli zpívat spolu, ale nijak jim to nešlo. Skutečný slavík totiž zpíval podle svého způsobu, kdežto umělý pták podle válečku, který byl do něho vložen.

„Můj slavík za to nemůže,“ pravil jeho zhotovitel. „Je pevný v taktu – vždyť je z mé školy!“

I zpíval umělý pták sám. Udělal právě takový dojem jako ten opravdový, a k tomu byl ještě mnohem hezčí napohled: zářil jako náramky a jehlice nejvznešenějších dvorních dam a pánů.

Třiatřicetkrát zpíval týž kus, a přece se neunavil. Posluchači by ho byli rádi slyšeli ještě jednou, ale císař mínil, že by měl zase něco zpívat živý slavík. Ale kam se jen poděl? Nikdo nezpozoroval, že vyletěl otevřeným oknem ven do svých zelených lesů.

„Ale copak je tohle?“ zvolal císař udiven. A dvořané hubovali a mínili, že slavík je náramně nevděčné zvíře.

„Nejlepšího ptáka však přece máme!“ říkali. A tak musel umělý pták opět zpívat. Zpíval týž kousek počtyřicáté, ale oni jej celý ještě neznali, neboť byl velmi těžký. A jeho zhotovitel náramně ptáka chválil, ba ubezpečoval posluchače, že je lepší nežli skutečný slavík, a to nejenom zevnějškem, množstvím démantů, ale svými schopnostmi.

„Neboť, račte pohlédnout, pánové, a Vaše Veličenstvo přede všemi! U skutečného slavíka nikdy nemůžeme vypočítat, co přijde, ale u ptáka umělého je všechno jisté! Tak to je a nejinak! Můžeme se o tom přesvědčit, otevřít jej a ukázat, jak v něm leží válečky, jak jdou a jak jedno vyplývá z druhého! –“

„To je docela můj názor,“ říkali všichni. A zhotoviteli bylo dovoleno ukázat nejbližší neděli ptáka lidu. „Ať také slyší jeho zpěv!“ pravil císař.

Lidé slyšeli umělého slavíka a byli blaženi, jako by se byli opili čajem – tak totiž to dělají v Číně. A všichni říkali: „Ó!“ a zvedali ukazováčky obou rukou do výše a kývali hlavami.

Ale chudý rybář, který slyšel opravdového slavíka, říkal:

„Zní to dost pěkně a podobá se to slavičímu zpěvu, ale něco tomu schází, ani nevím co!“

Skutečný slavík byl vypovězen ze země a z říše.

Umělý pták měl místo na hedvábné podušce, těsně vedle lože císařova. Všechny dary, které dostal, zlato a drahokamy, ležely okolo něho a kromě toho byl poctěn titulem „zpěvák nočního stolku Jeho Veličenstva císaře v hodnosti číslo první po levé straně“. Neboť císař pokládal za čestnější tu stranu, na které je srdce. A srdce je i u císařů na levé straně.

Zhotovitel napsal dvacet pět svazků o umělém ptáku. Bylo to náramně učené a dlouhé a psáno nejtěžšími čínskými slovy. Všichni lidé říkali, že to četli a že tomu porozuměli, neboť jinak by byli pokládáni za hloupé a císař by jim byl dal nabouchat na břicho.

Tak to šlo celý rok: Císař, dvůr a všichni ostatní Číňané znali každý trylek ze zpěvu umělého ptáka z paměti, ale právě tím se jim ještě více líbil. Mohli sami zpívat s ním a také to dělali. Uličníci zpívali „tititi – klokloklo!“ a také císař tak zpíval. To bylo opravdu nádherné!

Ale jednou večer, když pták nejlépe zpíval a císař, leže na posteli, jej poslouchal, náhle něco uvnitř ptáka prasklo, pak ještě vrrr! – všechna kolečka se roztočila a nakonec hudba přestala.

Císař vyskočil z postele a dal hned zavolat svého osobního lékaře. Ale co mohl ten pomoci! Potom poslal pro hodináře a ten po mnohých řečech a dlouhém přemýšlení jakž takž uvedl ptáka do pořádku. Ale řekl, že je nutno ho šetřit, neboť prý jsou čepy v něm opotřebovány a není možné vsadit nové tak, aby dobře hrál.

V celé říši byl nad tím velký zármutek. Jenom jedenkrát za rok směli nechat ptáka zpívat, a to ještě s ním museli opatrně zacházet. A potom měl císařův kapelník vždycky malou řeč a těžkopádně vysvětloval, že to je právě tak krásné jako dříve. A tak bylo zase dobře.

Uplynulo pět let a v celé zemi byl opět veliký zármutek. Všichni měli svého císaře opravdu rádi, avšak císař onemocněl a říkalo se, že se již neuzdraví. Nový císař byl již zvolen a lidé stáli venku na ulici a tázali se dvorního kavalíra, jak je s jejich císařem.

„P!“ řekl a potřásl hlavou.

Studený a bledý ležel císař ve své veliké nádherné posteli. Celý dvůr myslel, že je mrtev, a všichni spěchali pozdravit nového císaře. Komorníci běželi ven, aby o tom hovořili, a služebné pořádaly kávové dýchánky.

Kolem dokola ve všech sálech a na chodbách byly koberce, aby nebylo slyšet, když někdo jde. Proto tam bylo ticho, velké ticho.

Ale císař ještě nebyl mrtev. Ztuhlý a bledý ležel v nádherné posteli s dlouhými sametovými záclonami s těžkým zlatým třepením. Vysoko nahoře bylo okno otevřeno a měsíc svítil dovnitř na císaře a umělého ptáka.

Ubohý císař nemohl ani téměř vydechnout, bylo mu, jako by něco tížilo jeho hrud'. Otevřel oči a spatřil, že mu Smrt sedí na prsou, že má na hlavě jeho zlatou korunu, v jedné ruce drží císařovu zlatou šavli a v druhé jeho nádherný prapor. A kolem dokola vyhlížely ze záhybů velkých sametových závěsů okolo postele podivné hlavy, některé velmi ohyzdné, jiné zas krásné a milé. Byly to všechny zlé i dobré skutky císařovy; dívaly se na něj nyní, když Smrt seděla na jeho srdci.

„Pamatuješ?“ šeptala hlava za hlavou. „Pamatuješ?“ A potom mu toho navypravovaly tolik, až mu pot vyvstal na čele.

„To jsem nikdy nevěděl,“ řekl císař. „Hudbu, hudbu, velký čínský buben!“ volal, „abych neslyšel, co povídají!“

Ale hlavy pokračovaly a Smrt kývala jako Číňan ke všemu, co říkaly.

„Hudbu! Hudbu!“ křičel císař. „Ty malý, rozkošný zlatý ptáčku! Zpívej přece, zpívej! Dal jsem ti zlato a drahokamy, sám jsem ti pověsil svůj zlatý pantofel okolo krku, tož zpívej, zpívej!“

Ale pták stál tiše. Nebyl tu nikdo, kdo by ho natáhl, a slavík jinak nezpíval. Jen Smrt se dále dívala na císaře velkými prázdny očními důlky. A bylo ticho, strašlivé ticho.

Vtom zazněl u samého okna překrásný zpěv. Byl to živý slaviček, který seděl venku na větvi. Slyšel o smutku císařově, i přišel, aby jej svým zpěvem potěšil a vzbudil v něm novou naději. A jak zpíval, bledly postavy víc a více, krev rychleji a rychleji proudila v slabém těle císařově a Smrt sama naslouchala a pravila:

„Zpívej dále, slavičku, jen zpívej!“

„Budu, dáš-li mi tu skvostnou šavli! Budu zpívat, dáš-li mi ten krásný prapor, dáš-li mi císařovu korunu!“

A Smrt mu dala za každou sloku písničky jeden klenot a slavík zpíval dále. Pěl o tichém hřbitůvku, kde rostou bílé růže, voní křoviny a svěží tráva je zavlažována slzami pozůstalých. Tu Smrt zatoužila po své zahrádce, i vznesla se jako chladná, bílá mlha oknem ven.

„Díky, díky tobě, nebeský ptáčku,“ volal císař. „Však já tě znám. Tebe jsem vyhnal ze své říše, a přece jsi svým zpěvem odčaroval tak ošklivé duchy od mé postele, odehnal Smrt z mého srdce! Jak se ti odměním?“

„Již ses mi odměnil,“ řekl slavík. „Slzy v tvých očích byly mi odměnou, když jsem poprvé zpíval, a to ti nikdy nezapomenu! Jsou to drahokamy, které lahodí srdci zpěvákovi. Můj zpěv tehdy napravil tvé srdce, že jsi od té doby byl k svému lidu laskav, dal jsi mu svobodu a sám bděl nad tím, aby mu nikdo neublížoval. Ale nyní spi a osvěž se a posilni! Budu ti zpívat!“

A zpíval – a císař upadl v sladký sen, tuze krásný a blahodárný.

Slunce na něj zářilo oknem, když se probudil posilněn a zdrav. Žádný z jeho služebníků se ještě nevrátil, neboť mysleli, že je mrtev. Ale slavík tu ještě byl a zpíval.

„Navždy musíš zůstat u mne!“ pravil císař. „Budeš zpívat jenom tehdy, kdy budeš chtít. A toho umělého ptáka rozbiju na tisíc kousků.“

„Nedělej to,“ řekl slavík. „Vždyť ti prokázal tolik dobrého, kolik dovedl! Podrž si ho jako dosud! Nemohu bydlet v zámku, ale dovoľ, abych přišel, až budu mít sám chuť. I budu kvečeru sedat tady na větvi u okna a zpívat tobě, aby ses rozveselil a také zamyslel. Budu zpívat o šťastných lidech a také o těch, kteří trpí. Budu zpívat o dobrém i zlém, které tě tajně obklopuje. Malý zpěváček se dostane daleko, k chudému rybáři, ke krovu rolníkovi, ke každému, kdo je daleko od tebe a od tvého dvora. Miluji tvé srdce víc než tvoji korunu. Přijdu, budu ti zpívat!“

Nato slavík odletěl.

Služebníci vešli, aby se podívali na svého mrtvého císaře. – Podivili se, když jim císař pravil:

„Dobré jitro!“

Pastýřka a kominíček

Snad jsi již někdy viděl takovou prastarou skříň, úplně zčernalou stářím a s vyřezávanými závitými a lupeny. Právě taková stála v jedné světnici. Byla dědictvím po prababičce a byly na ní vyřezány růže a tulipány odshora až dolů. Kromě toho byly na ní přepodivné závitky a mezi nimi vyhlížely jelení hlavičky s rozvětvenými parohy. Uprostřed byl na skříni vyřezán celý muž, náramně směšný napohled; šklebil se, ale tak, že to ani nevypadalo, jako by se smál, a na čele mu trčely kozí rohy. Také měl kozí nohy a dlouhý vous.

Děti ve světnici mu říkaly „kozonohý vrchní a spodní válečný generální velitel“, protože se to těžko vyslovuje a že to vypadá náramně vznešeně. Však také vyřezat jej nebylo jen tak lehké!

Tak zde tedy stál a díval se neustále na stolek pod zrcadlem, neboť tam stála spanilá malá pastýřka z porcelánu. Botky měla pozlacené, za pasem červenou růží, na hlavě zlatý klobouček a v ruce pastýřskou hůl. Byla krásná! Vedle ní stál malý kominíček, černý jako saze, ale byl také z porcelánu. Byl stejně čistý a pěkný a kominíka jenom tak představoval. Ten, kdo ho vyrobil, mohl z něho totiž právě tak udělat prince, to bylo docela jedno. Tu stál se svým žebříčkem a vypadal roztomile. Obličej měl však bílý a růžový, jakoby dívčí; to byla vlastně chyba, neboť trochu černý přece měl být. Stál docela blízko vedle pastýřky. Oba byli tam, kam je postavili, a když už tu spolu stáli, tak se zasnoubili. Hodili se k sobě znamenitě, neboť oba byli mladí a z téhož porcelánu a oba byli stejně křehcí.

Hned za nimi stála ještě jedna figurka, třikrát větší; byl to starý Číňan, který kýval hlavou. Byl také z porcelánu a říkal, že je dědečkem malé pastýřky, ale nemohl to dokázat; tvrdil, že má na ni právo, a proto přikývl, když se o ni kozonohý vrchní a spodní válečný generální velitel ucházel.

„Tadyhle máš muže,“ pravil starý Číňan pastýřce, „muže, který je myslím z mahagonového dřeva a mohl by tě udělat kozonohou vrchní a spodní válečnou generální velitelkou. Má plnou skříň stříbra, nepočítajíc do toho ani, co má v tajných příhradách.“

„Já nechci do tmavé skříně!“ zvolala pastýřka. „Slyšela jsem povídat, že tam uvnitř má jedenáct porcelánových žen!“

„Tak můžeš být dvanáctou!“ řekl Číňan. „Dnes v noci, až to v staré skříni zapraší, budete mít svatbu, jako že jsem Číňan!“

Pokynul hlavou a usnul.

Ale malá pastýřka plakala a dívala se na svého miláčka, porcelánového kominíčka.

„Prosím tě snažně,“ naříkala, „pojď se mnou do širého světa; zde nemůžeme zůstat!“

„Udělám všechno, co chceš!“ řekl kominíček. „Pojďme hned; myslím, že tě svým řemeslem uživím!“

„Kéž bychom již byli se stolu!“ volala pastýřka. „Nebudu klidná, dokud nebudeme venku v širém světě!“

Kominíček ji těšil a ukazoval jí, jak má klást nožky na vyřezávané hrany a pozlacené lupení kolem nohy stolu. Svůj žebřík také vzal na pomoc, a tak se dostali dolů na podlahu. Ale když se podívali na starou skříň, byl tam zvláštní ruch. Všichni vyřezávaní jeleni vystrkovali hlavy, zvedali parohy a otáčeli krkem. Kozonohý vrchní a spodní generální válečný velitel vyskakoval vysoko do vzduchu a volal na starého Číňana:

„Oni utíkají! Oni utíkají!“

Tu se naši uprchlíci opravdu polekali a skočili rychle na schůdek před oknem.

Tam ležely tři čtyři hry karet, ale ani jedna nebyla úplná, a loutkové divadélko, postavené, jak se dalo. Hráli tu právě komedii a všechny dámy z karet, srdcová, kárová, piková a křížová, seděly v první řadě a ovívaly se tulipány a za nimi stáli všichni kluci a ukazovali, že mají hlavu dole i nahoře, jak tomu bývá u karet. Komedie jednala o dvou, kteří se nemohli za sebe dostat, a pastýřka nad tím plakala, protože to byl její vlastní příběh.

„Já to nevydržím!“ volala. „Musím odtud!“

Ale když se zase dostali na podlahu a podívali se na stůl, probudil se starý Číňan a hýbal horním tělem, neboť dolejší jeho část byla jenom kus porcelánu.

„Teď sem jde starý Číňan!“ vzkřikla malá pastýřka a klesla hned na svá porcelánová kolínka, jak se polekala.

„Mám nápad!“ řekl kominíček. „Vlezeme tamhle do té velké vázy v koutě! Tam můžeme ležet na růžích a levandulích a naházet mu soli do očí, až přijde!“

„To nám nepomůže!“ pravila pastýřka. „A kromě toho vím, že starý Číňan a ta váza byli kdysi spolu zasnoubeni, a stará láska nerezaví. Ne, nic nám nezbyvá nežli jít ven, do širého světa!“

„Máš skutečně odvahu jít se mnou do širého světa?“ ptal se kominiček. „Povázila jsi, jak je velký a že se již nikdy sem nevrátíme?“

„Ano!“ řekla pastýřka.

Kominiček se na ni zadíval a pak řekl:

„Moje cesta vede komínem! Máš skutečně odvahu lézt se mnou kamny, sporákem a troubou? Tak se dostaneme do komína a v tom se již vyznám! Vystoupíme tak vysoko, že se k nám nedostanou, a tam nahoře je otvor do širého světa!“

I vedl ji k dvířkám u kamen.

„To je zde černo!“ zvolala pastýřka, ale šla přece s kominičkem sporákem a troubou, kde byla tma jako v pytli.

„Teď jsme v komíně!“ řekl. „Podívej se, jak tam nahoře září krásná hvězda!“

A opravdu to byla hvězda na nebi, která zářila přímo na ně, jako by jim chtěla ukázat cestu. I lezli a drápali se nahoru; byla to strašlivá cesta, tak vysoko, tak vysoko! Ale kominiček pomáhal pastýřce, zvedal ji, táhl, držel ji a ukazoval nejlepší místa, kam má postavit své porcelánové nožky, a tak se dostali až na okraj komína. Tam se posadili, neboť byli velmi unaveni, však také měli proč!

Nebe se všemi svými hvězdami se klenulo nad nimi, všechny střechy města bylo vidět dole. Dívali se tak daleko kolem, tak volně do světa! Ubohá pastýřka si to takhle nikdy nepředstavovala, i položila hlavičku kominičkovi na rameno a plakala, až se roztékalo zlato z jejího opasku.

„Tohle je příliš mnoho!“ volala. „Nevydržím to! Svět je příliš veliký! Kdybych byla zase na stolečku pod zrcadlem! Nebudu dříve veselá, dokud se tam nedostanu zpět! Šla jsem za tebou do širého světa, můžeš tedy zase ty za mnou zpět, máš-li mě rád!“

Kominiček jí rozumně domlouval, hovořil o starém Číňanu a o kozonohém vrchním a spodním generálním válečném veliteli; ale ona vzlykala tak silně a líbala svého kominička, že jí nemohl odolat.

I lezli zase s velkou námahou zpět komínem, lezli troubou a sporákem, což nebylo právě příjemné, a tak se dostali do tmavých kamen. Tu poslouchali skrze dvířka, co se děje ve světnici.

Bylo tam docela ticho.

Vyhlédli ven – ach! Tam ležel uprostřed podlahy starý Čiňan. Spadl se stolku, když chtěl za nimi, a rozbil se na kusy. Celá záda se odloupla a hlava se odkutálela do kouta. Kozonohý vrchní a spodní generální válečný velitel stál, kde vždycky stával, a přemýšlel o tom.

„To je strašlivé!“ volala malá pastýřka. „Můj dědeček se rozbil na kusy a my jsme tím vinni. To nepřežiji!“

A lomila drobnýma ručkama.

„Ten se dá ještě spravit!“ řekl kominiček. „Docela dobře se dá spravit! Jenom nebuď tak prudká! Když mu záda zatmelí a do šíje dají dobrý nýtek, bude zas jako nový, a ještě nám poví leccos, co nás bude mrzet!“

„Myslíš?“ ptala se pastýřka.

I vlezli opět na stůl, kde dříve stávali.

„Hleď, tak daleko jsme se dostali!“ řekl kominiček. „Mohli jsme si tu námahu uspořit.“

„Jenom kdyby již starého dědečka spravili!“ naříkala pastýřka. „Bude to hodně drahé?“ –

A opravdu jej spravili.

Dali mu zatmelit záda a do šíje mu dali dobrý nýtek, takže byl jako nový, jenomže nemohl již kývat hlavou.

„Vy jste se stal vysokomyslným od té doby, kdy jste se rozbil na kusy!“ pravil kozonohý vrchní a spodní generální válečný velitel. „Nechápu, na co jste tak pyšný. Tak dostanu ji, nebo nedostanu?“

A kominiček a malá pastýřka se dívali s pohnutím na starého Čiňana. Báli se tuze, že přikývne, ale on nemohl kývat a nechtělo se mu povídat někomu cizímu, že má nýtek v šíji.

A tak zůstala naše porcelánová dvojice pohromadě. Žehnali dědečkovu nýtku a měli se rádi, dokud se nerozbili.

Sněhová královna

Sedm pohádek

První

pohádka,

v níž se vypravuje o zrcadle a střepinách

Tak poslyšte, teď začneme! Až budeme na konci pohádky, budeme vědět víc, než víme nyní.

Byl jednou jeden zlý čaroděj. Ten vám byl tak zlý, inu, učiněný ďábel! Jednoho dne byl ve zvlášť dobré náladě. Podařilo se mu totiž zhotovit zrcadlo, které mělo tu vlastnost, že se v něm všechno dobré a krásné téměř úplně zmenšilo a všechno ničemné a špatné se v něm ještě zvětšilo. Nejkrásnější krajiny v něm vypadaly jako uvařený špenát a nejlepší lidé se stávali ošklivými nebo stáli na hlavě. Obličej se v něm tak zpitvořil, že ho ani nebylo možno poznat, a měl-li kdo třeba jen jedinou pihu, mohl být jist, že se mu v zrcadle rozleze přes celý nos a ústa.

Čaroděj si náramně liboval, že je to veselé, neboť každá dobrá, zbožná myšlenka, jež v člověku byla, obrážela se v zrcadle jako pošklebek; kouzelník-ďábel se svému uměleckému vynálezu dosyta nasmál! Všichni, kdož chodili k němu do čarodějnické školy – on totiž měl i svou školu – vypravovali kdekomu, že se podařil zázrak, a tvrdili, že se teprve nyní dá poznat, jak opravdu vypadá svět a lidé. Běhali po světě se zrcadlem a konečně nebylo na celé zemi člověka, který by nebyl v tom zrcadle zpitvořen.

I chtěli také doletět do nebe, aby si z něho tropili šašky. Čím výše však se zrcadlem letěli, tím více se třásl, až je sotva drželi. Letěli výš a výše, blíž k Bohu a nebi. Tu se zrcadlo náhle zatřásl tak strašlivě, že jim vyklouzlo z rukou a řítilo se dolů k zemi. Tam se roztříštilo na stamilióny, biliony a ještě více kousků, které způsobily ještě mnohem větší neštěstí než samo zrcadlo dříve. Neboť některé střepinky zrcadla byly sotva tak veliké jako zrnko prachu, i poletovaly širým světem, a když vletly lidem do očí, uvázly v nich. I viděli lidé všechny věci převráceně nebo si všímali jenom špatných stránek. Neboť každá střepinka podržela touž sílu, jakou mělo celé zrcadlo. Některým lidem se dostala střepinka až do srdce, a to bylo opravdu strašné, neboť jejich srdce se proměnilo v ledový střechýl.

Některé střepinky byly zase tak velké, že jich bylo použito za tabulky do oken, ale nebylo právě hezké dívat se skrze ně na své přátele. Jiné zase byly vsazeny do brýlí a lidé, kteří si tyto brýle nasadili, aby správně viděli a soudili, náramně se klamali.

Zloduch se smál, až se za břicho popadal, a tuze se mu to líbilo.

A ještě posud létají střepinky toho zrcadla vzduchem.

Tak poslyšte! – –

Druhá

pohádka

O hošíkovi a děvčátku

Ve velkém městě, kde je tolik domů a lidí, že nezbývá dost místa, aby všichni lidé mohli mít zahrádku, a proto se většinou musí spokojit s květinami v květináčích, bydlily dvě chudé děti. Měly dvě zahrádky o něco větší nežli květináče. Nebyli bratr a sestra, ale měli se právě tak rádi, jako by jimi byli. Jejich rodiče bydlili hned vedle sebe ve dvou podkrovních komůrkách, vlastně vikýřích, tam, kde se střechy domů dotýkaly. Od široké římsy běžela napříč mezi oběma okénky sousedních komůrek okapová roura, takže stačilo jenom ji překročit, aby ses dostal po římse od okna k oknu. A římsa byla velmi široká a ohrazená zábradlím.

Rodiče měli každý před svým okénkem dřevěnou truhličku a v ní zeleninu pro svou potřebu. Kromě toho byl v každé truhličce malý růžový keř a dařilo se mu znamenitě. Jednou napadlo rodiče postavit truhličky až k rouře, takže skoro sahaly od okna k oknu a vypadaly jako dva záhonky. Úponky hrášku visely dolů přes okraj truhliček a růžové keře vyrážely dlouhé větve, ovíjely se okolo oken a klonily se k sobě navzájem, takže to vypadalo jako slavobrána z květin a zeleně.

Protože truhličky byly příliš vysoko a děti věděly, že na ně nesmějí vylézt, bylo jim dovoleno navštěvovat se po římse a sedět na malých stoličkách pod růžemi, kdež se jim hrálo nádherně jako na balkóně.

V zimě ovšem bylo po radosti, neboť okna bývala úplně zamrzlá; i ohřívaly si děti halěř na kamnech a přikládaly jej na zamrzlou tabuli, až se udělal otvor, docela, docela vám okrouhlý. Tím se hezky dívalo roztomilé dětské oko, z jednoho okénka chlapcovo, z druhého dívčí.

Hoch se nazýval Kaj, děvčátko se jmenovalo Gerda. V létě se k sobě dostávali jediným skokem, v zimě musili nejprve slézt po mnoha schodech dolů a zase po mnoha schodech nahoru.

Venku poletoval sníh.

„To se rojí bílé včelky,“ říkala stará babička.

„A mají také svou královnu?“ ptal se hošík, neboť věděl, že skutečné včelky ji mívají.

„Ano, mají,“ pravila babička. „Létá tam, kde se nejhustěji chumelí. Je ze všech vloček největší a nikdy nezůstane tiše ležet na zemi, nýbrž vzlétne zase vzhůru do černého mraku. Za zimních nocí létá ulicemi města a nahlíží do oken a ta potom zamrzají tak podivně krásně, jako by na nich byly květy.“

„Ano, to jsme viděly!“ volaly děti, i věřily tedy, že je to pravda.

„A může Sněhová královna vejít do světnice?“ ptalo se děvčátko.

„Jen ať přijde,“ řekl chlapec. „Já ji posadím na teplá kamna, až se rozplyne.“

Ale babička jej pohladila po vlasech a vypravovala jiné pohádky. — —

Jednou večer, když malý Kaj byl doma a byl už napolo odstrojen, vylezl na stoličku a díval se malým otvorem. Několik vloček poletovalo venku a jedna z nich, největší, uvázla na obrubě jejich květinové truhličky. Rostla a rostla, až z ní byla celá žena, oblečená v nejjemnější závoj z miliónů hvězdovitých vloček. Byla velmi krásná a něžná, ale z ledu, z oslnivě zářícího ledu, přece však živá. Její oči se dívaly jako dvě jasné hvězdy, ale nebylo v nich klidu ani pokoje. Pokynula do okna a kývala rukou, až se chlapeček polekal a seskočil ze židličky. Vtom jako by venku letěl okolo okna veliký pták. —

Příštího dne byl ostrý mráz, potom nastala obleva a pak přišlo jaro. Slunce svítilo, pupence se rozvíjely, vlaštovky stavěly hnízda, okna se otvírala a naše dvě děti opět sedaly u svých zahrádek na římse vysoko nade všemi poschodími.

Růže kvetly toho léta obzvlášť krásně. Děvčátko se naučilo jedné písničky, v níž bylo také o růžích, a tu jí vždy přicházela na mysl její vlastní růže. Zpívala ji také před hochem a pak zpívali spolu:

„To je opravdu nadaná hlava!“

Ale bylo to onou střepinkou, která mu vlétla do oka, onou střepinkou, která mu tkvěla v srdci. Proto dráždil i malou Gerdu, která jej měla z celého srdce ráda.

Jeho hry se stávaly nyní docela jinými než dříve; byly velmi rozumné. Jednoho zimního dne, když opět padaly sněhové vločky, přinesl veliké zvětšovací sklo, nastavil cíp svého modrého kabátu z okna a zachytil na něj sněhové vločky.

„Podívej se nyní skrze sklo, Gerdo!“ řekl.

Každá vločka se velmi zvětšila a vypadala jako nádherný květ nebo desíticípá hvězda. Bylo to krásné.

„Vidíš, jak jsou umělecké!“ řekl Kaj. „A jsou mnohem zajímavější nežli skutečné květiny! Není na nich ani chybičky, jsou úplně přesné. Jenom kdyby netály!“

Brzy potom přišel Kaj s velikými rukavicemi na ruku a sáňkami na zádech. Křikl Gerdě do ucha:

„Já smím jezdit na Velkém náměstí, kde si hrají ostatní děti!“ A zmizel.

Na náměstí přivazovali někteří nejodvážnější chlapci své sánky k selským povozům a jeli s nimi takto velký kus cesty. Právě když byli nejveselejší a když se jim nejlépe hrálo, přijely veliké sáně. Byly úplně bílé a v nich seděl kdosi zabalen v řasnatou, bílou kožešinu a na hlavě měl bílou, huňatou čepici.

Sáně objely dvakrát náměstí. Kaj k nim hbitě přivázal své sánky a jel s nimi. Rychleji a rychleji jeli přímo do sousední ulice. Postava, držící otěže, obrátila hlavu a kývala na Kaje tak přívětivě, jako by se vzájemně znali. Kdykoli chtěl Kaj svoje sánky odvázat, kývala opět a Kaj zůstal.

Jeli městskou branou přímo ven. Tu se začalo tak hrozně chumelit, že hoch neviděl na krok před sebe. I jeli dále. Kaj pustil rychle provaz, aby se uvolnil od velikých saní, ale nebylo to nic platno, jeho sánky byly pevně přivázány a letěly s větrem o závod. I křičel hodně hlasitě, ale nikdo ho neslyšel. A sníh se sypal a sáně letěly kupředu; občas poskočily, jako by letěly přes příkopy a ploty. Chlapec byl velmi polekán; chtěl se modlit, ale vzpomněl si jenom na velkou násobilku.

Sněhové vločky byly větší a větší a konečně vypadaly jako veliké, bílé slepice. Náhle uskočily velké sáně stranou a zastavily se. Osoba, která v nich jela, vstala; její kožich a čepice byly samý sníh. Byla to paní, velmi vysoká, štíhlá a bělostná – byla to Sněhová královna.

„Dobře se nám jelo,“ pravila. „Ale nezebe tě? Vlez si do mého medvědího kožichu!“

Posadila ho do saní vedle sebe a ovinula svým pláštěm. Bylo mu, jako by upadl do sněhové závěje.

„Ještě je ti zima?“ tázala se a políbila ho na čelo.

Ó, to byl polibek studenější nežli led! Projel mu až k srdci, a on přece měl srdce napolo ledové. Bylo mu, jako by měl zemřít. Ale jenom na okamžik, potom to působilo právě příjemně – necítil již chlad kolem sebe.

„Moje sáně! Nezapomeň na mé sáně!“ to byla jeho první starost. Ty byly přivázaný k jedné bílé slepici, která letěla za nimi se sáňkami na zádech.

Sněhová královna políbila Kaje ještě jednou, a tu zapomněl na malou Gerdu a na babičku a na všechny doma.

„Již tě nepolíbím,“ řekla, „protože bych tě polibkem usmrtila!“

Kaj se na ni podíval. Byla velmi krásná; nedovedl si představit moudřejší a hezčí obličej. Již se mu nezdála být z ledu jako tehdy, když seděla před oknem a kývala na něj. Teď se mu zdála dokonalou, a nic se již nebál. Vypravoval jí, že umí počítat zpaměti, a to i zlomky, že ví, kolik čtverečních kilometrů měří jednotlivé země a kolik mají obyvatel. Usmíval se při tom. Leč náhle se mu zdálo, že to, co ví, ještě nestačí, i díval se vzhůru do velké vzdušné prostory. A ona s ním letěla, letěla vysoko, vzhůru až k černému mraku. A vichřice hučela a burácela, jako by zpívala staré písně.

Letěli přes lesy a jezera, přes moře a země. Dole pod nimi burácel chladný vítr, vlci vyli a sníh se leskl a nad nimi letěly černé, křičící vrány. Ale nahoře nade vším svítil měsíc, velký a jasný, a na něj se díval Kaj celou tu dlouhou, dlouhou zimní noc. Ve dne spal u nohou Sněhové královny. – –

O stařeně, která měla zahradu a uměla čarovat

Ale jak se dařilo malé Gerdě, když se Kaj nevracel? A kdepak byl asi Kaj? Nikdo nevěděl, nikdo to nedovedl vysvětlit. Chlapci jenom vypravovali, že ho viděli, jak si přivazuje sáňky k velkým, nádherným saním, které jely do ulice a branou ven. Nikdo nevěděl, kde je, mnoho slziček se uronilo a malá Gerda plakala upřímně a dlouho. Potom řekli, že je asi mrtev, že se utopil v řece, která tekla okolo města. Ó, to byly velmi dlouhé, temné zimní dny!

Přišla vesna s teplejšími paprsky slunečními.

„Kaj je mrtev a zmizel,“ řekla malá Gerda.

„Tomu nevěřím!“ řekl sluneční paprsek.

„Je mrtev a zmizel,“ řekla vlaštovkám.

„Tomu nevěříme!“ odvětily. A konečně tomu nevěřila ani Gerda.

„Vezmu si nové, červené střevíčky,“ řekla jednou zrána. „Ty, které Kaj ještě nikdy neviděl. Půjdu dolů k řece a zeptám se jí.“

Bylo ještě časně; políbila starou babičku, ještě spící, obula si červené střevíčky a šla docela sama branou k řece.

„Je to pravda, žes mi vzala mého malého kamaráda, s kterým jsem si hrávala? Dám ti své červené střevíčky, vrátíš-li mi ho!“

A zdálo se jí, že vlny pokyvují tak podivně. I vzala své červené střevíčky, nejdrahocennější svůj majetek, a hodila je oba do řeky. Leč ony padly až k břehu a vlnky jí je hned přinesly na zem, jako by jí řeka nechtěla vzít nejdrahocennější majetek, když nemá malého Kaje. Gerda však myslila, že nehodila střevíčky dost daleko, i vlezla do lodičky, která byla uvázána v rákosí, šla až na její druhý konec a hodila střevíčky znovu do vody.

Ale loďka nebyla pevně přivázána a Gerdiny pohybem se pohnula a odrazila se od břehu. Gerda to zpozorovala a snažila se z ní dostat, ale nežli se opět přiblížila na druhý konec, loďka byla na loket od břehu a ujížděla rychle po proudu.

Tu se malá Gerda velmi polekala a dala se do pláče. Nikdo ji však neslyšel, jenom vrabci, ale ti ji nemohli odnést na zem. I letěli podél břehu a prozpěvovali si, jako by ji chtěli těšit:

„Tady jsme! Tady jsme!“

Lod'ka letěla po řece a malá Gerda v ní seděla docela tiše a jenom v punčoškách. Její červené střevíčky plavaly za člunem, ale nemohly ho dohonit, neboť plul stále rychleji.

Krásně bylo na obou březích. Byly tu hezké květiny, staré stromy a horské stráně s ovci a kravami, ale nebylo vidět ani jediného člověka.

Snad mě řeka nese k malému Kajovi, myslila si Gerda a hned byla veselejší. Vstala a dívala se dlouho na krásné, zelené břehy.

Tu připlula k veliké třešňové zahradě, v níž stál domek s podivnými červenými a modrými okénky a doškovou střechou. Před ním stáli dva dřevění vojáci a vzdávali zbraní čest těm, kdož pluli okolo.

Gerda na ně volala, protože myslila, že jsou živí, ale oni ovšem neodpověděli. Připlula až k nim, neboť proud hnal lod'ku přímo k břehu.

Gerda volala ještě hlasitěji, i vyšla z domku stará, velmi stará žena, která se opírala o berličku. Na hlavě měla široký klobouk proti slunci, pomalovaný překrásnými květinami.

„Ubohé děťátko,“ řekla stařena. „Jakpak ses dostala na tenhle silný proud, který tě zahnal daleko do širého světa?“

Potom šla stařena až k vodě, opřela berličku pevně o lod'ku, přitáhla ji k břehu a vynesla z ní malou Gerdu.

A Gerda měla radost, že se dostala na zem. Ale také se trochu bála cizí stařeny.

„Tak mně přece vypravuj, kdo jsi a jak sem přicházíš,“ řekla stařena.

A Gerda jí vyprávěla všechno. Stařena potřásala hlavou a říkala: „Hm, hm!“ Když jí Gerda všechno vypověděla a otázala se jí, neviděla-li malého Kaje, řekla stařena, že sice nešel okolo, ale že jistě půjde, jen aby nebyla smutná a raději si pochutnala na jejích třešních. A at' se podívá na její květiny, které jsou krásnější nežli jakákoli obrázková kniha, neboť každá květina dovede vypravovat celou pohádku. Pak vzala Gerdu za ruku a vešly do chaloupky. Stařena zavřela za sebou dveře.

Okna tu byla vysoko, až u stropu, a tabulky v nich byly červené, modré a žluté. Denní světlo sem padalo velmi podivně a hrálo všemi barvami. Na stole byly překrásné třešně a Gerda si jich směla vzít, co chtěla.

Co takto jedla, česala ji stařena zlatým hřebenem, až se Gerdě kadeřily vlasy a velmi pěkně se leskly do žluta okolo malého přívětivého obličejce, který byl okrouhlý a podobal se růžičce.

„Takovou sladkou dívku jsem si již dlouho přála mít!“ řekla stařena. „Však uvidíš, jak se nám spolu dobře povede!“

A co tak česala malé Gerdě vlásy, zapomínala Gerda víc a více na svého kamaráda Kaje. Stařena se totiž vyznala v čárech, ale nebyla zlou čarodějnici. Čarovala jenom trochu pro své potěšení a chtěla si malou Gerdu podržet. Pak vyšla do zahrady a zvedla svou berličku nade všechny růžové keře. Třebaže růže překrásně kvetly, zapadly náhle do černé země, že ani nebylo vidět, kde stály.

Stařena se totiž bála, že by si Gerda vzpomněla na své vlastní růže, kdyby zde spatřila tyto květy. Tu by se také upamatovala na Kaje a utekla by jí.

I vedla Gerdu do květnice. – Co zde bylo vůně a krásy! Všechny květiny, jaké si jen možno pomyslit v kterékoli době roční, stály zde v plné nádheře. Žádná obrázková kniha by nemohla být pestřejší a krásnější.

Gerda poskakovala radostí a hrála si, až slunce zapadlo za vysokými třešňovými stromy. Pak jí stařena ustlala v pěkné postýlce s červenými, hedvábnými poduškami, protkanými modrými fialkami. Spalo a snilo se jí tuze krásně.

Druhého dne si směla opět hrát s květinami v teplém slunečním svitu; a tak to šlo mnoho dní. Gerda znala každou květinu. Ale třeba jich bylo sebevíc, přece se jí zdálo, že jedna chybí. Ale nevěděla, která to je.

Jednoho dne seděla a zadívala se na stařenčin klobouk s malovanými květinami, mezi nimiž nejkrásnější byla růže. Stařena zapomněla sejmut ji s klobouku, když ostatní schovala pod zem. Ale tak tomu bývá, že zřídka máme všechny myšlenky pohromadě.

„Cože!“ zvolala Gerda. „Nejsou zde žádné růže?“ I poskakovala mezi záhony, hledala a hledala, ale nemohla žádnou růži nalézt.

I sedla si a dala se do pláče. Ale její horké slzy dopadly právě tam, kde se propadl jeden růžový keř. Když teplé slzy ovlažily půdu, vyrazil ze země keř v plném květu, jako byl, než se propadl. Gerda jej objímala, líbala růže a myslela na krásné růže doma a s nimi na malého Kaje.

„Ó, jak jen jsem mohla zapomenout!“ řeklo děvčátko. „Vždyť jsem měla hledat Kaje! Nevíte, kde je?“ ptala se růží. „Myslíte, že je mrtev a že zmizel?“

„Mrtev není,“ řekly růže. „Byly jsme přece v zemi a v té jsou všichni mrtví; ale Kaj tam nebyl!“

„Děkuji vám!“ řekla malá Gerda, i šla k ostatním květinám, dívala se jim do kalíšků a tázala se: „Nevíte, kde je malý Kaj?“

Ale každá květinka snila v slunečním svitu svou vlastní pohádku. Gerda jich tolik od nich slyšela, ale žádná nevěděla o Kajovi.

Co asi povídala zlatá lilie?

„Slyš buben: Bum! Bum! Jenom dva zvuky, stále jenom: Bum! Slyš smuteční zpěv žen! Slyš volání knězovo! – Ve své dlouhé, červené říze stojí hindská ^[1] žena na hranici, plameny šlehají kolem ní a jejího mrtvého muže. Zdali plamen srdce zhyne v plameni hranice?“

„Tomuhle já vůbec nerozumím!“ řekla malá Gerda.

„To je moje pohádka!“ pravila zlatá lilie.

Co mluvil svlačec?

„Tam nad úzkou pěšinkou visí starý rytířský hrad. Hustý svlačec rozrostl se po starých, červených zdech, lupen na lupenu až k besídce. Tam stojí krásná dívka, naklání se přes zábradlí a dívá se na pěšinku. Žádná růže, klonící se mezi větvičkami, není svěžejší nežli ona; žádný květ jabloně se nechvěje nedočkavěji, když jej vítr odvívá ze stromu, nežli se chvěje ona. Jak šustí její nádherný šat! On ještě nepřichází!“

„Koho myslíš? Kaje?“ ptala se malá Gerda.

„Já mluvím jenom o své pohádce, o svém snu,“ odpověděl svlačec.

Co říkala malá sněženka?

„Mezi dvěma stromy visí na provazech dlouhé prkno, je to houpačka. Dvě hezounké dětičky – jejich šaty jsou bílé jak sníh a zelené hedvábné stuhy vlají z jejich klobouků – jsou na ní a houpají se. Bratr, větší z obou, stojí na houpačce, jednou rukou obemyká provaz, aby se udržel, neboť v druhé ruce má hrneček, v ústech má stébélko. Houpačka se hýbe a bubliny s krásnými, duhovými barvami poletují; poslední ještě visí na stébélku a otáčí se vánkem. Houpačka se hýbe. Černý psík, lehký jako ty bubliny, vzpřímí se na zadních nohách a chce také na houpačku; ta uletí, pes upadne, štěká a zlobí se. Děti jej dráždí – a bubliny praskají. Můj zpěv je takové houpající se prkno, takový praskající bublinový obrázek!“

„Snad je to pěkné, co vypravuješ, ale povídáš to tak smutně a vůbec ani nejmenuješ Kaje.“

Co povídají hyacinty?

„Byly tři krásné sestry, docela průhledné a jemné. Jedna nosila červené šaty, druhá modré a třetí úplně bílé. Ruku v ruce tančily na břehu tichého jezera v jasné záři měsíční. Nebyly to víly, byly to dcery lidí. Byla tam překrásná vůně a dívky zmizely v lese. Vůně se ještě zesílila. – Tři rakve, v nichž ty tři krásné dívky ležely, sjely z lesní houštiny na jezero. Svatojánské mušky poletovaly kolem, svítky jako chvějící se světélka. Spí ty tančící dívky, či jsou mrtvy? – Vůně květin praví, že to jsou mrtvolky; klekáníček vyzvání mrtvým!“

„Vždyť mě celou rozesmutníš,“ pravila malá Gerda. „Voniš tak silně, že musím myslit na mrtvé dívky! Ach, je tedy Kaj opravdu mrtev? Růže přece byly dole v zemi a říkají, že ne.“

„Kling, klang!“ zněly zvonečky hyacintů. „My nevyzváníme malému Kajovi, vždyť ho ani neznáme! Zpíváme jenom svou píseň, jedinou, již známe!“

A malá Gerda šla k blatouchu, který zářil mezi svými lesklými zelenými listy.

„Ty jsi malé, jasné slunéčko,“ řekla Gerda. „Pověz mi, víš-li, kde najdu svého malého přítele?“

A blatouch zářil velmi krásně a díval se na Gerdu. Jakou píseň by dovedl on zpívat? Jistě nikoli o Kajovi.

„Na jeden malý dvorek svítlo velmi teple boží slunéčko; byl první jarní den. Jeho paprsky se smekly po bílé susední zdi, vedle níž těsně rostla první žlutá květina a zářila jako zlato v teplých paprscích slunce. Stará babička seděla venku ve své lenošce; její vnučka, chudá, hezká služebná, přišla domů na krátkou návštěvu. Políbila babičku. V tomto upřímném

políbení bylo zlato, opravdové zlato srdce; v ústech zlato, v duši zlato a na vše zářilo zlaté slunce. –Hleď, to je moje pohádka!“ řekl blatouch.

„Moje stará, ubohá babička!“ povzdechla Gerda. „Ona jistě po mně teskní, truchlí pro mne, jako truchlila pro malého Kaje. Ale však já se již brzy navrátím domů a přivedu s sebou ještě Kaje. Ptát se květin nic nepomáhá, ty znají jenom svou píseň a mně nedovedou poradit!“

Vykasala si sukénku, aby mohla rychleji utíkat. Ale narcis ji šlehl přes nohu, když jej přeskakovala. Zastavila se, podívala se na štíhlou květinu a otázala se:

„Víš snad ty něco?“ A sehnula se k němu.

Hle, co povídal narcis:

„Vidím sám sebe! Vidím sám sebe! Ó, ó, jak voním! – V podkrovní světničce stojí polooblečená malá tanečnice. Stojí hned na jedné, hned na obou nohou, dupá na celý svět, ale jest jenom přeludem. Stříká vodu z čajové konvice na kus látky, kterou drží v ruce; je to šněrovačka. – Čistota je dobrá věc! Bílé šaty visí na věšáku, také ty vyprala v čajové konvici a usušila na střeše! Oblékla si je a uvázala si šátek jako šafrán žlutý okolo krku, aby se šaty zdály ještě bělostnějšími. Nohu vzhůru! Hle, jak se panenka vznáší na stonku! Vidím sám sebe! Vidím sám sebe!“

„Ale o to se já nestarám!“ řekla Gerda. „Tohle vypravování není pro mne!“ A Gerda běžela k plotu zahrady.

Dvířka však byla zamčena. Opřela se tedy o zrezavělou kliku, až povolila, a dveře se rozlétly a dívka vyběhla bosa do širého světa.

Třikrát se ohlédla, ale nikdo za ní neběžel. Konečně již nemohla běžet, i posadila se na velký kámen. Když se pak rozhlížela, bylo jaro již dávno pryč, byl pozdní podzim. V krásné zahradě, kde bylo stále slunce a květiny kvetly ve všech ročních dobách, to Gerda nezpozorovala.

Bože, to jsem se zdržela! pomyslíla si. Vždyť již nastal podzim! To si musím pospíšet!

Vstala rychle a vydala se na cestu.

Ó, jak jí nožičky bolely únavou! A kolem dokola byla zima a smutno. Dlouhé vrbové listy byly úplně žluté, rosa se v nich slévala a kanula dolů. A list za listem padal. Jenom trnka měla plody, ale tak trpké, že stahovaly ústa.

Ó, jak šedý a smutný se jí zdál širý svět! – –

Čtvrtá pohádka

O princi a princezně

Gerda si musila zase odpočinout. Po sněhu, hned proti místu, kde ona seděla, poskakovala velká vrána. Seděla tu již dlouho, dívala se na Gerdu a pokyvovala hlavou. Řekla: „Krá! Krá! – Dobrý den! Dobrý den!“

Nic lepšího nedovedla říci, ale smýšlela s dívčinou velmi dobře. Ptala se jí, kam jde tak sama po širém světě.

Gerda porozuměla velmi dobře slovu „sama“ a cítila, co to znamená.

I vyprávěla vráně celý svůj život a osud a otázala se jí, neviděla-li Kaje.

Vrána pokyvovala velmi vážně hlavou a potom zakrákala:

„To by mohlo být! To by mohlo být!“

„Cože? Ty myslíš!“ zvolala dívčinka a byla by vránu umačkala, jak jí líbala.

„No jen rozumně!“ řekla vrána. „Myslím, že by to mohl být malý Kaj. Ale jistě na tebe zapomněl pro svou princeznu.“

„On že je u nějaké princezny?“ ptala se Gerda.

„Ano, poslyš!“ řekla vrána. „Ale mně je tak obtížné hovořit tvou řečí. Rozumíš-li vraní řeči, budu ti lépe vypravovat!“

„Ne, tomu jsem se neučila!“ pravila Gerda. „Ale babička to dovedla a rozuměla ještě všelijakým řečem. Že jsem se tomu nenaučila!“

„Nevadí!“ řekla vrána. „Budu vypravovat, jak jen dovedu, ale za mnoho to ovšem nebude stát.“

I vypravovala, co věděla:

„V království, v němž jsme nyní, bydlí úžasně chytrá princezna. Však také přečetla všechny noviny, co jich je na světě, a zase to zapomněla, tak je chytrá. Onehdy sedí na trůně, což ovšem není nijak zvlášť zábavné, jak se o tom tvrdívá, i začne si pobrukovat tuhleto písničku: „Pročpak bych se nevdávala!“ – „Vida, to je nápad!“ povídá si a rozhodla se, že se provdá. Ale chtěla jen takového muže, který dovede odpovědět, když je osloven, a ne takového, který jenom stojí a vypadá vznešeně, neboť to je velmi nudné. I dala svolat všechny dvorní dámy. Když se dověděly, co princezna zamýšlí, velmi se zaradovaly.

„Tohle je hezké!“ říkala každá. „Právě jsem na to také myslila!“ – Věř mi, každé slovo je pravdivé, co ti tady říkám!“ dodala vrána. „Mám krotkou přítelkyni, která se volně prochází po zámku, ta mi tohle všechno vypravovala!“

Toť se rozumí, že ta její přítelkyně byla také vrána, neboť „vrána k vráně sedá“, praví přísloví.

A vrána pokračovala: „Noviny hned vycházely s rámcem ze samých srdcí a v těch byla začáteční písmena princeznina. V těch novinách stálo, že každý mladý muž slušného zevnějšku smí přijít na zámek a hovořit s princeznou. Z těch, kteří budou před ní mluvit, aby to bylo k poslouchání, vezme si za muže toho, který bude mluvit nejlépe! – Ano, ano! Mně to můžeš věřit, je to tak pravda, jako že zde sedím. Muži se hrnuli, byla tam tlačnice, ale nikomu se nepodařilo ani první, ani druhý den získat princeznu. Všichni pěkně mluvili, dokud byli venku na ulici, ale jakmile vešli do zámeckých vrat a spatřili postříbřenou stráž a na schodech lokaje samé zlato, a velké osvětlené sály, byli náramně pomatení. A když stáli před trůnem, na němž seděla princezna, nedovedli říci nic víc nežli opakovat poslední slovo, které ona řekla. Princezna ovšem neměla chuti slyšet to ještě jednou. Vypadalo to, jako by se uchazeči, dokud byli uvnitř, napolykali šňupavého tabáku a přicházely na ně mráčky; jakmile však vyšli na ulici, ano, to zase již dovedli hovořit. Stáli tak v řadě od městské brány až k zámku. Já sama jsem se byla na to podívat!“ pravila vrána.

„Hladověli a měli žízeň,“ pokračovala, „ale ze zámku se jim nedostalo ani sklenice odražené vody. Nejchytřejší si vzali sice s sebou chléb s máslem, ale nerozdělili se se sousedy. Každý si myslil: Jenom vyhlížej hodně hladově, pak si tě princezna nevezme!“

„Ale Kaj, malý Kaj!“ ptala se Gerda. „Kdy přišel! Byl mezi zástupem?“

„Jen počkej, jen počkej! Již jsme u něho! Třetího dne přišel chlapec bez koní a kočáru. Vesele kráčel rovnou k zámku. Jeho oči zářily jako tvoje, měl krásné, dlouhé vlasy, ale chudobné šaty.“

„To byl Kaj!“ jásala Gerda. „Ó, tedy jsem jej našla!“ A tleskala rukama.

„Na zádech měl raneček,“ dodala vrána.

„Ne, to byly zajisté jeho sáňky!“ namítla Gerda. „Neboť se sáňkami odešel!“

„To by mohlo být!“ řekla vrána. „Neprohlížela jsem jej tak zblízka. Ale to vím od své krotké přítelkyně, že když vešel do zámeckých vrat a spatřil postříbřenou stráž a na schodech lokaje samé zlato, nepřišel ani v nejmenším do rozpaků, ale pokynul jim a řekl: ‚To je asi nudné, takhle stát na schodech; já raději půjdu dovnitř!‘ Tam zářily sály v plném osvětlení. Tajní radové a excelence tam chodili slavnostně a nosili zlaté nádoby. Chlapcovy boty přílišně vrzaly, ale on si z toho nic nedělal!“

„To byl docela jistě Kaj!“ zvolala Gerda. „Já vím, měl nové boty, slyšela jsem v pokoji u babičky, jak vržou!“

„Ano, vrzaly!“ pravila vrána. „A on šel vesele přímo k princezně. Ta seděla na perle, veliké jako kolo od kolovratu, a všechny dvorní dámy se svými služkami a služkami služek a všichni kavalíři se svými sluhy a sluhy sluhů, kteří měli ještě zase své pomocníky, byli tu rozestaveni, a čím blíže stáli u dveří, tím pyšněji vypadali. Ani na pomocníka sluhy sluhova, který stále chodí v pantoflích, by sis málem netroufala podívat, tak pyšně stál ve dveřích!“

„To je asi strašlivé!“ řekla malá Gerda. „A Kaj přece dostal princeznu?“

„Kdybych nebyla vránou, tedy bych ji dostala já, i kdybych byla zasnoubena. On prý mluvil právě tak dobře, jako mluvím já, hovořím-li havraní řečí – tomu jsem se naučila od své krotké přítelkyně. Byl veselý a roztomilý. Nepřišel vůbec, aby se o ni ucházel, nýbrž jen, aby slyšel princezniny moudré řeči. A ona se mu líbila právě tak, jako se jí líbil on.“

„No, ovšem! To byl Kaj!“ zvolala Gerda. „Byl vždycky velmi chytrý, znal velkou násobilku i se zlomky! Ó, nechtěla bys mě vést do zámku?“

„Ovšem, to se snadno řekne!“ pravila vrána. „Jenom jak to uděláme? Promluvím o tom se svou přítelkyní, ta nám poradí. Neboť, abych ti upřímně řekla, takové děvčátko, jako jsi ty, nesmí tam nikdy vkročit!“

„Ale já smím!“ namítla Gerda. „Jakmile Kaj uslyší, že jsem nablízku, přijde hned pro mne!“

„Tož na mne počkej tady u schodů!“ řekla vrána, potřepala hlavou a odlétla.

Teprve když nastal večer a setmělo se, přiletěla zpět.

„Krák! Krák!“ pravila. „Mám tě od své přítelkyně mnohokrát pozdravovat! A zde je kousek chleba pro tebe; vzala jej v kuchyni, kde je ho dost, a ty jsi asi hladová. – Není možné, abys vešla do zámku, protože jsi bosa. Postříbřená stráž a lokajové ve zlatě by tě nepustili. Ale neplač, dostaneš se tam přece. Moje přítelkyně ví o zadních schůdcích vedoucích k ložnici a také ví, kde je klíč od nich!“

I vešly spolu do zahrady, do velkého stromořadí, v němž list za listem již opadával. Když pak světla v zámku pohasínala, vedla vrána malou Gerdu k zadním dvířkám, která byla jenom přivřena.

Ó, jak bušilo Gerdino srdce úzkostí a touhou!

Bylo jí, jako by se chystala k něčemu špatnému, a ona se přece chtěla přesvědčit, zdali je to malý Kaj. Ano, jistě je to on! Vzpomínala tak živě na jeho chytré oči, na jeho dlouhé vlasy: viděla jasně, jak se usmíval, když ještě sedali doma pod růžemi. Jistě se zaraduje, až ji spatří, až uslyší, jak dlouhou cestu prošla pro něho, a až se doví, jak všichni doma truchlili, když se nevracel.

Ó, jak se bála a zároveň radovala!

Již byly na schodech; tam hořela malá lampička na skříni. Uprostřed stála na podlaze krotká vrána, otáčela hlavu na všechny strany a prohlížela si Gerdu, která se ukláněla, jak ji tomu babička naučila.

„Moje přítelkyně mi o vás vypravovala velmi hezké věci, slečinko,“ řekla krotká vrána. „Vaše životní příběhy jsou rovněž velmi dojemné! Račte vzít lampu a já půjdu napřed. Půjdeme tadyhle tou cestou rovně, zde nikoho nepotkáme!“

„Mně připadá, že někdo za námi jde!“ poznamenala Gerda. Zaslechla totiž blízko sebe jakýsi šustot, jako by po zdi letěly stíny a pak koně s vlající hřívou a štíhlýma nohama, honci, pánové a dámy na koních.

„To jsou jenom sny!“ řekla vrána. „Jedou s myšlenkami naší vznešené vrchnosti na lov. A je tak dobře, aspoň je lépe můžeme pozorovat na posteli. Ale prosím, až se vám dostane hodností a úcty, abyste vždycky projevovala vděčné srdce!“

„Ale to nestojí za řeč!“ pravila vrána z lesa.

I vešly do prvního sálu, jehož stěny byly potaženy růžovým atlasem a vyzdobeny umělými květinami. Tu již šustěly sny kolem Gerdy, ale letěly tak rychle, že ani nespatriła vznešenou vrchnost. Jeden sál byl lepší než druhý, až zrak přecházel; konečně se dostaly do ložnice.

Strop v ní se podobal veliké palmě s listy z drahocenného skla, a uprostřed podlahy visely na tlusté zlaté tyči dvě postele, jež obě se podobaly liliím. Jedna byla bílá a v té ležela princezna; druhá byla červená a v té hledala Gerda malého Kaje. Odhrnula jeden červený lupen a spatřila hnědou Šíji. Ó, byl to Kaj! – Vykřikla velmi hlasitě jeho jméno, přiblížila k němu lampu – sny na koních opět zašuměly ve světnici – Kaj se probudil, otočil hlavu a – – nebyl to malý Kaj.

Princ se mu podobal jenom šíjí, mladý a krásný byl však také. Z bílé postýlky pohlédla princezna a ptala se, co se děje. I dala se malá Gerda do pláče a vyprávěla celý svůj příběh a všechno, co pro ni vrány udělaly.

„Chudinko!“ řekli princ a princezna a chválili vrány. Řekli, že se na ně nehněvají, ale aby to již nedělaly. Protentokrát měly však dostat odměnu.

„Chcete volně létat?“ ptala se princezna. „Či chcete mít stálé místo jako dvorní vrány a dostávat všechny odpadky z kuchyně?“

Obě vrány se poklonily a prosily o stálé místo. Myslily totiž na stará léta a řekly:

„Je dobře mít něco na stará kolena.“

Princ vstal ze své postele a dovolil v ní spát Gerdě; víc přece pro ni udělat nemohl.

Ona sepjala ruce a myslila si: Jak jsou přece lidé dobří, a zvířata také!

Potom zavřela oči a spala znamenitě. Všechny sny opět vletly do světnice, měly podobu andělů a táhly malé sáňky, na nichž seděl Kaj a kýval. Ale to všechno bylo jenom snem a hned to zmizelo, jakmile se probudila.

Příštího dne ji oblékli od hlavy až k patě do hedvábí a do sametu; také ji zvali, aby zůstala v zámku a měla se dobře. Ale ona prosila, aby jí dali kočárek s jedním koníčkem a pár střevíčků, že zase pojedou do širého světa hledat Kaje.

I dostala střevíčky a také rukávník a vůbec byla pěkně vystrojena. Když chtěla odejít, zastavil přede dveřmi nový kočárek z ryzího zlata. Znak princův a princeznin na něm zářil jako hvězda. Kočí, sluha a předjezdce – také předjezdce měla – měli na šatech zlaté korunky. Princ a princezna jí sami pomohli do kočárku a přáli jí mnoho štěstí.

Lesní vrána, která se zatím provdala, doprovázela ji prvé tři míle cesty. Seděla vedle ní, neboť jí jízda proti koňům nedělala dobře. Druhá vrána stála v bráně a mávala křídly; nejela s nimi, neboť se od té doby, kdy dostala stálé místo, přejídala a bolela ji z toho hlava. V kočárku bylo plno cukrovinek, sladkých koleček a pod sedadlem bylo ovoce a oříšky.

„Sbohem! Sbohem!“ volali princ a princezna. Malá Gerda plakala a vrána plakala také.

Tak to šlo prvé míle. Tu se také vrána rozloučila s Gerdou, a to bylo nejtěžší loučení. Vylétla na strom a mávala černými křídly, dokud viděla kočárek, který se leskl jako jasná sluneční záře.

Pátá

pohádka

O loupežnickém děvčátku

Cesta vedla tmavým lesem, ale kočárek zářil jako plamen. Najednou se z lesa vyrojili loupežníci. Zář kočárku jim padala do obličeje, až zrak přecházel.

„Zlato! Zlato!“ volali. Zastavili koně, zabili předjezdce, kočího i služebníky a vytáhli malou Gerdu z vozu.

„Je tlustá, je pěkná, je vykrmená oříšky!“ řekla stará bába loupežnice s dlouhým, ježatým vousem a obočím přes oči splývající. „Dobrá pečínka jako z vykrmeného jehňátka, to si pochutnáme!“

Vytáhla svůj blýskavý nůž, až se zatřpytil; šla z ní hrůza.

„Au!“ vzkřikla vtom bába; její vlastní dceruška, kterou nesla na zádech a která byla náramně divoká a nezpůsobná, kousla ji do ucha.

„Ty ohyzdná ropucho!“ zvolala matka a pustila Gerdu.

„Ať si se mnou hraje!“ křičelo loupežnické děvčátko. „Ať mi dá svůj rukávník, své krásné šaty a ať spí vedle mne v postýlce!“

A kousla podruhé, až bába loupežnice vyskakovala do výše a otáčela se kolem. Všichni loupežníci se smáli a říkali:

„Hleďme, jak tančí se svou ropuchou!“

„Já chci do kočárku!“ volalo loupežnické děvčátko. A co poručilo, to se musilo stát, tak bylo rozmazlené a tvrdohlavé.

Sedly si s Gerdou do kočárku a jely cestou necestou hlouběji do lesa. Loupežnické děvčátko bylo tak velké jako Gerda, ale silnější a mělo temnější pleť. Oči mělo úplně černé a dívalo se jimi téměř smutně.

Vzalo malou Gerdu okolo pasu a pravilo:

„Nezaříznu tě, dokud se na tebe nerozhněvám! Zajisté jsi nějaká princezna?“

„Nikoli!“ řekla malá Gerda a vypravovala všechno, co prožila a jak má velmi ráda Kaje.

Loupežnické děvčátko se na ni dívalo velmi vážně, pokyvovalo trochu hlavou a řeklo:

„Oni tě nezaříznu! Ale když se na tebe rozhněvám, udělám to sama!“

Osušilo Gerdě oči a strčilo obě ruce do rukávníku, který byl velmi hebký a v němž bylo tak teplo.

Tu se kočárek zastavil. Byly na dvoře loupežnického zámku. Byl prasklý od střechy k základům, krkavci vyletovali z otevřených děr a velcí buldoci, z nichž každý vypadal, že by mohl člověka spolknout, skákali vysoko do vzduchu, ale neštěkali, protože to měli zakázáno.

Ve velkém, starém, začouzeném sále hořel uprostřed kamenné podlahy velký oheň. Kouř se táhl po stropě a hledal si sám východ. Ve velkém kotli vařili polévku a na rožni obraceli zajíce a králíky.

„Dnes v noci budeš spát se mnou u všech mých zvířátek!“ řeklo loupežnické děvčátko.

Dostaly jíst a pít a šly potom do jednoho kouta, kde byla rozestřena sláma a pokrývky. Nahoře sedělo na bidlech a laťkách asi sto holubů, a jak se zdálo, holubi spali; ale přece se trochu otáčeli, když děvčátka přišla.

„Ti všichni jsou moji,“ řeklo loupežnické děvčátko. Pak chytilo nejbližšího holuba, drželo jej za nožičky a hýbalo jím, až zamával křídly.

„Polib jej!“ zvolalo, přistrčivši jej Gerdě až k obličejí. „Tamhle sedí ostatní holubi, tohle je však lesní sběh!“ pokračovalo a ukazovalo na množství latěk, upevněných před otvorem ve zdi vysoko nahoře. „Odlétnou hned, nezavřeme-li je pořádně. A tadyhle je můj mazánek!“ Loupežnické děvče táhlo za parohy soba, který měl okolo krku lesklý mosazný kruh a byl uvázán. „Toho musím také držet zkrátka, sice by utekl. Každíčký večer jej lechtám na krku ostrým nožem a toho se on bojí!“ A děvčátko vytáhlo dlouhý nůž ze skuliny ve zdi a jezdilo jím sobovi po krku. Ubohé zvíře tlouklo kolem sebe a loupežnické děvčátko se smálo. Potom táhlo Gerdu s sebou na lože.

„A nůž míváš u sebe, i když jdeš spát?“ ptala se Gerda bázlivě.

„Spím pokaždé s nožem!“ pravilo loupežnické děvčátko. „Nikdy nevíme, co se může stát. Ale vypravuj mi ještě jednou, co jsi mi vypravovala dříve o malém Kajovi a proč jsi vyšla do širého světa!“

A Gerda vypravovala od začátku. Lesní holubi při tom vrkali nahoře v kleci a ostatní holubi spali. Loupežnické děvčátko ovinulo ruku Gerdě okolo krku, v druhé ruce drželo nůž a spalo, až hlasitě oddychovalo. Ale Gerda nemohla zamhouřit oči, neboť nevěděla, zdali zůstane na živu.

Loupežníci seděli kolem ohně, zpívali a popíjeli, a baba loupežnice metala kozelce. Ó, našemu děvčátku přebíhal mráz po těle, když se na to dívalo.

Tu pravili lesní holubi:

„Krukru, krukru, my jsme viděli malého Kaje. Bílá slepice nesla jeho sánky a on seděl ve voze Sněhové královny, která jela do lesa nám nad hlavou, když jsme leželi v hnízdě. Dechla na nás mladé, i zemřeli všichni kromě nás dvou. Krukru, krukru!“

„Co to povídáte, vy tam nahoře?“ volala Gerda. „Kam že jela Sněhová královna? Víte něco o tom?“

„Jela patrně do Laponska, neboť tam je stále sníh a led! Jenom se zeptej soba, který stojí uvázan na provaze!“

„Je tam led a sníh, je tam krásně a dobře!“ pravil sob. „Tam můžeme volně poskakovat po velkých, lesklých údolích! Tam má Sněhová královna svůj letní stan, ale její pevný zámek je nahoře blízko severní točny, na jednom z ostrovů, které se nazývají Špicberky!“

„Ó Kaji, můj malý Kaji!“ vzdychla Gerda.

„Lež klidně,“ promluvilo ze spaní loupežnické děvce, „sice ti vrazím nůž do břicha!“

Ráno Gerda vypravovala všechno, co jí lesní holubi řekli. Loupežnické děvčátko se při tom tvářilo velmi vážně, pokyvovalo hlavou a pravilo:

„To je jedno! To je jedno! Víš, kde je Laponsko?“ ptalo se soba.

„Kdopak by to měl lépe vědět nežli já,“ pravilo zvíře a oči mu zářily. „Vždyť jsem se tam narodil a tam jsem byl vychován; tam jsem skákal po sněhových pláních!“

„Poslyš!“ řeklo loupežnické děvče Gerdě. „Jak vidíš, všichni naši mužští odešli, ale matka tu ještě je a zůstane zde. Ale ráno se vždycky napije z velké láhve a pak si na chvíli zdřímne. – Potom ti něco udělám pro radost!“

Vyskočilo z postele, objalo matku kolem krku, tahalo ji za vousy a pravilo:

„Dobré jitro, můj roztomilý kozlíčku!“

A matka dala dívence jednu přes nos, až jí zčervenal a zmodral, ale to všechno bylo jenom z lásky.

Když se pak matka napila ze své láhve a trochu si zdřímala, šlo loupežnické děvčátko k sobovi a pravilo:

„Měla bych vlastně náramnou chuť ještě mnohokrát tě polechtat ostrým nožem po krku, protože pak vždycky tak hezky vypadáš. Ale to je jedno, uvolním tvůj provaz a pomohu ti ven, abys mohl utíkat do Laponska. Vezmi nohy na ramena a dones tuto holčičku do zámku Sněhové královny, kde je její kamarád. Slyšel jsi beztak, co vypravovala, vždyť hovořila dost nahlas a ty pokaždé posloucháš.“

Sob vyskočil radostí do výše. Loupežnické děvče na něj posadilo Gerdu a bylo tak prozíravé, že ji k němu pevně přivázalo, ba ještě jí dalo místo sedla malou podušku. „To je dobře,“ pravilo. „Tady máš svoje střevíčky, neboť tam bude zima. Ale rukávník si nechám, je příliš hezký! Aby tě nezáblo do rukou, vezmi si ohromné rukavice mé matky, budou ti sahat až k loktům. Oblékni si je – tak, a nyní máš ruce jako moje ohyzdná matka!“

Gerda plakala radostí.

„Ten tvůj pláč nerada vidím!“ řeklo loupežnické děvčátko. „Nyní se máš právě vesele dívat! A tady máš dva bochníky chleba a šunku, abys neměla hlad.“

Obé přivázalo dozadu na soba. Potom otevřelo dveře a zavolalo všechny velké psy dovnitř. Pak přeřízlo provaz svým nožem a řeklo sobovi:

„Tak běž, ale dej pozor na děvčátko!“

Gerda vztáhla ruce s velkými rukavicemi k loupežnickému děvčátku a dala mu sbohem. Potom letěl sob cestou necestou, přes bory a doly, skrze velký les a přes bažiny. Utíkal, jak mohl.

Vlci vyli a havrani křičeli. Co chvíli se na nebi zablýsklo, až celý obzor hořel jako v červených záplavách.

„To je moje stará severní záře!“ pravil sob. „Hleď, jak svítí!“

I běžel ještě rychleji, ve dne v noci.

Chléb již byl sněden a šunka také, když se dostali do Laponska. – –

Šestá

pohádka

Laponka a Finka

Zastavili se před náramně chatrným domem. Střecha mu sahala až k zemi a dveře měl tak nízké, že chtěl-li někdo ven nebo dovnitř, musil lézt po břiše.

Nikdo nebyl doma kromě staré Laponky, která smažila ryby na olejové lampičce. Sob jí vypravoval Gerdin příběh, ale dříve svůj vlastní, neboť se mu zdál mnohem důležitější. Gerda byla zimou tak zkřehlá, že ani nemohla mluvit.

„Ach vy ubožátka!“ řekla Laponka. „To musíte ještě běžet daleko, na sta mil odtud, do Finska, neboť tam přebývá Sněhová královna v létě a zažehuje každický večer modré světlo. Napíši několik slov na sušenou rybu, neboť papír nemám; odevzdejte to tam nahoře mé známé Fince a ta vám poradí lépe nežli já!“

Když se Gerda ohřála, najedla a napila, napsala Laponka několik slov na sušenou rybu. Upozornila Gerdu, aby dopis dobře uschovala, a potom ji opět dobře přivázala na soba. Ten se dal zase do běhu.

Na nebi se opět blýskalo a celou noc plála překrásná modrá severní zář.

Tak se dostali do Finska a zaklepali u oné Finky na komín, neboť její stavení nemělo ani dveře.

Uvnitř bylo horko, takže Finka chodila skoro úplně nahá; byla maličká a náramně špinavá. Ihned svlékla malou Gerdu a zula jí botky a rukavice, aby jí nebylo příliš horko. Potom položila sobovi kus ledu na hlavu a četla, co bylo napsáno na sušené rybě. Četla to třikrát, až to uměla zpaměti. Potom hodila rybu do hrnce, neboť se ještě dobře mohla jíst a Finka nikdy nic nepohodila.

Pak jí sob vypravoval nejprve svůj příběh, potom příběh malé Gerdy. Fince svítily oči, ale neřekla nic.

„Jsi velmi chytrá,“ pravil sob. „A já vím, že dovedeš svázat všechny větry světa jedinou nití. Rozváže-li lodník jeden uzel, dostane dobrý vítr, rozváže-li druhý, zavane to prudce, a rozváže-li třetí a čtvrtý, zaburácí takový víchř, až se lesy vyvracejí z kořenů. Nechtěla bys dát tomuhle děvčátku nápoj, kterým nabude síly dvanácti mužů, aby přemohlo Sněhovou královnu?“

„Síly dvanácti mužů!“ zasmála se Finka. „To by toho asi spravila!“

I šla potom k jakési poličce, vyndala odtud kus černé, sbalené kůže a rozbálila ji. Byla na ní napsána podivná písmena a Finka četla, až jí pot stékal po čele.

Avšak sob opět prosil velmi naléhavě za Gerdu a ta se dívala tak prosebnýma očima, plnýma slz, že Finka začala zase svítit očima. I zatáhla soba do kouta a šeptala mu, kladouc mu čerstvý led na hlavu:

„Malý Kaj je opravdu u Sněhové královny. Má tam všeho podle libosti, nač si jen vzpomene, a myslí, že se mu dostalo nejlepšího údělu na světě. Ale to je tím, že mu vlétla střepina skla do srdce a kousíček do oka. Ty je nutno nejprve vyndat, sice se nikdy nestane opět člověkem a Sněhová královna nad ním podrží svou moc.“

„Ale copak nemůžeš dát malé Gerdě něco, čím dostane moc nade vším?“

„Nemohu jí dát větší moc, nežli již má. Což nevidíš, jak je tato její moc veliká? Nevidíš, jak lidé a zvířata jí slouží, jak se pěšky, a k tomu bosa, dostala tak daleko do světa? My jí nemusíme dávat moc, ta tkví v jejím srdci, spočívá v tom, že ona je rozkošné, nevinné dítě. Nedostane-li se sama k Sněhové královně a nevyndá-li sklo z oka malého Kaje, nemůžeme jí pomoci. Dvě míle odtud začíná zahrada Sněhové královny, dones tam dívčinu! Posad' ji k velkému keři s červenými jahodami, které rostou ve sněhu. Nezdržuj se a pospěš zase zpět!“

I zvedla Finka malou Gerdu na soba, a ten pak utíkal, jak nejrychleji dovedl.

„Ó, vždyť nemám své střevíčky! Vždyť nemám své huňaté rukavice!“ volala malá Gerda. Zpozorovala to, když ji začalo zábst. Ale sob si netroufal se zastavit, utíkal, až přiběhl k velkému keři jahod. Tam složil Gerdu a políbil ji na ústa, přičemž mu kanuly po tvářích slzy velké jako hrachy. Potom ubíhal zas, jak dovedl, zpět.

Ubohá Gerda tu stála bez střevíčků a rukavic uprostřed mrazivého, ledového Finska.

I rozběhla se dále, jak jen mohla. Náhle k ní přicházel celý šik sněhových vloček. Nepadaly z nebe, neboť to bylo docela jasné a svítilo severní září, nýbrž pobíhaly po zemi, a čím více se blížily, tím byly větší. Gerda se ještě pamatovala, jak hezké byly sněhové vločky pod zvětšovací sklem, ale zde vypadaly docela jinak. Byly velké, živé a strašlivé. Byly to přední stráže Sněhové královny.

Měly nejpodivnější postavy. Některé vypadaly jako oškliví, velcí dikobrazi, jiné jako spletence hadů, kteří vystrkují hlavy, a jiné jako tlustí medvídkové se zježenou srstí. Všechny sněhové vločky svítily bělostí, všechny byly živé.

I začala se malá Gerda modlit. Bylo zima, že viděla svůj dech, vycházející z úst jako pára, která se stále zhušťovala a brala na sebe podobu malých, jasných andělíčků. Ti rostli a rostli, jakmile se dotkli země, a všichni měli prilbu na hlavě a oštěp a štít v rukou. Množili se a množili, a když Gerda skončila modlitbu, byl jich kolem ní celý šik. Bodali oštěpy do strašlivých sněhových vloček, až je roztříštili v tisíce kusů, a malá Gerda šla docela bezpečně

a vesele kupředu. Andělé jí hladili nohy a ruce, takže již tolik necítila, jak je zima, a šla rychle vpřed k zámku Sněhové královny. – –

Ale nyní se nejdříve podíváme, jak se dařilo Kajovi. Nemyslíl vůbec na malou Gerdu, a tím méně tušil, že ona stojí před zámkem.

Sedmá **pohádka**
Co se dalo v zámku Sněhové královny
a co se přihodilo potom

Stěny zámku byly z poletujícího sněhu a okna a dveře z řezavého větru. Bylo tu na sta sálů, všechny tak, jak je sníh navál. Největší se táhl na mnoho mil. Všechny byly osvětleny severní září a byly náramně velké, ale prázdné a ledově chladné a zářivé. Nikdy sem nepřišlo ani tolik veselí, jako bývá na plese medvědů, když jim víchř k tomu hraje a ledoví medvědi chodí po zadních nohách a chovají se vybraně. Nikdy se tu nekonaly hry se zástavami a vyplácením; ba nebyly tu ani kávové schůzky bílých liščíků slečinek. Prázdná a zima bylo ve velkých sálech Sněhové královny. Severní záře svítila tak pravidelně, že bys mohl vypočítat, kdy bude svítit nejvíce a kdy nejméně.

Uprostřed prázdného, nekonečného sněhového sálu bylo zamrzlé jezero. Led na něm byl roztržěn na tisíce kusů, ale každý kus byl přesně takový jako druhý, že to bylo opravdu umělecké. A uprostřed něho seděla Sněhová královna, když byla doma. Říkala, že sedí na zrcadle rozumu a to že je jediné a nejlepší na tomto světě.

Malý Kaj byl zimou celý modrý, ba skoro černý. Ale nepozoroval to, neboť mu královna polibkem odčarovala pocit zimy a jeho srdce bylo takřka rampouchem. Chodil a tahal několik ostrých plochých ledových ker, které přerovnaně skládal, neboť z nich chtěl něco sestavit. Počínal si jako ostatní děti, když skládají dřevěné destičky ve všelijaké tvary. Kaj také sestavoval tvary a nejmělečtější z nich byla „ledová hra rozumu.“ Zdálo se mu, že jsou ty tvary znamenité a důležité. To způsobovala ona střepina skla, jež mu tkvěla v oku.

Kaj sestavoval rovněž tvary, které tvořily psané slovo. Ale nikdy nedovedl sestavit slovo, které nejvíce chtěl, totiž: Věčnost. A Sněhová královna pravila:

„Sestavíš-li to slovo, staneš se svým samostatným pánem a já ti dám celý svět a ještě pár bruslí!“

I vzali se za ruce a šli z velkého zámku. Hovořili o babičce a růžích nahoře v podstřeší. A kudy šli, uložily se větry a zazářilo slunce. Když se blížili ke keři s červenými jahodami, stál tu sob a čekal. Měl s sebou mladou sobí samici, jejíž vemeno bylo plné. Dala oběma dětem své teplé mléko a políbila je na ústa. Potom odnesli oba sobi Kaje a Gerdu nejprve k Fince, kde se ohřáli v její horké světnici a poradili se s ní o zpáteční cestě, a potom k Laponce, která jim ušila nové šaty a upravila sáně.

A sob a mladá sobí samička poskakovali a utíkali s nimi až na hranice země. Tam, kde vyhlížela první zeleň, rozloučily se děti se soby a s Laponkou.

„Sbohem!“ řekli si navzájem. První ptáčkové začali cvrlikat a les měl zelené pupence. Z lesa vyjela na krásném koni, kterého Gerda znala (byl kdysi připřažen k zlatému kočárku), mladá dívka se zářivě červenou čapkou na hlavě a s pistolí po boku. Byla to loupežnická dívka, kterou omrzelo být doma, i chtěla nejprve na sever a později jiným směrem, podle toho, co jí napadne.

Poznala hned Gerdu a Gerda poznala ji. To bylo radosti!

„Jsi ty ale chlapík a dovedeš se potulovat!“ řekla malému Kajovi. „Ale ráda bych věděla, zasloužíš-li, aby někdo pro tebe běžel až na konec světa!“

Ale Gerda jej pohladila po tvářích a ptala se po princí a princezně.

„Ti odjeli do cizích zemí!“ pravilo loupežnické děvčátko.

„A vrána také?“ ptala se malá Gerda.

„Vrána je mrtva!“ odvětilo děvčátko. „Její krotká přítelkyně osiřela a nosí černý pásek okolo nožičky. Nařiká náramně, ale to se jenom tak staví. – Ale teď mi povídej, jak se tobě daří a jak ses dostala ke Kajovi!“

A oba, Gerda i Kaj, vypravovali.

„A byla tam papírová zem a vy jste se propadli až sem!“ řekla loupežnická dívka, když dokončili. I podala jim oběma ruku a slíbila, že pojede-li někdy jejich městem, zajde k nim na návštěvu. Potom jela dále do širého světa.

Ale Kaj a Gerda šli ruku v ruce, a kudy kráčeli, bylo krásné jaro s květinami a zelení. Kostelní zvony vyzváněly a oni poznali věže velkého města, v němž bydleli.

I nastala zima a kolem dokola ležel zářivě bílý sníh. Tu přihopkoval často zajíc a posadil se rovnou na náš stromeček – ó, to bylo opravdu k zlosti!

Ale dvě zimy uplynuly, a když přišla třetí, byl stromek tak veliký, že se mu zajíc musil vyhnout. Ó, růst, růst, být velký a starý, toť jediné krásné na celém světě, myslíval si stromeček.

Na podzim přicházeli pokaždé dřevorubci a porazili několik největších stromů. Stávalo se to každého roku a mladý smrček, který byl již úplně dorostlý, byl při tom pln úzkosti, neboť veliké, nádherné stromy padaly s praskotem a sténáním k zemi. Usekali jim větve, až byly úplně holé, dlouhé a štíhlé; nebyly ani k poznání. Potom je položili na vozy a koně je odtáhli z lesa.

Kam je vezou? Co se s nimi stane?

Na jaře, když přilétli čáp a vlaštovka, ptal se jich strom: „Nevíte, kam je odvezli? Nepotkali jste je?“

Vlaštovky nevěděly nic, ale čáp se zamyslel, pokyvoval hlavou a pravil:

„Myslím, že jsem je potkal! Viděl jsem mnoho nových lodí, když jsem letěl z Egypta, a na těch lodích byly nádherné stěžně. Byly to asi ony; voněly jako smrk a dávají vás mnohokrát pozdravovat – opravdu vynikají nade všechny, nade všechny!“

„Kéž bych byl také tak velký, abych mohl plout po moři! Jaképak je vlastně moře a čemu se podobá?“

„To bych ti musel obšírně vysvětlovat,“ řekl čáp a odletěl.

„Raduj se ze svého mládí,“ říkaly paprsky sluneční; „raduj se ze svého svěžího vzrůstu a mladého života, který je v tobě!“

A vítr líbal strom a rosa nad ním prolévala slzy, ale smrček tomu nerozuměl.

Když se blížila vánoční doba, poráželi docela mladé stromy. Nebyly ani tak veliké, ani tak staré jako náš smrček, který neměl pro nic jiného smysl, než jak by se dostal pryč odtud.

Těmto mladým stromům – a bývaly to právě nejkrásnější – ponechávali vždy jejich větve, položili je na vůz a koně je odvezli z lesa.

„Kam je vezou?“ ptal se smrček. „Vždyť nejsou větší než já, ba dokonce jeden z nich je mnohem menší. A proč jim nechali větve? Kam jedou?“

„My to víme! My to víme!“ cvrlikali vrabci. „Dívali jsme se v městě okny do světnice, i víme, kam je vezou. Ó, těm se povede tak krásně, jak jen si můžeš pomyslit! Když jsme se tak dívali oknem do domu, viděli jsme, jak je přesadili do teplé světnice a vyzdobili nejkrásnějšími věcmi, pozlacenými jablky, medovými koláči, hračkami a tisíci světél!“

„A potom?“ ptal se smrček, chvěje se na všech větvích. „A potom? Co se stane potom?“

„Nu, víc jsme nespátřili. Ale bylo to skvostné!“

„Zdalipak i mne očekává v budoucnosti tato zářivá cesta?“ jásal smrček. „Tot' ještě lepší než plout po moři! Jak mě trápí nedočkavost! Kdyby již byly Vánoce! Jsem nyní veliký a košatý jako ostatní, které loni odvezli! – Ó, kéž bych byl již na voze! Kéž bych byl v teplé světnici s veškerou nádherou a leskem! A potom? – Ovšem, pak přijde něco lepšího, ještě krásnějšího, neboť proč by mne jinak takhle zdobili? Jistě přijde ještě něco většího, ještě nádhernějšího! – Ale co? Ó, jak trpím, nemohu se dočkat! Sám ani nevím, co se to se mnou děje.“

„Raduj se z nás,“ pravily sluneční paprsky a vítr, „raduj se ze svého svěžího mládí, zde, ve volnosti!“

Ale smrček se ani trochu neradoval. Rostl a rostl, v zimě v létě se zelenal, až se zazelenal do temna. Lidé, kteří jej viděli, říkali:

„To je krásný strom!“

A o vánocích jej porazili dříve než ostatní. Sekyra se zařala hluboko do dřevě, strom padl s hlubokým zasténáním k zemi; cítil bolest, mdloby jej jímaly, že ani nemohl myslit na nastávající štěstí. Byl smuten, že se musí rozloučit s domovem, s místem, na němž vyrostl. Viděl, že již nikdy nespátří milé staré druhy a družky, křoviny a květiny kolem, ba snad ani ptáky. Ani cesta nebyla nijak pohodlná.

Náš strom se vzpamatoval teprve, když jej s ostatními stromy složili na dvoře a nějaký muž řekl:

„Ten je krásný! Jiný nechceme!“

Tu přišli dva sluhové v plném lesku a odnesli smrček do velkého, krásného sálu. Kolem po stěnách visely podobizny a na velkých kachlových kamnech stály vázy se lvy na víčkách. Byly tu houpací židle, hedvábné pohovky, veliké stoly, plné obrázkových knih a hraček za sta a sta zlatých – tak aspoň říkaly děti.

Smrček postavili do kbelíku s pískem, ale nikdo nemohl poznat, že je to kbelík, neboť byl kolem dokola ověšen zelenou látkou a stál na velkém, pestrém koberci.

Jak se náš strom chvěl! Co se asi stane? Přicházeli služebníci i slečny a zdobili jej. Na větve věšeli malé síťky, vystříhané z barevného papíru, a každá síťka byla naplněna cukrovím. Pozlacená jablka a vlašské ořechy visely na něm jako přirostlé a na větve upevnili na sta červených, modrých a bílých svíček. Panenky, které vypadaly jako živí lidé – stromek ještě nikdy takové neviděl – vznášely se ve větvích, a docela nahoře ve vrcholku byla hvězda z pozlátka.

To bylo krásy!

„Dnes večer,“ říkali všichni, „dnes večer zazáří!“

Ó, myslil si strom, kdyby již byl večer, kdyby již raději rozžehli svíčky! A co se asi potom stane? Snad sem přijdou stromy z lesa podívat se na mne? Zdalipak přiletí vrabci k oknu? Budu zde růst a budu stále ozdoben, v zimě i v létě?

Věděl si ve všem rady, ale samou nedočkavostí jej bolela kůra, a bolest kůry je pro strom právě tak zlá, jako bolení hlavy pro nás lidi.

Konečně rozsvěcovali svíčky. To bylo lesku, to bylo nádhery! Strom se štěstím chvěl ve všech větvích, až jedna svíčka zapálila větévku, jen se z ní zakouřilo.

„Probůh!“ křičely slečny a rychle ji zhasily.

Strom si tedy netroufal ani se zachvět. To bylo hrozné! Báł se také, aby neztratil nic ze svých ozdob, a veškerým tím leskem byl všecek omámen.

Vtom se otevřely obě poloviny dveří a houf dětí se vřítíl dovnitř, jako by všechny chtěly skočit na strom. Ostatní lidé šli rozvážně za nimi.

Maličcí se zarazili a umkli – ale jenom na okamžik; potom se opět rozjásali, až se to rozléhalo po sále. Tančili okolo stromu a otrhávali dárek za dárkem.

Copak to dělají? myslil si stromek. Co se bude dít?

A svíčky dohořivaly až k větvičkám, a když dohořely, zhasili je, a potom dovolili dětem očesat strom. Jak se na něj vrhly, až to ve všech větvích zaprašťelo! Kdyby nebyl za vrcholek a zlatou hvězdu přivázán ke stropu, byly by jej převrhly.

Děti tančily okolo svých nádherných hraček a nikdo se nedíval na stromek kromě staré chůvy, která ještě nahlížela mezi větve, ale jenom, aby se přesvědčila, zdali tam děti nezapomněly nějaký fik nebo jablko.

„Pohádku! Pohádku!“ volaly děti, táhnouce ke stromku malého, tlustého mužíka. Ten se posadil pod strom. „Takto budeme aspoň pod zelení,“ pravil, „a strom se může leccemus přiučit. Ale povím vám jenom jednu pohádku. Chcete tu o Sněhurce, nebo o hloupém Honzovi, který spadl ze schodů, a přece dostal království a princeznu k tomu?“

„Sněhurku!“ křičeli jedni. „Hloupého Honzu!“ volali ostatní. Bylo křiku a hluku, jenom strom stál docela tiše a myslil si: Cožpak si mne již ani nevšimnou?

Ovšem, nevšímali si ho, neboť vykonal již, co vykonat měl.

A muž vypravoval o Honzovi, který spadl ze schodů, a přece dostal království a princeznu k tomu. A děti tleskaly a opakovaly: „Vypravuj! Vypravuj!“ Chtěly také slyšet o Sněhurce. Ale muž již nevypravoval.

Smrček stál docela tiše a zamyšlen: nikdy v lese nevypravovali ptáci nic takového.

Hloupý Honza spadl ze schodů, a přece dostal princeznu! Ano, ano, tak se to má ve světě! pomyslí si smrček a věří, že se to skutečně přihodilo, když to vypravoval takový pěkně oděný muž. Tak, tak, kdož ví! Snad spadnu také ze schodů a dostanu princeznu!

I těšil se, že zítra jej zase tak vyzdobí svíčkami a hračkami, zlatem a ovocem.

Zítra se nebudu chvět! myslil si. Budu se plně těšit z veškeré své krásy. Zítra uslyším opět pohádku o Honzovi a snad také o Sněhurce.

Strom stál tiše a zamyšlen celou noc. Ráno vešli sluhové a služka.

Již mě opět začnou zdobit! pomyslí si strom. Ale oni jej vytáhli z pokoje, vlekli po schodech na půdu a tam jej postavili do temného kouta, kde nebylo žádné světlo.

Copak to znamená? pomyslí si strom. Copak tady mám dělat? A co zde uslyším? I opřel se o zed' a přemýšlel a přemýšlel. – –

Měl k tomu dost času. Dni a noci mýjely a nikdo sem nahoru nepřicházel, a přišel-li přece někdo, tedy jenom proto, aby postavil nějaké bedny do kouta. Strom byl úplně schován, takže se dalo myslit, že na něj docela zapomněli.

Je nyní zima venku, myslil si strom. Země je zmrzlá a pokrytá sněhem. Lidé mne nemohou zasadit, proto zde mám asi zůstat do jara. Jak to dobře rozvážili a jak dobří jsou lidé! – Jenom kdyby zde nebyla taková tma a tak strašlivě pusto! – Ani zajíčka tu není! – Bylo přece jen veselo venku v lese, když sníh ležel a zajíc poskakoval kolem; ba i když mě přeskakoval a mně se to ani nelíbilo. Tady nahoře je strašlivě pusto!

„Íí, íí!“ vypískla vtom myška vylézajíc, a za ní ještě jedna. Očichávaly smrček a prolézaly jeho větvemi.

„To je zde strašlivá zima,“ říkaly myšky, „ale jinak je tu krásně! Není-li pravda, starý smrku?“

„Já přece nejsem starý,“ bránil se smrč. „Hodně nás je ještě mnohem starších nežli já!“

„Jak ses sem dostal?“ ptaly se myši, „a co znáš?“ Byly tuze zvědavé. „Vypravuj nám něco o nejkrásnějším místě na světě! Byls tam? Byls ve spížírně, kde leží sýr na polici a šunky visí od stropu, kde tančíme po lojových svíčkách a kam vcházíme hubené a vycházíme tučné?“

„To neznám,“ řekl strom, „avšak znám les, kde svítí slunce a zpívají ptáci!“

A vypravoval jim o svém mládí; myšky ještě nikdy o něčem takovém neslyšely, a proto naslouchaly pozorně a pravily:

„Ale tys toho viděl! Jak jsi byl šťasten!“

„Byl jsem šťasten!“ řekl strom a přemýšlel o tom, co sám vypravoval. „Ano, byly to vlastně velmi krásné doby!“ – Ale potom vyprávěl o Štědrém večeru, kdy byl ozdoben svíčkami a koláči.

„Ó,“ divily se myšky. „Jak jsi byl šťasten, ty starý smrku!“

„Ale vždyť já nejsem stár,“ pravil strom, „vždyť jsem se teprve tuto zimu dostal z lesa! Jsem v nejlepší věku, jenomže jsem zaprášený!“

„Jak krásně vypravuješ!“ libovaly si myšky a následující noci příběhly s jinými čtyřmi myškami, aby také ty poslechly jeho vypravování. Čím více toho vypravoval, tím jasněji se na to pamatoval, i zdálo se mu, že to byly přece jenom krásné časy. „Ale ještě se mohou vrátit. Mohou se vrátit! Hloupý Honza spadl ze schodů, a dostal přece princeznu, snad také já ji dostanu!“

I myslil smrček na takovou spanilou břízku, která rostla v lese a byla by opravdu pro něj hezkou princeznou.

„Kdo je to hloupý Honza?“ ptaly se myšky. I vypravoval jim smrk celou pohádku, kterou si pamatoval slovo od slova. A myšky by byly radostí skočily až na vrchol stromu.

Následující noc přišlo mnohem více myší a v neděli dokonce dvě krysy. Ale ty řekly, že ta pohádka není hezká, a to myšky nemrzelo, neboť se jim také již tak nelíbila. „Umíš jenom tu jednu pohádku?“ ptaly se krysy.

„Jenom tu jednu,“ odvětil strom, „slyšel jsem ji ve svůj nejšťastnější večer, ale tehdy jsem na to nemyslel, jak jsem šťasten!“

„Vždyť je to náramně ubohá pohádka! Neznáš nějakou o slatině a lojových svíčkách? Žádnou pohádku o spižírně?“

„Ne!“ pravil strom.

„Tak ti děkujeme!“ řekly krysy a šly po svém.

Myšky nakonec také nepřicházely, i vzdychal strom:

„Bylo to přece jen hezké, když tak okolo mne seděly veselé myšky a naslouchaly mému vypravování! Teď i ty odešly – ale však zas všechno bude jako dříve, jenom jak mne zase odtud vytáhnou!“

Ale kdy se to stalo? – Inu, bylo to jednou zrána. Přišli lidé a pracovali na půdě. Přerovnali bedny a vytáhli stromek. Ovšem hodili jej trochu hrubě na zem, ale potom jej jeden sluha stáhl po schodech dolů, kde bylo denní světlo.

„Teď začne zase život!“ pomyslel si strom. Cítil čerstvý vzduch, prvý paprsek slunce – a zase byl venku na dvoře. Všechno šlo tak rychle, že strom úplně zapomněl podívat se po sobě, tolik toho viděl kolem sebe.

Dvůr sousedil se zahradou, ve které všechno kvetlo. Svěží a vonné růže visely přes nízký tyčkový plot, lípy kvetly a vlaštovky poletovaly zpívající: „Kvírevít, můj muž přiletěl!“ Ale tím nemyslily nás smrček.

„Nyní budu žít!“ jásal a rozestřel daleko své větve. Ach, byly všechny zvadlé a žluté! A ležel k tomu v koutě mezi plevelem a kopřivami. Hvězda ze zlatého papíru zbyla ještě na vrcholku a zářila v jasném slunečním světle.

Na dvoře si hrály dvě veselé děti z těch, které na Štědrý večer tančily okolo stromu a tolik se z něho radovaly. Menší z nich přiběhlo a utrhlo zlatou hvězdu.

„Hled'te, co zbylo ještě na tom ošklivém starém vánočním stromku!“ volalo, i dupalo po větvích, až to pod jeho botami praskalo.

A strom se díval na veškeru květinovou nádheru a svěžest v zahradě. Potom pohlédl na sebe a přál si, aby byl zůstal ve svém temném koutě na půdě. Vzpomínal na svoje svěží mládí v lese, na veselý Štědrý večer a na myšky, které tak vesele poslouchaly pohádku o hloupém Honzovi.

„Pryč je to, pryč!“ říkal si ubohý strom. „Měl jsem se radovat, dokud jsem mohl! Teď je po všem! Po všem!“

Tu přišel podomek a rozštípal strom na malé kousky; byla jich celá otep. Polínka krásně vzplanula pod velkým kotlem a vzdychala při tom tak z hloubky, že to bylo jako malé výstřely. I přiběhly děti, smály se a dívaly se do ohně a volaly: „Pif! Paf!“

Ale při každé ráně, která byla hlubokým povzdechem, myslil strom na letní den v lese a na zimní noc, kdy zářily hvězdy. Myslíl na Štědrý den a na Honzu, na jedinou pohádku, kterou slyšel a uměl vypravovat.

A potom náš strom dohořel.

Děti si hrály na zahradě a nejmenší mělo na prsou zlatou hvězdu, kterou se pyšnil strom ve svůj nejšťastnější večer. Ten však již minul a strom zahynul – a pohádky je konec.

Konec, konec – neboť každá pohádka má svůj konec.

Starý dům

V jedné městské ulici stál starý, prastarý dům. Skoro tři sta let tu již stál, jak ses mohl dočíst na arkýři, v němž byl letopočet vyryt uprostřed tulipánů a chmelových úponek. Také tam byly celé verše, psané po starodávnu, a nad každým oknem arkýře byl vyřezán šklebivý obličej. Horní poschodí vystupovalo o značný kus dopředu a těsně pod střechou byla okapová roura zakončená dračí hlavou. Dešťová voda měla téci tlamou draka, ale místo toho vytékala břichem, protože v okapu byla díra.

Všechny ostatní domy v ulici byly nové a velmi krásné, s velkými okny a hladkými zdmi, a bylo na nich hned vidět, že nechtějí mít se starým domem nic společného. Myslily si asi: „Jak dlouho ještě bude ta stará barabizna dělat v naší ulici ostudu? Kromě toho jeho arkýř vybíhá tolik dopředu, že z našich oken není vidět, co se děje před domem. Schody má široké jako u nějakého zámku a vysoké, jako by vedly do kostelní věže. Kovové zábradlí u schodů vypadá jako u vchodu do staré hrobky a ještě má mosazné knoflíky. Je vůbec nevkusný!“

Naproti starému domu v téže ulici stály rovněž nové a pěkné domy a smýšlely právě tak jako ty ostatní. Ale u jednoho okna seděl chlapeček svěžích, červených líček a jasných, zářivých očí. Tomu se starý dům líbil ze všech nejlépe, hlavně v slunečním světle a v měsíčním svitu. A když se tak chlapeček zadíval na zeď, z níž omítka opadala, vymýšlel si prapodivné obrazy, jak asi ulice dříve vypadala se schody v průčelích domů, s arkýři a špičatými lomenicemi. Viděl v duchu namalované nebo vytesané vojáky s halapartnami a pod střechami domů okapy, které v podobě draků a ještěřů vybíhaly do ulice.

Dům stál věru za podívanou.

Nahoře v něm bydlil starý muž, který nosil ještě staromódní brslenky^[4], kabát s velkými mosaznými knoflíky a paruku, opravdivou paruku, jak bylo vidět. Každého jitra přicházel k němu jiný starý muž, uklízel mu a vařil; ostatní čas býval staroch v brslenkách docela sám ve starém domě. Občas přistupoval k oknu a díval se ven, a tu na něj chlapeček kýval a starý muž mu odpovídal rovněž kývnutím. Tak se spolu seznámili a stali se i přáteli, třebaže spolu nikdy nehovořili.

Chlapeček slýchal své rodiče říkat:

„Tomu starému muži naproti se vede velmi dobře, ale je tak strašlivě osamělý!“

Jednou zabalil chlapeček něco do kusu papíru, šel k vratům, a když starcův sluha šel kolem, pravil mu:

„Poslyš, nechtěl bys tomu starému pánovi tam nahoře donést tohleto ode mne? Mám dva cínové vojáčky, to je jeden z nich. Ať si jej nechá, když je pořád tak hrozně sám.“

A staroch se zaradoval, pokývl a donesl cínového vojáčka do starého domu. Potom došel ze starého domu vzkaz, nechtěl-li by chlapeček sám přijít na návštěvu. Když mu to rodiče dovolili, šel do starého domu.

Mosazné knoflíky na zábradlí schodiště zářily tenkrát mnohem silněji než jindy, takže bys myslil, že je někdo vyleštil na počest hošíkovy návštěvy. Zdálo se také, jako by vyřezávání trubači – ve dveřích byli totiž vyřezávání trubači, stojící v tulipánech – troubili ze všech sil, až se jim tváře ještě mnohem více nadouvaly nežli dříve. Ano, troubili: „Tramtará! Chlapeček přichází! Tramtará!“ Vtom se dveře otevřely a starý sluha uvítal chlapečka.

Celá chodba byla ověšena starými podobiznami rytířů v brnění a paní v hedvábných šatech. A brnění harašila a hedvábné šaty šustěly. –

Potom přišli oba na schody, které stoupaly kus nahoru a potom kousek dolů – a tak se dostali na verandu, která byla velmi sešlá, na spadnutí. Ve zdech verandy byly velké otvory a dlouhé trhliny, z nichž vyrůstala tráva a listí. Celá veranda byla totiž tolik porostlá zelení, že vypadala jako zahrada, ale byla to jenom veranda. Stály tu starodávné květináče, jež měly podobu obličejů s oslíma ušima; květiny rostly, jak chtěly. Z jednoho květináče se rozrůstaly karafiáty na všechny strany, odnož vedle odnože, a říkaly docela jasně:

„Vánek mě hladil, slunce mě líbalo a slíbilo mi na neděli kvítek, kvítek na neděli!“

Potom vešli do místnosti, jejíž zdi byly polepeny ozdobnými látkami, na nichž byly natištěny zlaté květiny.

Stály tu lenošky s vysokými opěradly vzadu i po stranách, vesměs krásně vyřezávanými. „Posaď se! Posaď se!“ říkaly. „Ó, jak to ve mně praská, to jistě dostanu lámání jako ta stará skříň! Lámání do zad, ó!“

A potom přišel chlapeček do světnice s arkýřem, a tu seděl stařec. Sluha se s chlapečkem rozloučil a odešel.

„Děkuji ti za cínového vojáčka, můj malý příteli!“ řekl stařec. „A děkuji ti, že mě přicházíš navštívit.“

„Tak, tak!“ nebo „Prásk, prásk!“ lupalo to ve starém nábytku, jehož bylo takové množství, že si skoro vzájemně stál v cestě, když chtěl vidět chlapečka.

Uprostřed jedné zdi visel obraz krásné dámy, velmi mladé a hezké, ale úplně po starosvětsku oblečené, s napudrovanými vlasy a naškrobenými šaty. Neříkala ani „tak“, ani „prásk“, ale dívala se přívětivýma očima na chlapečka, který se hned tázal starého pána:

„Odkud máš ten obraz?“

„Tamhle od vetešníka,“ odvětil stařec. „Visí tam velmi mnoho obrazů, ale nikdo se o ně nezajímá, neboť všechny osoby, jež představují, jsou již pod zemí. Ale za starých časů jsem tuto paní znal; zemřela již před půl stoletím.“

A pod obrazem visela za sklem kytice uschlých květin; bylo jim jistě také půl sta let, tak staře vypadaly. A kyvadlo na velkých hodinách se pohybovalo sem a tam a ručičky se otáčely a všechny věci ve světnici ještě více stárly, ale nepozorovaly to.

„Říkají u nás doma,“ pravil chlapeček, „že jsi tak strašně sám!“

„Kdepak!“ pravil muž. „Staré vzpomínky se vším, co s sebou přinášejí, chodí ke mně na návštěvu, a teď budeš chodit také ty. Mně se daří velice dobře.“

Potom vzal z police obrázkovou knihu. Byly tam vymalovány dlouhé průvody, nejpodivnější kočáry, jaké dnes již neuvidíš, vojáci jako křížoví králové na kartách a občané s vlajícími prapory. Byli na nich krejčí s nůžkami, jež drželi dva lvi, a ševci bez bot sice, ale s orlem, který měl dvě hlavy, neboť ševci musí mít všechno do páru. Inu, to vám byla obrázková kniha!

A starý pán šel do jiného pokoje, aby přinesl zavařeninu, jablka a ořechy. Bylo náramně krásně v tom starém domě!

Zatím co byl starý pán ve vedlejším pokoji, ozvalo se cosi hned vedle chlapečka:

„Nevydržím to!“ volal cínový vojáček stojící na prádelníku. Byl to ten, kterého chlapeček daroval starému muži. „Je tu tak pusto a smutno! Když někdo žil v rodině jako já, nezvykne si na tohle zde. Nevydržím to! Den je tu tak dlouhý a večer ještě delší! To není zdaleka ani takové, jako bývalo u vás, když otec a matka tak vesele hovořili a všechny roztomilé děti dělaly tak rozkošný rámus! Ne, ale je ten starý muž osamělý! Myslíš, že jej někdo políbí?“

Myslíš, že se na něj někdo přívětivě podívá nebo mu ustrojí vánoční stromeček? Pro něj už není nic, leda jednou pohřeb. Nevydržím to!“

„Jenom se na to nedívej tak smutně!“ domlouval mu chlapeček. „Mně připadá, že je tu náramně krásně, a kromě toho všechny staré vzpomínky se vším, co s sebou přinášejí, chodí sem na návštěvu!“

„Ale já ty vzpomínky nevidím a také je neznám,“ zvolal cínový vojáček. „Nevydržím to!“

„Ale musíš to vydržet!“ řekl chlapeček.

A starý muž přišel s obličejem náramně veselým, s chutnou zavařeninou a s ořechy. A chlapeček již nemyslel na cínového vojáčka.

Šťastný a veselý se vrátil navečer domů. –

Pak přešly dny a týdny a chlapeček často kýval ke starému domu, z něhož mu starý pán odpovídal rovněž kýváním. Potom se tam vydal opět.

A vyřezávání trubači vytrubovali:

„Tramtará! Chlapeček je tu! Tramtará!“ Meče a brnění na starých podobiznách rytířů řinčely, hedvábné šaty šustěly a staré lenošky měly lámání v zádech. A křičely: „Au!“

Bylo všechno právě takové jako poprvé, neboť zde byl den jako den, hodina jako hodina.

„Nevydržím to!“ křičel zas cínový vojáček na chlapečka. „Plakal jsem cínové slzy! Je tu tak velmi smutno! Raději mě pust' do války, ať třeba ztratím ruce a nohy! To je aspoň změna. Nevydržím to! – Již vím, co to je, když přicházejí vzpomínky na návštěvu i ke mně, a věř mi, že to není žádné obzvláštní potěšení. Chtěl jsem nakonec, když to trvalo už dlouho, seskočit s prádelníku. Všechny z tvé rodiny jsem viděl tak jasně, jako byste byli skutečně zde. Bylo opět nedělní jitro, na které se zajisté pamatuješ! Vy všechny děti jste stály u stolu a zpívaly jste nábožné písně, které zpíváte každé ráno. Stály jste zbožně s rukama sepjatýma, otec a matka byli také v tak slavnostní náladě. Potom se otevřely dveře a vešla sestřička Marie, ještě ani ne dvouletá, která pokaždé tančí, když slyší hudbu nebo zpěv. Začala tančit i tentokrát, kdy to přece nemělo být! Ale nemohla se dostat do taktu, když tóny byly tak dlouhé, i stála nejprve na jedné noze, naklánějíc hlavu dopředu, ale nijak jí to nešlo. Vy jste při tom všichni stáli velmi vážně, třebaže bylo těžko zdržet se úsměvu. Ale já jsem se smál pro sebe, a proto jsem spadl se stolu. Udělal jsem si bouli, kterou ještě dosud mám, protože se neslušelo smát se. To

všechno se nyní znova přede mnou odehrává, a všechno, co jsem vůbec prožil. To jsou asi staré vzpomínky se vším, co s sebou přinášejí. – Řekni mi, zdali ještě zpíváte v neděli? Pověz mi něco o malé Mařence! A jak se daří mému kamarádovi, tomu druhému cínovému vojáčkovi? Je jistě šťasten! – Nevydržím to!“

„Já jsem tě daroval,“ pravil chlapeček. „Musíš zde zůstat, uznej to!“

A starý muž opět přišel s krabicí a v ní bylo tak mnoho krásného pro podívanou. Byl tu křídový domeček a lahvičky s pomádami a staré karty, velké a pozlacené, jaké nyní již nevidáme. Pak otvíral stařec staré skříně a otevřel také klavír, na jehož desce byla zesponu namalována krajina.

Stařec chvíli hrál, ale znělo to tuze chraplavě. K tomu si ještě pobrukoval jakousi písničku.

„Ano, tohle si ona zpívala,“ řekl a pokyvoval k podobizně, kterou koupil u vetešníka. A starcovy oči přitom zářily tak jasně!

„Chci do války! Chci do války!“ volal cínový vojáček, jak nejhlasitěji dovedl, i vrhl se přímo na podlahu. –

Ano, ale kam se poděl? Starý muž hledal, chlapeček hledal. Vojáček byl pryč, zmizel úplně.

„Však já ho najdu,“ řekl stařec, ale nenašel ho nikdy. Podlaha byla příliš rozpraskaná a děravá. Cínový vojáček propadl štěrbinou a ležel kdesi v otevřeném hrobě.

A den minul a chlapeček šel domů.

A týden minul a minulo více týdnů. Okna byla úplně zamrzlá, chlapeček na ně musil dýchat, aby si udělal otvor, kterým by viděl na starý dům. A sněhu se nasypalo do všech ozdob a nápisů na domě, ležel vysoko po celých schodech, jako by nikdo nebyl doma. Opravdu nikdo nebyl doma.

Starý muž byl mrtev.

Kvečeru zastavil před domem vůz a do něho odnesli starce v rakvi. Odvezli ho na venkov do jeho rodinné hrobky. Nikdo nešel za vozem, neboť všichni starcovi přátelé byli mrtvi.

A chlapeček posílal ručkou polibky za rakví. –

Za několik dní byla ve starém domě dražba. Chlapeček viděl ze svého okna, jak odnášeli staré rytíře a staré dámy, květináče s dlouhýma oslíma ušima, staré lenošky a starožitné skříně. Portrét, který kdysi našel stařec u vetešníka, dostal se k vetešníkovi zpět a zůstal tam navždy viset, protože se nikdo již nezajímal o starý obraz.

Na jaře zbourali i dům, protože to byla stará barabizna, jak říkali. Bylo vidět z ulice přímo na stěny potažené čalouny, které roztrhali a rozřezali. A zeleň besídky visela divoce okolo sesouvajících se arkýřů. A potom strhli i tu. –

„Bylo již načase!“ řekly sousední domy.

I postavili krásný dům s velkými okny a bílými hladkými zdmi. A před ním, na místě, kde původně starý dům stával, zřídili zahrádku, z níž se rozrůstala vinná réva na sousední domy. Okolo zahrady udělali velký železný plot s velmi krásnou železnou brankou; před tou se lidé zastavovali a dívali se dovnitř.

Vrabci v hejnech usedali na úponky révy, hovořili spolu podle svého způsobu, jak dovedli, ale nikdy nemluvili o starém domě, neboť se na něj nepamatovali.

Od té doby uplynulo tolik let, že chlapeček vyrostl v dospělého muže, ano, v řádného muže, z něhož měli rodiče radost. Také se oženil a usadil se s mladou ženuškou právě v domě se zahrádkou.

Jednou stál vedle ní, když zasadila právě polní květinu; ty se jí totiž velmi líbily. Zasadila ji malou ručkou a přimáčkla hlínu prsty.

Leč, ou! Co to? Píchl se. Vyčnívalo tu cosi špičatého z měkké hlíny.

Byl to – jen považte – cínový vojáček, ten, který býval kdysi u starého muže a pak se skutálel a válel mezi trámy a troskami domu a ležel konečně mnoho let v zemi.

Mladá žena otřela vojáčka nejprve zeleným lupenem a potom svým jemným kapesníčkem, líbezně vonícím. Cínovému vojáčkovi připadalo, jako by se probral ze mdlob.

„Ukaž mi ho!“ řekl mladý muž usmívaje se a potřásaje hlavou. „Není to asi ten, ale připomíná mi příběh s cínovým vojáčkem, kterého jsem měl, když jsem byl ještě malým chlapcem!“

I vypravoval ženě o starém domě a starém muži, o cínovém vojáčkovi, kterého mu poslal, protože byl tak strašlivě osamělý. Vypravoval to tak živě, až mladé ženě vstoupily do očí slzy nad starým domem i nad starým mužem.

Čarovná truhlice

Byl jeden kupec tak bohatý, že by byl mohl vydláždit samými stříbrňáky celé náměstí a ještě i malou sousední uličku. Ale on to neudělal, raději užil peněz jinak. Vydal-li malý peníz, dostal za něj hned peníz velký. Takový to byl kupec. A potom zemřel.

Jeho syn zdědil po něm všechny peníze a žil si vesele. Měl mnoho dobrých přátel. Lepil papírové draky z dvacetikorun a házel „žabky“ po vodě jenom samými zlaťáky místo kamenů.

Tak se ovšem peníze snadno rozkutálejí, a také se kutálely. Konečně neměl mladík víc než čtyři halěře a také neměl jiný oděv, jenom jedině střevíce a starý župan.

Teď se ho přátelé stranili, protože s ním nemohli ani jít na ulici. Jeden z nich však byl tuze dobrý a poslal mu starou truhlici se vzkazem, aby do ní dal svých pět švestek. Ale poněvadž mladík neměl ani těch pět švestek, sedl si do truhlice sám.

Byla to zvláštní truhlice. Když se na ní stiskl zámek, začala létat.

To kupcův syn také udělal a hned šups! letěla s ním truhlice komínem, pak vysoko nad mraky, dál a dál. Dno truhlice však bylo prasklé a on se bál, aby se úplně nerozsykala. To by pak udělal hezky způsobný kotrmelec! Pánbůh chraň!

Tak se dostal až do turecké země. Truhlici schoval v lese pod uschlé listí a šel do města. Mohl tam docela dobře tak chodit, protože v Turecku chodili tehdy skoro všichni lidé oblečení tak, jak byl právě on, totiž v županu a ve střevících. Potkal chůvu s malým děťátkem.

„Poslyš, turecká chůvo,“ pravil, „čípak je ten velký zámek za městem, víš, ten s vysokými okny?“

„Tam bydlí králova dcera,“ odvětila chůva. „Té bylo předpověděno, že bude jednou velmi nešťastná, a proto k ní nikdo nesmí, když při tom není král a královna.“

„Děkuji,“ pravil kupecký synek. Šel zpátky do lesa, sedl si do své truhlice, vyletěl na střechu zámku a vlezl oknem k princezně.

Ležela na pohovce a spala. Byla tak krásná, že se náš kupecký synek nezdržel a políbil ji. Probudila se a velmi se polekala. On však jí řekl, že je turecký pánbůh a že k ní přiletěl vzduchem. To se jí líbilo.

Seděli vedle sebe a on jí vypravoval pohádky o jejích očích: že to jsou překrásná hluboká moře a myšlenky že po nich plovou jako mořské žínky. A vypravoval o jejím čele: to že je sněhový zámek s nejnádhernějšími sály a obrazy. A vypravoval o čápovi, který přináší rozkošná malá děťátka.

Ano, byly to opravdu pěkné pohádky! Potom se tázal princezny, chce-li být jeho ženou, a ona řekla hned: „Ano!“

„Ale to sem musíte přijít v neděli,“ pravila, „když jsou u mne král s královnou na čaji. Budou velmi hrdi na to, že dostanu tureckého pánaboha. Ale musíte jim vypravovat hodně pěknou pohádku, protože to moji rodiče mají náramně rádi. Moje matka chce hodně mravné a ušlechtilé, otec spíš veselé, pro zasmání!“

„Ano, vždyť beztak nepřinesu jiný svatební dar nežli pohádku!“ řekl. I rozloučili se. Ale princezna mu dala šavli posázenou zlatáky, a těch on potřeboval nejvíc.

I odletěl, koupil si nový župan a seděl potom v lese a vymýšlel si pohádku. Musil s tím být hotov do neděle a nemyslete si, že je to tak lehké.

Když byl hotov, byla právě neděle.

Král, královna a celý dvůr čekali se svačinou u princezny. Uvítali mladíka přívětivě.

„Nechtěl byste vypravovat pohádku?“ řekla královna po svačině. „Víte, nějakou vážnou a poučnou!“

„Ale aby v ní bylo také něco pro zasmání!“ poznamenal král.

„Tak dobrá!“ řekl mladík a vypravoval. A teď dávejte hezky pozor!

„Byla jednou krabička sirek. Ty sirky byly náramně pyšné na to, že jsou vznešeného rodu. Jejich kmenový strom, veliká stará borovice, jejímiž malými kousky byly, rostla v lese. Sirky ležely na polici mezi křesadlem a starým železným hrncem a vypravovaly jim o svém mládí.

„Ano, když jsme ještě byly na zelené větvi“, pravily, „tak jsme se měly opravdu jako v ráji! Každé ráno i večer jsme měly čaj z diamantů, to byla rosa, po celý den, když slunce svítilo, měly jsme sluneční světlo, a všichni ptáčkové nám musili vyprávět pohádky. Pozorovaly jsme také dobře, že jsme bohaté, protože listnaté stromy měly šaty jenom v létě, ale naše rodina měla prostředky, aby si opatřila zelené šaty na léto i na zimu. Ale potom přišli drvoštěpové. Nastalo veliké rubání, při kterém byla i naše rodina roztržena. Rodový kmen byl umístěn jako veliký stěžeň na nádherné lodi, která mohla plout kolem světa, kdyby chtěla. Ostatní větve se dostaly jinam a my pak máme úkol rozžít oheň obyčejným lidem. Proto jsme se, my urozené, dostaly sem do kuchyně.“

„Dobrá, ale já umím vypravovat o sobě jinak“, řekl železný hrnec, vedle něhož sirky ležely. „Od té doby, kdy jsem přišel na svět, drhli mě a často ve mně vařili dobré věci. Starám se, aby všechno šlo dobře, a jsem, abych řekl, vlastně první zde v domě. Mou jedinou radostí je ležet po jídle čistý a vyleštěný na polici a rozumně hovořit s kamarády. Ale kromě vědra, které se občas dostane dolů na dvůr, žijeme stále jenom zde v kuchyni a ve stavení. Náš jediný zpravodaj je koš, s nímž se chodí na trh, ale ten hovoří příliš divoce o vládě a o národu. Ano, nedávno spadl z leknutí nad tím jeden starý hrnec na zem a rozbil se na kusy! To je vám hotový revolucionář!“

„Ale ty toho napovídáš“, řeklo křesadlo a kříslo kovem o kámen, až jiskry létaly. „Cožpak se ani dnes večer vesele nepobavíme?“

„Ano, povídejme si, kdo z nás je nejurozenější!“ pravily sirky.

„Ne, ne, já nerad hovořím sám o sobě“, pravil kamenný hrnec. „Udělejme si pěkný večerní dýchánek! Já začnu vypravovat o něčem, co každý sám prožil; každý tomu tak porozumí, a to je zábavné. Tak tedy:

Při Baltském moři u dánských zálivů –“

„To je hezký začátek“, říkaly všechny talíře, „to bude jistě povídka, která se nám bude líbit.“

„Ano, tam jsem trávil mládí u jedné tiché rodiny. Tam často leštili nábytek, myli podlahu a každých čtrnáct dní věšeli čisté záclony!“

„Jak zajímavě vypravuje!“ řekl oprašovač. „Hned poznáš, že to vypravuje dobrý sluha; cítíš z toho jakousi zvláštní pořádnost.“

„Ano, opravdu,“ řekl džber a samou radostí si trochu poskočil, až to na podlaze tiše zatřesklo.

A hrnec vypravoval dále a konec byl právě tak pěkný jako začátek.

Všechny talíře řinčely radostí a oprašovač vytáhl zelené petržilky z nádoby s pískem a ověnil jimi hrnec, neboť věděl, že tím ostatní pozlobí. Myslí si přitom: Ověním-li já tebe dnes, ověčíš ty mě zítra.

„Teď si zatančíme!“ řekly kuchyňské kleště a tančily, zdvíhajíce jednu nohu do výše, až to bylo neslušné. Starý povlak židle v koutě při pohledu na to praskl.

„Teď také nás ověčíte!“ řekly kleště a také byly ověčeny.

Je to přece jen luza! myslily si sirky.

Nyní měl samovar zpívat, ale řekl, že je nachlazen; ostatně nemohl jindy zpívat než při vaření. Ale byla v tom také povýšenost, neboť nechtěl zpívat jindy, nežli když stál na stole mezi panstvem.

V okně sedělo staré pero, kterým psávala služebná. Nebylo na něm nic pozoruhodného, leda že bylo namáčeno příliš hluboko do kalamáře, ale právě na tom si zakládalo.

„Když samovar nechce zpívat,“ pravilo, „tak ať si to nechá! Venku sedí v kleci slavík a ten umí zpívat; nenaučil se sice ničemu, ale nepomlouvejme ho dnes večer!“

„Já myslím, že by bylo nanejvýš nevhodné,“ řekl čajový kotlík, který byl kuchyňským zpěvákem a bratrancem samovaru „abychom takového cizího ptáka poslouchali. Je to vlastenecké? Ať to rozhodne koš!“

„Já se jenom zlobím,“ řekl koš, „já se tuze zlobím, že si to ani nedovedete představit! Takhle máme trávit večer? Nebylo by lépe dům trochu spořádat? Každý se pak dostane, kam bude chtít, a já to už nějak spravím. To by byl večer!“

„Ano, uděláme rámus!“ křičeli všichni.

Vtom se otevřely dveře. Byla to služebná, i všechno ztichlo, zůstalo bez hlesu. Ale každý hrnec si byl vědom, co by mohl udělat a jak je vznešený. Ano, kdybych byl chtěl, myslil si každý, mohl to být veselý večer! Služebná vzala sirky a rozdělala jimi oheň. To jste měli vidět, jak sršely a zaplápolaly!

Ted' každý vidí, myslily si, že my jsme nejpřednější! Jaký máme lesk, jaké světlo! A potom byly spáleny. – –“

„To byla pěkná pohádka!“ pravila královna. „Bylo mi při ní docela, jako bych byla v kuchyni u sirek; ano, tak dostaneš naši dceru.“

„Ovšem!“ řekl král. „Dostaneš naši dceru v pondělí.“ Nyní mu král tykal, protože se měl dostat do rodiny.

Svatba tedy byla určena a večer před ní bylo celé město osvětleno. Housky a preclíky lítaly, až se o ně rvali uličníci, kteří po ulicích křičeli „Sláva!“ a hvízdali na prsty. Bylo to nádherné.

Tak, nyní také já musím něco dělat, pomyslnil si kupecký syn. Nakoupil si prskavek, třaskavin a všelijakých ohňostrojů, jaké jen si možno pomyslnit, položil je do své truhlice a vylétl s tím pak do vzduchu.

Hop, už byl nahoře! A jak to potom bouchalo!

Všichni Turci skákali přitom do výše, až jim střevíce lítaly okolo uší; taková vzdušná světla ještě nikdy dříve neviděli. Nyní chápali, že to sám turecký pánbůh chce si vzít princeznu.

Když se kupecký synek opět vrátil se svou truhlicí do lesa, myslil si: Půjdu se podívat do města, abych se dověděl, jak to vypadalo. Šel a poslouchal.

Ne, co všechno lidé vypravovali! Každý člověk, kterého se optal, viděl to svým způsobem, ale líbilo se to všem bez výjimky.

„Viděl jsem samého tureckého pánaboha,“ řekl jeden. „Měl oči jako zářivé hvězdy a vous jako šumící vodu.“

„Letěl v ohnivém plášti,“ řekl druhý, „a ze záhybů toho pláště vyhlíželi nejkrásnější andělíčkové!“

Byly to opravdu krásné věci, co slyšel, a den poté měl mít svatbu.

I vrátil se do lesa, aby si sedl do své truhlice. Ale kde je? – Truhlice shořela! Jiskra z ohňostroje v ní zůstala, rozžehla oheň a z truhlice zbyl jen popel. Již nemohl kupecký synek létat ke své nevěstě.

Ta stála celý den na střeše a čekala. A čeká podnes. Ale on chodí po světě a vypravuje pohádky. Ty však již nejsou tak veselé jako ta, kterou vyprávěl o sirkách.

Statečný cínový voják

Bylo jednou dvacet pět cínových vojáků. Všichni byli bratři, neboť byli uliti z jedné staré lžice. Zbraň drželi v ruce, hlavu čelem vpřed; stejnokroj měli červený a modrý, inu, náramně krásný.

Prvé, co slyšeli na tomto světě, když bylo sejmuto víko s krabice, v níž leželi, bylo zvolání: „Cínovní vojákové!“ Volal tak malý chlapec a tleskal rukama. Dostal je, protože byly dnes jeho narozeniny, i stavěl je na stůl.

Voják se podobal navlas vojákovi, jenom jeden z nich byl trochu jiný: měl jedinou nohu, neboť jej lili naposled a již se na něj nedostalo dost cínu. Přesto stál právě tak pevně na jedné noze jako ostatní na dvou. A právě s ním se stalo cosi zvláštního.

Na stole, kam je chlapec stavěl, bylo ještě mnoho jiných hraček; ale největší pozornost z nich budil krásný papírový zámek. Malými okénky bylo vidět přímo do sálů. Před zámkem stály malé stromečky a kolem dokola bylo malé zrcadlo, které mělo vypadat jako jezero. Plavaly po něm voskové labutě a zrcadlily se v něm.

To všechno bylo hezounké, ale nejroztomilejší byla malá panenka, která stála uprostřed otevřené zámecké brány. Byla rovněž vystřižena z papíru, ale oblečena byla v bělostnou sukničku a přes ramena měla úzkou modrou stužku a uprostřed ní zářící hvězdu, právě tak velikou jako celý její obličej. Malá panenka vztahovala obě ruce, neboť to byla tanečnice, a pak zvedla jednu nohu tak vysoko do vzduchu, až náš cínový voják myslil, že má jenom jednu nohu jako on.

To by byla žena pro mne! myslil si. Ale je příliš vznešená, bydlí v zámku, kdežto já mám jenom krabici a v té je nás dvacet pět. To by nebylo místo pro ni! Ale přece musím hledět, abych se s ní seznámil!

Lehl si po celé délce za tabatěrkou na šňupavý tabák, která stála na stole. Odtud se mohl hezky dívat na milou jemnou dámu, která stála vytrvale na jedné noze, aniž ztratila rovnováhu.

Když nastal večer, vrátili se ostatní cínoví vojáčci do krabice a lidé v domě šli spát. Hračky začaly hrát všelijaké písničky o válce a o plese. Cínoví vojáčci šramotili v krabici, neboť chtěli také být u toho, ale nemohli zvednout víko. Louskáček metal kozelce a kamínek jezdil po tabulce. Byl to takový rámus, že se probudil kanárek a začal s nimi křičet o závod, a to ve verších.

Jediní, kdo se nehýbali z místa, byli cínový vojáček a malá tanečnice. Ona stála zpříma na špičce jedné nohy a měla obě ruce rozpřaženy; on se zas postavil a stál pak právě tak vytrvale na jediné noze a jeho oči se od tanečnice neodvracely ani na okamžik.

Vtom odbíjely hodiny dvanáct a plesk! vyskočilo víko tabatěrky. Ale uvnitř nebyl šňupavý tabák, nýbrž malý, černý skřítek. Bylo to velmi vtipné. „Cínový vojáčku,“ řekl skřítek, „jen aby sis nevykoukal oči!“

Ale cínový vojáček dělal, jako by to neslyšel.

„No, počkej ráno!“ volal skřítek.

Když se rozednilo a děti vstaly, postavily cínového vojáčka do okna. A ať to již způsobil skřítek nebo průvan, okno se najednou otevřelo a vojáček spadl střemhlav z třetího poschodí.

Byl to strašlivý pád. Natáhl nohu rovně vzhůru a zarazil se čepicí do dláždění, bajonetem dolů.

Služka a chlapec sešli hned dolů, aby ho hledali. Málem by ho byli zašlápli, ale nenalezli ho. Kdyby byl cínový voják volal: „Tady jsem!“, byli by jej snad našli, ale on nepokládal za vhodné křičet příliš hlasitě, když byl v stejnokroji.

Začalo pršet, kapka za kapkou padaly stále hustěji, až se spustil pořádný liják. Když déšť minul, přišli sem dva kluci.

„Hled’“, řekl jeden, „tady leží cínový vojáček! Ten musí na loď a na vodu!“

Udělali si loďku z novinového papíru, posadili cínového vojáčka doprostřed a tak plul vojáček po stružce. Oba chlapci běželi vedle stružky a tleskali radostí.

Panebože, to byly vlny ve stružce! A jaký proud! Jak prudce přšelo!

Papírová lodička se houpala nahoru dolů a občas se otáčela kolem dokola, až se náš cínový vojáček hrůzou třásl. Ale nedal na sobě nic znát, nepohnul ani brvou, díval se čelem vpřed a držel zbraň v ruce.

Najednou vletěla lodička pod dlouhý stružkový most. Tam byla právě taková tma, jako bývala v jeho krabici.

Kampak se asi dostanu? myslil si. Ano, ano, to zavínil skřítek! Ach, kdyby tak tady v loďce seděla ta malá panenka, tak by mi to nevadilo, třeba by byla ještě větší tma!

Vtom přiběhla veliká krysa, která bydlila pod stružkovým mostem.

„Kde máš průvodní list?“ ptala se krysa. „Sem s ním!“

Ale cínový vojáček stál tiše a držel pušku ještě pevněji. Ani nevěděl, že se obvykle platí poplatek za dovození projeti na lodi pod mostem a že se plavci mají vykákat průvodními listy. Ale krysa tam ostatně neměla co poroučet.

Lodička plula dál a krysa za ní. Hu, jak skřípala zuby a volala na třísku a slámu, plující po vodě:

„Chyťte ho, chyťte ho! Nezaplatil poplatek! A neukázal průvodní list!“

Ale proud se stále zesiloval. Cínový vojáček viděl denní světlo ještě dříve, nežli vyplul zpod mostu, ale také zároveň slyšel hučivý zvuk, který by jistě vyděsil sebestatečnějšího muže. Jen si pomyslete: stružka se řítí na konci můstku přímo do velkého průplavu! To bylo pro vojáčka právě tak nebezpečné jako pro nás, kdybychom sjeli dolů po velikém vodopádu.

Již ani nebyl téměř s to, aby se udržel vstoje. Loďka plula dál a ubohý cínový vojáček se držel zpříma, jak jen dovedl, aby nikdo o něm nemohl říci, že mrknutím oka dal najevo strach.

Loďka se otočila třikrát čtyřikrát a naplnila se vodou až po okraj; musela se potopit. Cínový vojáček stál ve vodě až po krk a loďka klesala hlouběji a hlouběji. Papír se stále více uvolňoval. Již přesahovala voda vojáčkovi přes hlavu – tu vzpomínal na malou rozkošnou tanečnici, kterou již nikdy nespátí. V uších mu zněla píseň:

„Jen pluj, jen pluj, můj vojáčku,
smrt na tebe čeká!“

Vtom se papír roztrhl a voják se zřítíl dolů. Ale hned jej polkla velká ryba.

Ne, jaká tam uvnitř byla tma! Bylo tam ještě hůře nežli pod stružkovým mostem, a jak těsno tam bylo! Ale cínový vojáček byl statečný a ležel tam s puškou v ruce.

Ryba sebou mrskala sem tam, dělala nejstrašlivější pohyby, ale konečně ztichla úplně a jako by jí projel blesk. Zazářilo docela jasné světlo a jakýsi hlas volal hlasitě:

„Cínový vojáček!“

Rybu totiž chytili, přinesli na trh a prodali. Tak se dostala do kuchyně, kde ji služka rozřízla velkým nožem. Vzala vojáčka dvěma prsty okolo pasu a odnesla jej do pokoje. Tam všichni chtěli vidět toho podivuhodného muže, který plul v břiše ryby.

Ale cínový vojáček nebyl na to hrdý. Postavili jej na stůl a tam – ne, dějí se to divné věci na světě! Cínový vojáček byl v témže pokoji, v němž byl dříve! Viděl tytéž děti a hračky, povalující se po stole, krásný zámek se spanilou malou tanečnicí, která ještě posud stála na jedné noze a druhou držela vysoko ve vzduchu. Tak byla vytrvalá! Vojáček by byl málem plakal cínové slzy, ale to se neslušelo. Díval se na ni a ona se dívala na něj, ale neřekli ani slova.

Náhle uchopil vojáčka jeden z chlapců a hodil jej rovnou do kamen, ačkoli k tomu neměl žádný důvod. Zajisté to zavinił skřítek v tabatěrcce.

Cínový vojáček stál jasně osvětlen a cítil strašlivé horko. Ale zdali to bylo opravdovým ohněm, či láskou, to nevěděl. Barvy z něho pustily nadobro; zdali se mu to stalo na cestě či zda to způsobila bolest, také nikdo nedovedl říci. Díval se na malou panenku, ona se dívala na něj a on cítil, že se roztavuje. Ale ještě stál statečně se zbraní v ruce.

Vtom se otevřely dveře, průvan sebral tanečnici a ona vlétla jako motýl rovnou do kamen k cínovému vojáčkovi. Vznítla se plápoem a zmizela. Potom se roztavil cínový vojáček v kousek cínu, a když služebná druhého dne vymetala popel, našla ho jako malé cínové srdéčko. Z tanečnice zbyla jenom hvězda, ale ta byla spálená na černý oharek.

Dva přátelé

Ubohý Jan byl velmi zarmoucen. Jeho otec těžce stonal a nebylo mu pomoci. V malé světničce byli jen oni dva. Bylo hodně pozdě večer a lampa na stole dohořivala.

„Byl jsi dobrým synem, Jene!“ řekl nemocný otec. „Pán Bůh ti bude ve světě pomáhat.“ Podíval se na syna vážněma, laskavýma očima, vzdychl zhluboka a zemřel. Bylo to, jako by byl usnul.

Ale Jan plakal, protože teď neměl nikoho v širém světě, ani otce, ani matku, sestru ani bratra. Chudák Jan! Klečel u postele a líbal ruku zemřelého otce a prolil mnoho hořkých slz. Ale nakonec se mu oči zavíraly a on usnul, maje hlavu položenou na pelesti.

Měl podivný sen. Zdálo se mu, že se slunce a měsíc před ním sklánějí, viděl svého otce opět čilého a zdravého a slyšel, jak se směje, jako se smával vždycky, když byl v dobré náladě. Spanilá dívka se zlatou korunou na dlouhých, krásných vlasech podávala Janovi ruku a jeho otec pravil: „Vidíš, jakou jsi dostal nevěstu! Je nejkrásnější na celém světě!“

Potom se Jan probudil, a všechna krása byla tatam. Jeho otec ležel mrtvý a studený na posteli; nikdo u něho nebyl. Ubohý Jan!

Pak mrtvého pohřbili. Jan šel za rakví. Nikdy již nespátří dobrého otce, který jej měl tak rád! Slyšel, jak házejí do hrobu hlínu, viděl již jen poslední hranu rakve, ale i ta zmizela pod další lopatou hlíny. Bylo mu, jako by se mu chtělo srdce rozskočit, tak byl zarmoucen! Kolem něho zpívali žalmy; znělo to tak krásně, že Janovi vstoupily slzy do očí, až se rozplakal, a to poněkud ulehčilo jeho smutku. Slunce svítilo nádherně nad zelenými vrcholky stromů, jako by chtělo říci: „Netruchli, Jene, vždyť vidíš, jak je nebe krásně modré!“

Jan se při tom již usmíval, zatímco mu slzy ještě stékaly po tvářích. Ptáčekové seděli v korunách kaštanů a cvrlikali: „Kvívít, kvívít!“ Byli tak veselí, ačkoli přece byli na pohřbu! Jan viděl, jak odlétali ze zelených stromů daleko pryč do světa, i dostal také chuť rozletět se za nimi. Ale nejdřív otesal velký dřevěný kříž, aby jej postavil na otcův hrob. Když jej tam večer donesl, byl hrob ozdoben pískem a květinami. Udělali to cizí lidé, protože měli jeho drahého otce rádi.

Časně zrána druhého dne sbalil Jan svůj malý raneček, schoval do opasku celé své dědictví – bylo to padesát korun a několik desetihaléřů – a s tím se chystal na cestu. Ale dříve ještě zašel na hřbitov k otcovu hrobu, pomodlil se a řekl: „Sbohem, drahý otče! Zůstanu vždy dobrým člověkem.“

Venku v polích, kudy Jan šel, stály všechny květiny svěží a krásné v teplém sluníčku a kývaly hlavinkami, jako by chtěly říci: „Buď vítán v zeleni! Není zde krásně?“

Ale Jan se ještě jednou obrátil, aby pohlédl na starý kostel, v němž byl jako dítě pokřtěn a kde byl každou neděli se starým otcem na pobožnosti a zpíval nábožné písně. Náhle spatřil vysoko nahoře v jednom věžním okně stát kostelního skřítku s červenou špičatou čepičkou; zacláněl si oči složenýma rukama, neboť jej slunce oslepovalo. Jan mu kýval na rozloučenou a malý skřítek mával červenou čepičkou, kladl ruku na srdce a posílal mu rukou polibky. Chtěl mu tím ukázat, že mu přeje všeho dobrého a aby se mu na cestě dobře dařilo.

Jan přemýšlel, jak mnoho zajímavého asi spatří ve velkém, krásném světě, a šel dál a dál, tak daleko, kde ještě nikdy nebyl. Nepoznával ani města, jimiž procházel, ani lidi, jež potkával; byl daleko, daleko mezi cizími lidmi.

První noc musil přespát v kupě sena na poli, jiné lože neměl. Ale to bylo právě hezké, ba zdálo se mu, že by ani král nemohl spát lépe. Celé pole s potokem, kupou sena a s modrým nebem nahoře, to přece byla nádherná ložnice. Zelená tráva s malými červenými a bílými květinami, to byl koberec, bezové křoví a šípky byly kytice květů a umyvadlem byl celý potok s jasnou, čerstvou vodou, v níž se uklánělo vrbové proutí a přálo mu dobrý večer a dobré jitro. Měsíc byl ohromná noční svítlna vysoko pod modrou oblohou, na níž nebyly záclony, jež by mohly vzplanout.

Jan mohl spát docela klidně a také spal. Probudil se teprve, když slunce vyšlo a všichni ptáčkové kolkolem zpívali: „Dobré jitro! Dobré jitro! Ty ještě spíš?“

Zvony vyzváněly k pobožnosti, byla neděle. Lidé šli do kostela a Jan šel s nimi, zpíval a bylo mu, jako by byl doma v kostele, kde byl pokřtěn a kde zpíval nábožné písně se svým otcem.

Na hřbitově u kostela bylo veliké množství hrobů a na některých rostla vysoká tráva. Tu si vzpomněl Jan na hrob svého otce, který asi také bude jednou vypadat jako tyto hroby, když ho nebude moci ošetřovat a zdobit. I sedl si a plel trávu, narovnával pokácené dřevěné kříže a dával zpět na hroby věnce, jež vítr odnesl. Myslí si při tom, že snad někdo udělá totéž na hrobě jeho otce, když on to udělat nemůže.

Před vchodem do kostela stál starý žebrák a opíral se o berličku. Jan mu dal všechny drobné peníze, které měl, a šel potom šťastný a veselý dále, pryč, do širého světa.

K večeru se blížila strašlivá bouřka. Jan pospíchal, aby se dostal pod střechu, ale záhy nastala temná noc. Konečně doběhl k malému kostelu, stojícímu docela osaměle na vršíčku. Dveře byly naštěstí jen přivřeny, i vplížil se dovnitř. Tam hodlal vyčkat, až bouřka přejde.

„Tadyhle si sednu do kouta,“ řekl si, „jsem velmi unaven a potřebuji si trochu odpočinout.“

I sedl si, sepjál ruce a říkal večerní modlitbu. Nežli se nadál, usnul a měl krásné sny, zatím co se venku blýskalo a hřmělo.

Když se opět probudil, byla půlnoc, ale bouřka se přehnala a měsíc svítil okny dovnitř kostela. Uprostřed stála na podlaze otevřená rakev s mrtvým mužem, kterého ještě nepohřbili. Jan se naprosto nebál, protože měl čisté svědomí a dobře věděl, že mrtví nic nedělají, že jenom živí zlí lidé ubližují.

Takoví dva živí zlí lidé stáli vedle mrtvého muže, který byl uložen v kostele, nežli bude pohřben. Chtěli tomu ubohému mrtvému muži ublížit, vyhodit ho z rakve před kostelní vrata.

„Pročpak to chcete udělat?“ tázal se Jan. „Je to ošklivé a špatné, nechte jej spát!“

„Láryfáry!“ křičeli ti dva zlí lidé. „Podvedl nás! Je nám dlužen peníze, které nemohl zaplatit, a když je nyní mrtev, nedostaneme ani haléře. Chceme se mu za to pomstít, ať leží jako pes před kostelními dveřmi!“

„Nemám víc než padesát korun,“ řekl Jan. „Je to celé moje dědictví, ale dám vám je rád, slíbíte-li mi čestným slovem, že necháte toho ubožáka na pokoji. Však já se již nějak protluku bez peněz; mám zdravé, silné údy.“

„Ano,“ odpověděli ti nešlechtní lidé, „když nám tedy chceš zaplatit alespoň část jeho dluhu, neuděláme mu docela nic, tím můžeš být jist!“ I vzali peníze, které jim Jan dal, vysmáli se mu hlasitě, že je tak dobrý, a šli svou cestou. Jan srovnal mrtvolu opět do rakve, sepjál jí ruce, dal sbohem a šel pokojně dál velkým lesem.

Kolem dokola, kamkoli měsíc prozařoval skrze stromy, viděl nejpůvabnější skřítky, vesele si pohrávající. Nedávali se vyrušovat, neboť dobře věděli, že Jan je dobrý, nevinný člověk, a jenom zlí lidé nesmějí skřítky spatřit. Mnozí z nich nebyli větší nežli prst a měli dlouhé, žlutavé vlasy upevněny zlatými hřebeny. Houпали se vždy dva a dva na velkých rosných kapkách, které ležely na lupenech a na vysoké trávě. Občas se s kapkou svalili mezi dlouhé stonky trávy, a to bylo smíchu a hluku mezi těmi drobnými trpaslíčky!

Bylo to náramně krásné! Zpívali a Jan docela poznával všechny ty hezké písničky, jimž se byl učil jako malý chlapec. Velcí, barevní pavouci se stříbrnými korunkami na hlavě musili ze

stébła na stéblo tkát dlouhé visuté mosty a paláce, které, když na ně padla jemná rosa, vypadaly jako blyštivé sklo v jasné měsíční záři.

Tak to trvalo až do východu slunce. Tu zalézali malí skřítkové do poupat květin a vítr unesl jejich mosty a zámky, že létaly vzduchem jako velké pavučiny.

Jan právě vyšel z lesa, když vtom zaslechl silný mužský hlas právě za sebou:

„Hej, kamaráde, kampak tě vede cesta?“

„Pryč, do širého světa!“ řekl Jan. „Nemám ani otce, ani matku, jsem ubožák, ale uživím se prací svých rukou.“

„Já chci také do širého světa,“ pravil cizí muž. „Což abychom šli spolu?“

„Tak dobrá!“ odvětil Jan. Šli tedy spolu.

Brzy se měli velmi rádi, neboť oba byli dobří lidé, a stali se upřímnými přáteli. Ale Jan přece pozoroval, že cizinec je mnohem chytřejší nežli on, neboť procestoval křížem krážem skoro celý svět a dovedl vyprávět o všemožných věcech, které spatřil.

Slunce již stálo vysoko nad obzorem, když si sedli pod velký strom, aby se nasnídali. Vtom šla okolo stará žena. Byla velmi sešlá a docela shrbená; opírala se o berličku a nesla na zádech otep roští, které nasbírala v lese. Zástěru měla vykasanou a Jan viděl, že v ní má tři velké metly z kapradí a z vrby. Když už byla docela u nich, sklouzla, upadla a hlasitě vykřikla, neboť si ta ubohá stařena zlomila nohu.

Jan hned navrhl, aby ji odnesli do jejího obydlí. Ale cizinec otevřel svůj tlumok, vyndal z něho jakýsi kelímek a řekl, že v něm má mast, která její nohu hned uzdraví a osvěží. „Budeš moci dojít domů sama, jako by sis nikdy nebyla zlomila nohu,“ dodal. Ale chtěl také, aby mu za to dala ty tři metly, které má v zástěře.

„To by přišlo draho,“ zvolala stařena a pokyvovala náramně divně hlavou; nechtěla se jen tak vzdát svých metel, ale také nebylo nic příjemného ležet se zlomenou nohou. I dala mu metly.

Sotva jí cizinec natřel nohu tou svou mastí, stařena vstala a šla mnohem čiperněji nežli dříve. Takovou moc měla ta mast. Ale v lékárně bys ji sotva dostal.

„Co uděláš s těmi metlami?“ ptal se Jan svého přítele.

„Jsou to tři pěkná košťata,“ řekl, „a mně se právě hodí, poněvadž jsem veselá kopa.“

Pak šli ještě hezký kus cesty.

„Tot' se obloha jaksi zatahuje!“ zvolal Jan a ukazoval před sebe. „A jaké to jsou strašlivé, temné mraky!“

„Nikoli,“ řekl přítel, „to nejsou mraky, to jsou hory, krásné, vysoké hory. Po nich se dostaneme až nad mraky do svěžího ovzduší. Je tam nádherně, to mi věř! Zítřka tam již zajisté budem.“

Ale nebylo k nim tak blízko, jak se zdálo; musili jít celý den, než došli k horám, kde rostly černé lesy až k nebi a kde byly kameny veliké jako celé město. Čekala je důkladná námaha, když je měli všechny přejít, proto se uchýlili do hostince, aby si hodně odpočinuli a nabrali sil k zítřejšímu pochodu.

Dole ve velkém výčepu bylo pohromadě velmi mnoho lidí, neboť tam byl jakýsi tulák s loutkovým divadlem. Právě postavil své divadélko a lidé seděli kolem dokola, aby se dívali na tu zábavnou hru. Ale na nejpřednější a nejlepší místo se posadil starý, tlustý řezník a vedle něho seděl jeho velký hafan a vyvaloval oči. Hu, ten vypadal hrozivě!

Začalo divadlo. Byla to hezká hra s králem a královnou, kteří seděli na sametovém trůně, měli zlaté korunky a krásné šaty s dlouhými vlečkami, neboť na ně měli dost peněz. Nejroztomilejší dřevěné loutky se skleněnými očima a dlouhými vousy stály u všech dveří a otvíraly je a zavíraly, aby mohl čerstvý vzduch do světnice.

Byli v nejlepším hraní a všichni diváci byli rozjařeni. Ale právě když královna vstala a začala chodit po podlaze, tu – bůhví co si ten velký hafan myslel, když ho tlustý řezník nedržel za obojek, skočil přímo k divadélku a chopil královnu kolem útlého těla, že to jen zakřupalo: prask, křup! Bylo to strašlivé!

Ubohý muž, který to divadlo provozoval, velmi se polekal a byl tuze zarmoucen nad ztrátou své královny. Byla to jeho nejkrásnější loutka a teď jí ten ošklivý hafan ukousl hlavu. Když však potom lidé odešli, řekl Janův přítel, že dá zase královnu do pořádku. Vytáhl svůj kelímeček a pomazal loutku tou masťou, kterou pomohl ubohé stařeně, když si zlomila nohu.

Sotva loutku namazal, hned byla zase jako dřive. Dokonce mohla pohybovat všemi údy a nebylo vůbec třeba tahat přitom za provázky. Loutka byla jako živý člověk, jen taktak, že ještě nedovedla mluvit.

Muž, kterému malé loutkové divadlo patřilo, měl náramnou radost. Teď již ani nepotřeboval loutku držet a ona tančila sama od sebe. Žádná z ostatních to nedovedla.

Když pak nastala noc a všichni lidé v hostinci se odebrali na lože, bylo náhle slyšet tuze bolestný vzlykot. Trvalo to tak dlouho, že všichni vstali, aby se podívali, kdo to tak vzlyká. Loutkář šel ke svému divadélku, neboť ten vzlykot zazníval odtamtud.

Všechny dřevěné loutky ležely jedna přes druhou, král i všechen jeho dvůr; všichni žalostně vzdychali a poulili velké skleněné oči. Všichni totiž chtěli být tak pomazáni jako královna, aby se také mohli sami pohybovat. Královna poklekla, zvedla svoji krásnou zlatou korunu do výše a prosila loutkáře: „Vezmi si mou korunu, ale pomaz také mého muže a moje dvořany!“ Tu se ubohý loutkář nemohl zdržet, i dal se do pláče, neboť mu jí bylo upřímně líto. Slíbil pak cizinci, že mu dá všechny peníze, které večer utržil za svou hru, pomaze-li aspoň čtyři nebo pět jeho nejhezčích loutek. Ten však řekl, že nežádá nic jiného nežli tu velkou šavli, kterou má loutkář po boku. Když ji dostal, pomazal šest loutek. Ty hned začaly krásně tančit. A všechny dívky, živoucí lidské dívky, které to viděly, daly se také do tance a po nich všichni obyvatelé hostince. Kočí tančil s kuchařkou, sklepník s pokojskou, všichni cizinci tančili, ba i lopatka na uhlí a kleště od kamen se daly do tance, ale svalily se hned, jak udělaly první skok. Pane, to byla veselá noc! –

Následujícího jitra se Jan a jeho přítel se všemi rozloučili a šli do vysokých hor, porostlých velkými jedlovými lesy. Vystoupili tak vysoko, že se jim kostelní věže hluboko pod nimi jevily již jenom jako malé červené jahody tam v zeleni, a viděli daleko odtud, na mnoho, mnoho mil, kde ještě nikdy nebyli. – Tolik nádhery Jan předtím ještě nespatriil. Slunce svítilo tak teple v tom čerstvém modrém vzduchu! Slyšel také v horách troubit lovce na lesní roh tak krásně a dojemně, že mu radostí až slzy vstoupily do očí.

Jeho přítel stanul také s rukama sepjatýma a díval se přes lesy a města do teplé sluneční záře.

Vtom zazněl nad jejich hlavami podivuhodně krásný zpěv. Vzhledli vzhůru – velká bílá labuť se vznášela vzduchem. Byla velmi krásná a zpívala, jak ještě nikdy žádného ptáka neslyšeli zpívat. Ale slábla víc a více, skláněla hlavu a spadla jim docela tiše k nohám. Tam zůstala mrtva ležet. Krásný pták!

„Dvě tak krásná křídla,“ řekl Janův přítel, „tak bílá a veliká, jako má tenhle pták, stojí za mnoho peněz, vezmu si je s sebou. Teď vidíš, jak je dobré, že jsem dostal šavli.“

I usekl mrtvé labuti obě křídla jedinou ranou a schoval si je.

Šli opět mnoho, mnoho mil horami, až konečně spatřili před sebou velké město s více než stem věží, které se leskly v sluneční záři jako stříbro. Uprostřed města byl nádherný mramorový zámek, pokrytý rudým zlatem, a v něm bydlil král.

Jan a jeho kamarád nechtěli hned vejít do města, i zůstali venku v hostinci, aby se mohli dát do pořádku. Chtěli vypadat hezky, až přijdou do ulic. Hostinský jim vypravoval, že král je velmi dobrý člověk, který nikdy nikomu na světě neublížil. Ale jeho dcera že je tuze zlá. Je velice krásná, nikdo není tak hezký a okouzlující jako ona, ale co je to platno, když je to zlá, ukrutná čarodějnice, která má na svědomí životy tolika krásných princů. Všem mužům dovolila, aby se o ni ucházeli; každý může přijít, ať princ nebo žebrák, na tom nezáleží, musí však uhodnout tři věci, na které se ona zeptá. Uhodne-li, provdá se za něho a on se stane králem celé země, až její otec zemře. Ale kdo ty tři věci neuhodne, toho dá pověsit nebo mu setnout hlavu – tak zlá a špatná je ta krásná princezna.

Její otec, starý král, je prý nad tím velmi zarmoucen. Ale nemůže jí zabránit, aby byla tak ukrutná, neboť jednou prohlásil, že jí nikdy nebude bránit, aby se vdala, za koho chce. Kdykoli přijde nějaký princ a chce hádat, aby dostal princeznu, nikdy neuhodne, a pak bývá oběšen nebo mu setnou hlavu. Princezna říká, že přece věděl, co mu hrozí, mohl tedy těch námluv nechat. Starý král prý je tak zarmoucen nad veškerým tím smutkem a bídou, že každého roku klečí před princeznou jeden celý den na kolenou se všemi svými vojáky a prosí, aby se napravila, ale ona nechce povolit.

„Ošklivá princezna!“ řekl Jan. „Potřebovala by opravdu metlu, ta by jí dělala dobře! Kdybych tak já byl tím starým králem, ta by ode mne dostávala často výprask!“

Vtom zaslechli, jak venku lidé křičí: „Sláva!“ Princezna jela okolo a byla opravdu tak krásná, že všichni lidé zapomínali, jak je zlá, a proto volali: „Sláva!“ Dvanáct krásných panen, všechny v bílých hedvábných šatech a se zlatým tulipánem v rukou, jelo na krásných vranících po jejím boku. Princezna sama měla oře sněhobílého, zdobeného diamanty a rubíny, její jezdecký oděv byl samé zlato a bičík, který držela v ruce, vypadal, jako by to byl sluneční paprsek. Zlatá koruna na její hlavě byla jako hvězdičky z nebes a její plášť byl sešit z více než

tisíce krásných motýlích křídel. Ale ona sama byla ještě mnohem krásnější nežli všechen její šat.

Když ji Jan spatřil, začervenal se, jako by jej krví polil, a nemohl pronést ani slova. Princezna totiž vypadala skoro navlas tak, jako ona spanilá dívka se zlatou korunkou, o níž se mu zdálo té noci, kdy otec zemřel. Tak se mu zalíbila, že se do ní hned zamiloval až po uši. „To přece jistě není pravda,“ říkal si, „že by ona mohla být zlou čarodějnici a dávala lidem věšet a stínat, když neuhodnou, nač se jich táže. A když se o ni smí ucházet každý, i nejchudší žebrák, půjdu do zámku také, nemohu si pomoci.“

Všichni mu domlouvali, aby to nedělal, že se mu jistě povede právě tak, jako všem ostatním. Jeho kamarád jej od toho také zrazoval. Ale Jan věřil, že to dobře dopadne, i vyleštil si boty a oprášil šaty, umyl si obličej a ruce, učesal si krásné, světlé vlasy a šel potom docela sám vzhůru do zámku.

„Dále!“ řekl starý král, když Jan zaklepal na dveře.

Jan otevřel. Starý král mu vyšel vstříc v županu a ve vyšíváných trepkách; korunu měl na hlavě, žezlo držel v jedné ruce a zlaté jablko v druhé.

„Počkej trochu!“ řekl, i strčil jablko pod paži, aby mohl podat Janovi ruku.

Jakmile však uslyšel, že se Jan uchází o princeznu, dal se do takového pláče, až mu žezlo a jablko spadly na zem. A poněvadž neměl po ruce kapesník, musil si oči osušovat županem. Ubohý starý král!

„Nech toho,“ řekl, „sic se ti povede právě tak zle, jako všem ostatním! Jenom se podívej!“ I vedl Jana ven, do princezniny zahrady.

Tam to vypadalo strašlivě. Na každém stromě viseli tři čtyři královští princové, kteří se ucházeli o princeznu, ale neuhodli její hádanky. Kdykoli zavanul větřík, zachrastily všechny hnáty. Ptáčkové se tak polekali, že se již nikdy neodvážili přilétnout do zahrady. Všechny květiny byly přivázány k lidským údům a v květináčích se šklebily lebky. – Byla to zvláštní zahrada pro takovou princeznu.

„Tak tady vidíš!“ řekl starý král. „Tobě se povede právě tak jako všem ostatním, které tady vidíš, a proto raději toho nech! Působíš mi opravdový zármutek, neboť mě to velmi dojíhá.“

Jan políbil dobrému starému králi ruku a řekl, že se mu to snad podaří, neboť má spanilou princeznu velice rád.

Vtom přijela princezna se všemi svými dámami do zámeckého nádvoří. Král a Jan šli k ní a přáli jí dobrý den.

Byla opravdu spanilá. Podala Janovi ruku, i zamiloval se do ní ještě více nežli předtím. Vždyť není možné, myslil si, aby byla tak zlá čarodějnice, jak o ní všichni povídají.

Šli spolu do sálu, kde malá pážata nosila na stůl zavařeninu a perníky s oříšky. Ale starý král byl tak zarmoucen, že vůbec nemohl jíst, a kromě toho mu byly oříšky na perníku příliš tvrdé.

Umluvili si, že Jan přijde do zámku zase zítra ráno a že tu budou shromážděni soudcové a celá rada, aby vyslechli, jak dopadne hádání. Podaří-li se mu to, má se dostavit ještě dvakrát. Ale ještě nikdy nikdo neuhodl napoprvé, i přišli všichni o život.

Jan se valně nestaral, jak se mu bude dařit, spíše byl veselý; myslil jenom na spanilou princeznu a věřil pevně, že nad ní zvítězí. Jak, to nevěděl a také ani na to nechtěl myslit. Tančil po silnici, když se ubíral k hostinci, kde na něj čekal jeho přítel.

Jan ani nemohl dost vypovídat, jak k němu byla princezna vlídná a jak je spanilá.

Nesmírně se těšil na zítřejší den, až půjde do zámku a zkusí své štěstí v hádání.

Ale jeho přítel potřásl hlavou a byl velmi smuten.

„Mám tě velmi rád,“ řekl, „mohli jsme ještě dlouho spolu pobýt, a nyní tě již mám ztratit! Ubohý, drahý Jene, hned bych se dal do pláče, ale nechci ti kazit radost snad v poslední večer, co jsme pohromadě. Budeme veselí, hodně veselí! Zítra, až budeš pryč, mohu se vyplakat.“

Všichni lidé v městě se hned dověděli, že přijde k princezně nový ženich, a proto byl všude velký smutek. Divadlo bylo zavřeno, všichni cukráři ovázali svoje cukrové figurky černými fábory, král a kněží klečeli v kostele. Všichni byli zarmouceni, poněvadž se přece nemohlo Janovi dařit lépe, nežli se dařilo všem ostatním uchazečům.

Kvečeru přichystal Janův kamarád velikou láhev vína a řekl mu, teď že budou hodně veselí a že budou pít na zdraví princeznino. Ale když Jan vypil dvě sklenice, padla na něj taková ospalost, že nemohl ani oči otevřít, i upadl ve spánek.

Jeho soudruh jej zvedl velmi opatrně ze židle a položil do postele. Když pak nastala temná noc, vzal obě velká křídla, která ut'al labuti, přivázal si je pevně k ramenům, strčil si do kapsy největší metlu, kterou dostal od té staré ženy, jež upadla a zlomila si nohu, otevřel okno a letěl pak přes město přímo k zámku. Tam se usadil v koutku pod oknem, jež vedlo k princeznině ložnici.

V celém městě bylo úplné ticho. Když na věži odbilo tři čtvrti na dvanáct, otevřelo se okno a princezna letěla ve velkém bílém plášti a s dlouhými černými křídly přes město k velké hoře. Ale Janův přítel se udělal neviditelným, takže ho princezna nemohla zpozorovat; letěl za ní a mrskal ji metlou, až se jí nadělaly pořádné krevní podlitiny, kamkoli ji uhodil. Hoj, to byla cesta vzduchem! Vítr se opíral o její plášť, který se rozestřel na všechny strany jako velká lodní plachta, a měsíc svítil skrze něj.

„Takové krupobití, takové krupobití!“ naříkala princezna při každém úderu metly. A patřilo jí to!

Konečně se dostala k hoře a zaťukala na ni. Hora se otevřela s hromovým rachotem a princezna vešla. Náš soudruh vešel s ní. Princezna ho nemohla vidět, poněvadž byl stále neviditelný. Šli velikou, dlouhou chodbou, jejíž stěny se podivně třpytily; byly na nich tisíce zářivých pavouků, kteří běhali po zdech nahoru dolů a svítili jako oheň. Pak přišli do velkého sálu, celého ze stříbra a zlata. Květiny, veliké jako slunečnice, červené a modré, leskly se na zdech, ale nikdo je nemohl utrhnout, poněvadž jejich stonky byly ošklivé, jedovatí hadi a květy byly oheň, který jim sršel z úst. Celý strop byl poset svítícími svatojánskými muškami a blankytně modrými netopýry, kteří mávali tenkými křídly.

Bylo to náramně divné. Uprostřed stál trůn, spočívající na čtyřech koňských kostrách, které měly postroj z červených, ohnivých pavučin. Trůn sám byl z bílého mléčného skla a podušky na sedadlech byly z malých černých myší, které se vzájemně kousaly do ocasů. Nad trůnem byla nebesa z růžových pavučin, posázených překrásnými zelenými muškami, které zářily jako drahokamy.

Na trůně seděl starý skřítek s korunou na ohyzdné hlavě a s žezlem v ruce. Políbil princeznu na čelo, posadil si ji vedle sebe na drahocenný trůn a vtom spustila hudba. Veliké černé kobylky hrály na foukací harmoniky a sovy si tloukly samy na břicho, neboť neměly žádné bubny. Byl to veselý koncert. Malouncí šotečkové s bludičkami na čapkách tančili kolem sálu. Nikdo nemohl vidět našeho soudruha, který se postavil hned za trůn, a tak všechno

vyslechl. Dvořané, kteří nyní vcházeli, byli velmi hezcí a obratní, ale kdo se na ně důkladně podíval, mohl poznat, jací jsou ve skutečnosti: nebyli nic jiného než pometla s nasazenými zelnými hlávkami na konci. Skřítek jim přičaroval život a dal vyšívané šaty. Ale na tom také ani nezáleželo; byli zde jenom pro parádu.

Po chvíli tance vyprávěla princezna skřítkovi, že má nového nápadníka, i ptala se, nač má myslet a jak se ho tázat následujícího jitra, až přijde do zámku.

„Poslyš,“ řekl skřítek, „co ti povím! Vyber si něco hodně lehkého, na to on jistě nepřijde. Mysli na jeden svůj střevíček. To neuhodne. Potom mu dej setnout hlavu! Ale nezapomeň, až zítra v noci zase ke mně přijdeš, přines mi jeho oči! Chci je sníst!“

Princezna se velmi hluboko poklonila a řekla, že na oči nezapomene. Skřítek potom otevřel horu a ona letěla zpět domů. Ale náš soudruh letěl s ní a mrskal ji metlou tak ostře, že nad tím silným krupobitím náramně vzdychala a pospíšila si co nejvíce, aby se dostala oknem do své ložnice.

Janův přítel pak letěl zpět do hostince, kde Jan ještě spal. Odvázal si křídla a lehl si rovněž do postele, neboť byl unaven.

Časně zrána následujícího dne se Jan probudil a jeho přítel vstal rovněž. Vypravoval, že se mu dnes v noci zdál velmi podivný sen o princezně a jejím střevíčku. I prosil jej, aby se tázal, zdali princezna nemyslí na jeden svůj střevíček. Neboť to právě slyšel od skřítky uvnitř hory, ale nechtěl o tom Janovi nic povědět.

„Je stejné, budu-li se ptát na to nebo na něco jiného,“ řekl Jan. „A snad bude docela správné, o čem se ti zdálo, neboť stále věřím, že to dokážu! Přece však se s tebou rozloučím. Budu-li totiž hádat špatně, nikdy tě již nespátřím!“

I políbili se navzájem a Jan šel do města a nahoru do zámku.

Celý sál byl plničký lidí. Soudcové seděli ve svých lenoškách a pod hlavami měli prachové podušky, neboť měli tak mnoho o čem přemýšlet. Starý král vstal a osušil si oči bílým kapesníkem. Tu vstoupila princezna; byla ještě krásnější nežli včera a kývala všem na pozdrav velice přívětivě. Janovi podala ruku a řekla: „Dobré jitro!“

Nyní měl Jan hádat, nač ona právě myslí. Bože, jak se na něj dívala přívětivě! Ale sotva uslyšela, že řekl: „Na jeden střevíček,“ zbledla v obličejí jako křída a chvěla se po celém těle. Ale nic jí to nepomohlo, neboť Jan hádal správně.

To jste měli vidět, jakou měl král radost! Udělal dokonce kotrmelec a všichni lidé tleskali jemu a Janovi, který první z nápadníků dobře hádal.

Jeho přítel zářil štěstím, když se dověděl, jak dobře všechno skončilo. Následujícího dne se mělo hádat znovu.

Večer minul jako včera.

Když Jan spal, letěl jeho přítel za princeznou k hoře a mrskal jí ještě silněji než minule, neboť si s sebou vzal tentokrát dvě metly. Nikdo ho nemohl vidět a on slyšel všechno.

Princezna měla myslit na svoji rukavičku. Řekl to Janovi zas, jako by to byl sen. Jan uhodl opět dobře, i byla na zámku veliká radost. Všechno dvořanstvo metalo kozelce, jak viděli krále dělat předešle. Ale princezna ležela v lenošce a nechtěla promluvit jediné slovo.

I měl Jan hádat potřetí. Zdaří-li se mu to, měl dostat spanilou princeznu a zdědit celé království, až starý král zemře. Neuhodne-li, měl pozbyt života a skřítek chtěl sníst jeho krásné modré oči.

Večer předtím šel Jan časně na lože a usnul docela klidně. Ale jeho soudruh si připevnil zase křídla na záda, uvázal si šavli k boku, vzal s sebou všechny tři metly a letěl k zámku.

Noc byla zlá. Tma jako v pytli, vichřice zuřila, že tašky lítaly ze střech a stromy v princeznině zahradě, kde visely hnáty, klátily se jako třtina, kdykoli vítr zadul. Blýskalo se každým okamžikem a hrom bil neustále po celou noc, jako by to byl jediný dlouhý úder.

Tu se otevřelo okno a princezna vylétla. Byla smrtelně bledá, ale smála se tomu nečasu, který se jí nezdál dost zlý. Její bílý plášť vlál vzduchem jako veliká lodní plachta, ale náš soudruh ji šlehal třemi metlami tak, až krev z jejího těla kanula k zemi a ona nakonec nemohla již téměř letět. Konečně se dostala k hoře.

„To tam padají kroupy a hřmí!“ řekla. „Ještě nikdy jsem nebyla venku v takovém nečase.“

„Také dobrého je někdy příliš mnoho,“ řekl skřítek.

Pak mu vypravovala, že Jan uhodl i podruhé. Podaří-li se mu to i příštího jitra, tedy zvítězí a ona již nikdy nebude moci přicházet sem k hoře a nikdy již nebude moci provozovat svá čarodějná umění jako dosud. Byla nad tím velmi zarmoucena.

„Však on již neuhodne,“ řekl skřítek. „Já něco najdu, na co si on ani nevzpomene! Ledaže by byl větším čarodějem nežli já. Ale nyní buďme veselí!“

I chopil se princezny oběma rukama a tančili spolu kolem a s nimi všichni malí šotečkové a bludičky, co jich bylo v sále. Červení pavouci poskakovali také tak vesele nahoru a dolů po stěnách, že to vypadalo, jako by sršely ohnivé jiskry. Sovy bubnovaly, cvrčkové pískali a černé kobyly hrály na foukací harmoniky. To byl veselý ples! –

Když se již dost vytančili, musila princezna domů, neboť jinak by ji mohli v zámku pohřešit. Skřítek řekl, že ji doprovodí, aby spolu ještě co nejdéle pobyli.

I vyletěli v tom nečase a náš soudruh jim otloukl o záda všechny tři metly. Ještě nikdy nebyl skřítek venku za takového krupobití.

Před zámkem se s princeznou rozloučil a pošeptal jí: „Mysli na mou hlavu!“ Ale náš kamarád to přece zaslechl a v okamžiku, kdy princezna vlezla oknem do své ložnice a skřítek se chtěl vrátit, chopil jej za jeho dlouhý černý vous a usekl mu šavlí jeho ohybnou hlavu u samých ramenou tak rychle, že se skřítek nemohl ani ohlédnout. Trup hodil do moře rybám, ale hlavu jen ponořil do vody, zavázal ji pak do svého hedvábného kapesníku a vzal ji s sebou domů do hostince. Potom si lehl a usnul.

Nazítří ráno dal Janovi kapesník, ale řekl, aby ho nerozvazoval dříve, nežli se princezna otáže, na co myslí.

Ve velkém sále v zámku bylo takové množství lidí, že byli na sebe namačkáni jako svázané ředkvičky v ranci. Rádcové seděli na svých židlích s měkkými poduškami a starý král měl na sobě nové šaty. Jeho zlatá koruna a žezlo byly vyleštěny, že vypadaly krásně. Ale princezna byla velmi bledá a měla na sobě šaty černé jak uhlí, jako by se chystala na pohřeb.

„Na co myslím?“ otázala se. Jan hned rozvázal kapesník a velmi se polekal, když v něm spatřil ošklivou hlavu skřítkovu; neboť to byl strašný pohled. Ale princezna seděla jako socha a nevypravila ze sebe ani slova. Pak vstala a podala Janovi ruku, neboť hádal správně. Nepodívala se na nikoho a jen zhluboka vzdychla: „Nyní jsi mým pánem! Dnes večer budeme mít svatbu!“

„No, tohle je pěkné,“ řekl starý král, „tak jsem si to přál!“

Všichni lidé křičeli: „Sláva!“ Vojenská hudba hrála po ulicích, zvony zněly a cukráři sundali černé fábory s cukrových panáčků, neboť nyní zavládla všeobecná radost. Tři celé pečené voly, naplněné kachnami a husami, dopravili na náměstí; každý si mohl ukrojit, co chtěl. V kašnách teklo nejchutnější víno, a když si někdo koupil u pekaře preclík, dostal nádavkem šest velkých housek – považte! – s rozinkami!

Večer bylo celé město osvětleno a vojáci stříleli z děl a hoši z kapslových pistolek. A nahoře v zámku jedli a pili, připíjeli si a skákali. Všichni vznešení páni a krásné slečny spolu tančili a daleko bylo slyšet, jak zpívali tuhle divnou písničku:

„To je zde krásných, spanilých děv,
veselo všude, radost i ples,
odevšud zní jen jásos a zpěv!
Krásná ty děvo, rozjasni líce,
tanči a dupej,
až ztratíš střevíce!“

Ale princezna byla dosud přece čarodějnicí, neměla Jana ani trochu ráda. Na to si vzpomněl Janův kamarád, i dal mu tři brky z labutích křídel a malou lahvičku s několika kapkami. Řekl mu, aby k princeznu svatební posteli dal postavit velikou kád' naplněnou vodou. Až princezna bude stoupat na lůžko, ať ji jemně strčí, až spadne do vody. Tam ať ji třikrát potopí, ale dříve ať do vody hodí ty brky a kapky. Tak bude princezna zbavena svého čarodějství a velmi se do něho zamiluje.

Jan udělal všechno, co mu soudruh poradil. Princezna křičela tuze hlasitě, když ji Jan ponořoval pod vodu, a mrskala sebou. Hned však se proměnila ve velikou, jako uhel černou labuť se zářícíma očima. Když se podruhé vynořila z vody, byla už bílá kromě jediného černého pruhu, který měla okolo krku. Jan ji ponořil potřetí. V témž okamžiku se labuť proměnila v nejspánilejší princeznu. Byla ještě krásnější nežli dříve a děkovala Janovi se slzami v krásných očích, že ji vysvobodil z očarování.

Nazítří ráno přišel starý král s celým svým dvořanstvem a blahopřání trvalo dlouho do večera. Nakonec přišel Janův přítel; měl v ruce hůl a na zádech tlumok. Jan ho zlíbal a prosil ho, aby neodcházel, aby zůstal u něho, neboť je původcem všeho jeho štěstí. Ale kamarád potřásl hlavou a řekl vlídně a přátelsky:

„Nikoli, můj čas již minul. Splatil jsem jen svůj dluh. Pamatuješ se na toho mrtvého muže, kterému zlí lidé chtěli ublížit? Dal jsi všechno, co jsi měl, aby měl pokoj v hrobě. Ten mrtvý muž jsem já!“

A v témž okamžiku zmizel.

Svatba trvala celý měsíc. Jan a princezna se měli velice rádi a starý král žil šťastný ještě dlouho a houpal jejich malé dětičky na kolenou a nechal je hrát si s žezlem. Jan se stal králem celé říše.

Byl šťasten. Ne proto, že byl králem, ale že byl dobrý, jak to svému umírajícímu otci slíbil.

Malenka

Byla jedna paní a ta by byla tuze ráda měla malé děťátko. Ale nevěděla, jak si je opatřit. Šla tedy k staré čarodějnici a zeptala se jí:

„Já bych náramně ráda měla děťátko, nechtěla bys mi říci, jak si je mohu opatřit?“

„No, však se už najde rada,“ odpověděla čarodějnice. „Tadyhle máš ječné zrnko, ale to není takové, jaká se daří na rolníkově poli nebo jakými se krmí slepice. Vlož je do květináče a pak něco uvidíš!“

„Děkuji ti!“ řekla paní a dala čarodějnici zlaták. Potom šla domů a zasadila ječné zrnko. Z toho brzy vyrostla velká, krásná květina. Vypadala docela jako tulipán, ale její lístky se k sobě tulily, jako by to bylo ještě poupě.

To je krásná květina, myslila si paní a líbala krásné červené a žluté lístky. Ale jak je začala líbat, puklo cosi v květině a květ se náhle rozevřel.

Byl to opravdu tulipán, to bylo vidět, ale uprostřed něho, uvnitř v květu, sedělo na zeleném pestíku maloucké děvčátko, velmi něžné a roztomilé. Nebylo delší nežli malíček, a proto je paní nazvala Malenkou.

Za kolébku dostala nádhernou, leskle natřenou skořápku z vlašského ořechu, modré lístky fialky byly jí žíněnkami a růžový lístek pokrývkou.

V této kolébce spala Malenka v noci, ale ve dne si hrála na stole. Tam postavila paní talíř s vodou a okolo něho narovнала věnec květin, jež svými stonky sahaly do vody. Plaval tam také velký list tulipánu a na tom směla Malenka sedět a plavat z jednoho kraje talíře na druhý; veslovala dvěma bílými žíněmi. Vypadalo to velice roztomile. Uměla také zpívat, tak jemně a líbezně, že nikdo ještě tak krásný zpěv neslyšel.

Jednou v noci, když Malenka ležela ve své krásné postýlce, veskákala do světlice ohyzdná ropucha. Dostala se tam oknem, v němž byla rozbita jedna tabulka. Ropucha byla tuze ošklivá, veliká a vlhká, a hned skákala ke stolu, kde ležela Malenka a spala pod červeným plátkem růže.

„To by byla hezká žena pro mého syna!“ řekla ropucha. Vzala ořechovou skořápku, v níž Malenka spala, a skákala s ní pryč odtud, k rozbité okenní tabulce a skrze ni do zahrady.

Vedle zahrady tekla velká, široká řeka; ale u samého břehu bylo bahno a močál. Tam bydlela ropucha se svým synem.

Hu! Ten byl právě tak ohyzdný jako jeho matka. „Kvak, kvak, brekekekeks!“ To bylo jediné, co dokázal říci, když spatřil spanilé děvčátko v ořechové skořápce.

„Nemluv tak hlasitě, sice se probudí!“ napomínala jej stará ropucha. „Ještě by nám mohla utéct, vždyť je lehká jako labutí peříčko! Vysadíme ji v řece na široký leknínový lupen, to bude pro ni jako nějaký ostrov, když je tak lehká a maličká. Odtamtud nám neuteče a my zatím postavíme zámek dole v bahně a tam budete spolu přebývat.“

V řece rostla spousta leknínů s širokými zelenými lupeny, které vypadaly, jako by plavaly na povrchu vody. Lupen, který sahal nejdále, byl také ze všech největší. K němu plavala stará ropucha a vysadila na něj ořechovou skořápku s Malenkou.

Ubohá holčička se probudila velmi časně zrána, a když uviděla, kde je, dala se do žalostného pláče. Vždyť všude kolem velkého zeleného lupenu byla voda a ona se nemohla dostat na zem.

Stará ropucha seděla dole v bahně a zdobila svou světlici rákosem a žlutými blatouchy, aby to tu vypadalo pro její novou snachu hodně hezky. Potom plavala se svým ohyzdným synem k lupenu, na němž stála Malenka. Chtěli vzít její hezkou postýlku a postavit ji do svatební komnaty ještě dříve, než ona sama tam přijde.

Stará ropucha se před Malenkou potopila hluboko do vody a řekla:

„Tadyhle se podívej na mého syna! Ten bude tvým mužem a oba budete krásně bydlet dole v bahně!“

„Kvak, kvak! Brekekekeks!“ To bylo všechno, co syn ze sebe vypravil.

Potom vzali její krásnou postýlku a plavali s ní pryč. Malenka seděla docela sama na zeleném lupenu a plakala. Nechtěla bydlet u ošklivé ropuchy a mít jejího syna za muže.

Malé rybičky, které plavaly dole ve vodě, viděly ropuchu a slyšely, co povídá. I vystrkovaly hlavy vzhůru, aby se podívaly na tu malou holčičku. Jak ji spatřily, hned se jim tuze zalíbila a bylo jim jí líto, že má jít dolů k ošklivé ropuše. „Ne, to se nesmí nikdy stát!“ prohlásily. Pak se shromáždily dole ve vodě okolo zeleného stonku, který držel lupen, a prohlodaly jej, a lupen plul dolů po řece i s Malenkou, daleko pryč, kam se ropucha nemohla dostat.

Malenka plula okolo mnoha měst a vesnic a ptáčkové, sedící v křovinách, zpívali, když ji spatřili: „To je rozkošná panenka!“

Lupen s ní plul dál a dál. Tak cestovala Malenka do ciziny.

Krásný bílý motýlek ji obletoval a posléze se posadil na lupen. Zamiloval si Malenku a ona byla velmi veselá, neboť k ní teď ropucha již nemohla. A všechno, kudy plula, bylo tak krásné! Slunce ozařovalo vodu, že vypadala jako blyštivé zlato.

Pak Malenka přivázala jeden konec svého pásku na motýla a druhý konec upevnila k lupenu. Ten pak plul mnohem rychleji a ona s ním, neboť stála na lupenu.

Náhle přiletěl veliký chroust. Když spatřil Malenku, okamžitě otočil svá kusadla okolo jejího útlého tělíčka a letěl s ní na strom. Zelený lupen plul dále po potoce a motýl letěl s ním, neboť byl k lupenu pevně přivázán a nemohl se vyprostit.

Panebože, jak se polekala ubohá Malenka, když s ní chroust letěl na strom! Ještě více však litovala krásného běláška, kterého přivázala k lupenu, neboť když se nyní nemůže vyprostit, nutně zahyne hladem.

Ale o to se chroust nestaral. Posadil se s ní na nejvyšší zelený lupen stromu, dal jí sladkou šťávu z květů a řekl, že je velmi hezká, třeba se naprosto nepodobala chroustu.

Potom k ní přicházeli na návštěvu ostatní chrousti, kteří bydlili na stromě. Prohlíželi si Malenku a slečny babky krčily tykadla a říkaly: „Vždyť ona má jen dvě nohy, chudinka! A také nemá tykadla! Je tak útlá v pasu, fuj! Vypadá jako nějaký člověk! Ta je ohyzdná!“

Tak mluvily všechny babky, a přece byla Malenka tak hezká! To tvrdil také chroust, který ji unesl, ale když všichni ostatní říkali, že je ošklivá, uvěřil tomu nakonec a nestál už o ni. Řekl jí, aby si šla, kam chce.

I sletěli s ní chrousti ze stromu a posadili ji na trávník. Tam Malenka plakala, že je tak ošklivá, že ji ani chrousti nechtějí. A přece byla nejspanilejší dívka, jakou si kdo dovede představit, tak něžná a svěží jako nejkrásnější růžový lupínek.

Celé léto žila ubohá Malenka docela sama ve velikém lese. Upletla si postýlku ze stébel trávy a pověsila ji pod velký list šťovíku, aby jí do ní nenapršelo. Jedla sladkou šťávu, kterou sála z květin, a pila rosu, která stála každého jitra na lupenech.

Tak minulo léto i podzim, ale pak nastávala zima, dlouhá, studená zima. Všichni ptáci, kteří jí dříve tak krásně zpívali, vydali se na cestu na jih, stromy a květiny vadly, veliký list šťovíku, pod nímž bydlila, se stočil a zbyl z něho jen žlutý, suchý řapík. A Malenku náramně zámlo, neboť měla šaty roztrhané a sama byla tak jemná a drobounká. Ubohá Malenka byla by málem zmrzla!

Začalo sněžit a každá sněhová vločka, která na ni padla, byla pro Malenku, jako by na nás hodil plnou lopatu sněhu. Neboť jsme my velcí, a ona byla jen jako malíček.

I zabalila se do zvadlého lupenu, ale ne a ne se zahřát. Chvěla se zimou.

U samého lesa, do něhož se dostala, rozprostíralo se veliké pole. Ale obilí z něho bylo již dávno pryč, jenom holé strniště trčelo ze zmrzlé půdy. Pro Malenku to bylo jako celý les, kterým měla projít, a jenjen se třásla zimou.

Dostala se ke dveřím polní myši, která tu měla malou díрку pod strništěm. Bydlila v teploučku a za větrem, měla světnici plnou zrní, a k tomu pěknou kuchyň a spižírnu.

Ubohá Malenka se postavila přede dveře jako chudé, žebravé děvčátko a prosila o drobátko obilí, poněvadž již dva dny neměla ani nejmenšího sousta.

„Ty malá ubožačko!“ řekla polní myš, neboť to byla opravdu dobrá, stará polní myš, „jen pojď dovnitř, do mé teplé světničky, a najež se se mnou!“

Malenka se jí zalíbila, i nabídla jí: „Chceš-li, jen si u mne zůstaň celou zimu! Ale musíš mou světličku udržovat hezky v čistotě a vypravovat mi pohádky, neboť je poslouchám velmi ráda!“ A Malenka dělala, co dobrá, stará polní myš žádala, a měla se velmi dobře.

„Dnes snad dostaneme návštěvu!“ řekla jednou polní myš. „Můj soused mě navštěvuje každý týden. Je na tom ještě lépe nežli já; má veliké sály a chodí si v překrásném, černém sametovém kožiše. Kdybys ho tak dostala za muže, byla bys dobře opatřena. Ale on nevidí. Musíš mu vypravovat nejkrásnější pohádky, které znáš.“

Ale o to se Malenka nestarala; nechtěla se provdat za souseda, protože to byl krtek. Přišel na návštěvu ve svém černém sametovém kožichu. Byl velmi bohatý a tuze učený, jak tvrdila polní myš, jeho obydlí bylo také více než dvacetkrát tak veliké jako světlička polní myši a učenosti měl dost a dost. Ale slunce a krásné květy nemohl vidět. Hovořil o nich jen špatně, poněvadž je ještě nikdy nespapal.

Malenka musila zpívat a také zpívala písničky: „Chrouste, chrouste, lítej krásně!“ a „Šel pan páter po lučině“. Krtek se do ní zamiloval pro její krásný hlas, ale neřekl nic, neboť byl velmi rozšafný.

I vyhrabal si dlouhou chodbu pod zemí ze svého domu k polní myši a dovolil Malence i myši procházet se v ní podle libosti. Ale prosil je, aby se nelekaly mrtvého ptáka, který ležel v chodbě. Byl to skutečný pták s peřím a zobákem. Zahynul asi teprve nedávno, když zima začínala, a byl pohřben právě tam, kde krtek udělal svou chodbu.

Krtek vzal do úst kousek troudu, poněvadž ten svítí ve tmě jako oheň, i šel napřed a svítil jim v dlouhé tmavé chodbě. Když přicházeli k místu, kde ležel mrtvý pták, zvedl krtek svůj široký nos do výšky a vyrazil hlínu, že tu vznikl veliký otvor, jímž pronikalo světlo.

Uprostřed ležela na podlaze mrtvá vlaštovka s krásnými křídly těsně k tělu přitlačenými, nohy a hlavičku zastrčeny pod peří. Ubohý pták jistě zahynul mrazem.

Malence ho bylo líto; měla velice ráda všechny ptáčky, neboť jí celé léto tak krásně zpívali a cvrlikali. Ale krtek strčil do vlaštovky svou krátkou nohou a řekl:

„Teď již nebude pítat! Je asi smutné narodit se malým ptáčkem! Bohudík že se to žádnému z mých dětí nestalo. Vždyť takový pták nemá kromě toho svého cvrlikání docela nic a musí v zimě hladem zahynout!“

„Ano, promluvil jste náramně rozumně,“ řekla polní myš. „Copak má pták za všechno své cvrlikání, když přijde zima? Musí hladovět a mrznout, a to, prosím, už něco znamená!“

Malenka neřekla nic, ale když se oba ostatní k ptákovi obrátili zády, sklonila se, rozhrnula peříčko, jež zakrývalo jeho hlavu, a políbila jej na zavřená očka.

Snad právě on mi tak krásně zpíval v létě, pomyslíla si. Co radosti mi způsobil ten drahý, krásný ptáček!

Krtek ucpal otvor, jímž pronikalo denní světlo, a doprovodil dámy domů.

Ale v noci nemohla Malenka usnout, i vstala z postýlky a upletla ze sena veliký krásný koberec. Ten rozprostřela kolem mrtvého ptáka. Potom jej obložila ze všech stran měkkou bavlnkou, kterou našla ve světnici polní myši, aby se ptáčkovi hezky teple leželo v chladné zemi.

„Sbohem, krásný ptáčku!“ řekla. „Sbohem a děkuji ti za tvůj krásný zpěv v létě, kdy všechny stromy byly zelené a sluníčko tak teple na nás svítilo!“

Nato položila svou hlavičku ptáčkovi na hrud'. Ale vtom se velmi polekala, neboť jí připadalo, jako by byl někdo uvnitř zaklepal. Bylo to ptáčkově srdce. Ptáček nebyl mrtev, byl jenom ztuhlý a nyní, když se zahřál, opět oživil.

Na podzim odlétají všechny vlaštovky do teplých zemí. Ale opozdí-li se některá, tedy je jí taková zima, že spadne na zem skoro mrtva, zůstane tam ležet a ukládá se na ni chladný sníh.

Malenky se zmocnila veliká hrůza. Polekala se, protože pták byl veliký, alespoň v poměru k ní, sama byla jen jako malíček. Avšak dodala si mysl, nakladla okolo ubohé vlaštovky bavlnku, přinesla mátový lupen, jehož sama užívala za pokrývku, a položila jej na ptáčkovu hlavu.

Následující noci plížila se k němu opět. Pták již byl docela živý, ale tak mdlý, že mohl sotva na malý okamžik otevřít oči a podívat se na Malenku, která tu stála s kusem troudu v ruce, neboť jiného světla neměla.

„Děkuji ti, spanilé děťátko!“ řekla jí churavá vlaštovka. „Tak hezky jsem se zahřála a brzy nabudu zase svých sil a budu moci létat venku v teplé záři sluneční!“

„Ó,“ řekla Malenka, „venku je veliká zima, chumelí se a mrzne! Jen zůstaň ve své teplé postýlce, však já tě již ošetřím!“

I přinesla vlaštovce vodu v květinovém lupenu. Vlaštovka pila a vypravovala Malence, jak si pochroumala jedno křídlo o trnový keř, a proto nemohla tak zdatně létat jako ostatní vlaštovky, které právě odlétaly pryč, daleko odtud, do teplých krajů. Konečně spadla na zem, ale na víc se nepamatovala a také nevěděla, jak se dostala sem.

Celou zimu zůstala zde pod zemí a Malenka byla k ní laskavá a měla ji velice ráda. Ani krtek, ani polní myš se o tom nic nedověděli, protože neměli rádi chudáčka ubohou vlaštovku.

Jakmile přišlo jaro a slunce zahřívalo zemi, dala vlaštovka sbohem Malence, jež otevřela otvor, který krtek nahoře udělal.

Slunce na ně svítilo dolů velmi krásně a vlaštovka se Malenky tázala, chce-li letět s ní, aby si jí sedla na záda, že poletí spolu daleko odtud do zeleného lesa. Ale Malenka věděla, že by zarmoutila starou polní myš, kdyby ji tak opustila.

„Ne, já nemohu!“ odpověděla smutně.

„Tak sbohem, sbohem, dobrá, spanilá dívčinko!“ zašvitořila vlaštovka a odletěla do slunečního světla.

Malenka se za ní dívala a slzy jí stoupaly do očí, neboť měla ubohou vlaštovku velmi ráda.

„Kvívít, kvívít!“ zpíval pták a letěl do zeleného lesa.

Malenka byla velmi smutná. Nebylo jí nikdy dovoleno vyjít do teplého světla slunečního. Obilí, které bylo naseto na poli nad domkem polní myši, vzrostlo vysoko a byl to hotový hustý les pro ubohé děvčátko, které přece bylo sotva tak veliké jako malíček.

„V létě si budeš šít výbavu!“ řekla jí polní myš, neboť soused, nudný krtek v černém sametovém kožichu, požádal o její ruku. „Musíš mít prádlo i šaty. Musíš mít všechno, čeho je třeba pro jídelnu i ložnici, když se staneš krtkovou ženou!“

Malenka musila příst a polní myš najala čtyři pavouky, aby s ní předli a tkali ve dne v noci.

Každého večera přicházel krtek na návštěvu a hovořil neustále o tom, že na podzim nebude slunce svítit tak teple, neboť nyní sežehlo zemi, až je jako kost. Ano, až mine léto, bude mít svatbu s Malenkou.

Ale ona se ani trochu netěšila, protože neměla ráda nudného krtka. Každého jitra za východu slunce a každého večera, když slunce zapadalo, vyplížila se dveřmi ven. Když vítr rozčechrával obilní klasy, takže mohla vidět modré nebe, myslívala si, jak je tu venku jasno a krásně, a vroucně si přála spatřit opět drahou vlaštovku. Ale ta již nikdy nepřilétla; odletěla zajisté daleko do krásného, zeleného lesa.

Když pak nastal podzim, měla Malenka celou výbavu hotovou.

„Za čtyři týdny budeš mít svatbu!“ řekla polní mys.

Ale Malenka plakala a řekla, že toho nudného krtka nechce.

„Láryfáry!“ odsekla polní myš. „Jen nedělej drahoty, sice tě kousnu svými bílými zuby! Vždyť dostaneš hezkého muže! Má černý sametový kožich, jaký nemá ani sama královna. Má plnou kuchyň i sklep. Děkuj Bohu za něj!“

I měli mít svatbu. Krtek si již přišel pro Malenku; měla bydlit s ním hluboko pod zemí a neměla nikdy vycházet ven na teplé sluníčko, neboť je krtek neměl rád.

Ubohé dítě bylo velmi zarmoucen; mělo se nyní rozloučit i s krásným sluníčkem, na které se u polní myši přece smělo dívat aspoň dveřmi.

„Sbohem, jasné sluníčko!“ řekla Malenka a vztahovala ručky vysoko do vzduchu, vzdalujíc se také kousek cesty od domu polní myši; neboť zde bylo obilí požato a stálo tam jen prázdné strniště. „Sbohem, sbohem!“ řekla a ovinula svoje malounké ručky okolo červené květinčky, která tu rostla. „Pozdravuj od mne drahou vlaštovku, uvidíš-li ji!“

„Kvívít, kvívít!“ zaznělo vtom nad její hlavou. Vzhlédla a uviděla vlaštovku, která právě tudy letěla. Když spatřila Malenku, velmi se zaradovala. Malenka jí vyprávěla, jak ji nutí k sňatku s nudným krtkem a že má bydlit hluboko pod zemí, kam slunce nikdy nezasvítí. Nemohla se při tom zdržet pláče.

„Teď nastane studená zima,“ řekla vlaštovka. „Já poletím daleko odtud, do teplých krajin, chceš letět se mnou? Sedni si mi na záda! Jenom se pevně přivaž svým páskem a poletíme pryč od nudného krtka a jeho tmavé jizby, daleko odtud, přes hory do teplých krajin, kde slunce svítí krásněji nežli zde, kde je ustavičně léto a nádherné květiny. Jen se mnou leť, ty sladká, malá Malenko, která jsi mi zachránila život, když jsem ležela zmrzlá v temných podzemních chodbách!“

„Poletím s tebou!“ zvolala Malenka a posadila se ptákovi na záda. Nožky mu položila na rozevřená křídla a přivázala se páskem na jedno z nejsilnějších peříček. Potom vlaštovka vzlétla vysoko do vzduchu a letěla přes lesy a moře a přes vysoké hory, na nichž leží neustále sněh. Malence bylo zima v chladném vzduchu, i zahrabala se do teplého peří ptákova a jen hlavičku vystrkovala, aby viděla všechnu tu krásu pod sebou.

Doletěly do teplých krajín. Tam svítilo slunce mnohem jasněji nežli u nás, nebe bylo dvakrát tak vysoko a na plotech visely překrásné zelené a modré hrozny vína. V lesích rostly citróny a pomeranče, vonělo zde myrtou a mátou a na cestách pobíhaly nejkrásnější děti a hrály si s velkými, pestrými motýly.

Ale vlaštovka letěla ještě dále a tam bylo čím dál krásněji. Pod nádhernými zelenými stromy u modrého jezera stál jasný, bílý mramorový zámek; byl tady již od dávných časů a révoví ovíjelo jeho vysoké sloupy. Na samém vrcholu bylo mnoho vlaštovčích hnízd a v jednom z nich bydlila vlaštovka, která nesla Malenku.

„Tady je můj dům!“ řekla vlaštovka. „Ale chceš-li si sama vybrat některou z překrásných květin, které rostou dole, posadím tě tam a povede se ti tam rozkošně, jak jen si můžeš přát!“

„To je hezké!“ volala Malenka, tleskajíc ručkama.

Ležel tam velký, bílý mramorový sloup, který se svalil k zemi a rozlomil se ve tři kusy. Ale mezi nimi rostly nejhezčí velké bílé květiny. Vlaštovka slétla s Malenkou a posadila ji na široký lupen.

Ale jak se podivila! Uvnitř květu seděl malý mužíček, bílý a průhledný, jako by byl skleněný. Nejrozkošnější zlatou korunku měl na hlavě a překrásná průsvitná křídélka na ramenou. Sám nebyl větší než Malenka.

Byl to princ – skřítek květů. V každém květu byl takový mužíček nebo ženuška, ale tenhle byl králem všech.

„Bože, ten je krásný!“ šeptala Malenka vlaštovce.

Malý princ se vlaštovky náramně ulekl, neboť to byl úplný ptačí obr proti němu, který byl tak malý a jemný. Ale když spatřil Malenku, měl velikou radost; byla to nejhezčí dívka, kterou kdy spatřil. Potom sňal svou zlatou korunku a posadil ji Malence na hlavu a tázal se jí, jak se jmenuje a chce-li se stát jeho manželkou, že by mohla být královnou všech květin.

Ano, tohle byl přece muž, docela jiný nežli syn ropuchy a krtek s černým sametovým kožichem. Řekla tedy spanilému princovi: „Ano!“

Z každého květu přišla dáma nebo pán, a byli tak rozkošní, že bylo radost se na ně podívat. Každý přinesl Malence dar, ale nejlepší ze všeho byla dvojice krásných křídel od veliké, bílé mouchy. Upevnili je Malence na záda, a tak mohla také ona létat z květiny na květinu.

Všichni měli z toho velikou radost a vlaštovka, která seděla nahoře ve svém hnízdě, zpívala, jak nejlépe dovedla. Ale v srdci byla přece zarmoucená, neboť měla Malenku velice ráda a byla by se od ní nikdy neodloučila.

„Nebudeš se již nazývat Malenkou,“ řekl skřítek květů, „to je ošklivé jméno, a ty přece jsi tak krásná. Budeme tě nazývat Maja!“

„Sbohem, sbohem!“ zavolala vlaštovka a odletěla opět z teplých krajín daleko pryč, až k nám.

Zde měla hnízdečko nad oknem, kde bydlí muž, který umí vyprávět pohádky, a jemu zpívala: „Kvívít, kvívít!“ Od ní máme celou tuto pohádku.

Bezová matička

Byl jednou jeden hoch a ten se nastudil; přišel jednou domů s mokřýma nohama a nikdo nemohl pochopit, kde tak namokl, když přece bylo všude sucho a krásné počasí. Maminka ho odstrojila, uložila do postele a dala přinést samovar, aby mu připravila koflík dobrého bezového odvaru pro zahřátí.

Vtom vešel do dveří starý, přívětivý muž, který bydlel až docela nahoře v domě a žil sám, nemaje ani ženu, ani děti; avšak měl velmi rád všechny děti a uměl jim vyprávět pohádek a povídek, až radost.

„Teď si vypij svůj čaj,“ řekla matka dítěti, „a pak snad uslyšíš pohádku.“

„Ano, kdybych jenom věděl nějakou novou!“ řekl starý muž, pokyvuje přívětivě hlavou. „Ale kdepak namokly malému nohy?“ ptal se.

„Ano, to je právě to,“ řekla matka, „nikdo nechápe kde.“

„Budeš vyprávět pohádku?“ ptal se chlapec.

„Ano, ale dříve mně musíš aspoň přibližně říci, jak hluboká je strouha v uličce, kam chodíš do školy, neboť to potřebuji vědět.“

„Právě do půl lýtek,“ řekl chlapec. „Ale to musím strčit nohu do hlubokého otvoru!“

„Hleďme, odkud má mokré nohy,“ řekl stařec. „A nyní bych ovšem měl vyprávět pohádku, ale neznám již žádnou!“

„Vždyť si můžete nějakou vymyslet,“ řekl chlapec. „Maminka říká, že všechno, nač se podíváte, stává se pohádkou, a o všem, čeho se dotknete, dovedete vyprávět povídku!“

„Ovšem, ale takové pohádky a povídky nejsou pěkné. Ty pravé přicházejí samy sebou, zaťukají na čelo a řeknou: Zde jsem!“

„Neťuká ještě nějaká?“ ptal se hoch a matka se smála, nasypala bezový květ do konvice a nalila na něj vařící vodu.

„Vypravujte! Vypravujte!“

„Kdyby tak některá pohádka přišla sama! Bývá to potom hezké, leč ta přichází, jenom když se jí samotné zachce – ale počkej!“ řekl náhle. „Tady ji máme! Dej pozor, je nyní v čajové konvici!“

A hoch se díval na konvici, z níž se víko zvedalo víc a více a bezové květy zpod něho vyrážely svěží a bělostné a vysílaly dlouhé, velké větve; i z hubičky u konvice vyrůstaly, šířily se na všechny strany a zvětšovaly se stále, až z nich byl překrásný bezový keř, celý strom, který sahal až k posteli a odhrnul závěsy stranou. Ne, jak kvetl a voněl! A uprostřed stromu seděla stará, přívětivá žena, oblečená v podivný šat úplně zelený jako listy bezu a protkaný velkými, bílými květy bezovými, takže nebylo hned vidět, zdali je to oděv, nebo živá zeleň a květy.

„Jak se jmenuje ta žena?“ ptal se chlapec.

„Nu,“ pravil starý muž, „Římané a Řekové ji nazývali dryádou^[5], ale tomu my nerozumíme. Na předměstí mají pro ni lepší jméno, nazývají ji bezovou matičkou, a tou ona vsutku je. Dávej nyní pozor, co ti povím, a dívej se na ten krásný bezový strom!“

Právě takový velký, kvetoucí strom stojí na předměstí; vyrostl v koutě malého chudého dvorku. Pod tímto stromem seděli jednou odpoledne, když slunce překrásně svítilo, dva staří

lidé. Byl to starý, staříčkový námořník a jeho stará, staříčková žena. Byli již pradědeček a prababička a měli brzy slavit zlatou svatbu, ale nemohli si dobře vzpomenout na den, kdy se to mělo konat. Bezová matička seděla na stromě a dívala se právě tak vesele jako zde.“

„Však já vím, kdy bude vaše zlatá svatba!“ řekla, ale oni to nezaslechli a hovořili o starých časech.

„Zdalipak se pamatuješ,“ řekl starý námořník, „když jsme byli ještě docela mladí, jak jsme pobíhali a hráli si právě na tomto dvoře, kde nyní sedíme, jak jsme zastrkovali větévky do země a dělali si zahrádku?“

„Ano,“ pravila stařena, „dobře se na to pamatuji. Zalévali jsme ty větévky a jedna z nich, bezová ratolístka, zapustila kořeny, vyhnala dlouhé větve a stala se tímto velkým stromem, pod nímž nyní jako staří sedíme.“

„Ovšem, ovšem,“ řekl on, „a tamhle v koutě stávala kád' s vodou; tam plula moje lodička, kterou jsem si sám udělal. A jak plula! Však jsem se brzy naučil jinak plout!“

„Ano, ale dříve jsme chodili do školy a leccemu se naučili,“ pravila stařena. „A potom jednou odpoledne jsme šli ruku v ruce na kulatou věž a dívali se na svět, přes Kodaň a moře. Pak jsme šli do Frederigsbergu^[6], kde se projížděli po průplavech král s královnou.“

„Ale já jsem se ovšem dostal jiným způsobem na moře a pobyl jsem pak mnoho let daleko odtud na dlouhých cestách.“

„Ano, plakala jsem často pro tebe,“ děla stařena. „Domnívala jsem se, že jsi mrtev a ztracen a že snad ležíš tam dole v mořské hlubině! Často v noci jsem vstala a šla se podívat na větrnou korouhvičku, zdali se otočila. Otočila se sice, ale ty jsi nepřicházel! Pamatuji se tak jasně, jak jednoho dne náramně přšelo, popelář jel okolo domu, kde jsem sloužila, i vyšla jsem se smetím a stanula přede dveřmi. To bylo ošklivé počasí! A jak jsem tak stála, najednou přijde ke mně poslíček a podává mi dopis. Byl od tebe. Jak jsem jej roztrhla a s nedočkavostí četla! Smála jsem se a plakala, takovou radost jsem měla! Stálo v něm, že jsi v teplých krajích, kde zrají kávová zrnka. Jak krásné asi musily být ty země! Vypravovals mi tak mnoho o nich a já jsem všechnu tu krásu viděla, zatím co dešť se lil a já jsem stála vedle nádoby se smetím. Vtom mě kdosi chopil okolo pasu – –“

„Nu, ale tys mu dala jednu přes ucho, až to plesklo.“

„Vždyť jsem nevěděla, že jsi to ty! Přijels v touž dobu, kdy došel dopis; a byl jsi tak krásný –
– Jsi posud krásný. Měls v kapse dlouhý, žlutý hedvábný kapesník a na hlavě pěkný klobouk.
Byl jsi velmi pěkně ustrojen. Bože, a jaký to byl nečas a jak ulice vypadala!“

„Potom jsme se vzali!“ pravil dědoušek. „Pamatuješ se na to? A jak se nám potom narodil
první chlapeček a pak Mařenka a Niels a Per a Jan Kristián!“

„Ano, a jak všichni vyrostli a stali se z nich hodní lidé, které má každý rád!“

„A jejich děti mají rovněž děťátka!“ řekl starý námořník. „Ovšem, to jsou pravnuci, a tu jsme u
toho – mně se zdá, že právě v této době roční jsme měli svatbu!“ –

„Ano, právě dnes je váš svatební den!“ řekla bezová matička a strčila hlavu rovnou mezi oba
staroušky a oni se domnívali, že jim to příkyvuje jejich sousedka. Dívali se na sebe a drželi se
za ruce.

Za chvíli přicházeli vnuci a děti; věděli dobře, že je dnes jejich svatební den, i blahopřáli
starouškům již ráno, ale oni to zapomněli, třebaže si pamatovali dobře všechno, co se stalo
před mnoha lety.

A bez voněl tak silně a slunce, chýlíc se k západu, svítilo oběma starouškům přímo do
obličeje. Oba vypadali tak zarůžovělí, nejmenší vnouček tančil kolem nich a volal, záře
radostí, že dnes večer se budou mít velmi dobře, že budou mít teplé brambory. A bezová
matička pokyvovala ve stromě hlavou a volala s ostatními: „Sláva!“ – – –“

„Ale to přece nebyla žádná pohádka!“ zvolal chlapec, který poslouchal vyprávění.

„No, ale té musíš rozumět!“ řekl starý muž. „Zeptejme se bezové matičky!“

„To nebyla žádná pohádka!“ pravila bezová matička. „Teď však to přijde. Ze skutečnosti
vyrůstá právě nejkrásnější pohádka, jinak by byl můj krásný bezový keř nemohl vyskočit z
čajové konvice.“

Potom vzala chlapce z postele, přivinula ho k hrudi a kolem nich se ovinuly bezové větévky,
plné květů, takže seděli jako v nejhlubší besídce, která s nimi letěla vzduchem. Bylo to
překrásné. Z bezové matičky se stala pojednou malá, roztomilá holčička, ale šaty měla ještě z
téže zelené, bílými květy poseté látky, jakou nosila bezová matička. Na ňadrech měla
skutečný bezový květ a okolo světlých, kadeřavých vlásků celý věnec bezových květů. Oči

měla tak velké, tak modré, že bylo na ni milo pohledět. Políbili se s chlapcem: byli stejně mladí a měli stejnou radost.

Vyšli ruku v ruce z besídky a octli se v krásném sadě doma. U svěžího trávníku byla otcova hůl přivázána ke kolíku; pro oba maličké hůl obživla. Jakmile se na ni posadili rozkročmo, proměnil se modrý knoflík v nádhernou, řehtající hlavu, dlouhá, černá hříva vlála a vyrostly čtyři štíhlé, silné nohy. Zvíře bylo silné a divoké. Klusem objížděli trávník! Hejsa!

„Nyní jedeme mnoho mil odtud!“ řekl chlapec. „Jedeme na panský dvorec, kde jsme byli loni!“

A jeli a jeli kolem trávníku. A stále volala holčička, která, jak víme, nebyla nikdo jiný nežli bezová matička.

„Již jsme na venkově. Vidiš selské stavení s velikou pecí, které jako obrovské vejce vyčnívá do cesty? Veliký bez rozkládá nad ním svoje větve a kohout tam chodí a vyhrabává slepicím potravu; vidiš, jak se nadýmá? – Již jsme u kostela; ten stojí vysoko na vrchu mezi velkými duby, z nichž jeden napolo již zašel. Nyní jsme u kovářny, v níž hoří oheň a polonazí mužové buší kladivy, až jiskry létají kolem. Dále, dále do nádherného panského dvorce!“

A všechno, o čem děvčátko hovořilo, sedíc vzadu na holi, také letělo kolem nich. Chlapec to viděl, a přece běhali jenom kolem trávníku. Potom si hráli na postranní cestičce a udělali si v písku malou zahrádku. Dívka vyňala z vlasů bezový květ, zasadila jej a on rostl právě tak, jako rostl oběma starouškům na předměstí tehdy před časy, ještě když byli malí, jak jsme o tom právě vypravovali. Šli ruku v ruce, jak to dělávali oba starouškové, když byli dětmi, ale nikoli nahoru na Kulatou věž nebo do sadu ve Frederigsbergu, ne, děvčátko vzalo chlapce okolo pasu a potom letěli daleko, kolem celého Dánska; a bylo jaro a nastalo léto a byl podzim a přišla zima, a tisíce obrazů zrcadlilo se v očích i srdci malého chlapce, a stále mu děvčátko zpívalo:

„Na tohle nikdy nezapomeneš!“

A co takto letěli, stále voněl sladce a překrásně bez. Chlapec sice cítil také růže a čerstvou vůni buku, ale bez voněl ještě podivuhodněji, neboť jeho květy spočívaly na srdci dívčině, na něž v letu skláněl často hlavu.

„Zde je krásně na jaře!“ pravila dívčinka. Stáli v rašicím bukovém lese, v němž voněla u jejich nohou zelená mateřídouška a z trávy vyhlížely růžové sasanky. „Ó, kéž by bylo stále jaro v tom vonném dánském bukovém lese!“

„Zde je krásně v létě!“ řekla. A jeli okolo starých panských sídel z rytířských dob; zubatá cimbuří a červené zdi zrcadlily se v zaplavených příkopech, po nichž pluly labutě a dívaly se do starých, stinných stromořadí. Na poli se vlnilo obilí, jako by to bylo moře, v příkopech a na mezích kvetly červené a žluté květiny, po plotech u zahrad se pjal chmel a kvetoucí svlaček. A navečer vyšel měsíc, kulatý a velký a kupy sena na lukách voněly tak sladce! „Na tohle nezapomeneš nikdy!“

„Zde je krásně na podzim!“ pravila dívčinka a vzduch byl náhle jasně průhledný a modrý, les hořel překrásnými barvami, červenou, žlutou a zelenou, honící psi se proháněli, celá hejna divokých ptáků létala s křikem přes mohyly, na nichž ostružina obepínala staré náhrobní kameny. Moře bylo temně modré a na něm se bělaly plachty, a za humny seděly staré ženy, dívky i děti a trhaly chmel do velké nádoby. Mladí zpívali písně, ale staří vyprávěli pohádky o skřítcích a pidimužících. Lepší to nemohlo být!

„Zde je krásně v zimě!“ radovalo se děvčátko a všechny stromy byly ojiněny, takže vypadaly jako bílé korály, sníh vrzal pod nohama, jako bys měl neustále nové boty, a z nebe padala hvězda za hvězdou. Ve světnici rozžehli vánoční stromek a bylo tam mnoho darů i dobré nálady. Na venkově zněly v selské světnici housličky a u stolu se hrál „černý Petr“. I nejchudší dítě říkalo: „Je přece jen krásně v zimě!“

Ano, bylo to krásné! Dívčinka ukazovala všechno chlapci a stále vlála červená vlajka s bílým křížem^[7], vlajka, pod níž vyplul starý námořník z předměstí. – A z chlapce se stal muž a měl vyjet do širého světa, daleko, až do teplých zemí, kde zraje káva. Ale při rozloučení vzalo děvčátko bezový květ se svých ňader a dalo mu jej na památku; on jej položil do modlitební knihy a pokaždé, když v cizí zemi otevřel knihu, bylo to právě na tom místě, kde památná květina ležela, a čím déle se na ni díval, tím byla svěžejší. Jako by cítil vůni dánských lesů a jasně viděl, jak mezi květními lupínky dívá se děvčátko jasnýma modrýma očima a jak šeptá: „Zde je krásně na jaře, v létě, na podzim i v zimě!“ A tisíce obrazů procházelo mu duší.

Tak uplynulo mnoho let a on byl nyní již stařec a seděl se svou starou ženou pod kvetoucím stromem. Drželi se za ruce, jako to dělali dědeček a babička z předměstí, a hovořili jako oni o starých časech a o zlaté svatbě. Modrooká dívčinka seděla nahoře ve stromě, bezové květy ve

vlasech, kývala na oba a říkala: „Dnes je zlatá svatba!“ A potom vzala dva květy ze svého věnce, políbila je a ony zazářily nejprve jako stříbro, potom jako zlato, a když je položila oběma starouškům na hlavu, proměnil se každý květ ve zlatou korunu. Tu seděli oba, jako král a královna, pod vonícím stromem, který zcela a úplně vypadal jako bez, a on vypravoval své staré ženě povídku o bezové matičce, tak jak ji slyšel, když byl malým chlapcem, a oběma se zdálo, že v ní bylo mnoho, co se podobalo jejich životu, a právě to se jim zdálo nejlepší.

„Ano, tak to je!“ řekla dívčinka na stromě. „Někteří mě nazývají bezovou matičkou, druzí mi říkají dryáda, a vlastně se jmenuji vzpomínka. Já jsem ve stromě, který roste a roste, já umím vyprávět! Ukaž, zdali máš ještě svůj květ!“

A stařec otevřel svoji modlitební knihu a v ní ležel květ bezu, tak svěží, jako by jej tam právě položil, a vzpomínka pokyvovala a oba starouškové se zlatými korunkami na hlavách seděli v růžovém večerním slunci. Přivírali oči a – a – ano, a pak byl konec pohádky!

Hoch ležel ve své postýlce a nevěděl, zdali se mu to zdálo, či snad to slyšel vyprávět. Čajová konvice stála na stole, ale nevyrůstal z ní bezový strom, a starý muž, který vypravoval, byl právě na odchodu. Odešel.

„To bylo krásné!“ řekl hoch. „Maminko, já jsem byl v teplých zemích!“

„No, to si myslím!“ řekla matka. „Když do sebe vpravíš dva plné koflíky bezového čaje, pak se jistě dostaneš do teplých zemí!“

A dobře ho přikryla, aby se znova nenastudil.

„Tys asi spal, když jsem tu seděla a přela se s ním, zdali je to povídka, nebo pohádka.“

„A kde je bezová matička?“ ptal se chlapec.

„Je v čajové konvici,“ řekla matka, „a jen ať tam zůstane!“

Divoké labutě

Daleko odtud, až kam odlétají vlaštovky, když je u nás zima, bydlel král a ten měl jedenáct synů a jednu dceru, Elišku. Těch jedenáct bratří chodilo do školy s hvězdou na prsou a šavlí po boku; psali na zlaté tabulky diamantovými kamínky, pěkně četli a učili se paměti. Sestra

Eliška sedala na malé židličce z křišťálového skla a v ruce držela obrázkovou knihu, kterou jí koupili za půl království.

Ba, vedlo se těm dětem znamenitě! Ale také to mělo konec.

Jejich otec, který byl králem celé země, se oženil podruhé, a to se zlou královnou, která neměla jeho děti ani trochu ráda. Hned prvního dne to poznaly. V celém zámku byla veliká slavnost a děti zpívaly: „Vítej nám!“ Ale zatímco jindy dostávaly všechny koláče a pečených jablek, co jich tam bylo, dala jim macecha jenom trochu písku na čajové misce a řekla jim, aby si myslely, že je to něco dobrého.

Za týden poslala královna Elišku na venkov k jakési selské rodině a brzy zase namluvila králi o ubohých princích tolik špatného, že si jich už ani nevšímal.

„Lette do světa a starejte se sami o sebe!“ řekla zlá královna, která byla čarodějnici. „Lette jako ti velcí ptáci, kteří nemají hlas!“

Hoši se proměnili v jedenáct krásných divokých labutí a letěli s podivným křikem z oken zámku pryč, přes sad a les.

Bylo ještě velmi časně zrána, když labutě letěly okolo domu, kde spala sestřička Eliška v selské světnici. Kroužily nad střechou, otáčely dlouhé krky a tloukly křídly, ale nikdo je neslyšel ani neviděl. I musily letět dále, vysoko až k mrakům a daleko pryč do širého světa, až doletěly k velkému, černému lesu, který se rozprostíral až k mořskému břehu.

Ubohá malá Eliška! Stála v selské světnici a hrála si se zeleným lístkem; jiné hračky neměla. Prorazila lístkem otvor a dívala se jím na slunce. Tu jí připadalo, jako by viděla jasné oči svých bratří, a kdykoli jí teplé paprsky sluneční svítily na čelo, vzpomínala na všechny jejich polibky.

Den za dnem míjel, jeden jako druhý. Když vánek povíval velkými růžovými keři před domem, šeptal růžím: „Kdo by mohl být krásnější nežli vy?“ Ale růže potřásaly hlavinkami a říkaly: „Eliška je krásnější!“ A když v neděli večer sedala stará selka před vraty a četla v modlitbách, tu obracel vítr listy a říkal knize: „Kdo by mohl být zbožnější nežli ty?“ – „Eliška je zbožnější,“ říkaly modlitby. Byla svatá pravda, co říkaly růže a listy.

Když bylo Elišce patnáct let, měla se vrátit domů. Když však královna viděla, jak je krásná, rozzlobila se a krutě na ni zanevřela. Byla by jí ráda proměnila v divokou labuť jako její bratry, ale netroufala si to udělat hned, neboť král chtěl denně svou dceru vidět.

Jednou časně zrána šla královna do svých mramorových lázní. Byly vyzdobeny měkkými poduškami a nejkrásnějšími koberci.

Královna vzala tři ropuchy, políbila je a řekla jedné:

„Až se přijde Eliška vykoupat, posaď se jí na hlavu, aby byla lenivá jako ty!“

„Sedni jí na čelo,“ řekla druhé, „aby byla ošklivá jako ty, aby ji vlastní otec nepoznal!“

„Polož se jí na srdce,“ pošeptala třetí, „aby byla zlá a hodně pro to trpěla!“

Potom hodila ropuchy do jasné vody, která se hned zbarvila do zelena, zavolala Elišku, odstrojila ji a poslala do vody. Když se ponořila, sedla jí jedna ropucha do vlasů, druhá na čelo a třetí na prsa, ale zdálo se, že Eliška to nepozoruje.

Když se však vzpřímila, plavaly po vodě tři rudé makové květy. Kdyby ropuchy nebyly jedovaté a čarodějnice je nepolíbila, byly by se proměnily v rudé růže. Ale květinami se staly přece, neboť byly na dívčině hlavě a u jejího srdce; Eliška byla totiž příliš zbožná a nevinná, aby čáry mohly mít nad ní nějakou moc.

Když to zlá královna spatřila, natírala Elišku ořechovou šťávou, až byla temně hnědá, pomazala její krásný obličej zapáchající mastí a úplně pocuchala její krásné vlasy. Krásná Eliška byla změněna k nepoznání.

Když ji otec spatřil, velmi se polekal a řekl, že to není jeho dcera. Nikdo ji nechtěl znát kromě hlídacího psa a vlaštovek, ale to byla jen ubohá zvířata a nemohla nic říci.

Chudáček Eliška plakala a vzpomínala svých jedenácti bratří, kteří byli všichni daleko odtud. Smutná se vyplížila ze zámku, šla celý den polem a bažinou až do velkého lesa. Nevěděla ani, kam jde, ale byla velmi smutná a toužila po svých bratřích, kteří zajisté byli vyhnáni do světa právě tak jako ona. Chtěla je hledat a toužila je nalézt.

Zakrátko poté, co přišla do lesa, nastala noc. Eliška ztratila úplně cestu a zabloudila. Lehla si tedy na měkký mech, pomodlila se večerní modlitbu a opřela hlavu o pařez.

Bylo tam ticho, vzduch byl příjemný a kolem dokola zářila na větvičkách, v trávě a na mechu jako zelenavá světélka sta svatojánských broučků. Když se Eliška jemně rukou dotkla větévky, spadli k ní svítící broučkové jako malé létavice.

Celou noc se jí zdálo o bratřích. Hráli si opět jako děti, psali dýmantovými kamínky na zlaté tabulky a dívali se do překrásné obrázkové knihy. Ale na tabulky již nepsali jako dříve jenom nuly a čárky, nýbrž nejkrásnější činy, které vykonali, a vůbec všechno, co prožili a spatřili. A v obrázkové knize všechno ožilo, ptáci zpívali a lidé vystupovali z knihy a hovořili s Eliškou a s jejími bratry, ale když obrátila list, naskákali hned zase zpět do knihy, aby se obrázky navzájem nepomíchaly.

Když se Eliška probudila, stálo slunce již vysoko na obloze. Ona je ovšem nemohla vidět, protože vysoké stromy rozkládaly větve příliš hustě, ale paprsky na nich pohrávaly, jako by na ně kladly zlatý závoj. Zeleň voněla a ptáci by byli málem sedali Elišce na ramena. Slyšela šumět vodu; bylo tu mnoho velkých pramenů a všechny vtékaly do jezera, jež mělo nejkrásnější písčité dno. Ovšem, rostlo zde husté křoví kolem dokola, ale na jednom místě prorazili jeleni otvor a tudy šla Eliška k vodě. Voda byla tak jasná, že kdyby vítr nehýbal větvemi a křovinami, takže se pohybovaly, mohl bys myslit, že jsou namalovány na dně. Tak věrně se tu zrcadlil každý lupen, který byl sluncem ozářen, i ty, které byly docela ve stínu.

Když Eliška spatřila svůj obličej, velmi se polekala, jak byl hnědý a ošklivý. Ale když si namočila ruku a potřela oči a čelo, prosvítla opět její bílá pleť. I odložila šaty a vstoupila do svěží vody. Krásnější dívku, nežli byla teď ona, nenalezl bys na celém světě.

Když se opět oblékla a upletla své dlouhé vlasy, šla k bublajícímu prameni, napila se z ruky a putovala dále do lesa, nevědouc sama kam. Myslila na své bratry a v těch vzpomínkách se dostala až ke stromu, jehož větve se prohýbaly pod ovocem. Tam se naobědvala, podepřela větve stromu a šla potom do nejtemnější části lesa.

Bylo tam tak ticho, že slyšela vlastní kročeje, slyšela každý zvadlý lupen, který se pohnul pod její nohou. Ani ptáka nebylo vidět, ani jediný paprsek sluneční se nemohl prodrat velkými, hustými korunami stromů. Vysoké kmeny stály tak blízko u sebe, že když se dívala před sebe, připadalo jí, jako by ji obkličoval hustý tyčkový plot. Zde byla samota, jakou předtím nikdy nepoznala!

Noc byla velmi temná. Ani jediná svatojánská muška nezářila z mechu. Smutně si lehla Eliška ke spánku. Zdálo se jí, že se koruny stromů nad ní uhýbají stranou a malí anděličkové vykukují mezi nimi.

Když se ráno probudila, nevěděla, zdali se jí to zdálo, či zda to byla skutečnost.

Sotva popošla několik kroků, potkala stařenu, která nesla košík plný jahod. Stařena jí dala několik jahod a Eliška se jí tázala, neviděla-li jet lesem jedenáct princů.

„To ne!“ řekla stařena, „ale viděla jsem včera jedenáct labutí se zlatými korunkami na hlavách plavat tady blízko po řece!“

Stařena vedla Elišku kus cesty ke skále, pod kterou tekla řeka. Stromy na březích vztahovaly k sobě dlouhé, listnaté větve, a kde nemohly na sebe dosáhnout, uvolnily kořeny a visely nad vodou s větvemi do sebe vpletenými.

Eliška se rozloučila se stařenou a šla podél řeky až tam, kde ústila do velkého, otevřeného moře.

Celé krásné moře leželo nyní před dívkou. Ale ani jediná plachta se na něm neukázala, nebylo vidět ani jednu lodičku, na které by se dostala dále.

Dívala se na nespočetné množství oblázků na břehu; voda je všechny ohladila, že byly úplně oblé. Sklo, železo, kameny, všechno, co sem bylo mořem naneseno, dostalo svou podobu od vody, která přece byla ještě daleko měkčí nežli Eliščina jemná ruka. „Voda je neúnavně válí, a tak se ohlazují jejich hrany; chci být také tak neúnavná. Díky za vaše naučení, vy jasné, vzdouvající se vlny! Mé srdce mi říká, že mne jednou ponese k mým drahým bratřím!“

Na zeleném pobřeží, vlnami omývaném, leželo jedenáct labutích per. Sebrala je a svázala v kytku, na níž ještě byly kapky vody; zdali to byla rosa, nebo slzy, to by nemohl nikdo poznat.

Eliška byla na břehu samotna, ale nebylo jí smutno; dívala se, jak se moře stále měnilo. Když přišel velký, černý mrak, bylo to, jako by chtělo říci: Já také dovedu vypadat zamračeně. A když zadul vítr, tu se vlny rozhoupaly a zbělely pěnou. Když se však rozhořely červánky a vítr spal, bylo moře jako růžový list, zelenalo se a opět bělelo. Ale i když odpočívalo nejkldněji, přece bylo pozorovat na břehu jemný pohyb. Voda se tiše zvedala jako hrud' spícího dítěte.

Když se slunce blížilo západu, spatřila Eliška letět k pevnině jedenáct labutí se zlatými korunkami na hlavách. Letěly za sebou, takže vypadaly jako dlouhá bílá stuha.

I vystoupila Eliška na skalní útes a schovala se za křoví. Labutě se snesly blízko ní a tloukly velkými, bílými křídly.

Jakmile slunce zmizelo pod vodou, spadla z nich náhle labutí podoba a stálo tu jedenáct krásných princů, Eliščiných bratří.

Vyrazila hlasitý výkřik. Třeba se velmi změnili, přece věděla a cítila, že to jsou a musejí být oni. I vletěla jim do náručí, nazývala je jmény a oni byli velice šťastni, když spatřili a poznali svoji sestřičku, která byla nyní již veliká a krásná. Smáli se a plakali a hned si řekli, jak k nim všem byla jejich macecha zlá.

„My bratři,“ řekl nejstarší, „lítáme jako divoké labutě, dokud slunce stojí na nebi. Když zapadne, nabudeme lidské podoby. Proto musíme pokaždé hledět, abychom ještě před slunce západem měli na čem spočinout nohama. Kdybychom ještě potom letěli v mracích, musili bychom se jakožto lidé zřítit do hloubky. Tady nebydlíme; na druhé straně moře leží právě tak krásná země, jako je tato, ale cesta tam je daleká, musíme přes veliké moře a na cestě není žádný ostrůvek, kde bychom mohli přenocovat. Jenom osamělý malý útes trčí uprostřed nad vodou, a ten je tak malý, že na něm můžeme jen těsně vedle sebe spočinout. Když je moře rozbouřeno, stříká voda vysoko nad nás. Tam přenocujeme ve své lidské podobě; bez toho útesu bychom nikdy nemohli spatřit svou drahou otčinu, neboť ke svému letu potřebujeme dvou nejdelších dní v roce. Jenom jednou za rok je nám dopřáno navštívit domov; jedenáct dnů zde smíme zůstat, vzlétnout nad tento veliký les, odkud můžeme vidět zámek, v němž jsme se narodili a kde bydlí otec, a spatřit vysokou věž kostela, v němž je pohřbena matka. Tady se nám zdá, že stromy a křoviny jsou s námi spřízněny, zde se prohánějí po rovinách divocí koně, jak jsme je vídali v dětství. Tady zpívá uhlíř v lese staré písně, podle nichž jsme tančivali jako děti, zde je naše otčina, sem nás to vábí a tady jsme našli tebe, drahá sestřičko! Dva dny tu ještě smíme zůstat, potom musíme pryč, přes moře, do krásné země, která však není naší rodnou krajinou. Jak tě vezmeme s sebou? Nemáme ani loď, ani člun!“

„Jak bych vás mohla zachránit?“ ptala se sestra.

Tak spolu hovořili skoro celou noc, jenom na několik hodin si zdřímli.

Eliška se probudila šumotem labutích křídel, která nad ní ševelila. Bratři byli opět proměněni a létali velkými kruhy, až konečně odletěli daleko odtud; jenom jeden z nich, nejmladší, tu zůstal. A tato labuť jí položila hlavu do klína a Eliška hladila její křídla.

Celý den byli spolu. Kvečeru se vrátili ostatní, a když slunce zašlo, byli bratři opět ve své přirozené podobě.

„Zítرا odtud odletíme a nesmíme se vrátit celý rok,“ řekl nejstarší bratr, „ale tebe nemůžeme takto opustit. Máš odvahu letět s námi? Mé rámě je dosti silné, abych tě přenesl přes les, a proč by nebyla křídla nás všech dost silná, abychom s tebou přeletěli moře?“

„Ano, vezměte mě s sebou!“ volala Eliška.

Celou noc trávili pletením hnízda z hebké vrbové kůry a tuhého rákosí; udělali je hezky veliké a silné. Eliška se na ně položila, a když pak slunce vyšlo a bratři se proměnili v divoké labutě, chopili se hnízda zobáky a vylétli vysoko k mrakům s drahou sestřičkou, která ještě spala. Sluneční paprsky jí padaly právě do čela, proto letěla jedna z labutí nad její hlavou, aby ji svými křídly zastínila.

Byli daleko od pevniny, když se Eliška probudila. Myslíla, že ještě spí a že se jí to zdá, tak podivné jí připadalo, že je nesená nad mořem, vysoko ve vzduchu. Vedle ní ležela kytička krásných zralých jahod a svazek chutných kořínků. To nasbíral nejmladší bratr a položil vedle ní. Eliška se na něj vděčně usmála, neboť poznala, že to on letí nad její hlavou a stíní ji křídly.

Byli tak vysoko, že jim největší loď, kterou spatřili pod sebou, připadala jako bílý racek, plující po vodě. Veliký mrak byl za nimi jako vysoká hora a na něm viděla Eliška svůj vlastní stín a stíny jedenácti labutí; všechno na něm bylo zvětšeno, že vypadaly jako obři. Byl to obraz, nad nějž ještě nespátřila krásnějšího. Když však slunce vystoupilo výše a mrak zůstal dále za nimi, zmizel i vzdušný stínový obraz.

Celý den letěli dopředu jako svištící oštěp vzduchem, ale přece byli pomalejší než jindy, neboť musili nést sestru.

Nastával nečas a večer se blížil; plná úzkosti viděla Eliška, jak slunce zapadá, a po osamělém skalisku v moři nebylo ještě ani stopy. Připadalo jí, že labutě mávají mocněji perutěmi. Ach, ona je tím vinna, že nemohou letět dosti rychle! Až slunce zajde, stanou se lidmi, zřítí se do moře a utonou.

Černý mrak se blížil, silný víchř ohlašoval bouři; mraky se kupily v jediný velký, zlověštný shluk, který se válel dopředu jako olovo. Blesk stíhal blesk.

Slunce již bylo na okraji moře. Elišce tlouklo srdce. Tu se řítily labuť dolů tak prudce, že se domnívala, že padají. Ale opět se vznášely. Slunce bylo z poloviny ve vodě; tu teprve spatřila pod sebou malý útes, který nevypadal větší nežli tuleň, jenž vystrčil hlavu nad vodu. Slunce pak rychle zapadalo; bylo již jen jako hvězdička.

Vtom se dotkla její noha pevné půdy. Slunce zhaslo jako poslední plápol hořícího papíru. Ruku v ruce stáli nyní bratři okolo ní; ale více místa nežli právě pro ni a bratry tu naprosto nebylo. Moře bilo do skaliska a přelávalo se přes ně jako záplava.

Nebe zářilo jakoby v plamenech věčného ohně, rána za ranou zněla z blížící se bouře. Ale sestra a bratři se drželi za ruce, zpívali si a tím si dodávali odvahy a myslí.

Za svítání byl vzduch čistý a klidný. Jakmile slunce vyšlo, odletěly labuť s Eliškou z ostrova; moře se ještě silně vzdouvalo, a když se na ně dívaly z veliké výšky, vypadala bílá pěna na temně zeleném moři jako milióny plovoucích labutí.

Když slunce vystoupilo výše, spatřila Eliška před sebou jakoby ve vzduchu napolo se vznášející hornatou zemi se zářícími skupinami ledovců na skalách. Uprostřed země se rozkládal jistě na míli dlouhý zámek s odvážně stavěným sloupovým v několika řadách nad sebou. Dole se vlnily palmové lesy a nádherné květiny veliké jako mlýnská kola.

Eliška se tázala bratří, zdali je to ona země, ke které letí, ale labuť potřásaly hlavami, neboť to, co viděly, byl krásný, vždy se měnící oblačný přelud, do něhož se nesměl dostat žádný člověk.

Eliška se na něj zadívala. Ale náhle se zhroutily hory, lesy i zámek a stálo tu dvacet hrdých kostelů, jeden jako druhý, s vysokými věžemi a špičatými okny. Zdálo se jí, že slyší zvuk varhan, ale to slyšela jen moře. Již byly kostely docela nablízku, ale tu se proměnily v celé loďstvo, které pod ní plulo. Podívala se dolů, ale poznala, že je to jenom mlha, která se vznášela nad mořem.

Ano, byla to věčná změna. Teď však spatřila také skutečnou zemi, ke které směřovali. Tam se zvedaly krásné modré hory s cedrovými lesy, městy a zámky. Ještě před západem slunce seděla pak Eliška na poli před velikou jeskyní, která byla zarostlá jemnými zelenými popínavými rostlinami, takže vypadala jako vyšíváný koberec.

„Tak se podíváme, co se ti bude dnes v noci u nás zdát,“ řekl nejstarší bratr a ukázal jí její ložnici.

„Kéž by se mi zdálo, jak bych vás vysvobodila!“ pravila Eliška. Myslíla na to ustavičně.

Zdálo se jí, že letí vysoko do vzduchu k zámku onoho přeludu v mracích a že jí přichází vstříc víla, velmi krásná a zářící, ale přece úplně podobná staré ženě, která jí dala v lese jahody a vypravovala jí o labutích se zlatými korunkami.

„Tvoje bratry je možno vysvobodit,“ řekla. „Ale máš k tomu odvalu a vytrvalost? Moře je hebcí než tvé jemné ruce, a přece ohladí tvrdé kameny. Ale ono nepocit'uje bolesti, jaké budou snášet tvé ruce. Nemá srdce, netrpí úzkostí a bolem, ty však musíš vše vydržet. Vidiš tuto kopřivu v mé ruce? Takových roste mnoho okolo jeskyně, v které spíš. Jenom těch můžeš použít a pak kopřiv, jež rostou na hřbitově, pamatuj si to! Natrhej je, třeba by tě kůže pálila a naskakovaly ti na ní puchýře. Potom kopřivy bosýma nohama rozšlapej a dostaneš len. Z toho pak utkej a ušij jedenáct pancéřových košil s dlouhými rukávy. Když hodíš košile na jedenáct labutí, budou vysvobozeny. Ale pamatuj si dobře, že od okamžiku, kdy začneš tuto práci, až do té doby, kdy ji úplně dokončíš, nesmíš promluvit, i kdyby mezitím uplynula léta. První slovo, které proneseš, projede jako smrtící dýka srdcem tvých bratří. Na tvém jazyku závisí jejich život. Pamatuj si to všechno!“

Pak se stařena dotkla její ruky kopřivou, jakoby žhavým železem, až se tím Eliška probudila. Byl jasný den a blízko místa, kde spala, ležela kopřiva, právě taková, jakou spatřila ve snu. I vyšla ven z jeskyně, aby se dala do práce.

Svýma jemnými rukama se zabořila do ohydných kopřiv, které pálily jako oheň. Na rukou a na ramenou jí naskočily veliké puchýře, ale snášela to ráda, jen když vysvobodí drahé bratry. Každou kopřivu rozšlapala bosýma nohama a předla zelený len.

Když slunce zašlo, přišli bratři a polekali se, že je sestra nemá. Myslíli, že je to nové kouzlo zlé macechy. Ale když spatřili Eliščinu ruce, pochopili, co pro ně udělala. Nejmladší bratr se dal do pláče, a kam dopadly slzy na její tělo, necítila již bolest a palčivé puchýře zmizely.

Eliška pracovala celou noc, neboť neměla klidu, dokud nevysvobodí drahé bratry. Po celý následující den, zatímco labutě byly pryč, seděla osamělá, ale nikdy jí čas tak rychle neubíhal. Jedna pancéřová košile byla již úplně hotova, i začala pracovat na druhé.

Náhle zazněl mezi horami lesní roh. Velmi se polekala. Zvuk se blížil, již slyšela štěkat psy. Ulekaná vplížila se do jeskyně a svázala v otep kopřivy, které nasbírala a vyčesala.

Vtom vyběhl z křoví veliký pes a hned za ním druhý a pak ještě jeden. Štěkali hlasitě, běhali k ní a zase zpět. Za několik minut stáli všichni lovci před jeskyní. Nejkrásnější mezi nimi byl král té země. Přistoupil k Elišce; nikdy nespatriil krásnější dívku.

„Jak ses sem dostala, spanilá dívko?“ tázal se jí.

Eliška potřásla hlavou; nesměla mluvit, neboť na tom záležela záchrana jejích bratří. I skryla ruce pod zástěru, aby král neviděl, co musí vytrpět.

„Pojď se mnou,“ domlouval jí král, „zde nesmíš zůstat! Jsi-li tak dobrá, jako jsi krásná, budu tě oblékat v hedvábí a samet, postavím ti na hlavu zlatou korunu a budeš bydlet v mém nejnádhernejším zámku!“

Vysadil ji k sobě na koně. Eliška plakala a lomila rukama, ale král pravil: „Chci jenom tvé štěstí. Jednou mi budeš děkovat.“

Cválal kupředu mezi horami, drže ji před sebou na koni, a lovci letěli za ním.

Když slunce zašlo, leželo před nimi nádherné královské město s kostely a kupolemi. Král ji vedl do zámku, kde ve vysokých mramorových sálech šplouchaly veliké vodotrysky, kde stěny a stropy byly vyzdobeny malbami. Ale Eliška toho nedbala, plakala a byla smutná. Nechávala se od žen oblékat do královských šatů, vplétat si perly do vlasů a navlékat jemné rukavičky přes spálené prsty.

Když stála v plné nádheře, byla tak krásná, že se dvořanstvo před ní klanělo ještě hlouběji. Král ji vyvolil za svou nevěstu, třebaže arcibiskup potřásal hlavou a šeptal, že ta krásná lesní dívka je zajisté čarodějnice, která oslepila jejich zrak a omámila královo srdce.

Ale král ho neposlouchal. Kázal hudbě, aby hrála, dal nosit na stůl nejdrahocennější jídla a nejspanilejším dívkám kázal tančit okolo Elišky. Pak byla vedena vonnými zahradami do nádherných sálů. Než ani jediný úsměv jí nepřešel přes rty, ani nezazářil v očích; měla v duši hluboký smutek.

Tu otevřel král malou světničku těsně vedle její ložnice; byla vyzdobena drahocennými zelenými koberci a podobala se úplně jeskyni, v které Eliška bývala. Na podlaze ležela otep

lnu, který načesala z kopřiv, a u stropu visela pancéřová košile, kterou upletla. To všechno vzal s sebou jeden z lovců jako cosi zvláštního.

„Tady si můžeš snít o svém dřívějším domově,“ řekl král. „Zde je práce, kterou ses zabývala. Bude tě asi uprostřed veškeré nádhery těšit vzpomínání na minulé časy.“

Když Eliška spatřila to vše, co bylo jejímu srdci tak blízké, zahrál jí úsměv okolo úst a krev se vrátila do lící. Myslila na vysvobození svých bratří, líbala královu ruku a král ji tiskl k srdci a dal zvonit všemi zvony k slavnosti zasnoubení. Krásná němá dívka byla královnou země.

Arcibiskup šeptal králi do uší zlá slova, ale ta se nedostala k jeho srdci. Konal se sňatek a arcibiskup sám musil Elišce vložit korunu na hlavu. Protože však měl zlost, přitiskl jí těsný kruh tak silně k čelu, až to královnu zabořilo.

Ale těžší kruh svíral jí srdce, totiž starost o bratry, i necítila tělesné bolesti. Její ústa byla němá, jediné slovo mohlo bratry zbavit života; ale z jejích očí vyzírala hluboká láska k dobrému, krásnému králi, který dělal vše, aby ji rozveselil.

Milovala jej z celého srdce den ode dne více. Ó, kdyby se mu směla aspoň svěřit, vylíčit mu svoje utrpení! Ale musila zůstat němá, musila mlčky vykonat své dílo.

Proto se v noci od něho odkrádala do své komůrky, která byla vyzdobena jako jeskyně, a pletla košili za košilí. Ale když začala sedmou, neměla již žádný len.

Věděla, že na hřbitově rostou kopřivy, kterých mohla upotřebit, ale musila je sama natrhat; jak to jen zařídít?

Ó, čím je bolest mých prstů proti žalu, jímž trpí moje srdce! myslila si. Pokusím se o to!

Se srdcem stísněným, jako by se pokoušela o špatný čin, vyplížila se za měsíční noci do zahrady, šla dlouhými alejemi a pak venku liduprázdnými ulicemi ke hřbitovu. Tu spatřila na nejširším náhrobku sedět společnost ježibab, ohyzdných čarodějnic, které svlékaly své hadry, jako by se chtěly koupat, a potom hrabaly svými dlouhými hubenými prsty v nových hrobech, vyndávaly z nich mrtvoly a jedly jejich maso. Eliška musila jít okolo nich a ony na ni upíraly zlé oči. Ale ona jen sbírala palčivé kopřivy a odnesla je domů do zámku.

Jenom jediný člověk ji spatřil – arcibiskup. Bděl, když ostatní spali.

Tak jsem měl přece pravdu, myslil si, že to s královnou není takové, jak by mělo být. Je to čarodějnice, a proto omámila krále a celý národ.

Ve zpovědnici řekl králi, co spatřil a čeho se obává. Nad tvrdými slovy, jež vycházela z jeho úst, potřásali vyřezávaní světci v kostele hlavami, jako by chtěli říci:

„To není pravda, Eliška je nevinná!“

Ale arcibiskup si to vykládal jinak. Domníval se, že svědčí proti ní, že potřásají hlavami nad jejími hříchy. Tu se na královy líce vyronily dvě slzy a on šel domů s pochybností v srdci.

Pak dělal, jako by v noci spal, ale klidný spánek se nesnášel na jeho oči. Pozoroval, že Eliška vstala, a přesvědčil se, že to dělá každou noc. Pokaždé ji totiž sledoval a spatřil, že zmizela ve své komůrce.

Jeho obličej se den ode dne více zasmušoval. Eliška to viděla, ale nechápala proč. Přece však ji to znepokojovalo. Co k tomu ještě zkoušela ve svém srdci pro bratry! Na královský samet a purpur splyvaly její hořké slzy a spočívaly tu jako diamanty.

Zatím byla její práce u konce; jenom jedna pancéřová košile jí ještě chyběla. Ale neměla již žádný len a ani jedinou kopřivu. Ještě jednou, naposled, musila jít na hřbitov a natrhat několik hrstí kopřiv. Pomýšlela s úzkostí na osamělou pouť a na strašlivé ježibaby; ale měla pevnou vůli.

Eliška šla, ale král s arcibiskupem šli za ní. Viděli, jak mizí za mřížovými vraty hřbitova. A když se přiblížili k vratům, spatřili skrze ně na náhrobním kameni sedět ježibaby, které také Eliška viděla. Král odvrátil obličej, neboť se domníval, že je mezi nimi ta, jejíž hlava ještě tohoto večera spočívala na jeho hrudi.

„Ať ji soudí lid!“ řekl.

A lid usoudil: „Budiž spálena rudými plameny!“

Z nádherných královských sálů ji odvěkli do temného, vlhkého sklepení, kde vítr hvízdal skrze zamřížované okno. Místo sametu a hedvábí jí dali otep kopřiv, které nasbírala, aby na ně položila hlavu. Tvrdé, palčivé pancéřové košile, které upletla, měly jí být poduškami a příkrývkou. Ale nemohli jí nic milejšího darovat; dala se opět do práce. Venku o ní uličníci zpívali potupné písně; ani jediná duše ji nepotěšila laskavým slovem.

Tu kvečeru zašumělo těsně u mříže labutí křídlo. Byl to nejmladší bratr, který sestru našel. I zavzlykla hlasitě radostí, ač věděla, že noc, která přijde, bude snad poslední v jejím životě. Ale nyní byla práce také skoro hotova a její bratři byli zde.

Arcibiskup přišel, aby byl poslední chvíle u Elišky; slíbil tak králi. Ale ona potřásala hlavou, prosila pohledem a posunky, aby odešel. Tuto noc měla totiž ukončit svou práci, jinak bylo vše marno, vše – bolesti, slzy a bezesné noci. Arcibiskup odešel, zasypává ji zlými slovy, ale ubohá Eliška věděla, že je nevinná, a pokračovala ve své práci.

Myšky běhaly po podlaze, přivlekly kopřivy až k jejím nohám, aby jí trochu pomohly, a drozd si sedl na okenní mříž a zpíval celou noc tak vesele, jak jen dovedl, aby nepozbyla myslí.

Právě se začínalo rozednívat, teprve za hodinu mělo vyjít slunce. Tu stálo jedenáct bratří před branou a žádali, aby byli uvedeni před krále. Ale odpověděli jim, že se tak nemůže stát, poněvadž je ještě noc a král spí a nikdo ho nesmí vzbudit. Prosili, hrozili, stráž přišla, ba sám král vyšel a tázal se, co to znamená. Než vtom vyšlo slunce a nebylo vidět žádné bratry, ale nad zámek letělo jedenáct labutí.

Z městských bran proudilo všechno obyvatelstvo; chtěli vidět, jak bude čarodějnice upálena. Vyzáblý koník táhl káru, v níž Eliška seděla. Dali jí halenku z hrubé pytloniny. Její krásné dlouhé vlasy splývaly jí volně okolo krásné hlavy, její líce byly smrtelně bledé, její rty se tiše pohybovaly a prsty tkaly zelený len. Ani na cestě na smrt nezanechala započaté práce, deset pancéřových košil leželo jí u nohou, jedenáctou pletla. Luza se jí posmívala.

„Podívejte se na čarodějnici, jak brumlá! Ani nemá v ruce modlitební knihu; zabývá se jenom ohavnými čáry! Vytrhněte jí to a roztrhejte na tisíc kusů!“

A všichni se k ní tlačili a chtěli to roztrhat. Vtom přiletělo jedenáct bílých labutí, sedly si kolem ní na káru a tloukly svými velkými křídly. Tu ustoupil zástup stranou.

„To je znamení z nebe! Je zajisté nevinna!“ šeptali mnozí, ale netroufali si to říci nahlas.

Tu ji uchopil katův holomek za ruku. Ale ona spěšně hodila oněch jedenáct košil na labutě a již tu stálo jedenáct krásných princů. Nejmladší měl jedno labutí křídlo místo jednoho ramene, neboť scházel rukáv u jeho pancéřové košile, kterou ona nedokončila.

„Nyní smím mluvit,“ řekla. „Jsem nevinna!“

A lid, který spatřil, co se událo, ukláněl se před ní jako před sveticí. Ale ona klesla jako bez života do náručí bratrů, tak ji přemohly strach a bolest.

„Ano, jest nevinna!“ řekl nejstarší bratr, i vypravoval vše, co se událo. A co takto povídal, šířila se kolem vůně jako z miliónu růží, neboť každé poleno na hranici, na které měla být upálena, zapustilo kořeny a vyhnalo větve. Stálo tu vonné křoví, velmi vysoké a husté, plné růží. Nejvyš byl běloskvoucí květ, který svítil jak hvězda; ten utrl král a připevnil Elišce na prsa.

Tu se probudila z mrákot s klidem a radostí v duši. A všechny kostelní zvony se samy rozhlaholily a ptáci přilétali ve velkých hejnech. Zpět do zámku vracel se svatební průvod, jaký ještě žádný král nespatriil.

Sviňáček

Byl jednou chudý, ale náramně chytrý princ. Měl království tuze malé, ale přece dost velké, aby se na to mohl oženit. A on se oženit chtěl.

Byl trochu smělý, a dokonce si troufal říci císařově dceři:

„Chceš mě?“

Chcete vědět, jak ho přijala? Tak poslyšte!

Na hrobě princova otce rostl krásný, překrásný růžový keř. Kvetl však jenom každý pátý rok a měl vždycky jen jediný květ. Ale to byla růže! Voněla tak sladce, že bys při té vůni zapomněl na všechny žaly a starosti. A pak měl princ slavíka, který uměl tak zpívat, jako by měl v hrdélku všechny krásné melodie světa.

Tu růži a toho slavíka měla princezna dostat. Proto je vložil princ do velkých stříbrných pouzder a poslal do císařského paláce.

Císař si je dal přenést do velkého sálu, v němž si princezna často hrála se svými dvorními dámami na „návštěvy“. Ani princezna, ani dvorní dámy nic jiného nedělaly.

Když císařova dcera spatřila velká stříbrná pouzdra, radostí tleskala rukama.

„Kdyby to tak byla malá kočička!“ pravila, když otvírala první pouzdro.

Ale byla v něm krásná růže.

„Ta je ale krásně zhotovena!“ říkaly všechny dvorní dámy.

„Ta je víc nežli krásná,“ pravil císař, „ta je nádherná!“

Ale princezna k ní přivoněla a byla by se málem dala do pláče.

„Fuj, otče!“ pravila. „Vždyť není umělá, je skutečná!“

„Fuj!“ pravili všichni dvořané. „Je skutečná!“

„Podívejme se nejprve, co je v druhém pouzdru, nežli se rozhněváme!“ mínil císař.

A tu se objevil slavík. Zpíval tak krásně, že hned nemohli o něm říci nic zlého.

„Šarmant (krásné)!“ pravily dvorní dámy, neboť hovořily všechny francouzsky, jedna hůř než druhá.

„Ten pták mi připomíná hrací skříňku nebožky císařovny,“ pravil jeden starý kavalír. „Ach ano, týž hlas, týž přednes.“

„Ano!“ pravil císař a rozplakal se jako malé dítě.

„Ani bych nevěřila, že je skutečný,“ řekla princezna.

„Ovšem, je to skutečný pták,“ pravili ti, kteří jej přinesli.

„Tak jej nechme, ať si lítá!“ řekla princezna a nechtěla rozhodně dovolit, aby princ přišel.

Ten se však nedal zmást. Pomazal si obličej hnědou a černou barvou, narazil si na hlavu čepici a zaklepal.

„Dobrý den, císaři!“ pravil. „Nemohl bych v zámku dostat nějakou službu?“

„Inu, bylo tady již mnoho takových, kteří práci hledají,“ odpověděl císař. „Ale uvidíme. Potřebuji někoho, kdo umí pást vepře. My totiž máme mnoho vepřů.“

A tak byl princ přijat za císařského pasáčka vepřů – sviňáčka. Bydlel v chudobné komůrce dole u chlévů. Ale byl celý den venku u prasečího chlívku a na čemsi pracoval. Když byl večer, dohotovil hezounký malý kotlík, na kterém byly kolem dokola samé rolničky. Když se voda v kotlíku vařila, rolničky překrásně zvonily a hrály starou melodii:

„Měl jsem, měl jsem,
ale nemám více...“

Ale největší umění bylo v tom, že když jsi strčil prst do páry vycházející z kotlíku, mohls hned cítit, jaká jídla se připravují na všech ohništích, co jich bylo v městě. No, tohle bylo přece něco jiného nežli ta růže!

Šla kolem princezna se všemi svými dvorními dámami, a když uslyšela melodii, zastavila se a vesele se dívala. Uměla totiž také hrát tu písničku. To však bylo jediné, co dovedla, ale hrála to jedním prstem.

„Vždyť já tuhle píseň znám,“ pravila, „to je nějaký vzdělaný sviňáček! Poslyšte, jděte k němu a zeptejte se, co ten nástroj stojí!“

Jedna dvorní dáma tam musila běžet, ale dříve si obula střevíce s vysokými podpatky.

„Co žádáš za ten kotlík?“ zeptala se.

„Chci deset hubiček od princezny,“ odpověděl pasáček.

„Pánbůh chraň!“ pravila dvorní dáma.

„Inu, já neslevím,“ prohlásil pasáček.

„Tak co řekl?“ tázala se princezna.

„Ani to nemohu opakovat!“ pravila dvorní dáma. „Je to strašlivé!“

„Tak mi to pošeptej!“

I pošeptala jí to.

„Ten nezpůsobá!“ zvolala princezna a šla dál.

Ale sotva ušla několik kroků, zvonily rolničky zas krásně:

„Měl jsem, měl jsem,
ale nemám více...“

„Poslyš!“ řekla princezna. „Zeptej se ho, nechce-li deset hubiček od mých dvorních dam!“

„Ne, děkuji!“ odpověděl pasáček. „Deset hubiček od princezny, jinak si kotlík nechám!“

„Tohle je hloupé!“ řekla princezna. „Ale tak se aspoň postavte přede mne, aby to nikdo neviděl!“

Dvorní dámy se postavily před ní a roztáhly sukně. Tak dostal sviňáček deset hubiček a princezna dostala kotlík.

No, to bylo radosti! Celý večer a celý den se musila voda v kotlíku vařit. Nebylo v celém městě ohniště, aby v zámku nevěděli, co se tam vaří, a to jak u pana ředitele, tak u ševce. Dvorní dámy tančily a tleskaly rukama.

„My víme, kdo bude mít sladkou polévku se svítkem! My víme, kdo bude mít krupičnou kaši a karbanátky! To je zajímavé!“

„Náramně zajímavé!“ pravila dvorní hofmistryně.

„Tak jenom si to hezky nechte pro sebe! Jsem přece dcera císařova!“

„Budeme mlčet jako hrob!“ ubezpečovaly ji všechny.

Sviňáček – totiž princ, ale ony to nevěděly a myslely, že je to opravdový sviňáček – vynalezl zase, sotva uplynul den, něco jiného. Byl to mlýnek. Když jím někdo otáčel, zněly z něho všechny taneční melodie, jaké byly známy od stvoření světa.

„Ale tohle je šarmant!“ zvolala princezna, když tudy šla. „Ještě nikdy jsem neslyšela krásnější skladby. Poslyš! Jdi a zeptej se pasáčka, co ten mlýnek stojí! Ale líbat se nedám!“

„Chce za něj sto hubiček od princezny,“ řekla dvorní dáma, která se tam šla zeptat.

„Zdá se, že blázní!“ zvolala princezna.

I šla dál, ale když ušla kousek cesty, zastavila se.

„Musíme podporovat umění,“ pravila. „Jsem přece dcera císařova. Řekni mu, že mu dám deset hubiček jako včera a ty ostatní ať si vezme od dvorních dam!“

„Ovšem, ale nám se do toho líbání nechce!“ namítaly dvorní dámy.

„Mnoho řečí!“ odsekla princezna. „Když já jej mohu políbit, můžete vy také! Pamatujte si, že vám dávám stravu a plat!“

Dvorní dáma se musila vrátit k sviňáčkovi.

„Sto hubiček od princezny,“ řekl, „nebo si necháme každý své!“

„Tak se postavte přede mne!“ nařídila princezna.

Všechny dvorní dámy se postavily před ni a on se dal do líbání.

„Jakýpak je to tam dole u prasečího chlívku sběh lidí?“ podivil se císař, který vyšel také na procházku. Mnul si oči a nasadil si brýle.

„Vždyť to jsou dvorní dámy a hrají si! To se musím na ně podívat!“

I povytáhl si pantofle vzadu, aby je neztratil, neboť to byly vlastně sešlapané střevíce. No, ten si pospíšil!

Zcela tiše se přiblížil.

Dvorní dámy byly docela zaměstnány počítáním hubiček, aby hra byla poctivá a on nedostal příliš mnoho, ale také ne příliš málo. Ani při tom nezpozorovaly císaře. Ten se postavil na špičky.

„Copak je tohle!“ zvolal, když viděl, jak se ti dva tam líbají.

A právě když sviňáček dostával osmdesátou šestou hubičku, přetáhl je pantoflem po hlavě.

„Ven!“ vykřikl císař, neboť byl tuze rozhněván.

A princezna se dala do pláče, pasáček huboval a přitom přšelo, jen se lilo.

„Ach, já ubohá!“ fňukala princezna. „Že jsem si nevzala toho krásného prince! Ach, jak jsem nešťastná!“

A sviňáček šel za strom, smyl si černou a hnědou barvu z obličeje, odhodil ošklivé šaty a vystoupil před císařovu dceru ve svém oděvu jako princ. Byl tak krásný, že se mu princezna musila až poklonit.

„Nechtěla sis mě vzít!“ pravil. „Nerozuměla jsi růži a slavíkovi, ale se sviňáčkem ses mohla líbat pro hračku!“

Princ odešel do své říše, přirazil vrata a zastrčil závoru. Teď mohla princezna stát venku a zpívat si:

„Měla jsem, měla jsem,
ale nemám více...“

Šťastná rodina

Největší zelený lupen má u nás na venkově rozhodně lopuch. Pověsíš-li si jej na břicho, může ti být docela dobře zástěrou, položíš-li si jej na hlavu, může sloužit za deště jako deštník, neboť je náramně veliký. Lopuch neroste nikdy sám: kde se daří jednomu, vyroste jich víc a je to pak velká krása.

A všechna ta krása je pokrmem hlemýžďů. Velcí, bílí hlemýždi, které si vznešení lidé za starých časů dávali upravovat k jídlu jakožto znamenitou zvláštnost, jedli lopuchy a říkali si:

„Hm! To to chutná!“ Domnívali se totiž, že to znamenitě chutná, neboť žili odevždy na lopuchových listech. Pro ně byly také lopuchy pěstovány.

Byl tu také starý panský dvorec, ale tam už hlemýžďě nepojídali. Hlemýždi vyhynuli, ale lopuchy nevyhynuly, rostly a rostly, až jimi zarůstaly cestičky a záhony a ani je nebylo možno udržet v mezích. Byl to celý lopuchový les. Sem tam rostla jabloň nebo švestka, ostatně by však nikdo nebyl pomyslel, že je to zahrada. Všude samé lopuchy – a v nich bydlili oba poslední, prastaří slimáci.

Nevěděli ani sami, jak jsou staří, ale pamatovali se velmi dobře, že jich bývalo mnohem víc, že pocházejí z cizokrajného rodu a že pro ně a pro jejich příbuzné byl celý ten les zasázen. Nikdy nebyli z něho venku, ale věděli, že je ještě něco na světě, čemu se říká panský dvůr, a že se tam hlemýžďi vaří, až zčernají, a potom že je položí na stříbrnou mísu. Co se dále s nimi stane, to nevěděli. Co to vlastně znamená, být uvařen a ležet na stříbrné misce, nedovedli si představit, ale krásné to je zajisté, o tom byli přesvědčeni, a náramně vznešené. Ani chroustovi, ani ropuše nebo dešťovce nedovedli to vysvětlit, když se jich po tom tázali. Žádného z nich ani nevařili, ani nepoložili na stříbrnou mísu.

Oba staří, bílí slimáci byli přesvědčeni, že jsou nejvznešenější na celém světě. Vždyť les byl jenom pro ně a panský dvůr k tomu, aby mohli být uvařeni a položeni na stříbrnou mísu.

Žili velmi osaměle a šťastně, a protože sami neměli děti, přijali za vlastního malého, obyčejného slimáčka a vychovávali jej jako svoje dítě. Leč maličký nechtěl růst, neboť to byl

přece jen obyčejný slimáček. Ale starým, zvláště hlemýždí matce, se zdálo, že přece pozoruje, jako by ho přibývalo. I prosila otce, nevidí-li to, aby alespoň potěžkal jeho domeček. A otec jej potěžkal a zjistil, že matka má pravdu.

Jednoho dne silně přšelo.

„Poslyš, jak to bubnuje na lupenech: Buntaratatabum!“ řekl otec hlemýžd’.

„Tadyhle jsou také krůpěje!“ řekla hlemýždí matka. „Stékají po stoncích. Uvidíš, jak všechno zmokne. Jsem ráda, že máme svůj dobrý domek a náš maličký rovněž svůj! Opravdu je pro nás všechno lépe zařízeno nežli pro ostatní tvory; je z toho vidět, že my jsme největší páni na světě! Máme dům od narození a lopuší les je zasázen pro nás! – Ráda bych věděla, jak daleko se rozprostírá a co je za ním!“

„Nic není za ním!“ řekl otec hlemýžd’. „Lépe nežli u nás nemůže být nikde a já si už nemám co přát!“

„Ovšem!“ dodala matka. „Ale já bych se ráda dostala do panského dvorce, aby mě uvařili a položili na stříbrnou mísu, jak se to stalo všem našim předkům. Věř, je v tom cosi zvláštního!“

„Panský dvorec se již možná sesul,“ řekl otec hlemýžd’, „anebo jej lopuší les zarostl, takže se lidé z něho nemohou dostat. Ostatně není naspěch, ale ty stále tak strašlivě spěcháš a náš maličký to začíná také. Což právě nedávno nelezl tři dny na lodyhu? Až se mi hlava točí, když se podívám nahoru za ním!“

„Jen nehubuj!“ namítla hlemýždí matka. „On leze velmi opatrně a dočkáme se na něm ještě mnoho radosti, a my beztak nemáme, pro koho jiného bychom žili! Ale zdaleka jsi povážil, odkud opatříme pro něj ženušku? Nemyslíš, že daleko odtud v hloubi lopuchového lesa by mohl být někdo našeho druhu?“

„Černých hlemýžďů, myslím, tam bude asi dost,“ řekl otec. „Černých hlemýžďů bez domečků; leč ti jsou sprostí, třeba si mnoho domýšlejí. Ale mohli bychom svěřit mravencům, aby to obstarali: běhají sem tam, jako by měli všude co dělat. Oni zajisté budou vědět o ženušce pro našeho slimáčka!“

„My víme o nejkrásnější ženušce!“ říkali mravenci. „Ale bojíme se, že k sňatku asi nedojde, protože ona je královnou!“

„To nic nedělá!“ řekl otec. „A má domek?“

„Ona má zámek!“ pravili mravenci. „Překrásný mravenčí zámek se sedmi sty chodbami.“

„Děkuji!“ odsekla matka. „Náš syn se nepřiznává do mraveniště! Když nevíte nic lepšího, tož to dáme k obstarání bílým komárům. Ti poletují kolem v dešti i slunci a znají lopuchový les uvnitř i zevně.“

„Máme pro něj ženušku!“ řekli komáři. „Sto lidských kroků odtud sedí na angreštovém keři hlemýždí slečinka s domečkem; je docela osamělá a dost stará na vdávání. Je to jenom sto lidských kroků.“

„Tak ať sem přijde!“ svolila matka. „On má celý lopuchový les, ona jenom keř!“

I vyřídili to hlemýždí slečince. Trvalo osm dní, nežli tam dolezla, ale to bylo právě znamenité; bylo aspoň vidět, že je to opravdový hlemýžď.

A potom měli svatbu. Šest svatojánských mušek svítilo, jak dovedlo; ostatně šlo všechno docela klidně a tiše, protože staří slimáci nemilovali hlučné a veselé společnosti. Ale matka slimáčkova měla pěknou řeč; otec nemohl pohnutím ani promluvit. Potom jim dali v dědictví celý lopuchový les a pravili, co vždy říkali, že je nejlepší na celém světě a že budou-li žít řádně a rozumně a rozmnoží-li se, dostanou se jednou jejich potomci do panského dvorce, tam že je uvaří a položí na stříbrnou mísu.

A když domluvili, stáhli se staří do svých domečků a již nikdy nevylezli. Spali. Mladí slimáci vládli v lese a měli velké potomstvo, ale to nikdy nebylo uvařeno a také se nikdy nedostalo na stříbrnou mísu. Z toho všichni soudili, že se panský dvorec sesul a že všichni lidé na světě vymřeli. A poněvadž nikdo proti tomu nic nenamítal, tož to byla pravda.

A déšť bušil do lopuchových lupenů a hezky slimákům bubnoval. A slunce svítilo, aby slimákům hezky ozářilo lopuchový les.

A byli šťastni, oni i celá rodina.

Opravdu, byli šťastni.

Císařovy nové šaty

Před mnoha lety žil jeden císař. Nosil tuze rád krásné nové šaty a vydával všechny své peníze na to, aby byl hezky vyšňořen. Nestaral se o své vojáky a o svůj lid, nestaral se o divadlo ani o hony, staral se jenom o to, aby se mohl často ukázat v nových šatech. Měl zvláštní kabát na každou hodinu denní, a jako se říkávalo o jiných kráľích, že právě jsou v radě, tak se o něm říkalo pokaždé, když se po něm někdo ptal: „Císař je v šatně.“

Ve velkém městě, kde bydlil, bylo velmi veselo. Každého dne tam přicházelo mnoho cizinců.

Jednoho dne tam přišli dva podvodníci. Vydávali se za tkalce a říkali, že dovedou utkat nejkrásnější látky, jaké si jen možno pomyslit. Nejenom barvy a vzory jsou neobyčejně krásné, ale šaty, které jsou z jejich látky ušity, mají podivnou vlastnost. Jsou totiž neviditelné pro každého, kdo se pro své povolání nehodí, ale také pro toho, kdo je neodpustitelně hloupý.

To by přece byly krásné šaty, pomyslíl si císař. Kdybych je měl na sobě, mohl bych poznat, kdo v mé říši se nehodí k úřadu, který zastává. Také bych rozeznal chytré od hloupých. Tak ať mi honem takovou látku utkají!

I dal oběma podvodníkům mnoho peněz, aby se dali do práce.

Ti si tedy sedli za tkalcovské stavy, dělali, jako by pracovali, ale neměli ani nitku příze. Zato tím pilněji požadovali nejjemnější hedvábí a vzácné zlato. To strkali do svého vlastního rance a pracovali u prázdných stavů denně dlouho do noci.

Teď bych už přece rád věděl, jak jsou daleko s látkou, pomyslíl si císař. Ale bylo mu tak trochu divně okolo srdce, když si pomyslíl, že ten, kdo je hloupý nebo se nehodí ke svému úřadu, nemůže tu látku vidět. Domníval se sice, že on sám se nemusí obávat, ale pro jistotu chtěl poslat někoho napřed, aby se podíval, jak práce pokračuje. Všichni lidé v celém městě věděli, jakou podivnou moc látka má, a všichni toužili spatřit, jak pošetilý nebo hloupý jest jejich soused.

Pošlu tam svého starého, poctivého ministra, pomyslíl si císař. Ten pozná nejlépe, jak látky přibývá, neboť má rozum a nikdo se nehodí ke svému úřadu lépe nežli on.

I šel starý počestný ministr do místnosti, kde oba podvodníci seděli a pracovali na prázdných stavech.

Probůh! pomyslíl si starý ministr a vyvalil oči. Vždyť já nic nevidím! Ale neřekl to nahlas.

Oba podvodníci jej prosili, aby byl tak laskav a přistoupil blíže. Pak se ho tázali, není-li ten vzor krásný a barvy nádherné. Ukazovali přitom na prázdné stavy a ubohý starý ministr vyvaloval oči. Neviděl ovšem nic, poněvadž tam nic nebylo.

Panebože, myslil si, cožpak jsem hloupý? To bych byl nikdy nevěřil. Nikdo se o tom nesmí dovědět. A že bych se nehodil ke svému úřadu? Ne, to přece nejde, abych se přiznal, že látku nevidím!

„No, neříkáte tomu nic?“ zeptal se jeden z tkalců.

„Ó, je to nádherné! Opravdu, překrásné!“ řekl starý ministr, dívaje se na prázdný stav brýlemi. „Ten vzor a ty barvy! Ano, řeknu císaři, že se mi to náramně líbí!“

„No, to nás těší!“ pravili oba tkalci a nazývali barvy i zvláštní vzorek podivnými jmény. Starý ministr dobře poslouchal, aby mohl říci totéž, až se vrátí k císaři. A také tak učinil.

Podvodníci pak žádali ještě větší množství peněz, více hedvábí a zlata, jehož prý potřebují do tkaniva. Strkali všechno do vlastních kapes a na stav ovšem nepřišlo ani vláknko. Tkali pak dále jako předtím na prázdném stavu.

Císař poslal brzy zas jiného poctivého úředníka, aby se podíval, jak tkaní pokračuje a zdali látka bude brzy hotova.

Dařilo se mu jako ministroví. Díval se a díval, ale poněvadž tam nebylo nic kromě prázdných stavů, nemohl ovšem také nic spatřit.

„Nuže, není to krásný kus látky?“ tázali se oba podvodníci a ukazovali a vysvětlovali pěkný vzorek, který tam však vůbec nebyl.

Hloupý přece nejsem, myslil si úředník. A že bych se nehodil ke svému dobrému úřadu? No, to by bylo opravdu směšné! Ale nedám nic najevo!

Chválil tedy látku, kterou neviděl, a ubezpečoval podvodníky, jakou má radost z krásných barev a pěkného vzoru. „Ano, je to vskutku nádherné!“ řekl pak císaři.

Všichni lidé v městě hovořili o nádherné látce.

I chtěl to císař sám uvidět, dokud látka ještě je na stavu. S houfem vybraných mužů, mezi nimiž byli také oba staří, poctiví úředníci, kteří tam již dříve šli, odebral se k oběma lstivým podvodníkům. Ti tkali dál ze všech sil, ale bez nití a tkaniva.

„Opravdu, toť velkolepé!“ říkali oba poctiví úředníci. „Račiž se, Vaše Veličenstvo, podívat, jaký to vzorek, jaké barvy!“ I ukazovali na prázdný stav, neboť mysli, že ostatní zajisté vidí látku.

Copak to je? myslil si císař. Vždyť já nic nevidím! To je přece strašné. Což jsem hloupý? Nehodím se k tomu, abych byl císařem? To by bylo nejstrašnější, co by se mi mohlo přihodit!

„Ach, to je věru krásné,“ ubezpečoval císař podvodníky, „to zasluhuje mé nejvyšší spokojenosti!“ A pokyvoval spokojeně a díval se na prázdné stavy. Nechtěl říci, že nic nevidí.

Celý průvod, který měl s sebou, díval se a díval, ale žádný ze sebe nevypravil nic více nežli ostatní, a ti zase říkali po císaři: „Ach, to je věru krásné!“ I radili císaři, aby si vzal tyto nové, nádherné šaty poprvé na sebe při velkém průvodu, který se měl konat.

„Totť velkolepé, nádherné, skvostné!“ šlo od úst k ústům a všichni byli nad tím velmi rozradostněni.

Císař dal oběma podvodníkům zavěsit do knoflíkové dírky rytířský kříž a propůjčil jim titul dvorních tkalců.

Po celou noc před odpolednem, kdy se měl průvod konat, bděli oba podvodníci a pracovali při více nežli šestnácti rozžatých světlech. Lidé měli vidět, jak mají naspěch, aby dohotovili císařovy nové šaty včas. Dělalí, jako by sundávali látku ze stavu, stříhali do vzduchu velkými nůžkami, šili jehlami bez nití a řekli nakonec:

„Hle, nyní jsou šaty hotovy!“

Císař se k nim dostavil sám se svými nejvznešenějšími kavalíry a podvodníci zvedali každý jedno rameno do vzduchu, jako by něco drželi, a říkali: „Hle, tu jsou kalhoty, zde je kabát, zde plášť!“ a tak podobně. „Jsou tak lehké, jako by byly z pavučiny. Myslíš bys, že na sobě nic nemáš, ale v tom právě vězí jejich přednost.“

„Ano,“ říkali kavalíři, ale neviděli nic, protože tam také nic nebylo.

„Račiž nyní, Vaše Veličenstvo, nejmilostivěji odložit své šaty,“ pravili podvodníci, „a my vám oblékneme tyhle nové, tady před tím velikým zrcadlem.“

Císař odložil všechny své šaty a podvodníci dělali, jako by mu oblékali každý kus nových šatů, které ušili. Chytili jej okolo pasu, jako by mu něco přivazovali – to měla být vlečka – a císař se obracel a otáčel před zrcadlem.

„Ach, jak krásně sluší! Jak krásně padnou!“ říkali všichni. „Jaký to vzorek, jaké barvy! Toť jsou drahocenné šaty!“ –

„Venku stojí lidé s nebesy, která budou nesena nad Vaším Veličenstvem při průvodu,“ pravil vrchní ceremoniář.

„Nuže jsem hotov!“ řekl císař. „Nepadnou dobře?“

Obrátil se ještě jednou před zrcadlem, neboť to mělo vypadat, jako by se díval na svůj oblek.

Komorníci, kteří měli nést vlečku, sahal rukama k podlaze, jako by vlečku zvedali. Šli se vztaženýma rukama, neboť nesměli dát najevo, že nic nevidí.

A potom kráčel císař v průvodu pod krásnými nebesy a všichni lidé na ulici a v oknech říkali: „Ach, jak překrásné jsou nové šaty císařovy! Jak nádhernou vlečku má u pláště! Jak mu dobře padnou!“

Nikdo nechtěl dát na sobě znát, že buď se ke svému povolání nehodí, nebo že je velice hloupý. Žádné císařovy šaty neměly takový úspěch.

„Ale vždyť na sobě nic nemá!“ zvolalo jedno malé dítě.

„Panebože, toť hlas nevinnosti, slyšte!“ řekl otec a druh druhu šeptal, co dítě pravilo.

„Nemá na sobě nic, říká tamhleto dítě, nemá na sobě nic!“

„Vždyť na sobě nic nemá!“ volal konečně všechen lid. To císaře mrzelo, neboť se mu zdálo, že lid má pravdu. Ale pak si myslil: Nyní musím setrvat v průvodu až do konce. I počínal si ještě hrději a komorníci si vykračovali a nesli vlečku, které tu vůbec nebylo.

Ropucha

Studna byla hluboká, proto musilo být také lano na vytahování vody hodně dlouhé. Když přehazovali okov s vodou přes roubení studny, hřidel se těžce otáčel. Slunce se nikdy

nedostalo tak hluboko, aby se zrcadlilo ve vodě, třeba byla sebečistší, ale kam až dosvitlo, všude vyrůstala zeleň mezi kameny.

V studni bydlila rodina ropuch: byli to přistěhovalci a dostali se sem vlastně střemhlav se starou ropuší matkou, která dosud žila. Zelené žáby, které se zde usadily mnohem dříve a plavaly ve vodě, poznaly své příbuzenstvo a nazývaly je „studničními hosty“.

Ropuchy se však rozhodly, že zůstanou zde; žilo se jim velmi příjemně v suchu, jak nazývaly vlhké kameny.

Žabí matka se jednou vydala na cestu. Byla právě v okovu, když vystupoval vzhůru, ale přílišným světlem jí přecházel zrak a ona z okovu vypadla. Spadla do vody, až to strašně pláclo, a ležela pak tři dny, jak jí bolelo v kříži. Neměla co vyprávět o světě nahoře, ale přece věděla a věděly to od ní všechny žáby, že studna není celý svět. Ropuší matka by ovšem mohla leccos vyprávět, ale neodpovídala nikdy, když se jí žáby ptaly. A tak se jí neptaly vůbec.

„Tlustá a hnusná, škaredá a šeredná je!“ říkaly mladé zelené žabky. „A její mladé budou právě takové!“

„Dost možná!“ odpovídala ropuší matka. „Ale jedna z nich má drahokam v hlavě, nebo jej mám já.“

Zelené žáby chvíli poslouchaly a vyvalovaly oči; poněvadž se jim to však nelíbilo, obrátily se k ní zády a ponořily se ke dnu.

Avšak mladé ropuchy samou pýchou natahovaly zadní nohy. Každá z nich si myslila, že má ten drahokam, i držely hlavu rovně a nehýbaly jí. Ale konečně se začaly vyptávat po tom, nač byly tak hrdé a co takový drahokam vlastně je.

„Je to něco tak krásného a drahocenného,“ pravila ropuší matka, „že to nedovedu popsat. Je to něco, s čím chodíš sobě pro potěšení a co ti ostatní závidějí. Ale neptejte se dál, já už neodpovím.“

„Já ten drahokam jistě nemám,“ pravila nejmenší ropucha, která byla tak ošklivá, jak jen možno. „Proč bych právě já měla mít takovou krásu? A když to zlobí ostatní, mne to nemůže těšit! Ne, já si jenom přeji, abych se jednou dostala na roubení studny a podívala se ven. To je asi rozkošné!“

„Jenom hezky zůstaň, kde jsi,“ kárala ji stará. „Aspoň víš, jaké to je zde! Měj se na pozoru před okovem, ten by tě mohl rozmáčkнуть! A dostaneš-li se přece do něho, mohla bys vypadnout. A ne každý padne tak šťastně jako já, aby mu zůstaly údy zdravé a vejce celá.“

„Kvak!“ zvolala maličká, což v žabí mluvě znamená asi, jako když my lidé řekneme: „Ach!“

Měla velkou chuť dostat se nahoru na roubení studny a podívat se ven. Cítila náramnou touhu po zeleni tam nahoře. A když byl příštího rána okov plný vody vytahován náhodou vzhůru a stanul na okamžik před kamenem, na němž ropucha seděla, zachvěla se maličká a skočila do plného okovu. Spadla na dno vody, která se potom dostala nahoru, a byla vylita.

„Fuj! To je obluda!“ vzkřikl chlapec u studny, když ji spatřil. „To je největší šereda, jakou jsem kdy viděl!“

I rozehnal se po ropuše dřevákem. Ta by bývala byla napadrt', kdyby nebyla rychle zalezla mezi kopřivy.

Tu viděla stonek vedle stonku a podívala se také nahoru. Slunce svítilo na lupeny a prosvítalo jimi. Bylo to pro ni asi jako pro nás lidi, když se najednou octneme ve velkém lese, v němž slunce prosvítá mezi větvemi a listím.

„Tady je mnohem krásněji než dole ve studni! Tady bych chtěla zůstat celý život!“ pravila malá ropucha.

Ležela zde hodinu, ležela zde dvě.

„Copak asi je tamhle za tím, venku?“ napadlo ji. „Když jsem se dostala tak daleko, musím hledět, abych se dostala ještě dál!“

I vylezla, jak nejrychleji dovedla. Dostala se na cestu. Slunce na ni svítilo a prach ji zasypával, když se ubírala napříč silnicí.

„Tady jsem vskutku na suchu,“ řekla si ropucha. „Mám toho dobrého skoro příliš mnoho, až mě to svědí!“

Přiskákala k příkopu. Tam rostly pomněnky a tavolník a těsně vedle příkopu byl živý plot s bezem a hlohem. Bílý svlačec se po nich pjal vzhůru. Bylo tu mnoho barev. Také tady letěl motýl; ropucha myslila, že je to květ, který se uvolnil, aby se lépe rozhlédl po světě, a nedivila se tomu.

„Kdybych tak mohla létat jako on!“ pravila ropucha. „Kvak! Ach! Jaká to krása!“

Zůstala osm nocí a dnů v příkopě a neměla nouzi o potravu.

Devátého dne si pomyslíla: Tak zase dál! – Ale co mohlo být krásnějšího? Snad malá ropucha nebo nějaké zelené žáby. V poslední noci slyšela ve větru zvuky, jako by byli „bratránkové“ nablízku.

„Je krásné žít! Dostat se nahoru ze studně, ležet v kopřivách, lézt po zaprášené cestě a odpočívat ve vlhkém příkopě! Ale jenom dál! Pokusím se nalézt žáby nebo malou ropuchu, stýská se mi po nich, příroda přece jenom nestačí.“

I vydala se opět na cestu.

Dostala se polem k velikému rybníku, zarostlému kolem dokola rákosím; prohlížela jej zkoumavě. Byly tam také žáby.

„Není vám zde příliš mokro?“ ptaly se jí. „Ale jste nám srdečně vítána! Jste žabka, nebo žabáček? Na tom však nezáleží, jste vítána stejně!“

A potom byla ropucha pozvána na večer k rodinnému koncertu. Pohoštění nebylo, jenom nápojů podle libosti, celý rybník mohly vypít, kdyby to dokázaly.

„Teď pocestuji dál!“ řekla si malá ropucha. Stále ji cosi pudilo k lepšímu.

Viděla zářit hvězdy, náramně velké a jasné, viděla svítit měsíc, viděla vystupovat slunce výš a výše.

„Jsem vlastně ještě v studni, ve větší studni, musím výš! Pociťuji neklid a touhu!“

A když byl měsíc v úplňku, celý a kulatý, myslilo si ubohé zvířátko:

To je asi okov, který se spouští dolů a do něhož musím skočit, abych se dostala výš! Je snad také slunce veliký okov? Jak je velké, jak září! Do toho bychom se vešly všechny, musím vyčkat příležitosti! Ó, jak mám jasno v hlavě! Nemyslím, že by drahokam mohl zářit jasněji! Ale ten já nemám a nepláči proto, nikoli, výše, do lesku a radosti! Mám touhu, a přece úzkost – je to těžký krok, který mám učinit! Ale je to nutné! Kupředu! Rovnou na silnici!

Udělal několik kroků, jaké jen takové lezoucí zvíře může udělat, a byla na silnici. Zde bydlili lidé. Byly tu květinové a zelné zahrady. Odpočinula si u zelné zahrady. „Jak mnoho je zde

rozmanitých tvarů, jež jsem nikdy nepoznala! A jak je svět velký a krásný! Ale je také třeba, abychom se po něm ohlédli a nezůstali sedět na jednom místě.“ I odskákala do zelné zahrady.

„Jak je tu zeleno! Jak je tu krásně!“

„Však to já vím!“ pravila zelená housenka na lupenu. „Můj lupen je tady největší! Zakrývá půl světa, ale já se bez té poloviny také obejdu!“

„Kvok! Kvok!“ bylo slyšet. Přišly slepice a pobíhaly po zahradě. První slepice byla dalekozraká; spatřila housenku na stočeném listě a zobla po ní, až spadla na zem a tam se svíjela. Slepice se na ni podívala nejprve jedním okem, potom druhým, neboť nevěděla, co by mohlo z toho svíjení nakonec být.

To jistě nedělá s dobrým úmyslem! pomyslíla si slepice a zvedla hlavu, aby po housence zobla. Ropucha byla tak poděšena, že lezla rovnou proti slepici.

„Tak ona má ještě pomocníky!“ pravila slepice. „Podívejme se na tohle zvíře!“ Obrátila se a řekla: „Nestojím o to malé, zelené sousto, beztoho jenom lechtá v krku!“

Ostatní slepice byly téhož mínění a odešly.

„Zbavila jsem se jich!“ pravila housenka. „Je dobře mít duchapřítomnost. Ale nejtěžší bude, jak se dostanu zpět na svůj zelný list. Kde je?“

Malá ropucha k ní přišla a projevila jí účast. Pravila, že je ráda, že svou ošklivostí odehnala slepice.

„Co tím míníte?“ ptala se housenka. „Já jsem si od nich přece pomohla sama. Je opravdu nepříjemné dívat se na vás! Ostatně mám právo zůstat na svém! Již cítím zelí! Již jsem u svého lupenu. Není nic krásnějšího, než co je naše vlastní. Ale musím výš!“

„Ano, výš!“ pravila malá ropucha. „Výš! Ta má tytéž pocity jako já! Ale není dnes v dobré náladě, to je tím leknutím. Chceme všechny výše!“

A podívala se tak vysoko, jak dovedla.

Čáp seděl v hnízdě na střeše sedláckova domku. Klapal zobákem a matka čápice klapala rovněž.

Jak vysoko bydlí! pomyslíla si ropucha. Kdo se dostane až tam nahoru!

Ve statku bydlili dva mladí studenti. Jeden byl básník, druhý přírodopysce. Jeden zpíval a psal radostně o všem, co Bůh stvořil a čeho odlesk měl v srdci. Druhý bral dílo boží jako velký početní příklad, odčítal, násobil, chtěl je poznat zevně i uvnitř a hovořit rozumně. Oba byli dobří, veselí lidé.

„Tamhle sedí pěkný exemplář ropuchy!“ řekl přírodopysce. „Tu si musím dát do lihu!“

„Ale vždyť tam máš již dvě!“ řekl básník. „Nech ji klidně sedět a radovat se!“

„Ale ona je tak krásně ohyzdná,“ pravil druhý.

„Ovšem, kdybychom mohli nalézt drahokam v její hlavě,“ řekl básník, „chtěl bych ji sám s tebou rozřezávat!“

„Drahokam!“ zvolal jeho přítel. „Ty se vyznáš v přírodopise!“

„Ale což není právě krásná víra lidská, že ropucha, nejošklivější zvíře, často má v hlavě nejcennější drahokam? Nemá-li se to s lidmi právě tak? A neměli takový drahokam Ezop^[8] a Sokrates^[9], nejmoudřejší lidé starých dob, třeba byli tělesně oškliví?“

Víc ropucha neslyšela a nerozuměla z toho ani polovině. Oba přátelé odešli a ona se zachránila před naložením do lihu.

„Také hovořili o drahokamu!“ pravila ropucha. „Je dobře, že ho nemám, jinak se mi mohlo stát něco nemilého!“

Tu bylo slyšet klapání zobákem na sedlákově střeše. Otec čáp měl přednášku ke své rodině a ta pošilhávala po obou mladících v zelné zahradě.

„Lidé jsou přece jen nejdomyšlivější tvorové!“ pravil čáp. „Poslechněte, jak jim zobák jede! A přece jím nedovedou pořádně klapnout! Jsou nějak domýšliví na své dary k mluvení, na svou řeč! A je to divná řeč: za jediný den cesty, který uletíme, již si vzájemně nerozumějí. Naši řeči můžeme hovořit po celém světě, i v Egyptě. Létat lidé vůbec neumějí! Pohybují se po vynálezu, jemuž říkají ‚železnice‘, ale také si na tom srazí často vaz. Až mě mráz přechází a zobák se mi třepetá, když na to myslím! Svět by mohl být bez lidí. My se bez nich obejdeme! Jenom když budeme mít žáby a žížaly!“

To ale byla řeč! pomyslíla si ropucha. „Jaký to velký pán a jak vysoko sedí! Ještě nikoho jsem neviděla tak vysoko sedět. A jak umí plavat!“ vzkřikla, když se čáp s roztaženými křídly rozletěl vzduchem.

A matka čápice hovořila v hnízdě, vyprávěla o egyptské zemi, o nilské vodě a o všech krásných močálech, které jsou v cizí zemi. To bylo ropuše zcela nové a líbilo se jí to náramně.

„Musím do Egypta!“ pravila. „Jen kdyby mě čáp nebo některé z jeho mláďat chtěli vzít s sebou. Já bych mu zase posloužila při jeho svatbě. Ale ovšemže se dostanu do Egypta, vždyť jsem tak šťastná! Moje touha je mnohem lepší nežli drahokam v hlavě.“

A přece měla právě ona drahokam: věčnou touhu a chuť vzhůru. Stále vzhůru! Zářil v ní, zářil v radosti, zářil v chuti k životu.

Vtom přilétl čáp. Spatřil ropuchu v trávě, i snesl se dolů a uchopil zvířátko ne právě jemně. Zobák svíral, křídla šuměla, nebylo to právě příjemné, ale šlo to nahoru, nahoru k Egyptu – to žába věděla, a proto jí zářily oči, jako by z nich létaly jiskry.

„Kvak! Ach!“

Tělo bylo mrtvo, ropucha zabita. Ale kde zůstaly jiskry z jejích očí?

Sluneční paprsek je vzal, sluneční paprsek odnesl drahokam z hlavy ropuchy. Kam?

Neptej se přírodozpytce, ptej se raději básníka. Bude ti to povídat jako pohádku; i housenka v ní bude a čapí rodina také! Pomysli! Housenka se promění a stane se z ní krásný motýl! Čapí rodina odletí přes hory a moře do dálné Afriky a najde přece zase nejkratší cestu domů, na totéž místo, na touž střechu! Ba věru, to zní vskutku skoro příliš pohádkově, a přece je to pravda.

Zeptej se přírodozpytce, on ti to potvrdí.

A ty sám to také víš, vždyť jsi to viděl.

Ale drahokam v hlavě ropuchy?

Hledej jej v slunci, můžeš-li!

Jeho lesk je však příliš silný. Nemáme dosud takové oči, abychom jej viděli v plné jeho kráse, jak jej Bůh stvořil. Ale budeme jej mít, a to bude nejkrásnější pohádka! Protože budeme sami také v ní.

Uspávač

Na celém světě nezná nikdo tolik pohádek jako Uspávač. Takhle kvečeru, když děti ještě sedí u stolu nebo na své židličce, přichází Uspávač; jde tiše po schodech, jde po špičkách, otevře docela tiše dveře a hop! šup! vstříkne dětem do očí sladkého mléka, docela jemňounkého. Ale děti potom již neudrží oči otevřeny, i nespátří ho. Pak se odplíží za ně, fouká jim za krček a tu jim hlava ztěžkne, ó jak je pak těžká! Ale nebolí to, neboť Uspávač to míní s dětmi docela dobře; on jenom chce, aby se utišily, a ony bývají nejhodnější, když jsou v postýlce. Musí být tiché, aby on mohl vypravovat své pohádky. –

Když pak děti spí, posadí se Uspávač na postýlku. Je hezky oblečen; má hedvábný kabát, ale není možno říci, jaké je barvy, neboť hraje do zelena, do červena a do modra, podle toho, kam se obrátí. Pod každým ramenem drží deštník, jeden pomalovaný obrázky, a ten rozvírá nad dobrými dětmi, takže se jim zdají celou noc nejkrásnější pohádky. Druhý deštník není pomalovaný, a ten staví nad nezpůsobné děti, takže spí neklidně a ráno, když se probudí, nemohou si vzpomenout ani na jediný sen.

Nyní poslyšte, jak Uspávač celý týden přicházel každého večera k jednomu chlapečkovi, kterému říkali Jeníček, a co mu vypravoval. Je to sedm pohádek, poněvadž týden má sedm dní.

Pondělí

„Tak se podívej!“ řekl Uspávač večer, když dostal Jeníčka do postýlky. „Teď ti něco krásného ukáži!“

Vtom se změnily všechny květiny v květináčích ve velké stromy, které rozpínaly větve podél stropu a stěn, takže celá světnice vypadala jako překrásná besídka. Všechny větve byly plny květů a každý květ krásnější než růže a voněl velmi příjemně, a když jsi jej jedl, byl sladší než

zavařenina. Plody se leskly jako zlato, a pak tam byly housky plničké rozinek! Ne, lepší to být již nemohlo!

Náhle však začalo cosi strašlivě naříkat v zásuvce, kde ležely Jeníkovy školní knihy.

„Copak je to!“ řekl Uspávač, přistoupil ke stolu a vytáhl zásuvku.

Na tabulce se tu cosi hýbalo a tísnilo, neboť se dostala do početního úkolu špatná číslice, takže se tím měl příklad rozpadnout. Kamínek poskakoval a trhal provázkem, jímž byl přivázán jako psík; byl by rád pomohl při počítání, ale nemohl.

Potom se ozýval nářek z Jeníčkovy písanky, až bylo ošklivo poslouchat! Na každé stránce byla vždy po celém prvním řádku velká písmena s příslušným písmenem malým vedle. Tento řádek byl předlohou a pod ní bylo několik písmen, která se domýšlela, že vypadají právě tak, poněvadž je napsal Jeníček.

Ale vypadala skoro, jako by byla přepadla přes řádky, na kterých měla stát.

„Hled'te, takhle máte stát,“ říkal předpis, „hled'te, takhle nakloněna, ale pěkně okrouhlá!“

„Ó, my bychom chtěla,“ pravila Jeníčková písmenka, „ale nemůžeme, jsme velmi špatná!“

„Tak vám dáme dětský prášek!“ pravil Uspávač.

„Ó ne!“ volala písmenka, i postavila se přímo, až radost. „Dobrá, dnes nebudu vypravovat pohádky,“ řekl Uspávač. „Já vás budu cvičit. Ráz, dva! Ráz, dva!“

I cvičil písmena, až stála tak přímo a hezky, že by tak ani žádný předpis nemohl stát.

Ale když Uspávač odešel a Jeníček se na ně ráno podíval, byla právě tak ošklivá jako předtím.

Úterý

Jakmile byl Jeníček v posteli, dotkl se Uspávač svou kouzelnou hůlkou všech kusů nábytku v pokoji a ty hned začaly povídat.

Povídaly všechny jen o sobě, jenom plivátko stálo mlčky a hněvalo se, že mohou být tak ješitné a hovořit jenom samy o sobě, myslit samy na sebe a nevnímat si ani jeho, ač stálo tak skromně v koutě a nechávalo se poplivat.

Nad pohovkou visel velký obraz v pozlaceném rámu. Byla na něm krajina s vysokými starými stromy, květinami v trávě a velikou řekou, tekoucí lesem a okolo mnoha zámků, daleko do širého moře.

Uspávač se dotkl svou čarovnou hůlkou toho obrazu, i začali v něm ptáci zpívat, větve stromů se pohybovaly a mraky rychle letěly, zahalující pokaždé svým stínem krajinu.

Potom zvedl Uspávač Jeníčka na rám a Jeníček strčil nohy do obrazu, přímo do vysoké trávy, a tam se postavil. Slunce na něj svítlo skrze větve stromů. Běžel k vodě a posadil se do lodičky, která se tu kolébala. Byla červeně a bíle natřena, vesla u ní se leskla jako stříbro a šest labutí, všechny se zlatým okružím kolem krku a se zářivou modrou hvězdou na hlavě, táhlo lodičku okolo zelených lesů, kde stromy vypravovaly o loupežnících a čarodějnicích a květiny o rozkošných skřítcích a o tom, co jim ptáci v létě pověděli.

Překrásné ryby se šupinami jako ze zlata a stříbra pluly za loďkou; občas se vymrštily, až to na vodě plesklo. A ptáci, červení a modří, malí a velcí, letěli ve dvou řadách za nimi. Komáři tančili a chroustí bzučeli „bzz, bzz“. Všichni chtěli letět s Jeníčkem a každý dovedl vypravovat pohádku.

To byla jízda! Hned tu byly lesy, velmi husté a temné, hned zase nejkrásnější zahrada se sluneční září a s květinami a uprostřed s velikými zámky ze skla a mramoru. Na besídkách stály princezny, a to všechno byla ona děvčátka, která Jeníček dobře znal a s nimiž si dříve hrával. Děvčátka vztahovala ruce a každé mělo v ruce nejchutnější cukrovinku, jakou bys ani u cukráře nekoupil. Jeníček se chytil jednoho konce cukrovinky, když plul kolem, ale dívka držela pevně, takže každý dostal svůj kousek, ona menší, on mnohem větší! U každého zámku stáli na stráž malí princové; byli ozbrojeni zlatými šavlemi a rozhazovali rozinky a cínové vojáčky; byli to opravdoví princové.

Brzy plul Jeníček velkými lesy, brzy jakoby skrze veliké skály nebo středem města. Také plul tudy, kde bydlela jeho chůva, ta, která jej chovala, když byl ještě docela malým děťátkem, a měla jej velmi ráda. I kývala na něj a zpívala krásnou píseň, kterou sama složila a Jeníčkovi poslala:

„Já	vzpomínám	na	tebe	zhusta,
ty	Jeníčku	můj		maličký.
Tvá	líbala	jsem	drobná	ústa,
tvé	čílko	a	tvé	tvářičky.

Já slyšela tvá první slova,
když volával jsi maminku.
Ta léta chtěla bych žít znovu
s tebou, můj malý andílku!“

A všichni ptáci zpívali s ní, květiny tančily na stoncích a staré stromy kývaly, jako by Uspávač také jim vypravoval pohádky.

Středa

Ne, to vám přelo! Jeníček to slyšel ve spaní, a když Uspávač otevřel okno, sahala voda až k okenní římsce. Venku bylo jediné jezero a překrásná loď stála u samého domku.

„Chceš plout se mnou, Jeníčku?“ pravil Uspávač. „Mohl by ses ještě dnes v noci dostat do cizích zemí a ráno se opět vrátit!“

A potom stál Jeníček náhle ve svých svátečních šatech na nádherné lodi. Ihned zadul příznivý vítr a oni pluli ulicemi a napříč, okolo kostela, a pak bylo všechno jediným, divokým mořem.

Pluli tak dlouho, že již nebylo vidět žádnou zem, a spatřili hejno čápů, kteří letěli také z domova do teplých krajin. Čápi letěli za sebou v řadě již velmi dlouho. Jeden z nich byl tak unaven, že se již sotva držel na křídlech a byl poslední v řadě. Záhy zůstal velký kus cesty za nimi a potom klesal s roztaženými křídly níž a níž, ještě několikrát zamával perutěmi, ale nic to nepomáhalo. Tu se dotkl nohama lodního lanoví, již se smekl po plachtě a bum! stál tu na palubě.

I vzal jej plavčík a dal do kurníku k drůbeži, ke kachnám a krocanům. Ubohý čáp stál mezi nimi náramně schlíple.

„Kdo, kdo to, kdák?“ ptaly se slepice.

A krocan se nafoukl, jak mohl, i tázal se: „Hudry, hudry, kdo jde tudy?“

A kachny ustupovaly a šeptaly si: „Tak, tak, tak, jak sem pad!“

A čáp jim vypravoval o teplé Africe, o pyramidách a o pštrosu, který utíká pouští jako divoký kůň! Ale kachny nerozuměly, co povídá, i pošťuchovaly se navzájem a říkaly: „Což můžeme pochybovat, že je hloupý?“

„Ano, opravdu je hloupý,“ pravil krocan a zahudroval.

Čáp se tedy odmlčel a přemýšlel o své Africe.

„Vy máte ale krásné, tenké nohy!“ pravil krocan. „Co vás stál loket?“

„Tak, tak, tak!“ pošklebovaly se kachny, ale čáp dělal, jako by to byl nezaslechl.

„To se opravdu můžete zasmát!“ řekl jim krocan, „poněvadž jsem to řekl vtipně! Ale,“ dodal, „snad se mu to zdálo příliš sprosté! Ach, ach, hudry, hudry, vždyť on nemá vzdělání, nechme jej tedy a hledme si sami sebe!“

I zakdákaly slepice a kachny žvatlaly: „Tak, tak, tak, tak.“

Náramně se jim to všem líbilo.

Ale Jeníček šel do kurníku, otevřel dvířka, zavolal čápa a ten vyskočil k němu na palubu. Odpočinul si i kýval na Jeníčka, jako by mu děkoval. Potom rozpřáhl křídla a letěl k teplým zemím, zatímco slepice kdákaly, kachny žvatlaly a krocan docela zčervenal po celé hlavě.

„Zítřka si z vás uvaříme polévku!“ řekl Jeníček.

Vtom se probudil a ležel na své postýlce. Byla to podivná cesta, na kterou jej Uspávač pozval na tuto noc.

Čtvrtek

„Víš co?“ řekl Uspávač. „Nyní se neboj! Uvidíš malou myšku!“ Ukázal mu svou ruku, v níž držel drobné, roztomilé zvířátko.

„Přišla, aby tě pozvala na svatbu. Jsou zde dvě myšky, které dnes v noci chtějí vstoupit ve stav manželský. Bydlí dole pod podlahou spížírny tvé matky. To bude opravdu pěkné!“

„Ale jak se dostanu skrze malý otvor v podlaze?“ tázal se Jeníček.

„O to se již postarám,“ řekl Uspávač. „Však já tě udělám maličkým!“

Dotkl se kouzelnou hůlkou Jeníčka a ten se stále zmenšoval a zmenšoval, až nebyl větší než prst.

„Nyní si můžeš vypůjčit šaty cínového vojáčka. Myslím, že ti padnou, a vypadá to pěkně, jsme-li ve společnosti ve stejnokroji!“

„Tak dobrá!“ řekl Jeníček a za okamžik byl oblečen jako roztomilý cínový vojáček.

„Nebyl byste tak laskav a neposadil se do náprstku vaší matinky?“ ptala se myška. „Já bych si pak pokládala za čest táhnout vás!“

„Oh, panebože! Což se slečna sama bude obtěžovat!“ řekl Jeník, a potom jeli na myší svatbu.

Nejprve se dostali pod podlahu do dlouhé chodby, která nebyla vyšší, nežli že se právě tak s náprstkem protáhli, a celá byla osvětlena shnilým dřevem.

„Nevoní to zde krásně?“ pravila myš, která jej táhla. „Celou chodbu jsme natřely kůží ze slaniny. Ani by to nemohlo být krásnější!“

I vešli do svatební síně. Tam stály vpravo všechny malé myšky a šeptaly si a šuškaly, jako by si ze sebe navzájem dělaly blázny. Vlevo stáli všichni myšáčkové a hladili si tlapkami knírky. Uprostřed síně byli snoubenci; stáli ve vyhloubené kůrce sýra a líbali se velmi mnoho před očima všech, neboť byli již zasnoubeni a nyní měli hned mít svatbu.

Stále víc a více návštěv přicházelo, až by se byly myšky málem k smrti ušlapaly, a snoubenci se postavili doprostřed dveří, takže se nemohlo ani ven, ani dovnitř.

Celá místnost byla právě tak jako chodba natřena kůží ze slaniny; to bylo celé pohoštění. Jakožto zákusek po jídle bylo podáno zrnko hrachu, do něhož vykousala jedna myška z rodiny jméno snoubenců, vlastně začáteční písmena. Bylo to něco náramně neobyčejného.

Všechny myši říkaly, že to byla krásná svatba a že hovor byl velmi příjemný.

A potom jel Jeníček opět domů. Byl ovšem ve vznešené společnosti, ale musel se také hodně scvrknout, udělat se malým a vzít si stejnokroj cínového vojáčka.

Pátek

„Toť až k nevíře, jak mnoho starších lidí by mě rádo chytilo!“ pravil Uspávač. „Jsou to zvláště ti, kteří udělali něco zlého. ‚Dobrý Uspávači,‘ říkají mně, ‚nemůžeme ani oka zamhouřit, a tak ležíme celou noc a vidíme všechny své zlé skutky, které jako oškliví malí

skřítkci sedí na okraji postele a postřikují nás horkou vodou. Nechtěl bys přijít a odehnat je, abychom mohli dobře spát?’ A potom vzdychají zhluboka: ‚My bychom to velmi rádi zaplatili; dobrou noc, Uspávači, peníze leží na okně!’ Ale já to nedělám za peníze,“ řekl Uspávač.

„Co budeme dělat dnes v noci?“ ptal se Jeníček.

„Já nevím ovšem, máš-li chuť jít dnes v noci opět na svatbu, ale na jinou než včera. Tvá sestra má velkou pannu, která vypadá jako mužský a nazývá se Heřman, a ta se má provdat za pannu Bertičku; má kromě toho dnes narozeniny, a proto se asi sejde hodně mnoho darů.“

„Však i to znám!“ řekl Jeníček. „Pokaždé, když panny potřebují nové šaty, nechá je sestra slavit narozeniny nebo svatbu. Stalo se to jistě již stokrát!“

„Ano, ale dnes v noci bude svatba číslo sté a prvé, a až bude po sté a prvé, bude po všem! Proto to bude také tak krásné. Jen pohled!“

A Jeníček se podíval na stůl. Tam stál domek z lepenky s osvětlenými okny a všichni cínoví vojáčci stáli před ním a vzdávali zbraní čest. Snoubenci seděli u stolu a opírali se o trnož, náramně zamyšlení, k čemuž měli ostatně dost důvodů.

Uspávač, oblečen v černou babiččinu zástěru, je oddával. Když bylo po oddávkách, zanotovaly všechny kusy nábytku v pokoji tuto krásnou píseň, kterou složila tužka. Její nápěv zněl jako při čepobití:

„Necht’ naše píseň, sladce zníc,
snoubenců rozesměje líc,
již v pokoji dlí ponejvíc
a sešiti jsou z rukavic.
[: Hurrá! Necht’ rozesmějem jejich líc!
A proto pějme, pějme stále víc!:]“

A pak dostávali dary, ale odmítali všechny potraviny, neboť se najedli své lásky.

„Máme zde nyní zůstat, nebo cestovat do cizích zemí?“ ptal se ženich.

I žádali o radu vlaštovku, která mnoho cestovala, a starou slepici, která již čtyřikrát vuseděla kuřátka. A vlaštovka vypravovala o krásných, teplých zemích, kde vinné hrozny jsou tak veliké a těžké, kde vzduch je tak příjemný a hory mají barvy, jaké u nás nikdy nevidíme.

„Ale naše zelí tam nemají!“ řekla slepice. „Byla jsem jednou se všemi svými kuřátky na venkově. Tam byla jáma v písku, v které jsme se směly hrabat, a také do zahrady se zelím jsme měly přístup. Ó, tam bylo zeleno, že si ani nedovedu něco krásnějšího představit.“

„Zelí přece vypadá všude stejně,“ řekla vlaštovka. „A pak tady máme ošklivé počasí!“

„Na to jsme vsak zvyklí,“ poznamenala slepice.

„Ale tady je zima, mrzne!“

„To dělá zelí dobře!“ řekla slepice. „Kromě toho můžeme i zde mít teplo! Což jsme neměli před čtyřmi roky léto trvající pět týdnů, že bylo horko, až jsme nemohli dýchat? A potom tu nemáme ona jedovatá zvířata, která mají tam, a jsme bezpečni před lupiči! Jenom zlosyn může říci, že naše země není nejkrásnější, a zasloužil by, aby tu ani nebyl!“ Slepice se dala do pláče: „Já jsem také byla na cestách! Jela jsem v koši přes dvanáct mil! Ale není žádná rozkoš cestovat!“

„Ano, slepice je rozumná žena,“ pravila loutka Bertička. „Já nijak netoužím cestovat po horách, neboť to chodíš stále jenom nahoru a pak zase dolů! Ne, my si uděláme výlet do pískové jámy a projdeme se po zelné zahradě.“

A při tom zůstalo.

Sobota

„Uslyším nyní pohádky?“ ptal se Jeníček, když jej dostal Uspávač do postýlky.

„Dnes večer na to nemáme kdy,“ řekl Uspávač a rozevřel nad ním svůj nejkrásnější slunečník.

„Jenom se podívej na tyhle Číňany!“

A veliký slunečník vypadal jako čínská miska s namalovanými modrými stromy a špičatými mosty a malými Číňany, kteří tu stáli, pokyvující hlavami.

„Musíme do rána celý svět trochu vyčistit,“ řekl Uspávač, „vždyť je zítra posvátný den, je neděle. Půjdu na kostelní věž podívat se, zdali maličcí kostelní skřítkové leští zvony, aby pěkně zněly; půjdu se podívat na pole, zda větry odfukují prach s trávy a lupenů, a což je největší práce, sundám všechny hvězdy a vyleštím je. Vezmu je do zástěry, ale dříve je musím

očíslovat, aby se opět dostaly na pravé místo, sice by netkvěly pevně a my bychom měli příliš mnoho létavic, až by se řítily jedna za druhou.“

„Poslyšte, víte co, pane Uspávači?“ začala stará podobizna, která visela na zdi, kde Jeníček spal. „Já jsem Jeníčkův pradědeček. Děkuji vám, že vypravujete chlapci pohádky, ale jenom aby mu nemátly jeho představy. Hvězdy se přece nedají vzít a vyleštit! Hvězdy jsou tělesa jako naše Země, a to je právě tak dobře!“

„Děkuji ti, starý pradědečku,“ řekl Uspávač, „děkuji ti! Ty jsi ovšem hlava rodu, ty jsi prahlava! Ale já jsem starší nežli ty! Já jsem starý pohan; Římané a Řekové mne nazývali bohem spánku! Byl jsem již v nejvznešenějších domech a chodím tam dosud. Umím jednat jak s malými, tak s velkými. Tak, a teď si vypravuj sám!“

A potom Uspávač odešel a vzal si slunečník s sebou.

„Teď už člověk ani nesmí říci své mínění!“ řekla stará podobizna.

A potom se Jeníček probudil.

Neděle

„Dobrý večer!“ řekl Uspávač a Jeníček pozdravil, skočil a obrátil podobiznu pradědečkovu ke zdi, aby nehovořila jako včera.

„Nyní mně musíš vypravovat pohádku o ‚pěti zrneckách hrachových, která bydlila v jednom lusku‘, a o ‚kohoutí noze, která se kořila slepičí noze‘, a o ‚jehle stehovačce, která byla tak tenká, že si namlouvala, že je jehlou k šití‘!“

„Také dobrého je někdy příliš!“ řekl Uspávač. „Já ti nejraději něco ukážu, však víš! Ukáži ti svého bratra, jmenuje se také Uspávač, ale nepřichází k nikomu víckrát než jednou, a když přijde, vezme jej k sobě na koně a vypravuje mu pohádky. Umí jenom dvě; jedna je tak překrásná, že si nikdo na světě ani nedovede krásnější představit; druhá je velmi ošklivá a strašná, že se to nedá ani vypsát!“

I zvedl Uspávač Jeníčka k oknu a pravil: „Tady vidíš mého bratra, druhého. Nazývají jej také Smrt. Jak vidíš, nevypadá tak zle jako v obrázkových knížkách, kde je samý hnát a kosti!

Nikoli, má šat zdobený stříbrným vyšíváním – je to nejkrásnější husarský stejnokroj! Plášť z černého sametu poletuje vzduchem vzadu a přes koně! Hleď, jak jede tryskem!“

A Jeníček viděl, jak bratr Uspávač jel a bral mladé i staré lidi k sobě na koně. Některé posazoval před sebe, jiné za sebe, ale pokaždé se dříve zeptal:

„Jakpak se to má s tvým vysvědčením?“ – „Dobře,“ říkali všichni. „Nu, podívám se sám,“ říkal, i musili mu všichni ukazovat vysvědčení. Ti, kteří měli „velmi dobře“ a „výtečně“, dostali se na koni napřed a slyšeli tu krásnou pohádku, ale ti, kteří měli „dobře“ a „dostatečně“, musili dozadu a slyšeli tu ošklivou pohádku. Chvěli se a plakali, chtěli seskočit z koně, ale nemohli, neboť hned s ním srostli.

„Ale smrt je přece nejkrásnější sen,“ řekl Jeníček. „Já se jí nebojím!“

„A proč by ses jí bál?“ pravil Uspávač. „Jenom hleď, abys měl pěkné vysvědčení!“

„Ano, to je poučné!“ bručela podobizna pradědečkova. „Přece jenom je to něco platno, řekneme-li své mínění!“

A pradědeček měl z toho radost.

Hleďte, to jsou pohádky o Uspávači! A nyní ať vám sám povídá večer víc!

Mořská ženka

Daleko na širém moři je voda tak modrá jako lístečky nejkrásnější chrpy a tak jasná jako nejčistší sklo. Ale je velmi hluboká. Žádné kotevní lano by nedosáhlo ke dnu a na dně by se musilo postavit na sebe mnoho kostelních věží, než by se dotkly hladiny. Tam dole bydlí mořské bytosti podobné lidem, a přece tak docela jiné. Jednají a cítí jako lidé, ale jejich tělo se podobá přece jen více rybám.

Ale ne abyste si mysleli, že tam je jenom holé, písčité dno; nikoli, rostou tam nejpodivnější stromy a rostliny, které mají tak ohebné stonky a listí, že se při nejmenším pohybu vody hýbají, jako by byly živé. Všechny ryby, malé i velké, rejdí mezi větvemi, jako u nás ptáci ve vzduchu. Na nejhlubším místě v moři stojí zámek mořského krále. Má korálové zdi, dlouhá, špičatá okna z nejjasnějšího jantaru a střechu ze samých mušlí, které se otvírají a zavírají

podle toho, jak se voda hýbe. V každé z těchto mušlí leží živá perla a jediná taková perla by byla největší ozdobou koruny královské.

Král moře tam dole byl již mnoho let vdovcem a jeho stará matka mu vedla domácnost. Byla to chytrá žena, ale velmi hrdá na svůj vznešený rod. Proto nosila dvanáct mušliček na ocase, kdežto ostatní urození u dvora jich směli nosit jenom šest. Jinak zasluhovala hodně chvály, protože měla tuze ráda malé mořské princezny, své vnučky.

Princezen bylo šest a byly to roztomilé děti. Nejmladší, nejhezčí ze všech, měla pleť jasnou a jemnou jako růžový lístek a oči modré jako nejhlubší moře. Jako všechny její sestřičky měla však místo nohou rybí ocas.

Celý dlouhý den směly si princezny hrát dole v zámku, ve velkých sálech, kde ze zdí vyrůstaly živoucí květiny. Veliká jantarová okna zámku se otvírala a jimi vplouvaly dovnitř ryby, jako u nás vlétají vlaštovky do stavení, když otevřeme dveře. Jenomže ryby pluly klidně až k samým princeznám, braly jídlo z jejich rukou a nechávaly se od nich hladit.

Před zámkem byla veliká zahrada s ohnivě rudými a temně modrými stromy. Plody stromů zářily jako zlato a květiny svítily jako hořící oheň a stále pohybovaly stonky a lupínky. Země byla z nejjemnějšího písku, ale modrá jako sirný plamen.

Nad tím vším dole spočívalo podivuhodné modravé světlo. Spíš bys myslil, že stojíš vysoko nahoře a vidíš jenom nebe nad sebou a pod sebou, nežli že jsi na dně mořském. Za bezvětrí bylo vidět slunce, které se zdálo purpurovou květinou, z jejíhož kalichu proudí veškeré to světlo.

Každá z malých princezen měla své místečko v moři, kde mohla hrabat a sázet, co sama chtěla. Jedna dala své květnici podobu velryby, druhé se zdálo lepší, bude-li se její květnice podobat mořské ženě. A nejmladší princezna udělala svou zahrádku docela okrouhlou jako slunce a měla v ní jen květiny, které zářily červeně.

Tato princezna byla podivuhodné dítě. Bývala mlčenlivá a zamyšlená. Její sestry se zdobily nejroztodivnějšími věcmi, které dostaly ze ztroskotaných lodí, ona si však vybrala růžové květiny, které se podobaly slunci tam vysoko nahoře, a pak jenom krásný mramorový sloup. Tento sloup představoval krásného chlapce, který byl vytesán z bílého jasného kamene, a spadl při ztroskotání lodi až na dno mořské. – Princezna zasadila u sloupu růžovou smuteční vrbu, která pak vyrostla v krásný strom a svými čerstvými větvemi splývala přes sloup až

dolů k modrému písečnému dnu. Tam se její stín jevil fialový a pohyboval se jako větve. Vypadalo to, jako by si vrchol a kořeny spolu hrály a navzájem se líbaly.

Princezna neznala větší radosti než poslouchat o lidském světě tam nahoře. Stará babička musela vypravovat všechno, co věděla o lodích, městech, lidech a zvířatech. Zvláště se princezně zdálo podivně krásné, že nahoře na světě květiny voní, neboť na dně mořském nevoněly, a že lesy jsou zelené a ryby, které tam létají ve větvích, dovedou zpívat tak hlasitě a krásně, až milo poslouchat. To babička nazývala rybami naše ptáčky, jinak by jí vnučky neporozuměly, když ještě nikdy ptáka nespátřily.

„Až vám bude patnáct let,“ říkala babička, „budete se smět vynořovat z moře, sedět při svitu měsíce na skalních útesech a dívat se na veliké lodi, které tudy plují. Uvidíte i lesy a města!“

Následujícího roku bylo jedné ze sester patnáct let. Protože pak byla vždycky jedna o rok mladší než druhá, bylo nejmladší z nich jenom deset a scházelo jí tedy ještě plných pět let, nežli si bude smět vyjít nahoru z mořského dna a podívat se, jak to u nás vypadá. Sestry si však navzájem slíbily, že každá bude ostatním vypravovat, co spatřila a našla nejkrásnějšího v první den svého pobytu nad vodou. Jejich babička jim toho totiž ještě nevypravovala dost a bylo ještě velmi mnoho, o čem by se byly rády dověděly.

Žádná však nebyla tak dychtivá jako nejmladší, právě ta, která ještě měla nejdelší dobu čekat a byla tak nemluvná a zamyšlená. Mnohou noc prostála u otevřeného okna a dívala se vzhůru temně modrou vodou, v níž ryby mrskaly ploutvemi a ocasey. Viděla měsíc a hvězdy, jejichž zář ovšem byla skrze vodu hodně bledá, zato však se zdály mnohem větší, než jak se jeví našim očím. Když pak se pohybovalo něco jako černý mrak nad nimi, tu věděla, že je tu buď velryba, plovoucí nad vodním palácem, nebo také snad loď s mnoha lidmi, kteří zajisté ani nepomyslili, že dole spanilá mořská ženka vztahuje bílé ruce k lodnímu trupu.

Když tedy bylo nejstarší princezně patnáct let, směla vystoupit nad hladinu mořskou.

Když se vrátila, vyprávěla o tisícerych věcech. Ale nejkrásnější, jak pravila, bylo ležet v měsíční záři na mělčině v klidném moři a dívat se na veliké město na samém pobřeží, kde se třepotala světélka jako tisíce hvězd, naslouchat hudbě a hluku a hřmotu vozů i lidí a dívat se na množství kostelních věží a bání, v nichž hlaholí zvony.

A právě proto, že tam nahoru nesměla, toužila nejmladší sestra nejvíce po tom všem. Ach, jak naslouchala vyprávění o světě! A když pak navečer stála u otevřeného okna a dívala se nahoru

skrze temně modrou vodu, myslila na veliké město s veškerým jeho hlukem a hřmotem, a tu se jí zdálo, jako by slyšela kostelní zvony zaznívat až sem dolů.

Rok nato směla druhá sestra vystoupit vodou vzhůru a plavat, kam bude chtít. Vynořila se právě, když slunce zašlo, a co spatřila, pokládala za nejkrásnější.

Celé nebe vypadalo jako zlato – tak vypravovala – a mraky, ano, jejich krásu ani nedovedla popsat! Byly červené a fialové a pluly nad ní. Ale daleko rychleji nežli ony letělo přes vodu hejno labutí jako dlouhý, bílý závoj tam, kde stálo slunce. Ona k němu rovněž plavala, ale slunce již zapadlo a růžová zář pohasla na moři i na mracích.

A opět za rok vystoupila vzhůru třetí sestra. Byla nejodvážnější ze všech, proto plavala proti proudu široké řeky, která vtékala do moře.

Spatřila krásné zelené výšiny s révovím, viděla zámky a dvorce, jež vystávaly mezi nádhernými lesy. Slyšela, jak všichni ptáci zpívají, a slunce zářilo tak teple, že se musela často ponořovat pod vodu, aby si ochladila rozpálený obličej.

V jedné malé zátocce spatřila zástup lidských dětí. Běhaly docela nahé a šplouchaly se ve vodě. Chtěla si s nimi hrát, ale ony utekly poděšeny a pak přiběhlo černé zvíře – byl to pes, ale ona ještě nikdy neviděla psa – a štěkalo na ni tak strašlivě, až se polekala a opět se vrátila na širé moře. Ale nikdy nedovedla zapomenout na nádherné lesy, zelené výšiny a roztomilé děti, které dovedly plavat po vodě, třeba neměly žádných ploutví.

Čtvrtá sestra nebyla tak odvážná; zůstala venku uprostřed širého moře a vypravovala, to že bylo nejkrásnější.

Bylo vidět na mnoho mil kolem dokola a nebe se klenulo nahoře jako veliký skleněný zvon. Viděla lodi, ale jen ve velké dálce; vypadaly jako rackové. Veselí delfini dělali přemety a velryby stříkaly nozdrami vodu, takže to vypadalo, jako by kolem bylo tisíce vodotrysků.

Pak došla řada na pátou princeznu. Její narozeniny připadaly na zimu, a proto spatřila, co ostatní napoprvé neviděly.

Moře bylo docela zelené a kolem dokola pluly veliké ledové hory. Každá vypadala jako perla – tak vyprávěla princezna – ale přece byla mnohem větší než kostelní věže, postavené lidmi. Měly nejpodivuhodnější tvary a zářily jako diamanty. Posadila se na jednu z největších,

ale všichni plavci se zděšeně křižovali, když pluli okolo místa, kde ona seděla a nechávala vítr pohrávat svými dlouhými vlasy.

Kvečeru se však nebe zatáhlo mraky, blýskalo se a hřmělo a černé moře zvedalo kry do výše, až zářily při oslňujících blescích. Na všech lodích stáhli plachty; zavládla na nich úzkost a hrůza. Ona však klidně seděla na své plovoucí ledové hoře a dívala se, jak modré blesky klikatými paprsky sjíždějí do pěního se moře.

Když některá ze sester vystoupila poprvé nad vodu, byla vždy u vytržení nad novými a krásnými věcmi, které spatřila. Ale když nyní už byly dorostlými dívkami a směly vystupovat, kdy chtěly, byly lhostejnější a opět toužily po domově. Po krátké době dokonce říkaly, že dole u nich doma je přece jen nejkrásněji.

Často navečer chopilo se všech pět sester za ruce a vystupovaly řadou nad vodu.

Měly krásné hlasy, půvabnější než člověk, a když se stahovalo k bouři a ony se domnívaly, že ztroskotají lodi, pluly před loďmi a zpívaly krásně, jak pěkně je na dně mořském, a prosily plavce, aby se nebáli tam sestoupit. Leč ti nemohli porozumět jejich slovům a myslili, že je to bouře. Proto nesestoupili dolů, aby se podívali na ty krásy, a když se jejich loď ponořila, utopili se všichni a dostali se jen jako mrtvoly do zámku mořského krále.

Když sestry tak ruku v ruce vystupovaly mořem vzhůru, tu zůstávala malá sestřička docela sama dole, dívala se za nimi a bylo jí, jako by se měla dát do pláče. Leč mořské ženy nemají slz, a tak trpí ještě mnohem více.

„Ach, kdyby mně již bylo patnáct let!“ říkala. „Já vím, že bych měla velmi ráda ten svět tam nahoře i lidi, kteří na něm bydlí a pracují!“

Konečně jí bylo patnáct let.

„Hleď, nyní jsi již dospělá,“ řekla její babička, stará královna vdova. „Pojď ke mně, ať tě ozdobím jako tvé ostatní sestry!“

I položila jí věnec bílých lilií na vlasy, ale každý lístek květu byla polovina perly. A stařena rozkázala osmi velikým ústřicím, aby se pevně zakously do princeznina ocasu na znamení jejího vysokého stavu.

„Ach, to bolí!“ volala mořská ženka.

„I pro parádu již něco musíme snést!“ namítla stařena.

Oh, jak ráda by byla princezna setřásla ze sebe všechnu tu nádheru a ten těžký věnec! Její červené květiny v zahradě by jí mnohem lépe slušely, ale netroufala si to změnit.

„Sbohem!“ řekla a vystupovala lehká a jasná jako bublina vodou vzhůru.

Slunce právě zapadlo, když vynořila hlavu nad vodu, ale všechny mraky ještě zářily jako růže a zlato a uprostřed bledě modré oblohy svítila překrásně jasná večernice. Vzduch byl jemný a svěží a moře v bezvětří docela klidné.

Kolem plula veliká loď se třemi stožáry. Jen jediná její plachta byla vytažena, neboť ani větérek se nehýbal. V lanoví a na ráhnech seděli námořníci, zněla tam hudba a zpěv. Když pak nastala tma, rozžehlo se na lodi na sta barevných světél, takže to vypadalo, jako by vlajky všech národností vlály vzduchem.

Mořská ženka plula až k oknu kajuty, a kdykoli ji voda zvedla do výše, mohla se dívat dovnitř čist'ounkými, skleněnými tabulkami, jasnými jako zrcadlo. Tam stálo mnoho vyšňořených mužů, ale nejkrásnější byl přece mladý princ s velkýma černýma očima. Nebylo mu jistě mnoho přes šestnáct let a měl dnes narozeniny, a proto se pořádala veškerá ta oslava. Námořníci tančili na palubě, a když mladý princ vystoupil, vzneslo se na sta raket do vzduchu; zazářily, že bylo jasno jako za dne, až se mořská ženka polekala a ponořila se ke dnu.

Ale brzy opět vynořila hlavu, a tu jí bylo, jako by všechny hvězdy padaly k ní dolů. Ještě nikdy neviděla takové ohňostroje. Veliká slunce se točila dokola, nádherné rakety se vyvrš'ovaly do modrého vzduchu a všechno se odráželo od jasného, klidného moře.

Na lodi bylo takové světlo, že bylo vidět nejmenší ráhno, neřku-li člověka. Jak byl mladý princ krásný a jak tiskl mužům ruce a jak se usmíval, zatímco hudba zněla do jasné noci!

Připozdívalo se, ale naše mořská ženka nemohla odvrátit oči od lodi krásného prince.

Barevná světla zhasínala, rakety již nelétaly do vzduchu, nezněly již rány děl, ale hluboko dole v moři to hučelo a šumělo. Mořská ženka si chvílemi lehala na vodu a houpala se nahoru – dolů, takže mohla vidět dovnitř kajuty.

Ale loď se dala do rychlejší jízdy, plachta za plachtou se rozvínovala; vlny se zvedaly výše, veliké mraky vystupovaly, blýskalo se ve velké dálce. A to se rozpoutala strašlivá bouře!

Proto se lodníci chopili plachet. Veliká loď se houpala v letmé jízdě po divokém moři, voda se zvedala jako velké černé hory, které jako by se chtěly převalit přes stožáry, ale loď klesala jako labuť dolů mezi vysoké vlny a dávala se opět zvedat na vzdouvající se vody.

Mořské ženě se zdálo, že je to náramně zábavná jízda, ale lodníci byli jiného mínění. Loď sténala a praštěla, tlusté fošny se prohýbaly pod silnými nárazy, jimiž moře vráželo do lodi. Stěžen se přelomil v polovině, jako by to byla třtina, loď se zmítala z boku na bok a voda vnikala do jejích útrob.

Tu viděla mořská ženka, že lodi hrozí nebezpečí, a sama se musila mít na pozoru před trámy a lodními troskami, které pluly po vodě. Jeden okamžik byla tak veliká tma, že neviděla téměř nic. Ale když se pak blýskalo, rozjasnilo se zase tak, že poznávala všechno, co se dalo na vodě. Každý pracoval na záchraně lodi, jak nejvíce dovedl, ale ta se přece jen rozbila. Obzvláště pátrala mořská ženka po krásném princovi a viděla, jak klesá do mořské hlubiny.

Zpočátku se velmi zaradovala, že se princ dostane dolů k ní. Ale potom si vzpomněla, že člověk nemůže žít ve vodě a že se princ nemůže dostat dolů do zámku jejího otce jinak nežli mrtvý.

Ne, nesmí zemřít!

I plavala k němu mezi trámy a břevny, které pluly po moři. Zapomněla nadobro, že by ji mohly zabít, ponořovala se hluboko do moře a vystupovala na vlnách opět vzhůru mezi trosky, až se konečně dostala k mladému princovi. Ten již skoro nemohl plavat v bouřlivém moři, a nohy mu začaly umdlévat, krásné oči se zavíraly a byl by jistě zemřel, kdyby se mořská žínka k němu byla nedostala. Držela mu hlavu nad vodou a nechávala vlny, aby ji hnaly s ním, kam chtějí.

K ránu bouře minula; z lodi nebylo vidět ani třísky.

Slunce vycházelo růžové a jasné a zdálo se, jako by princovy líce tím nabývaly života. Ale oči zůstávaly zavřeny.

Mořská ženka líbala jeho vysoké, krásné čelo a odhrnula mu mokré vlasy dozadu. Připadalo jí, jako by byl podoben mramorové soše tam dole v její zahrádce. Líbala jej opět a přála si, aby jen zůstal naživu.

Pak spatřila před sebou pevninu. Byly tam modré, vysoké hory a na jejich vrcholcích zářil sníh jako bílé labutě. Dole na pobřeží se zelenaly krásné lesy a v popředí stál kostel nebo klášter, to nemohla rozeznat, ale byla to nějaká budova. Citrónové a pomerančové stromy tam rostly v zahradě a před branou stály vysoké palmy. Moře zde tvořilo malý záliv, klidný a jako zrcadlo hladký, ale velmi hluboký, vroubený skalními útesy, na nichž byla vrstva bílého, jemného písku.

Tam tedy plula s krásným princem, položila ho do písku, ale opatrně, aby měl hlavu výše, v teplé sluneční záři.

Vtom se rozezvučely zvony na velké, bílé budově a již přicházelo zahradou mnoho mladých dívek. I odplavala mořská ženka dále za několik vysokých kamenů, které vyčnívaly z vody, pokryla si vlasy a prsa mořskou pěnou, aby nikdo nemohl vidět její malý obličej, a dávala pozor, kdo přijde k ubohému princovi.

Netrvalo dlouho a přišla tam mladá dívka. Zdála se náramně polekána, ale jen na okamžik. Potom přivedla více lidí a mořská ženka viděla, jak princ oživil a jak se usmíval na všechny kolem dokola. Ale na ni se neusmíval, vždyť ani nevěděl, že ona jej zachránila. I pocítila nesmírný smutek, a když jej odnesli do veliké budovy, ponořila se truchlivě do vody a zamířila domů do zámku svého otce.

Bývala vždy mlčenlivá a zamyšlená, ale od nynějška byla zasmušilá ještě více. Sestry se jí tázaly, co spatřila napoprvé nahoře na zemi, ale ona nic nevypravovala.

Často navečer i za jitra vystupovala tam, kde zanechala prince. Viděla, jak ovoce v zahradě dozrálo a jak je očesali; viděla, jak sníh tál na vysokých horách. Ale prince nespátřila, a proto se vracela pokaždé domů ještě více zarmoucená.

Její jedinou útěchou bylo sedět ve své zahrádce a objímat mramorovou sochu, která se podobala princovi. Svých květin však nedbala, i rostly divoce, přerůstaly stezičky a proplétaly svými dlouhými stonky a lístky zeleň stromů, že tam bylo docela tma.

Konečně to už nemohla snést a svěřila se jedné ze svých sester. Od té se to dověděly hned všechny ostatní. Ale nikdo víc o tom neuslyšel, jenom ony samy a několik mořských žen, které to také neřekly nikomu, jenom svým nejbližším přítelkyním. Jedna z nich pověděla ostatním, kdo ten princ je. Viděla také onu slavnost na lodi, věděla, odkud princ je a kde je jeho říše.

„Pojď, sestřičko!“ pravily ostatní princezny, a držíce se okolo krku, vystoupily dlouhou řadou z moře tam, kde věděly, že stojí princův zámek.

Byl vystavěn ze světle žlutých, lesklých kamenů, s velkými mramorovými schody, z nichž jeden sahal až do moře. Nádherné, pozlacené kupole se zvedaly nad střechou a mezi sloupy, které obklopovaly celou budovu, stály mramorové sochy, jež vypadaly jako živé. Jasným sklem vysokých oken bylo vidět do nádherných sálů, ověšených drahocennými hedvábnými závěsy a tapetami a vyzdobených velkými malbami po všech stěnách, že bylo rozkoš na to pohledět. Uprostřed největšího sálu šplouchal velký vodotrysk, jehož paprsky vystřikovaly vysoko až ke skleněné kupoli ve stropě, kterou svítilo slunce na vodu a na krásné rostliny, jež pěstovali ve velkém vodojemu.

Nyní věděla, kde princ bydlí, i přicházela sem ještě častěji navečer a nejednou i na noc. Plula mnohem blíže k zemi, než by si která z jejích sester troufala, ba pustila se proti proudu úzké struhy až pod nádhernou mramorovou besídku, která vrhala na vodu dlouhý stín. Tady sedávala a hleděla na mladého prince, který se domníval, že je v jasné záři měsíční docela sám.

Spatřila jej často večer, jak pluje za zvuků hudby ve svém nádherném člunu s třepetavými vlajkami. Dívala se skrze rákosí, a když vítr vzdul její dlouhý, stříbrně bílý závoj a někdo z pozemských lidí to spatřil, domníval se, že to je labuť, která zvedla křídla.

Slyšela často v noci, když rybáři prodlévali s osvětlenými čluny na moři, jak si vypravují mnoho dobrého o mladém princovi, a měla radost, že mu zachránila život, když byl polomrtvý zmítán vlnami. Vzpomínala, jak pevně jeho hlava spočívala na její hrudi a jak vroucně jej líbala.

Princ o tom však neměl tušení.

Stále více si oblivovala mořská ženka lidi, stále více si přála, aby mohla vystoupit mezi ně; jejich svět se jí zdál mnohem větší než její. Oni přece mohou plout na lodích po moři, vystupovat na vysoké hory, vysoko nad mraky! Země, která jim patří, se rozprostírá svými lesy a poli daleko, mnohem dále, než mohla dohlédnout.

Tak mnohé by byla ráda zvěděla, ale sestry jí nedovedly na všechno odpovídat. Proto se ptala své staré babičky. Ta znala dobře vyšší svět, jak zcela správně nazývala země nad mořem.

„Když se lidé neutopí,“ ptala se mořská ženka, „zůstanou naživu a neumírají, jako my zde dole v moři?“

„Ne,“ řekla stařena, „oni musí rovněž zemřít, ba jejich život je dokonce kratší nežli náš. My se dožijeme tři set let, ale když přestaneme žít, stane se z nás jenom pěna na vodě a nemáme ani hrob zde dole mezi svými drahými! My nemáme nesmrtelnou duši, my se nikdy neprobudíme k novému životu! Jsme jako to zelené rákosí, které se nikdy již nezazelená, když je sestříháš. Lidé však mají duši, která žije stále, žije, i když se tělo proměnilo v zem. Tato duše vystoupí nahoru jasným vzduchem ke všem zářícím hvězdám. Jako my se vynořujeme z moře a díváme se na lidské země, tak oni se povznášejí k neznámým, krásným místům, která my nikdy nespatříme.“

„Proč se nám nedostalo nesmrtelné duše?“ otázala se mořská ženka smutně. „Já bych dala všech těch tři sta let, která mám prožít, kdybych mohla jenom jediný den být člověkem a sdílet potom s lidskými dušemi nebeskou říši!“

„Na to ani nemysli!“ napomínala ji stařena. „My jsme na tom mnohem lépe, jsme šťastnější než lidé tam nahoře.“

„Já tedy zemřu a budu plout jako pěna na moři, nebudu slyšet hudbu vln, nebudu vidět krásné květiny a rudé slunce! Což nemohu nějak získat nesmrtelnou duši?“

„Ne,“ řekla stařena, „ledaže by tě nějaký člověk měl rád tak, že bys mu byla víc než otec a matka, že by všemi svými myšlenkami a celou láskou lpěl na tobě a vložil svou pravici do tvé se slibem věrnosti zde i na věčnosti. Pak by přešla jeho duše do tvého těla a ty bys také byla účastna lidského štěstí. On by ti dal duši, a přece by svou podržel. To se však nikdy nestane! Právě to, co je krásné zde v moři, tvůj rybí ocas, pokládají nahoře na světě za ošklivé. Tam si nedovedou představit nic jiného, než že musíš mít, chceš-li být krásná, dva nemotorné sloupy, kterým říkají nohy.“

Tu si povzdechla mořská žena a dívala se truchlivě na svůj rybí ocas.

„Tak jen buďme raději veselé,“ dodala stařena, „skákejme a tančeme těch tři sta let, která smíme prožít! Vždyť je to dost času a potom se nám bude tím příjemněji odpočívat na vlnách. Dnes večer budeme mít dvorní ples!“

To bylo nádhery, jaké není nikdy vidět na světě!

Stěny a strop velkého tanečního sálu byly z tlustého, ale jasného skla. Několik set ohromných lastur, růžových a zelenavých, stálo v řadách po obou stranách, každá s modrým plamenem. Osvětlovaly sál, ale také prosvítaly stěnami, takže moře kolem dokola bylo úplně ozářeno. Bylo vidět všechny nespočetné ryby, veliké i malé, které sem pluly ke skleněným stěnám. Na některých zářily šupiny purpurově, na jiných se zdály být ze stříbra a zlata.

Prostředkem sálu tekla široká, šplounavá řeka a na ní tančili mořští mužové a mořské ženy a sami si k tanci krásně zpívali. Tak pěkné hlasy nemají lidé na světě.

Naše mořská žena zpívala nejkrásněji ze všech a družky jí tleskaly. I pocítila na okamžik radost v srdci, neboť věděla, že má nejkrásnější hlas ze všech tvorů na zemi i v moři. Ale hned se zase zamyslela nad sebou a nad světem; nemohla zapomenout na krásného prince a na svou žalost, že nemá nesmrtelnou duši jako on. I vyplížila se z otcova zámku, a zatímco všichni uvnitř zpívali a se veselili, seděla smutně ve své zahrádce.

Vtom zaslechla skrze vodu zvuk lesního rohu, i pomyslela si: Nyní pluje jistě tam nahoře princ, kterého miluji víc nežli otce a matku, k němuž se upínají všechny mé myšlenky a do jehož ruky bych chtěla vložit štěstí svého života. Všechno bych podnikla, abych získala jeho lásku a jeho nesmrtelnou duši! Zatímco mé sestry budou tančit v zámku mého otce, půjdu já k mořské čarodějnici, které jsem se vždycky tolik bála. Ta mi snad dovede poradit a pomoci.

I vyšla mořská žena ze své zahrádky a zamířila k hučivému mořskému víru, za nímž bydlila čarodějnice. Ještě nikdy nešla touto cestou. Nerostly zde žádné květiny, žádná mořská tráva, jenom holé, šedé mořské dno se prostíralo až k víru, kde voda, šumíc jako u mlýnského kola, prudce se točila a strhovala s sebou do hloubky všechno, co zasáhla.

Těmito prudkými proudy musila princezna jít, aby se dostala do končin, kde bydlila čarodějka. Ale ještě na ni čekal velký kus cesty, tentokrát však příjemné, totiž po teplém, dmoucím se bahně, které nazývala čarodějnice svým rašeliništěm. Za tím stál její dům uprostřed podivného lesa.

Místo stromů a křovin byli tu samí polypi, půl zvířata a půl rostliny, a vypadali jako stohlaví hadi, vyrůstající ze země. Místo větví měli dlouhé, slizovité ruce s prsty jako pohybliví červi, a úd za údem se pohyboval od kořene až k nejvyššímu vrcholku. Okolo všeho, čeho v moři dosáhli, pevně se omotali a nikdy se toho již nepustili.

Naše mořská ženka stanula polekána před tímto lesem; srdce jí bušilo strachem a málem by se byla vrátila. Ale tu si vzpomněla na prince a na lidskou duši, a tak opět nabyla odvahy. Dlouhé, vlající vlasy pevně si ovázala kolem hlavy, aby ji polypi nemohli za ně chytit, ruce zkřížila na prsou a uháněla, jak jen ryba dovede proletět vodou, mezi ohyzdnými polypy, kteří po ní vztahovali pohyblivé ruce a prsty. Viděla, jak každý z nich, když něčeho dosáhl, zachytil to sty malých chapadel jako silnými železnými svěráky. Lidé, kteří zahynuli na moři a spadli hluboko dolů, zírali jako bílí kostlivci z rukou polypů. Vesla a bedny drželi polypi pevně, rovněž kostry pozemních zvířat, ba i malou mořskou ženku, kterou chytili a utýrali. To se naší mořské ženke zdálo nejstrašnější.

Došla k velikému bahnitému místu v lese, kde se svíjeli velcí, tlustí vodní hadi a ukazovali svá ohyzdná běložlutá břicha.

Uprostřed toho místa byl postaven dům z bílých kostí utonulých lidí. Tam stála mořská čarodějnice a krmila ze svých úst zmiji, jako podávají lidé kanárkům cukr. Ohyzné, tlusté mořské hady nazývala svými kuřátky a nechávala je válet se po svých velikých slizovitých prsou.

„Však já vím, co chceš,“ řekla mořská čarodějnice, „je to však od tebe hloupé! Přesto se ti stane po vůli, ale uvede tě to do neštěstí, má spanilá princezno! Ty by ses ráda zbavila svého rybího ocasu a místo něho měla dvě klády, abys po nich mohla chodit jako lidé, aby se do tebe mladý princ zamiloval a ty jej dostala, i jeho nesmrtelnou duši!“

Přitom se čarodějnice smála tak hlasitě a ohyzně, až zmije a ostatní hadi spadli na zem a tam se svíjeli.

„Přicházíš právě včas,“ pokračovala čarodějnice. „Zítřka, až slunce vyjde, nemohla bych ti už pomoci, leda zase až po uplynutí jednoho roku. Připravím ti nápoj a s tím popluješ před východem slunce k zemi, posadíš se na břeh a vypiješ to. Vtom ti zmizí tvůj ocas a místo něho budeš mít to, co lidé nazývají hezkýma nožkama. Ale bolet to bude, jako by tě probodával ostrým nožem! Každý, kdo tě spatří, řekne, že jsi nejkrásnější lidské dítě, jaké kdy viděl. Budeš chodit lehce a pružně, žádná tanečnice se ti nevyrovná. Ale každý krok, který učiníš, zabolí tě, jako bys šlápla na ostrý nůž a jako by ti měla vytrysknout krev. Chceš-li tohle všechno vytrpět, tedy ti pomohu!“

„Chci!“ vykřikla mořská ženka třesoucím se hlasem a myslila na prince a na to, že získá nesmrtelnou duši.

„Ale pamatuj si,“ dodala čarodějnice, „že jakmile dostaneš lidskou po dobu, nemůžeš se již nikdy opět stát mořskou ženkou! Nemůžeš již nikdy sestoupit vodou ke svým sestřím a k zámku svého otce. Nezískáš-li lásku prince, nebude-li tě mít tak rád, aby pro tebe zapomněl na otce i matku, aby lpěl na tobě všemi svými myšlenkami a dal knězem spojit vaše ruce, takže byste se stali mužem a ženou, tedy nedostaneš nesmrtelnou duši! První jítro po jeho sňatku s jinou ženou pukne ti srdce a ty se staneš pouhou pěnou na vodě!“

„Chci tomu,“ řekla mořská ženka a zbledla jako smrt.

„Ale mně musíš také zaplatit,“ zaskřehotala čarodějnice, „a nežádám věru málo. Máš nejkrásnější hlas ze všech tvorů zde dole na dně mořském a tím míníš očarovat prince. Ten hlas však mi dáš. To nejlepší, co máš, chci mít za svůj drahocenný nápoj. Vždyť ti do něho musím dát svou vlastní krev, aby nápoj byl ostrý jako dvojsečný meč!“

„Ale když mi vezmeš můj hlas,“ pravila mořská ženka, „copak mi potom zbude?“

„Tvá krásná postava,“ odvětila čarodějnice, „tvá pružná chůze a tvé výmluvné oči, těmi přece můžeš okouzlit lidské srdce. No, copak jsi ztratila odvalu? Vyplázni jazýček, já si jej ustříhnu v odměnu za svoji práci a ty dostaneš onen silný nápoj!“

„Budiž!“ prohlásila mořská ženka.

Čarodějnice hned chystala kotel, aby vařila čarovný nápoj. „Čistota půl zdraví!“ řekla a vymetala kotel hady svázanými v uzlu. Potom se škrábla sama do prsou a nechávala do kotle kapat svou krev, jejíž výpary tvořily nejpodivnější postavy, až z toho šla hrůza a děs.

Každý okamžik házela čarodějnice do kotle nové věci, a když se to hodně vařilo, bylo slyšet zvuky, jako když krokodýl pláče. Konečně byl nápoj hotov; vypadal jako nejčistší voda.

„Tady jej máš,“ řekla čarodějnice. Pak vystříhla jazyk mořské žence, která nyní oněměla a nemohla ani zpívat, ani mluvit.

„Kdyby tě chytily polypi, až se budeš vracet lesem,“ radila čarodějnice, „tedy je pokrop jenom jedinou kapkou tohoto nápoje a jejich ruce a prsty se rozlétnou v tisíc kusů!“

Ale mořské žence toho nebylo třeba, neboť polypi před ní poděšeně ustupovali, když spatřili jiskřivý nápoj, který svítil v její ruce, jako by to byla zářivá hvězda.

Tak prošla brzy lesem, bažinou a hučícími víry.

Viděla zámek svého otce. Pochodně ve velkém tanečním sále byly již zhasnuty; zajisté všichni uvnitř spali. Ale netroufala si je vyhledat, když nyní byla němá a chtěla od nich navždy odejít. Bylo jí, jako by se jí srdce mělo rozskočit žalem. Vplížila se do zahrady, utrhla po jednom květu z květnice každé sestry, poslala prsty tisíce polibků směrem k zámku a vystoupila temně modrým mořem nahoru.

Slunce ještě nevyšlo, když spatřila princův zámek a vystupovala po nádherných mramorových schodech. Měsíc překrásně svítil.

Mořská ženka vypila palčivý, ostrý nápoj a bylo jí, jako by dvojsečný meč projel jejím jemným tělem. Bolestí omdlela a ležela jako mrtvá.

Když slunce zazářilo nad mořem, probudila se a cítila palčivou bolest. Ale tu již stál před ní krásný, mladý princ a upíral na ni své jak uhel černé oči, až sklopila zrak. Tu spatřila, že její rybí ocas zmizel a že má rozkošné, bílé nožky, jaké jen může mít mladá dívka. Ale byla úplně nahá, i zahalila se do svých dlouhých, hustých vlasů.

Princ se jí tázal, kdo je a jak sem přišla. Dívala se na něj laskavě, a přece velmi smutně svými temně modrými očima; mluvit však nemohla.

I uchopil ji za ruku a vedl ji do zámku. Při každém kroku, který učinila, bylo jí, jak čarodějnice předpověděla, jako by šlapala na špičatá šídla a ostré nože. Ale snášela to ráda. Po boku princově vystupovala lehce jako pírkó a princ a všichni jeho dvořané se podívovali její rozkošné, pružné chůzi.

Přinesli jí drahocenné hedvábné a mušelínové šaty, i byla nejkrásnější ze všech žen v zámku. Ale byla němá a nemohla ani zpívat, ani mluvit. Krásné otrokyně, oblečené v hedvábí a zlato, přicházely a zpívaly před princem a jeho královskými rodiči. Jedna z nich zpívala krásněji nežli všechny ostatní a princ tleskal rukama a usmíval se na ni. Tu se mořská ženka zarmoutila, neboť věděla, že ona sama kdysi zpívala mnohem krásněji. Pomyslila si: Ó, kdyby tak věděl, že jsem se vzdala navěky svého hlasu, abych jenom mohla být u něho!

Potom tančily otrokyně půvabné, vzdušné tance k líbeznému hudbě. Tu zvedla mořská ženka krásné, bílé ruce a tančila na špičkách nohou, jen se vznášejíc, jak dosud ještě nikdo netančil. Každým pohybem se její spanilost ještě více projevovavala a její oči mluvily k srdci vroucněji nežli zpěv otrokyň.

Všichni byli nadšeni, zvláště princ. Ten ji nazýval svým malým nalezencem a ona tančila stále víc a více. Kdykoli však se její noha dotkla země, bylo jí, jako by stoupla na ostré nože. Princ ji vyzval, aby zůstala stále u něho, a bylo jí dovoleno, aby spala před jeho dveřmi na sametové podušce.

Dal jí ušít mužský oblek, aby mohla s ním jezdit také na koni. Jezdili vonnými lesy, kde se zelené větve dotýkaly jejich ramenou a ptáčkové zpívali za svěžími lupeny. Vystupovala s princem na vysoké hory, a ačkoli její jemné nohy při tom krvácely, až si toho ostatní povšimli, jen se tomu smála. Šla pak za ním dále, až viděli mraky plout hluboko pod sebou, jako by to bylo hejno ptáků, kteří táhnou do cizích zemí.

Doma v princově zámku, když ostatní spali, vycházela po širokých mramorových schodech a ochlazovala si v mořské vodě nohy, které ji nesmírně pálily. A tehdy myslila na ty, kteří jsou tam dole v hlubinách.

Jedné noci přišly její sestry; vedly se za ruce a zpívaly velmi žalostně, plující pod vodou. I pokynula jim a ony ji poznaly a vypravovaly, jak je všechny zarmoutila. Potom ji navštěvovaly každou noc. Jednou v noci spatřila ve velké dálce i starou babičku, která již mnoho let nebyla nad vodou, a mořského krále s korunou na hlavě. Vztahovali po ní ruce, ale nestroufali si přiblížit se k zemi jako její sestry.

Den za dnem byla principi stále milejší. Měl ji rád, jako můžeme mít rádi hodné, milé dítě, ale učinit ji královnou ho nenapadlo. A přece se musila stát jeho ženou, jinak nedostane nesmrtelnou duši a promění se den po jeho svatbě v pěnu na moři.

„Cožpak mě nemáš nejraději ze všech?“ zdálo se, že hovoří oči mořské ženy, když ji bral do náručí a líbal její krásné čelo.

„Ano, ty jsi mi nejmilejší,“ říkal princ, „neboť máš nejlepší srdce ze všech, jsi mi nejvíce oddána a podobáš se mladé dívce, kterou jsem jednou spatřil, ale kterou sotva kdy opět naleznu. Byl jsem na lodi, jež ztroskotala; vlny mě zahnaly do země k posvátnému chrámu, kde konalo bohoslužbu více mladých dívek. Nejmladší mě našla na pobřeží a zachránila mi život. Spatřil jsem ji jenom dvakrát, a ona je jediná, kterou bych mohl milovat na tomto světě. Ale ty se jí podobáš, ba zastíňuješ téměř její obraz v mé duši. Ona patří posvátnému chrámu, a proto mi poslal můj dobrý osud tebe a nikdy se spolu nerozloučíme!“ –

Ach, on neví, že já jsem mu zachránila život, myslila si mořská ženka, že jsem jej přenesla přes moře k lesu, kde stojí chrám, že jsem seděla za pěnou vln a dívala se, nepřijde-li nějaký člověk. Viděla jsem tu krásnou dívku, kterou miluje víc nežli mne!

A mořská ženka vzdychla zhluboka. Plakat nemohla, ale v duchu si říkala: Dívka patří posvátnému chrámu, řekl princ, ona nikdy nevyjde do světa. Nesetkají se spolu. Ale já jsem u něho, vidím jej každý den. Budu jej opatrovat, milovat jej, obětuji mu svůj život!

Ale tu se proslechlo, že se princ ožení se spanilou dcerou sousedního krále, a že proto vystrojuje nádhernou loď. Říká se prý sice, že princ odcestuje, aby spatřil země sousedního krále, leč děje se tak, aby uviděl dceru sousedního panovníka. S ním prý pojede velká družina.

Ale mořská ženka potřásala hlavou a smála se; znala princovy myšlenky mnohem lépe než všichni ostatní.

„Mám odjet,“ řekl jí, „mám spatřit krásnou princeznu. Moji rodiče si toho žádají, ale abych si ji odvezl domů jako svou nevěstu, mě nutit nemohou. Nemohu ji milovat; nepodobá se krásné dívce v chrámu, které se ty podobáš. Kdybych si měl jednou vyvolit nevěstu, byla bys to spíše ty, můj němý nalezenečku s výmluvnými očima!“ A líbal její červená ústa, hrál si s jejím dlouhým vlasem a kladl jí hlavu na srdce, které snilo o lidském štěstí a nesmrtelné duši.

„Ty se přece nebojíš moře, moje němé dítě!“ pravil, když stáli na nádherné lodi, která jej měla odvézt do země sousedního krále. A vypravoval jí o bouřích a klidném moři, o podivných rybách v hloubce a o tom, co tam potápěči spatřili. A ona se usmívala jeho vypravování, neboť se lépe než kdokoli jiný vyznala v mořském dně.

Za měsíční noci, když všichni spali, sedávala poblíže kormidelníka, který řídil loď, a dívala se přes zábradlí dolů do jasné vody. Zdálo se jí, že vidí otcův zámek. Tam nahoře stála její babička se stříbrnou korunou na hlavě a zírala vzhůru skrze divé proudy na spodek lodi. Tu vystupovaly její sestry nad vodu, dívaly se na ni smutně a spínaly bílé ruce; kynula jim, usmívala se a chtěla vypravovat, že se jí vede dobře a že je šťastna. Ale plavčík se k ní blížil, a sestry se ponořily, takže se domníval, že to bílé, co spatřil, je pěna na moři.

Příštího jitra vplula loď do přístavu u nádherného města sousedního krále. Všechny zvony v kostelích vyzváněly, z vysokých věží bylo vytrubováno na pozouny a vojáci stáli s vlajíci prapory a lesknoucími se bodáky.

Každý den byla nějaká slavnost. Ples a společnosti se střídaly, ale princezna tu ještě nebyla. Říkalo se, že je vychovávána daleko odtud v posvátném chrámu a že se tam učí všem královským ctnostem.

Konečně přijela.

Mořská ženka byla žádostiva spatřit její krásu, i musela přiznat, že ještě nikdy nespátřila krásnější zjev. Měla velice jemnou pleť a za dlouhým, tmavým obočím usmívaly se dvě temně modré, věrné oči.

„Ty jsi to,“ zvolal princ, „která mne zachránila, když jsem ležel jako mrtvý na pobřeží!“ A přivinul svou zardívající se nevěstu do náručí. „Ó, jak jsem nesmírně šťasten!“ pravil k mořské ženě. „Nejlepší, v co jsem nikdy nedoufal, se mi splnilo. Budeš se radovat nad mým štěstím, neboť mě máš ze všech nejraději!“

A mořská ženka mu políbila ruku a připadalo jí, jako by již cítila pukat své srdce. Jitro po jeho svatbě jí mělo přinést smrt a proměnit ji v pěnu na moři.

Všechny kostelní zvony zněly, hlasatelé projížděli ulicemi a oznamovali zasnoubení. Na všech oltářích hořel vonný olej v drahocenných stříbrných lampách.

Kněží mávali kadidelnicemi a nevěsta a ženich si podali ruce a biskup jim požehnal.

Mořská ženka tu byla v hedvábí a zlatě a držela nevěstinu vlečku. Ale její uši neslyšely slavnostní hudbu, její oči neviděly posvátné obřady; myslila na svou smrtelnou noc, na vše, co ztratila na tomto světě.

Ještě téhož večera šli nevěsta a ženich na palubu lodi. Děla duněla, všechny vlajky vlály. Uprostřed lodi byl postaven královský stan ze zlata a purpuru a s nejkrásnějšími poduškami, na nichž měli snoubenci spát v tiché, chladné noci.

Plachty se vzduly a loď se snesla bez velkého kolísání na širé, jasné moře.

Když se stmívalo, rozžehli pestré svítilny a námořníci tančili veselé tance na palubě. Mořská ženka vzpomínala, jak se poprvé vynořila z moře a spatřila touž nádheru a radost, i vmísila se do tance, vznášejíc se, jako se vznášejí vlaštovky, jsou-li pronásledovány. Všichni jí projevovali jásavě obdiv, neboť nikdy posud netančila tak krásně. Bylo jí však, jako by ji někdo bodal sterými noži do jemných nohou, ale necítila to; větší bolest se jí zařezávala do srdce. Věděla, že je to poslední večer, co vidí toho, pro nějž opustila své příbuzenstvo a svůj

domov, dala svůj krásný hlas a denně snášela nekonečné utrpení, aniž on to tuší. Byla to poslední noc, co dýchala tíž vzduch jako on a viděla hluboké moře a modré, hvězdnaté nebe. Očekávala ji věčná noc bez myšlenek a snů, neboť neměla duši, ani ji nemohla získat.

A všichni se veselili a radovali na lodi až dlouho přes půlnoc; ona se smála s nimi a tančila s myšlenkami na smrt v srdci. Princ líbal svou spanilou nevěstu, ona si hrála s jeho černými vlasy a ruku v ruce odebrali se pak oba k odpočinku do nádherného stanu.

Nastalo ticho a klid na lodi, jenom kormidelník stál u kormidla. Mořská ženka položila své bílé lokty na zábradlí a dívala se na východ k červánkům; věděla, že první sluneční paprsek ji usmrtí.

Tu spatřila své sestry, vystupující nad mořem; byly bledé jako ona. Jejich dlouhé, krásné vlasy již nepoletovaly vánkem, byly ustřiženy.

„Daly jsme je čarodějnicí, aby pomohla, abys nemusila této noci zemřít. Dala nám nůž, tady je! Vidiš, jak je ostrý? Než slunce vyjde, musíš jej vrazit princi do srdce. Až jeho teplá krev zkropí tvé nohy, srostou v rybí ocas a ty se staneš opět mořskou ženkou, můžeš sestoupit k nám do vody a žít svých tři sta let, nežli se staneš mrtvou, slanou mořskou pěnou. Pospěš si! Jeden z vás musí zemřít, než vyjde slunce! Naši staré babičce vypadaly smutkem bílé vlasy, jako naše padly pod nůžkami staré čarodějnice. Usmrť prince a vrať se! Pospěš si, což nevidíš ty bílé pruhy na nebi? Za chvíli vyjde slunce a ty musíš jinak zemřít!“ A vyrazivše podivný, hluboký povzdech, zmizely ve vlnách.

Mořská ženka odhrnula purpurovou záclonu ve stanu a spatřila krásnou nevěstu, jak spí, hlavu majíc položenu na princových prsou. Sehnula se, políbila jej na krásné čelo, vzhlédla k nebi, kde se červánky víc a více rozsvětlovaly, podívala se na ostrý nůž a upřela opět zrak na prince, který ve snu volal jménem svou nevěstu. Jenom ona byla v jeho myšlenkách, a nůž se zachvěl mořské ženě v ruce. Leč vtom jej odhodila daleko do vln, které červeně zazářily v místě, kam padl; vypadalo to, jako by vytryskly kapky krve z vody. Ještě jednou se podívala ztrhaným zrakem na prince a vrhla se z lodi do moře.

Cítila, jak se její tělo rozplývá v pěnu.

Vtom vystupovalo slunce z moře. Jeho paprsky dopadaly mile a teple na smrtelně chladnou mořskou pěnu. Mořská ženka ani necítila, že umírá, viděla jasné slunce a nahoře nad ní se vznášelo mnoho set průhledných, krásných tvorů. Mohla skrze ně vidět bílé plachty lodi a

rudé mraky na nebi, jejich hlasy byly melodické, ale tak jemné, že žádné lidské ucho je nemohlo slyšet, právě jako žádné pozemské oko je nemohlo spatřit. Bez křídel se vznášely vlastní svou lehkostí vzduchem.

Mořská ženka spatřila, že má tělo jako ony, že se víc a více zvedá nad pěnu.

„Ke komu to přicházím?“ pravila a její hlas zněl jako hlas ostatních tvorů, tak křehce, že žádná pozemská hudba by ho nedovedla napodobit.

„K dcerám vzduchu!“ odpovídaly ostatní. „Mořská žena nemá nesmrtelnou duši a nemůže ji nikdy získat, leč by získala lásku člověka! Na cizí moci závisí její věčné bytí. Dcery vzduchu sice nemají věčnou duši, ale dovedou si ji opatřit dobrými skutky. My letíme do teplých zemí, kde horký, morový vzduch usmrcuje lidi; těm přivějeme ochlazení. Síříme vzduchem vůni květin a posíláme osvěžení a lék. Když jsme se po tři sta let snažily konat dobro podle své možnosti, dostáváme nesmrtelnou duši a účastníme se lidského věčného štěstí. Ty, ubohá mořská ženko, celým srdcem jsi dychtila po témž, co my, trpěla jsi a snášela bolest, povznesla ses do světa nadzemských duchů, i můžeš si sama dobrými skutky získat nesmrtelnou duši za tři sta let.“

A mořská ženka zvedla světlé ruce vzhůru k božímu slunci a poprvé ucítila slzy. –

Na lodi nebylo ani ruchu, ani života. Viděla jen, jak princ se svou krásnou nevěstou ji hledají; bolestně zírali na šumivou pěnu, jako by věděli, že se vrhla do vln.

Neviditelná políbila čelo ženichovo, usmívala se na něj a vystoupila s ostatními dcerami vzduchu na růžový mrak, který plul vzduchem.

„Za tři sta let se takto vzneseme do království božího!“

„Ještě dříve se tam můžeme dostat!“ šeptala jedna. „Nepozorovaně vnikneme do lidského obydlí, kde jsou děti. Za každý den, ve kterém najdeme dobré dítě, jež dělá svým rodičům radost a zaslouží si jejich lásky, zkrátí Bůh naši zkušební dobu. Dítě neví, kdy se vznášíme ve světnici, a když se radostí nad ním usmějeme, tu se odečte jeden rok z oněch tří set. Ale spatříme-li nezpůsobné a zlé dítě, tu musíme ronit slzy žalu a každá slza prodlužuje naši zkušební dobu o den!“

Hloupý Honza

Na jednom venkovském starém dvorci hospodařil starý statkář. Měl dva syny tak chytré, že polovina té chytrosti by pro ně byla stačila. Chtěli se ucházet o dceru královu. To také směli, protože princezna dala prohlásit, že si vezme za muže jen toho, kdo s ní bude chytře hovořit, třeba to byl venkovský chasník.

Oba se na ty námluvy připravovali osm dní. To byla nejdelší lhůta, ale také úplně stačila, neboť oba již mnoho věděli, a to bývá užitečné. Jeden znal z paměti celý latinský slovník a tři svazky novin, a to odpředu i pozpátku. Druhý se naučil z paměti všem paragrafům zákona; tak myslil, že může hovořit o státních záležitostech. Kromě toho také uměl vyšívat popruhy, neboť byl obratný a měl hbité prsty.

„Já dostanu princeznu,“ říkali oba, a proto dal otec každému krásného koně. Ten, který uměl slovník a noviny z paměti, dostal vraníka, a ten, který se vyznal v paragrafech a vyšívání popruhů, dostal koně bílého jak mléko. Potom si namazali koutky úst rybím tukem, aby jim řeč lépe jela, až budou hovořit s princeznou.

Všechna dvorská čeleď byla na dvoře, aby viděla, jak budou vsedat na koně. Vtom přišel třetí bratr. Byli totiž vlastně tři, ale oni s ním nejednali jako s bratrem, neboť nebyl tak učený jako oni dva, i nazývali jej jenom hloupým Honzou.

„Kampak se chystáte, že jste se tak vyšňořili?“ otázal se.

„Ke dvoru, abychom hovořili s princeznou. Copak jsi neslyšel, co bylo po celé zemi vybubnováno?“

I vyprávěli mu to.

„Tisíc kulí a granátů, to tam musím také!“ řekl hloupý Honza. Bratři se mu vysmáli a vyjeli.

„Táto, dejte mi koně!“ zvolal hloupý Honza. „Dostávám takovou chuť oženit se. Vezme-li si mě princezna, tak si mě vezme. A nevezme-li si mě, tak si ji já vezmu přece!“

„Ty toho nažvaníš!“ řekl otec. „Tobě nedám žádného koně. Vždyť neumíš mluvit! To tvoji bratři jsou jiní chlapíci!“

„Když mi nedáte koně,“ odsekl Honza, „vezmu si kozla, ten je můj a unese mě dobře.“

I sedl si rozkročmo na kozla, kopl jej podpatky do boků a vyjel po silnici. Hoj, to se mu to jelo!

„Již jedu!“ zvolal Honza a dal se do zpěvu, až se to rozléhalo.

Ale bratři jeli docela klidně dál. Nehovořili ani slova. Musili přemýšlet o dobrých nápadech, které chtěli princezně povědět.

„Holahoj!“ volal za nimi hloupý Honza. „Již jedu! Hled'te, co jsem našel na silnici!“

I ukázal jim chcíplou vránu, kterou našel.

„Hlupáku,“ pravili bratři, „copak s ní chceš?“

„Chci ji dát králově dceři!“

„No, udělej to!“ smáli se mu a jeli dál.

„Holahoj! Již jedu! Hled'te, co jsem teď našel! To nenajdeš každého dne na silnici!“

A bratři se opět obrátili, aby se podívali, co to je.

„Hlupáku,“ řekli, „vždyť je to starý dřevák s uraženým vrškem! Také ten dáš králově dceři?“

„To dám,“ prohlásil hloupý Honza.

Bratři se smáli a jeli dál, až jej hodně předjeli.

„Holahoj! Tady jsem!“ volal za nimi zase hloupý Honza. „Tohle je znamenité!“

„Copak jsi zas našel?“ tázali se bratři.

„Ó,“ pravil hloupý Honza, „o tom se nedá jen tak mluvit! To bude mít princezna radost!“

„Hu,“ zvolali bratři, „vždyť je to bahno, vyhozené právě z příkopu!“

„Ba je to bahno,“ odpověděl Honza, „ale tak jemné, že je ani neudržíš v ruce!“

I naplnil si bahnem obě kapsy.

Ale bratři jeli rychle dál a předjeli jej o celou hodinu.

Zastavili před branou města. Tu dostávali nápadníci čísla podle toho, jak přijeli, a byli postaveni do řad, do šestistupů. Stáli tak hustě, že nemohli ani hnout rameny. To bylo velmi dobré, neboť jinak by se byli dali do rvačky, jak se strkali.

Všichni ostatní obyvatelé země stáli kolem zámku a mnozí se snažili vyšplhat se až k oknům, aby viděli, jak princezna vítá nápadníky.

Sotva však některý z nápadníků vstoupil do světnice, najednou mu jeho výmluvnost vypověděla službu.

„Nehodí se,“ řekla pokaždé králova dcera. „Pryč s ním!“

Tak došla řada na toho bratra, který znal slovník, ale on to všechno zapomněl, když stál v řadě. A podlaha v komnatě praskala a strop byl jak zrcadlo, takže si sám viděl na hlavu. U každého okna byli tři písaři a jeden novinář a zapisovali si všechno, co bylo promluveno, aby se to hned mohlo dát do novin a prodávat pak na ulicích. V pokoji bylo dusno, a k tomu ještě bylo zatopeno v kamnech, až byla plotýnka rozžhavena.

„To je tady vedro!“ promluvil ten první bratr.

„To je tím, že můj otec dnes peče mladé kohoutky,“ odvětila princezna.

Bé! Nápadník tu stál mlčky a nevěděl, co dělat; tu odpověď neočekával. Bé!

„Nehodí se,“ řekla dcera králova. „Pryč s ním!“

A tak musil odejít. Pak přišel druhý bratr.

„To je tady strašné vedro!“ řekl.

„Ano, my dnes pečeme kohoutky,“ odpověděla princezna.

„Cože, co?“ zeptal se a všichni písaři psali: Cože, co?

„Nehodí se,“ řekla králova dcera. „Pryč s ním!“

Tu přišel na řadu hloupý Honza. Vjel na kozlu až do světnice.

„To je tady notný žár!“ pravil.

„To je tím, že peku kohoutky,“ řekla princezna.

„Ale to je znamenité,“ zvolal Honza. „To si mohu při tom také upéct vránu!“

„Ovšem, že můžeš!“ odpověděla králova dcera. „Ale máš-li pak v čem ji upéct? Já totiž nemám ani hrnec, ani pekáč.“

„I bodejťže mám!“ rozřehtal se Honza. „Tady je nádoba s kováním!“

I vytáhl starý dřevák a položil do něho vránu.

„To bude oběd!“ zvolala princezna. „Ale odkud vezmeme omáčku?“

„Tu mám v kapse,“ řekl Honza. „Mám jí tolik, že jí nepotřebuji šetřit!“

I vylil trochu bahna z kapsy.

„To se mi líbí,“ zvolala princezna. „Ty dovedeš odpovídat a vůbec umíš hovořit a tebe si chci vzít za muže. Ale víš, že každé slovo, které jsme tady mluvili, je napsáno a bude ráno v novinách? U okna vidíš stát tři písáře a jednoho starého novináře, ale ten je nahluchlý a asi nám dobře nerozuměl!“

To řekla, aby Honzovi nahnala strachu. Všichni písáři se rozřehtali a udělali kaňku na podlaze.

„To jsou ale páni!“ povídal Honza. „Tak to abych dal tomu novináři to nejlepší, co mám!“

I obrátil kapsy a pleskl mu bahno rovnou do obličeje.

„To je znamenité,“ smála se princezna. „To bych já nedovedla! Ale však já se tomu od tebe naučím!“ –

A tak se stal hloupý Honza králem, dostal ženu a korunu a seděl na trůně. Vyjímal se tam tuze dobře.

My to máme od toho nahluchlého novináře, ale neručíme za to, že se to skutečně takhle všechno stalo.

O princezně na hrášku

Byl jednou princ a ten si chtěl vyhledat za manželku princeznu. Ale měla to být opravdová princezna. I procestoval celý svět křížem krážem, aby takovou princeznu našel, ale všude se do toho něco připlétlo, co mu vadilo. Princezen bylo sice dost, ale zdali jsou to opravdové princezny, nemohl nikdy zjistit. Vždycky se našlo něco, co nebylo v pořádku.

I vrátil se domů a byl velice zarmoucen, neboť by byl tuze rád měl opravdovou princeznu.

Jednoho večera byl strašlivý nečas; hřmělo a blýskalo se, přšelo, jen lilo. Bylo to opravdu hrozné!

Tu někdo zaklepal na dveře zámku a starý král šel otevřít.

Venku stála princezna. Ale jak vypadala od toho deště a nečasu! Voda jí stékala s nosu na boty a odtud zase patami ven. Říkala však, že je opravdová princezna.

No, však se přesvědčíme! pomyslila si stará královna. Ale neřekla nic, šla do ložnice, vyndala všechny peřiny a položila hrachové zrnko na dno postele. Pak vzala dvacet žíněnek, položila je na to zrnko a potom ještě dvacet prachových peřin navrch na ty žíněny.

Tam měla princezna ležet v noci.

Ráno se jí ptali, jak se jí spalo.

„Ó, tuze špatně!“ řekla princezna. „Nezamhouřila jsem téměř po celou noc ani oka! Bůh ví, co to bylo v posteli. Ležela jsem na něčem tvrdém, až jsem po celém těle samá boule a modřina! Je to opravdu strašné!“

Z toho poznali, že je to opravdová princezna, když přes dvacet žíněnek a dvacet prachových peřin ucítila hrachové zrnko. Tak citlivý nemohl být nikdo jiný než opravdová princezna.

Princ si ji vzal za manželku, poněvadž věděl, že má opravdovou princeznu, a hrachové zrnko se dostalo do klenotnice, kde je můžete ještě spatřit, nevzal-li je dosud nikdo.

Hleďte, a to se skutečně přihodilo!

Ošklivé kačátko

Bylo tak krásně na venkově! „Vždyť bylo léto! Žito žloutlo, oves se zelenal, seno bylo v kupách na zelené louce a tam si vykračoval čáp na dlouhých, červených nohách a něco si žvatlal po egyptsku; té řeči se naučil od své matky. Kolem dokola vroubily pole a louky veliké lesy a uprostřed lesů byla hluboká jezera.“

Bylo opravdu krásně na venkově! Uprostřed sluneční záplavy se rozkládal veliký panský dvorec s hlubokými příkopy kolem, na jejichž březích, ode zdi až k vodě, rostl lopuch tak

vysoký, že pod nejvyššími listy mohly stát malé děti vzpřímeny. Rostl tak divoce, že tu bylo jako v nejhustším lese.

A zde právě seděla kachna na vejcích, aby se vylíhla kačátka. Ale byla již nevrlá, že to tak dlouho trvá a že jen zřídka ji někdo navštíví. Ostatní kachny raději plavaly v strouhách, než aby přiběhly posadit se pod lopuch a pohovořit s ní.

Konečně pukalo vejce za vejcem. „Píp! Píp!“ bylo slyšet a všechny žloutky oživly a vystrkovaly hlavičky.

„Tak! Tak!“ pobízela kachna, aby si pospíšily, a ony skutečně spěchaly, co dovedly, a potom se rozhlížely na všechny strany pod zelenými lupeny. Matka je nechala, ať se rozhlížejí, vždyť zeleň je zdravá očím.

„Jak je svět veliký!“ říkala mlád'ata, neboť měla nyní ovšem mnohem více místa, než dokud byla ve vejcích.

„Copak si myslíte, že je tohle celý svět?“ poučovala je matka. „Ten sahá daleko na druhou stranu zahrady, až k farským polím! Ale já jsem tam ještě nikdy nebyla. – Tak, teď jste snad již pohromadě!“

Kachna vstala. „Ale ne, ještě ne, to největší vejce ještě leží. Jak dlouho to ještě bude trvat? Již toho mám opravdu dost!“

I posadila se opět.

„Nu, jak se daří?“ ptala se stará kachna, jež přišla na návštěvu.

„S tím posledním vejcem to trvá příliš dlouho,“ odpověděla naše kachna, „ne a ne se proklovat! Ale podívej se na ostatní! Jsou to nejroztomilejší kačátka, jaká jsem kdy viděla! Podobají se všechna svému otci. Ten šelma mě ani nepřijde navštívit!“

„Počkej, podívám se na to vejce, které se nechce proklovat!“ řekla stará kachna. „Můžeš být jista, že je krocaní! Také mne jednou tak oklamali a já jsem pak měla mnoho strachu a starosti o mlád'ata, protože se bojí vody, abys věděla! Nemohla jsem je ani vysedět, ať jsem jim pomáhala sebevíc. – Počkej, podívám se! Nu ovšem, je to krocaní vejce. Nech je ležet a uč ostatní děti plavat!“

„Ještě jenom trochu posedím!“ namítla kachna. „Když jsem to vydržela tak dlouho, na chvílce mi nezáleží!“

„Dělej, jak chceš!“ řekla stará kachna a odešla.

Konečně veliké vejce puklo. „Píp! Píp!“ volalo mládě proklubávajíc se.

Bylo veliké a ošklivé. Kachna se na ně podívala a řekla:

„To je náramně velké kuře! Žádné z ostatních takhle nevypadá! Snad to není mladá krůta? Nu, hned se přesvědčíme! Musí do vody, i kdybych je tam měla sama strčit!“

Následujícího dne bylo překrásné počasí; slunce zářilo na všechny zelené trsy šťovíku. Matka kačena šla s celou rodinou k strouze. Plesk! skočila do vody. „Tak, tak!“ říkala a kačátko za kačátkem se tam svalilo, ponořilo hlavu do vody, ale hned se vynořilo a krásně plavalo. Nožky se samy pohybovaly a již tu byla všechna kačátka, i to ošklivé, šedé mládě plavalo s nimi.

„Ne, to jistě není krůta!“ říkala si kachna. „Hleďme, jak hezky pohybuje nohama, jak se drží zpřímá! To je mé vlastní mládě! Ostatně je docela i hezké, když se na ně pořádně podíváš. Tak! Tak! – jen se mnou plujte, já vás zavedu do světa a představím vás na dvoře kachnám. Ale držte se stále nablízku u mne, aby vás někdo neušlápl, a mějte se na pozoru před kočkou!“

I vešly společně na kachní dvůr. Byl tam strašlivý rámus, neboť se tu dvě rodiny tahaly o úhoří hlavu, a pak ji dostala kočka.

„Hleďte, jak je tomu na světě!“ řekla matka kačena a chňapala zobákem, neboť by byla také ráda dostala úhoří hlavu. „Postavte se hezky na nohy! Hleďte si pospíšit a skloňte krk před támhleto starou kachnou! Ona je nejurozenější ze všech, neboť v jejích žilách koluje španělská krev, proto je těžkopádná, a jak vidíte, má okolo nohy červenou stužku. To je náramně krásné a je to nejvyšší vyznamenání, jakého se může kachně dostat; znamená to, že se nemá ztratit a že ji mají poznat zvířata i lidé! – Tak! Tak! – Pospěšte si a netočte nohy dovnitř. Dobře vychované kačátko roztahuje nohy hodně od sebe, jako to dělají otec a matka! Hleďte, takhle! Nyní skloňte krk a řekněte: „Tak!“

Kačátka udělala: „Tak!“ Ostatní kachny kolem se na ně dívaly a říkaly docela hlasitě:

„Hleďte! Teď ještě se nám tady nasadí ta čeládka; jako by nás tu již nebylo dost! A fuj, jak támhleto kachně vypadá! To mezi sebou nestrpíme!“

A hned přiletěla jedna kachna a klovla kačátko do šíje.

„Nech je!“ volala matka, „vždyť nikomu neubližuje!“

„Ale je příliš veliké a divné!“ namítala kachna, která je klovka, „a proto je budem klovat!“

„Ta matka má hezké děti!“ řekla stará kachna se stužkou okolo nohy. „Všechny jsou hezké mimo to jedno, které se nepodařilo. Přála bych si, aby to kačátko znovu vysedělo!“

„To nejde, Vaše Milosti!“ namítala matka kačena. „Ono sice není hezké, ale je velmi hodné a plave právě tak krásně jako ostatní, ba řekla bych skoro, že ještě lépe. Doufám, že z té podoby vyroste nebo se časem zmenší. Leželo příliš dlouho ve vejci, a proto nemá pěknou postavu!“

Poškubala kačátko trochu na krku a pak je hezky hladila.

„Ostatně je to kačer,“ dodala, „a tak na tom tolik nezáleží! Myslím, že hezky zesílí, a pak se již probije světem!“

„Ostatní kačátka jsou roztomilá!“ řekla stará. „Jenom si zde počínejte jako doma, a najdete-li úhoří hlavu, přineste mi ji!“ –

A kačátka si počínala jako doma.

Ale ubohé kačátko, které se naposledy vyklubalo z vejce a vypadalo tak ohyzdně, zkusilo mnoho; ostatní kachny, ba i husy je klovaly, bily, dráždily a posmívaly se mu.

„Je příliš veliké!“ říkaly všechny, a krocan, který se narodil s ostruhami, a proto se domýšlel, že je císařem, nadmul se jako loď s plnými plachtami, přiběhl až ke kachněti a zahydroval, až mu celá hlava zčervenala.

Ubohé kačátko nevědělo ani, kde se má postavit nebo kam jít, a bylo náramně zarmoucen, že je tak ošklivé a že je na posměch celému kachnímu dvoru.

Tak to šlo prvý den a potom to bylo horší a horší. Ubohé kačátko pronásledoval kdekdo, ba i jeho sourozenci byli na ně velmi zlí a říkali stále:

„Kdyby tě tak chtěla kočka zakousnout, ty obludo ošklivá!“

I matka říkala:

„Kdybys bylo raději daleko odtud!“

A kachny je štípaly a slepice klovaly a služka, která krmila drůbež, je koplá.

Tu se dalo na útěk a přelétlo plot. Ptáčekové v houštině poděšeně vzlétli.

To je tím, že jsem tak ošklivé, pomyslilo si kačátko, i zavřelo oči, ale utíkalo dál. Tak doběhlo až k velikému močálu, kde bydlily divoké kachny. Tam leželo celou noc, tak bylo unaveno a zarmoucené.

Ráno vzlétly divoké kachny a spatřily novou družku.

„Odkudpak jsi?“ ptaly se a kačátko se otáčelo na všechny strany a pozdravovalo, jak dovedlo.

„Ty jsi opravdu ohyzdné,“ říkaly divoké kachny, „ale to je nám jedno, jenom když se nepřijemáš do naší rodiny!“ –

Ubožátko ani nenapadlo myslit na sňatek, jenom když smělo ležet v rákosí a napít se občas bahnitě vody.

Tu leželo celé dva dny, až sem přišly dvě divoké husy, či vlastně dva houseři, protože to byli samci. Nebylo tomu tak dávno, co se vyklubali z vajec, a proto byli trochu zbrklí.

„Poslyš, příteli,“ řekli, „jsi tak ošklivý, že tě můžeme mít rádi. Chceš letět s námi a stát se stěhovavým ptákem? Tady nablízku v sousední bažině je několik hezkých, roztomilých housátek, samé slečinky, a říkají: ‚Hej-há, hej-há!‘ Tam bys mohl udělat štěstí, třeba bys byl sebeohyznější!“ – –

„Pif! Paf!“ ozvalo se najednou a oba divocí houseři spadli mrtvi do rákosí, až se voda zbarvila krví. „Pif, paf!“ ozvalo se opět a celá hejna divokých hus vyletěla z rákosí. Pak to zapráskalo potřetí.

Byl veliký hon. Lovci leželi kolem močálu, ba někteří seděli nahoře ve větvích stromů, jež rostly daleko přes rákosí. Modrý kouř se vznášel jako mraky mezi tmavými stromy a povaloval se daleko nad vodou.

Do bažiny přiběhli lovečtí psi. Rup, rup! lámalo se rákosí a ohýbalo se na všechny strany. Jak se polekalo ubohé kačátko! Otáčelo hlavu, aby ji strčilo pod křídlo, leč vtom stál před ním strašlivý, velký pes. Jazyk mu visel daleko ze chřtánu a oči mu hrozně jiskřily. Dotkl se čumákem kačátka, vycenil ostré zuby – – a plesk! Vracel se opět, neublíživ mu.

„Bohudík,“ vzdychlo kačátko, „jsem tak ošklivé, že ani pes mě nechce zakousnout!“

I leželo docela tiše, zatímco broky svištěly rákosím a bouchala rána za ranou.

Teprve pozdě odpoledne nastalo ticho, ale ubohé mládě si ještě netroufalo vstát; čekalo ještě několik hodin, nežli se rozhlédlo, a potom uhánělo z bažiny, jak jen dovedlo. Běželo přes pole a louky, třeba byla vichřice, že se jen stěží mohlo drát dopředu.

Navečer doběhlo k malé chaloupce. Ta byla tak bídná, že ani sama nevěděla, na kterou stranu má padnout, a jen proto zůstala stát. Vichřice svištěla okolo kačátka tak prudce, že se musilo posadit, aby to vydrželo.

A bylo hůř a hůře. Tu si kačátko povšimlo, že se dveře chalupy vysmekly z jedné veřeje a visely tak šikmo, že bylo vidět skulinou dovnitř jizby. Kačátko se tam podívalo.

Bydlila tam stařena se svým kocourem a slepicí. Kocour, kterého nazývala synáčkem, uměl ježit hřbet a příst, ba i jiskry z něho sršely, když jsi jej hladil proti srsti. Slepice měla docela malé, krátké nohy, proto jí říkali Krátkonožka; snášela dobrá vajíčka a stařena ji měla ráda jako své vlastní dítě.

Ráno hned zpozorovali cizí kačátko a kocour začal příst a slepice kdákat.

„Copak je to!“ řekla žena, rozhlížejíc se kolem; ale protože špatně viděla, myslila, že kačátko je tučná kachna, která se zatoulala.

I vzala kačátko na tři týdny na zkoušku, ale kačátko žádné vejce nesneslo.

Kocour byl pánem v domě a slepice byla paní a oba říkali pokaždé: „My a svět!“, neboť se domnívali, že jsou polovinou světa, a k tomu ještě tou lepší polovinou.

Kačátko si myslelo, že může mít také své mínění, ale slepice to nestrpěla.

„Umíš snášet vejce?“ ptala se.

„Ne!“

„Tak tedy hezky drž jazyk za zuby!“

„Umíš ježit hřbet, příst a sršet jiskrami?“

„Ne!“

„Tak si nech svoje mínění pro sebe, když mluví rozumní tvorové!“

Kačátko sedělo v koutě a bylo mu smutno u srdce a tu si vzpomnělo na čerstvý vzduch a sluneční světlo. I přepadla je taková podivná touha plout po vodě, že konečně nemohlo odolat a řeklo to slepici.

„Co tě napadá?“ zvolala. „Nemáš nic na práci, a proto tě napadají takové hlouposti! Snášej vejce nebo před, pak tě to přejde!“

„Ale přece je tak krásné plout po vodě,“ řeklo kačátko, „je tak rozkošné strkat hlavu pod vodu a ponořovat se ke dnu!“

„No, to je asi náramná rozkoš!“ zvolala slepice. „Patrně ses zbláznilo! Zeptej se kocoura, ten je nejchytřejší ze všech zvířat, jež znám, zdali by se mu líbilo plavat po vodě nebo se ponořovat. Sama o sobě ani nemluvím. – Zeptej se našeho panstva, staré ženy, nikdo na světě není chytřejší než ona! Myslíš, že by měla chuť plavat a strkat hlavu pod vodu?“

„Vy mi nerozumíte!“ namítlo kačátko.

„No, když my ti nerozumíme, kdo ti má rozumět! Ty chceš být opravdu pokaždé chytřejší nežli starý kocour a stará žena, o sobě ani nemluvím! Jen nebuď dětinské a děkuj Stvořiteli za všechno dobré, co jsme ti prokázali! Což ses nedostalo do teplé světnice a nejsi ve společnosti, od které se můžeš něčemu naučit? Ale jsi ztřeštěnec a není příjemné s tebou se stýkat! To mi věř! Já s tebou smýšlím dobře a říkám ti nemilou pravdu do očí, podle toho se poznávají praví přátelé. Jenom hled, at' snášíš vejce a naučíš se příst nebo sršet jiskry!“

„Myslím, že půjdu přece do širého světa!“ namítlo kačátko.

„Tak si tedy jdi!“ odsekla slepice.

A kačátko šlo. Plavalo po vodě, potápělo se, ale všechna zvířata jím pohrdala pro jeho ošklivost. – –

Nastával podzim. Listí v lesích žlutlo a vítr je odnášel, až tančilo kol dokola, ve výšinách se vzduch ochlazoval. Těžké sněhovými vločkami visely mraky a na mezi stál havran a krákorál zimou.

Ano, člověku bylo hodně chladno již při pouhém pomyšlení na tu zimu; a ubohému kačátku se nevedlo nijak dobře.

Jednoho večera, když slunce zas tak překrásně zapadalo, vylétlo z křoviny celé hejno krásných, velkých ptáků, jaké naše kačátko ještě nikdy nevidělo. Byli běloskvoucí a měli dlouhé štíhlé krky. Byly to labutě. Vyrážely náramně podivné zvuky, rozestřely svá nádherná, dlouhá křídla a odlétaly z chladných končin do teplých zemí, k Širému moři. Vzlétly tak vysoko, že z toho bylo ošklivému kačátku až podivno v srdci. Otáčelo se ve vodě kolem dokola, natahovalo krk vysoko do vzduchu za nimi a vyráželo tak hlasité a podivné skřeky, že mu bylo samotnému z toho úzko.

Ó, nemohlo zapomenout na ty krásné, šťastné ptáky! A když jich už nedohlédlo, ponořilo se až ke dnu, a když se opět vynořilo, bylo jako beze smyslů. Nevědělo ani, jak se ti ptáci jmenují, ani kam letí, ale přece po nich toužilo tak, jako ještě po nikom jiném. Nezávidělo jim ovšem, neboť jak jenom je mohlo napadnout zatoužit po takové kráse! Bylo by rádo, kdyby je jenom kachny trpěly mezi sebou. – Ubohé, ošklivé zvíře!

A nastala zima, velmi studená zima. Kačátko musilo stále plavat po vodě, aby úplně nezmrzlo. Ale každé noci se otvor, v němž plavalo, zmenšoval a zmenšoval; mrzlo, až ledová vrstva praskala. Kačátko musilo neustále hýbat nohama, aby voda úplně nezmrzla, ale konečně se unavilo, zůstalo docela tiše ležet a zamrzlo tak pevně v ledu.

Časně zrána šel tudy sedlák. Když spatřil kačátko, sešel k němu, rozbil dřevákem led na kusy a přinesl polozmrzlé zvířátko své ženě; tam opět přišlo k sobě.

Děti si s ním chtěly hrát, ale kačátko se domnívalo, že mu chtějí ublížit, a ze strachu vzlétlo rovnou do mísy s mlékem, až se mléko rozlilo po podlaze. Žena křičela a spínala ruce. I vletělo kačátko do džberu s máslem, potom do kádě s moukou a zase nahoru.

No, to vypadalo! Žena křičela a mávala po něm pohrabáčem a děti utíkaly za ním, křičely a válely se smíchem. Ještě že byly dveře otevřeny. Jimi vyletělo kačátko ven do křovin a do nově napadaného sněhu.

Tam leželo jako v posledním tažení. –

Ale bylo by příliš smutné vypravovat o veškeré bídě a utrpení, které muselo snášet v té kruté zimě. Leželo na močálu mezi rákosím, když slunce opět začalo teple hřát. Skřivánci zpívali – nastávalo krásné jaro.

Tu náhle rozevřelo kačátko svá křídla, jež zašuměla mocněji než dříve a odnášela je rychle vpřed. A nežli se nadálo, octlo se ve veliké zahradě, kde kvetly jabloně, kde voněl šerík a

skláněl se dlouhými, zelenými ratoolestmi až k potůčku, který tekł zahradou. Ó, zde bylo velmi krásně, inu jako na jaře!

A právě před naším kačátkem se vynořily z houštiny tři krásné, bílé labutě! Načechraly si křídla a pluly velmi lehce po vodě. Kačátko je poznalo a zmocnil se ho opět podivný smutek.

„Poletím k vám, královští ptáci, a vy mne ukloвете, protože jsem tak ošklivé a že si troufám přiblížit se k vám. Ale to je již jedno! Bude lépe, když mě zabijí, nežli aby mě štípaly kachny, klovaly slepice, kopala děvečka z drůbežárny a nežli tolik trpět zimou!“

Vyletělo na vodu a zamířilo přímo k nádherným labutím. Labutě je spatřily a pluly k němu s načechraným peřím.

„Tak mě jen zabte!“ pravilo ubohé zvíře, a sklonivši hlavu k vodní hladině, očekávalo smrt.

Leč co spatřilo v čiré vodě? Spatřilo v ní svůj vlastní obraz. Ale to již nebyl ten nemotorný, temně šedý pták, ošklivý a ohyzdný, byla to krásná labuť sama.

Nesejde na tom, narodíme-li se na kachním dvoře, jen když jsme z labutího vejce!

Pocítilo náramnou radost nad veškerou bídou a nesnázemi, jež musilo prožít; nyní teprve chápalo svoje štěstí, veškerou krásu, která byla jeho údělem.

A veliké labutě pluly kolem něho a hladily je zobáky.

Do zahrady vešlo několik malých dětí, které házely do vody chléb a zrní; nejmenší zvolalo:

„Tahle je nová!“ A ostatní děti jásaly spolu:

„Ano, ta přiletěla!“ Tleskaly rukama a tančily kolem, běžely pro otce a matku. Házely chléb a kusy koláče do vody a všechny říkaly:

„Ta nová je nejhezčí! Tak mladá a tak krásná!“ A staré labutě se před ní klaněly.

To ji uvádělo do rozpaků, i strkala hlavu pod křídla. Byla velmi šťastná, ale naprosto ne pyšná, neboť dobré srdce nikdy nezpyšní. Myslila na to, jak ji pronásledovali a vysmívali se jí, a nyní slyšela všechny tvrdit, že je nejkrásnější ze všech krásných ptáků. A šefík se k ní skláněl větvemi až do vody a slunce zářilo tak teple a krásně a ona si čečrala peří, štíhlý krk se zvedal a srdce jásalo:

„O tak velkém štěstí se mi ani nesnilo, když jsem byla ošklivým kačátkem!“

Stříbrňák

Byl jednou jeden peníz; vyšel lesklý z mincovny, poskakoval si a zpíval: „Sláva! Teď půjdu do širého světa!“

A dostal se tam.

Dítě jej svíralo teplýma ručkama a lakomec studenýma, vlhkýma rukama. Starší jej obraceli mnohokrát, než je vydali, kdežto mladí jej hned pustili dále.

Peníz byl stříbrný, měl v sobě jen velmi málo olova, a byl již celý rok ve světě, to jest v zemi, v které byl ražen.

Potom se dostal za hranice; byl totiž posledním z mincí té země, jenž zbyl v peněženke cestujícího pána. Ten nevěděl ani sám, že jej má, až se mu dostal mezi prsty.

„Tadyhle mám ještě stříbrňák z domova!“ pravil. „Ať se mnou cestuje!“

A stříbrňák zvonil a poskakoval radostí, když se vracel do tobolky. Tam ležel vedle cizích druhů, kteří přicházeli a odcházeli, kdežto peníz z domova tu zůstával stále. Bylo to pro něj vyznamenání.

Uplynulo již několik neděl a peníz byl daleko ve světě; nevěděl ani sám kde. Slyšel od ostatních mincí, že jsou francouzské a italské, jedna říkala, že jsou právě v tom městě, jiná že jsou v onom, ale stříbrňák si nedovedl učinit o tom představu. Nepoznáš světa, jsi-li stále v tobolce, a on v ní byl.

Ale když jednoho dne tu ležel, zpozoroval, že peněženka není zavřena, i připlížil se k otvoru, aby se trochu podíval ven. Neměl to dělat, ale byl zvědavý, a to se trestá. Vypadl do kapsy. Když pak navečer cestující peněženku odložil, ležel stříbrný peníz dosud v kapse, a tak se dostal se šaty ven na chodbu.

Zde vypadl na zem, nikdo to však neslyšel, nikdo to neviděl.

Ráno odnesli šaty zpět do pokoje, pán se oblekl a odcestoval. – Ale stříbrný peníz nešel s ním; našli jej a měl opět vykonávat službu. Dostal se do oběhu s třemi jinými mincemi.

„Je přece jenom pěkné podívat se do světa!“ myslil si stříbrný peníz. „Poznat jiné lidi, jiné mravy!“

„Jakýpak je tohle peníz?“ řekl vtom kdosi. „Vždyť není z naší říše. Je falešný! Neplatí!“

Nu, a nyní začíná historie stříbrného peníze, jak ji později sám vyprávěl.

„Falešný! Neplatí! Zachvěl jsem se hrůzou,“ pravil peníz. „Věděl jsem, že jsem z dobrého stříbra, že mám dobrý zvuk a správné ražení. Zajisté se zmýlili, mne tím nemohli myslit. Ale myslili mne přece! Mne nazvali falešným, já že neplatím! Musím jej udat potmě!“ řekl muž, který mne teď měl, a vydal mne opravdu potmě. Avšak v denním světle mne opět poznali a kdosi mi začal spílat: „Falešný! Neplatí! Musíme hledět, abychom se ho zbavili!“

A stříbrný peníz se každému chvěl mezi prsty, kdykoli ho měl někdo vydat jako platnou minci.

„Já ubohý peníz! Co je mi platno moje stříbro, moje cena, moje ražení, když to nic neznamená! Jsme světu tím, co si svět o nás myslí! Je asi strašlivé mít špatné svědomí, plížít se po cestách zla, když já, ač jsem přece naprosto bez viny, mohu být tak falešně posuzován! Kdykoli mě někdo vydal, byl jsem pln strachu, že se na mne dívají. Věděl jsem, že by mě odmítli, hodili na stůl, jako bych byl lží a podvodem.“

Jednou jsem se dostal k ubohé, chudé ženě; dostala mne jako mzdu za svou práci a námahu, ale nemohla mne nijak udat, nikdo mne nechtěl vzít. Byl jsem pro ni opravdovým neštěstím.

„Musím tím penízem někoho ošidit,“ pravila žena. „Nemám tolik peněz, abych si mohla schovat falešný peníz. Ať ho má bohatý pekař, ten ho snáze unese. Ale já se dopustím přece podvodu.“

Nyní dokonce obtížím ženino svědomí!“ vzdychl si stříbrný peníz. „Což jsem se na stará léta tak změnil?“

A vyprávěl dále:

„Žena šla k bohatému pekaři, ale ten znal příliš dobře běžné mince. Nesměl jsem ležet, kam položili ostatní mince, ale hodil mě ženě do obličeje. Nedostala za mne žádný chléb a já jsem se cítil hluboce zarmoucen, že jsem byl ražen k žalosti jiných. Já, který jsem byl v mladých dobách tak rád a tak jist, tak přesvědčen o své ceně a svém pravém ražení. Stal jsem se tak

trudnomyslným, jak jen ubohý stříbrný peníz může být, když ho nikdo nechce. Ale žena mne vzala domů zpět, dívala se na mne velmi vroucně, přívětivě a přátelsky.

„Ne, nechci tebou nikoho oklamat!“ pravila. „Vyrazím do tebe otvor, aby každý poznal, že jsi falešný – a přece – tak mne nyní napadá – – – snad mi přineseš štěstí, alespoň si to myslím! Vyrazím otvor do peníze, protáhnu otvorem stužku a dám jej pak sousedčinu děťátku okolo krku jako peníz pro štěstí!“

A vyrazila do mne otvor. Není nic příjemného, když do tebe vyrážejí otvor, ale je-li účel dobrý, sneseme mnoho. Protáhli mnou stužku a stala se ze mne jakási medaile. Zavěsili mě děťátku okolo krku. Děťátko se na mne usmívalo, líbalo mě a já jsem byl celou noc na teplých, nevinných prsou dítěte.

Ráno mne vzala matka mezi prsty, podívala se na mne a měla při tom něco v úmyslu, jak jsem pozoroval.

Vzala nůžky a přestříhla stužku.

I položila mne do octa, až jsem zezelenal; potom zalepila otvor, otřela mne trochu a za šera šla do loterní sběrný, aby dostala potvrzenku, která jí měla přinést štěstí.

Jak mně bylo krušno v mysli! Byl jsem stísněn, jako bych se měl rozlámat. Věděl jsem, že mi budou spílat falešných peněz a že mě odhodí, a to právě před množstvím mincí, které tu leží s nápisem a hlavou, na které mohou být hrdé.

Ale dostal jsem se tam přece. Ve sběrně bylo mnoho lidí; majitel byl tak zaměstnán, že jsem se zazvoněním spadl mezi ostatní mince.

Zdali později vyšla na potvrzenku nějaká výhra, nevím, ale to vím, že mě již příštího dne poznali, odhodili stranou a poslali ven, abych podváděl a stále podváděl.

Rok a den jsem tak šel z ruky do ruky, z domu do domu, stále mi spílali, stále se na mne dívali zlobně. Nikdo mi nevěřil a já jsem nevěřil ani sobě, ani celému světu. Byla to těžká doba.

Tu přišel jednoho dne cestující a tomu mne ovšem strčili do ruky. Byl dosti důvěřivý, že mne pokládal za běžnou minci. Ale když mne měl vydat, tu jsem uslyšel zase zvolání:

„Neplatí! Falešný!“

„Dostal jsem jej za pravý,“ řekl muž a díval se na mne pozorně. Tu se jeho celý obličej rozesmál. To žádný obličej dosud při pohledu na mne neudělal.

„Ne, ale tohle je přece!“ pravil. „Vždyť to je mince naší země, poctivý stříbrňák od nás, do něhož vyrazili otvor a prohlásili jej za falešný. Tohle je zajímavé! Tebe schovám a vezmu tě s sebou domů!“

Radost mnou prochvěla, byl jsem nazván dobrým, pravým stříbrňákem a dostanu se domů, kde mne všichni lidé poznají a budou vědět, že jsem z dobrého stříbra a správného ražení. Rád bych se byl rozzářil radostí, ale není v mé povaze zářit, to dovede jenom ocel, ale nikoli stříbro.

Zabalili mne do jemného, bílého papíru, abych se nevmísil mezi ostatní peníze a neztratil se.

A jenom při slavnostních příležitostech, když se muž setkal s krajany, byl jsem vyndán a velmi dobře o mně hovořili. Říkali, že jsem zábavný. Je zajímavé, že můžeš být zábavný, aniž jsi řekl jediné slovo.

A pak jsem se dostal domů. Veškerá moje bída pominula, doba radosti začala; vždyť jsem byl z dobrého stříbra, měl jsem pravé ražení a nijak mě nermoutilo, že do mne vyrazili otvor, jako bych byl falešný; to nevádí, nejsi-li takový. Musíš vydržet! Všechno přijde časem k svému právu! Tomu pevně věřím,“ řekl stříbrný peníz.

Kdo skočí nejvýš

Blešák, luční koník a kozel se chtěli jednou přesvědčit, kdo z nich nejvýše skočí. I pozvali celý svět a každého, kdo se ještě chtěl přijít podívat na tu nádheru a na ty tři znamenité skokany, kteří se tu sešli ve světnici.

„Já dám svou dceru tomu, kdo skočí nejvýš,“ prohlásil král, „neboť by bylo žebrácké, aby ti tři skákali jen tak pro nic!“

Blešák vystoupil první. Měl velice uhlazené způsoby a pozdravil na všechny strany, neboť měl v sobě panskou krev a byl zvyklý stýkat se s lidmi, což je velmi dobré.

Potom přišel koník. Byl ovšem mnohem těžkopádnější, ale přece se dovedl dobře pohybovat a měl na sobě zelený stejnokroj, s kterým se narodil. Kromě toho říkal, že je velmi starého rodu

egyptského, který je tam mnohem váženější. Chytili jej na poli a dali ho do domku z karet o třech poschodích, vesměs z karet obrácených malovanou stranou dovnitř. Byly tu dveře i okna, jež byla vyřezána do těl srdcových dam.

„Umím tak zpívat,“ pravil, „že šestnáct domorodých cvrčků, kteří odmalička cvrkali, a přece nedostali domek z karet, se pohněvalo a ještě více zhubenělo, když slyšeli mne!“

Oba, blešák a koník, hovořili pak velmi zevrubně o tom, kdo jsou a jací jsou a že myslí, že by si mohli vzít princeznu za manželku.

Kozel neřekl nic, ale říkalo se o něm, že tím více přemýšlí, a když jej dvorní pes očichal, zaručil se za něj, že kozel je z dobré rodiny. Starý dvorní rada, který dostal tři řády za to, že byl hezky zticha a pokaždé mlčel, ubezpečoval, že ví, že je kozel obdařen věšteckým duchem. Že je na jeho hřbetě vidět, budeme-li mít mírnou, nebo drsnou zimu, a to nepoznáš ani na hřbetě toho, kdo spisuje kalendář.

„Nu, já neříkám nic!“ pravil starý král. „Ale vždycky se zachovám podle svého!“

Mělo se tedy skákat. Blešák vyskočil tak vysoko, že ho nikdo neviděl. Proto tvrdili, že ani neskákal, a to přece byla zlá pomluva.

Koník vyskočil jenom asi do poloviny, ale skočil králi rovnou do obličeje. Král se vyslovil, že je to ošklivé.

Kozel stál dlouho tiše a rozmýšlel se, takže skoro již myslili, že ani neumí skákat.

„Jen aby se mu neudělalo špatně!“ pravil dvorní pes a očichal jej znova. Hup! vyskočil kozel krátkým, šikmým skokem rovnou do klína princezně, která seděla na nízké zlaté stoličce.

Král prohlásil:

„Nejvýše vyskočil, kdo skočil k mé dceři, neboť v tom se projevuje jemnost chování. Ale aby něco takového někoho napadlo, k tomu je třeba mít hlavu, a kozel ukázal, že hlavu má. Ten se v tom vyzná!“

A kozel tedy dostal princeznu.

„Já jsem vyskočil nejvýš!“ pravil blešák. „Ale na tom nezáleží! Jen ať si princezna vezme toho kozla a těší se z něho. Já jsem vyskočil přece nejvýš, ale je třeba na světě být hodným klackem, aby tě lidé viděli!“

Potom šel blešák do cizích služeb a povídá se, že jej tam zabili.

Koník si sedl do příkopu a přemýšlel, jak to vlastně ve světě chodí, i pravil rovněž: „Klackem je třeba být! Klackem je třeba být!“

A potom si zazpíval svou smutnou písničku, z níž jsme se právě tohle všechno dověděli. Mohla by to být snadno lež, kdyby to nebylo vytištěno.

Pět hrášků v jednom lusku

Bylo pět hrášků v jednom lusku; byly zelené a i lusk byl zelený, i myslily si, že celý svět je zelený, a to bylo docela správné! Lusk rostl a hrášky rostly a zařizovaly si obydlí podle svého; seděly v jedné řadě.

Slunce svítilo venku a zahřívalo lusk, déšť jej činil průsvitným. Uvnitř bylo vlažno a dobře, světlo ve dne a tma v noci, tak jak tomu má být. A hrášky se zvětšovaly, a jak tu seděly, stále více přemýšlely, neboť něco přece dělat musily.

„Cožpak tu zůstanu stále?“ říkal každý. „Jen abych z toho dlouhého sezení neztvrdl. Tak se mi skoro zdá, jako by něco bylo také venku; mám jakési tušení, že tomu tak jest!“

A týdny plynuly. Hrášky žloutly a lusk žloutl také.

„Celý svět žloutne!“ pravily a také měly právo, aby to říkaly.

Tu pocítily jakési trhnutí v lusku; lusk byl utržen, dostal se do lidských rukou a pak do kapsy kabátu s mnoha jinými plnými lusky.

„Nyní nás již brzy otevřou!“ říkaly hrášky a čekaly na to.

„Jen bych rád věděl, který z nás se dostane nejdále,“ pravil nejmenší hrášek. „No, však brzy uvidíme.“

„Ať se stane co chce!“ dodal největší.

Prask! pukl lusk a všech pět hrášků se vyvalilo na jasné světlo sluneční. Ležely tu na dětské ruce; malý chlapec je držel a pravil, že se hrášky hodí do jeho pušky. A hned se dostal jeden hrášek do pušky a byl vystřelen.

„Nyní letím do širého světa! Chytni mě, můžeš-li!“ zvolal a zmizel.

„Já,“ pravil druhý, „poletím přímo do slunce.“

„To je pořádný hrášek a znamenitě se pro mne hodí!“ promluvila puška a hrášek zmizel.

Ostatní se svalily nejprve na zem, nežli se dostaly do pušky, ale dostaly se tam přece.

„My se dostaneme nejdále!“

„Ať se stane, co chce!“ pravil poslední. Byl vystřelen do vzduchu a vzlétl k starému prknu pod podkrovní světničkou přímo do skuliny, kde byl mech a měkká země, a mech se zavřel kolem něho. Tam ležel schován, ale nikoli zapomenut od Pánaboha.

„Ať se stane co chce!“ pravil.

V podkrovní světničce bydlila chudá žena, která ve dne chodila čistit kamna, řezat polena a konat těžké práce, neboť měla dosti sil a byla pilná, ale přece byla stále chudá. A doma v malé komůrce ležela její poloodrostlá jediná dcera; byla velmi jemná a slabounká, celý rok ležela v posteli a zdálo se, že nemůže ani žít, ani zemřít.

„Ona půjde ke své sestřičce!“ pravila žena. „Měla jsem dvě děti, bylo dosti těžko pro mne starat se o obě, i rozdělil se tedy Pánbůh se mnou a vzal si jedno k sobě! Nyní bych si ráda podržela druhé, které mi zbylo. Ale Bůh nechce, aby byly odloučeny od sebe, i půjde také ona ke své sestřičce!“

Ale churavá dívka zůstala; ležela trpělivě a tiše celý den, zatímco matka byla venku, aby si něco vydělala.

Jednou na jaře časně zrána, právě když matka chtěla jít po své práci, svítilo slunce překrásně dovnitř malým okénkem na podlahu a nemocná dívka se dívala na nejspodnější okenní tabulku.

„Copak to tam zeleného vykukuje u tabulky? Hýbá se to větrem!“

Matka šla k oknu a otevřela je napolo.

„Ach!“ pravila. „Vždyť je to malý hrášek, který vyrazil zelenými lupeny. Jak se sem dostal do skuliny? To zde tedy máš malou zahrádku a můžeš se na ni dívat!“

I posunula postel nemocné blíže k oknu, aby se mohla dívčinka lépe dívat na rostoucí hrášek.

Pak šla matka po své práci.

„Maminko, mně připadá, že se uzdravuji!“ pravila večer dívčinka. „Slunce dnes tak teple na mne svítilo. Hrášek tak pěkně roste, chci také tak prospívat a uzdravit se v sluneční záři!“

„Kéž by tomu tak bylo!“ pravila matka, ale nevěřila, že se to stane. Leč vedle zelené bylinky, která budila v dítěti veselé myšlenky, postavila bidélko, aby se nezlomila větrem. Připevnila motouz k prkénku a k hořejšímu okennímu rámu, aby se měly úponky hrachu čeho zachytit a kolem čeho se vinout, až vyroste. A ony skutečně rostly, každý den bylo vidět, jak bylinky přibývá.

„Hleď, vždyť nasazuje i na květ!“ pravila žena jednoho rána a nyní nabývala také naděje a víry, že se mladá nemocná dívčina uzdraví. Zatanulo jí na mysli, že v poslední době dítě živěji hovořilo, minulé jitro že se samo zvedlo v postýlce, posadilo se a dívalo se zářícíma očima na svou malou hráškovou zahrádku z jediného hrášku. Za týden nato povstala nemocná poprvé více než na hodinu. Šťastná seděla v teplé sluneční záři; okno bylo otevřeno a venku stál plně rozvitý světle růžový hrachový květ. Děvčátko sklonilo hlavinku a políbilo zcela tiše jeho jemné lístky. Toho dne jako by byl svátek.

„Pánbůh tu rostlinku sám zasadil a dal jí vzrůst, aby ti dodávala naděje a radosti, mé drahé dítě, a mně s tebou!“ pravila matka vesele a usmívala se na květ jako na dobrého anděla božího.

Ale nyní k ostatním hráškům! – Ano, ten, který vylétl do širého světa: „Chytni mě, můžeš-li,“ padl do okapového žlabu, odtud se dostal do holubího volete a tam ležel jako Jonáš v břiše velryby. Ty dva další to přivedly také tak daleko, snědli je holubi, a to znamená věru být slušně užitečným. Ale ten čtvrtý, který chtěl vzhůru k slunci – spadl do strouhy a ležel tam dny a týdny v páchnoucí vodě a náramně nabobtnal.

„Tak krásně tloustnu!“ říkal hrášek. „Ještě tím prasknu! Dále to, myslím, nemůže přivést žádný hrášek. A také nepřivedl. Já jsem nejznamenitější ze všech pěti hrášků z našeho lusku!“

A strouha s tím projevila souhlas.

Ale u podkrovního okna stála mladá dívka se zářícíma očima, s leskem zdraví na lících, a spínajíc ruce nad hrachovým květem, děkovala za něj Pánubohu.

Pokladnička

V dětském pokoji bylo velmi mnoho hraček. Na skříni stála pokladnička, byla hliněná a měla podobu prasátka. Měla ovšem nahoře otvor a ten otvor byl nožem ještě zvětšen, aby se tam mohly strkat také velké stříbrné peníze.

Dostaly se tam dva a kromě toho mnoho jiných drobných mincí. Pokladnička byla jimi tak naplněna, že již ani nezvonily, když jsi jí zatřásl, a to bylo to nejvyšší, kam až to může pokladnička vůbec přivést.

Tak tedy stála pokladnička na skříni a dívala se dolů na všechno ve světnici. Věděla dobře, že za to, co má v břiše, mohla by koupit všechno, a to už pak by mohla mít pořádné sebevědomí.

Také ostatní věci v pokoji si to myslily, třeba to neříkaly, neboť měly dost co hovořit o jiném. Zásuvka pohovky byla vytažena, a tu se v ní ukázala velká panna, trochu stará a na krku spravovaná. Dívala se ven a náhle zvolala:

„Zahrajme si na lidi! To bude něco!“

Nastal všeobecný rozruch, ba i obrazy se hýbaly na stěně, neboť chtěly ukázat, že mají také zadní stranu, a proti tomu se nedalo nic říci.

Bylo to o půlnoci, měsíc svítil oknem a hezky všechno osvětloval. Hra měla již začít a všechno bylo pozváno, ba i dětský vozíček, třeba patřil k hrubším hračkám.

„Každý má do sebe cosi dobrého,“ říkal. „Nemůžeme být všichni šlechtici! Někdo také musí být k užítku, jak se říká!“

Pokladnička byla jediná, která dostala pozvání písemně; stála příliš vysoko, aby si mohli myslet, že by to ústně uslyšela; také nedala žádnou odpověď, přijde-li, či ne. Měla-li být s nimi, mohla zůstat jenom na svém místě; podle toho se měli ostatní řídit, a také se zařídili.

Malé loutkové divadélko bylo hned postaveno tak, aby bylo vidět přímo do něho. Chtěli začít divadelní hrou a potom měl být podáván čaj s duchaplným hovorem a při něm se měl tříbit rozum; a s tím se hned začalo. Houpací kůň mluvil o tréninku a plnokrevnosti, dětský vozík o železnici a parní pile – toť ovšem patřilo všechno k jejich oboru a mohli o tom hovořit. Hodiny v pokoji hovořily o politice – ti-ce – ti-ce! Věděly vždy, kolik uhodilo, ale říkalo se o nich, že nejdou dobře. Hůl španělka byla hrda na své kování a na svůj stříbrný knoflík; byla

totiž okována shora i zdola. V lenošce ležely dvě vyšíváné podušky; byly tuze roztomilé a hloupé. A tak mohlo divadlo začít.

Všichni seděli a dívali se. Byli vyzváni, aby tleskali, bouchali a hlučeli, jako by z toho měli radost.

Jezdecký bičík řekl, že nikdy nenapraskal starým lidem.

„Já praskám každému!“ pravilo třaskavé zrnko.

„Na tom přece nezáleží, jak je kdo stár!“ mínilo plivátko.

Tak uvažovali všichni při divadelním představení.

Kus nestál za mnoho, ale byl dobře proveden. Všichni herci se obraceli namalovanou stranou ven, mohl ses na ně dívat jenom z líce, a nikoli z rubu. A všichni hráli znamenitě, až docela vpředu divadla. Nitě byly pro ně příliš dlouhé, ale tím víc je bylo vidět.

Spravovaná panna byla tak pohnuta, že nýtek, který ji držel, povolil. Pokladnička byla tak dojata, že se rozhodla učinit něco pro jednoho z herců a dát do poslední vůle, aby ležel vedle ní v hrobě, až nastane čas.

Byl to skutečný požitek, takže vynechali podávání čaje a hned přišlo tříbení rozumu. To nazývali hrát si na lidi a nebyl v tom žádný jiný úmysl, jenom si tak hráli. – A každý myslel sám na sebe a na to, co myslí pokladnička.

A pokladnička přemýšlela nejdále dopředu; myslila na poslední vůli a pohřeb – a kdy to nastane. Bývá to vždycky dříve, než se naděješ. – Bác! Ted' spadla ze skříně – ležela na zemi rozbita na kusy a střepey a peníze z ní skákaly a tančily po podlaze; nejmenší se otáčely, velké se kutálely, zvláště jeden stříbrný peníz, ten chtěl hodně daleko do světa. A dostal se tam a také všechny ostatní se tam dostaly.

A střepey z pokladničky se dostaly do kbelíku, ale na skříně stála hned druhého dne nová hliněná pokladnička. Nebylo v ní ještě ani penízku, a proto nemohla zazvučet, když jí někdo zatřepal. Tím se podobala své předchůdkyni. Byl to přece začátek – a tím skončíme.

Helenčiny květiny

„Mé ubohé květiny zhynuly!“ zvolala Helenka. „Ještě včera večer byly tak krásné a nyní visí všechny lístečky zvadlé! Proč to jen udělaly?“ tázala se studenta, který seděl v lenošce. Vážila si ho velice, poněvadž znal nejkrásnější pohádky a vystříhoval tak rozkošné obrázky: srdce s malými žínkami, tančícími uvnitř, květiny a velké zámky, u nichž se otvíraly dveře. Byl to milý student.

„Pročpak vypadají květiny dnes tak uboze?“ ptala se ho Helenka, ukazujíc na kytici, která byla nadobro zvadlá.

„Víš, co jim je?“ pravil student. „Květiny byly dnes v noci na plesu, a proto sklánějí hlavinky!“

„Ale květiny přece nemohou tančit!“ namítla Helenka.

„A přece,“ řekl student. „Když se setmí a my ostatní spíme, poskakují vesele kolem dokola. Skorem každého dne mají ples!“

„A nemůže žádné dítě s nimi na ples?“

„Ó ano,“ přisvědčil student, „malinké chudobky a konvalinky.“

„Kde tančí nejkrásnější květiny?“ ptala se Helenka.

„Cožpak jsi nebyla již často za branou u velkého zámku, kde bydlí král a kde je krásný sad s tolika květinami? Vidělas přece labutě, které k tobě připlují, podáváš-li jim kousky pečiva. Tam mají květiny opravdu ples, to mi věř!“

„Byla jsem v sadě včera s maminkou,“ pravila Helenka, „ale všechno listí již spadalo ze stromů a nebyly tam již žádné květiny! Kde jsou? V létě jsem jich viděla tak mnoho!“

„Ty jsou uvnitř, v zámku,“ řekl student. „To bys měla vidět! Obě nejkrásnější růže se usadí na trůně, jsou to král a královna. Všechny červené karafiáty se postaví po straně a uklánějí se – to jsou komorníci. Potom přijdou všechny nejspanilejší květinčky a pak je velký ples. Modré fialky představují malé dívenky, které tančí s hyacinty a kosatci a zdvořile s nimi hovoří. Tulipány a velké, žluté lilie, to jsou staří rodiče, kteří dávají pozor, aby se hezky tančilo a aby se vše dobře dařilo!“

„Ale,“ tázala se malá Helenka, „copak nikdo květinám neublíží, že tancují v královském zámku?“

„Nikdo o tom nic neví,“ pravil student. „Občas v noci sice přichází starý kastelán, který má venku hlídat; má s sebou velký svazek klíčů, ale jakmile květinčky uslyší, jak chřestí klíče, umlknou, schovají se za dlouhé záclony a vystrkují hlavinky. ‚Cítím, že tady jsou nějaké květiny!‘ říká starý kastelán, ale nevidí je.“

„To je krásné!“ řekla Helenka a tleskala ručkama. „Ale což bych já nemohla květinčky vidět?“

„I ovšem, že mohla,“ odpověděl student, „nezapomeň, až zase půjdeš ven, podívat se tam oknem, pak je jistě uvidíš. Já jsem to dnes udělal. Ležela tam v lenošce velká lilie a protahovala se; namlouvala si, že je dvorní dámou!“

„Mohou se také květiny z botanické zahrady vzdálit? Ušly by tu dlouhou cestu?“

„No, to si myslím,“ řekl student, „neboť dovedou létat. Což jsi ještě dosud neviděla ty krásné motýly? Jsou červení, žlutí a bílí, vypadají téměř jako květy, a také jimi byli; vyskočili ze stonků vysoko do vzduchu a třepetali lístečky, jako by to byla křídélka, a tak létali. A poněvadž to dělali tak hezky, směli létat také ve dne a nemuseli zpět domů a sedět tiše na stonku. A lístečky se jim proměnily konečně v opravdová křídla. Vždyť jsi to sama viděla! Ostatně je také možné, že květiny v botanické zahradě ještě nikdy nebyly v královském zámku a že nevědí, jak je tam veselo v noci. Povím ti tedy něco, nad čím pan profesor botaniky, jenž bydlí v sousedství, náramně užasne – znáš ho přece? Až přijdeš do jeho zahrady, vypravuj jedné květině, že je veliký ples v zámku. Ta to řekne ostatním a pak všechny ulétnou. Až přijde pan profesor do své zahrady, neuvidí ani jedinou květinu a nepochopí, kam se poděly.“

„Ale jak to může květina vyprávět ostatním? Vždyť květiny neumějí mluvit!“

„Opravdu, to nedovedou,“ odvětil student, „ale dorozumívají se pohyby. Neviděla jsi, že když trochu zavane větřík, květinčky se sklánějí a pohybují všemi zelenými lístky? To je pro ně právě tak srozumitelné, jako by mluvily!“

„A rozumí pan profesor jejich posunkům?“ ptala se Helenka.

„No, to si myslím! Přišel jednou zrána do své zahrady a viděl, jak jedna velká kopřiva se posunky svých lístků dvoří krásnému červenému karafiátu. Pravila: ‚Jsi tak krásný a já tě mám tolik ráda!‘ Ale takové věci profesor nerad vidí, i uhodil kopřivu hned přes listy, neboť to jsou její prsty. Ale spálil se a od té doby se nikdy neodvažuje dotknout se kopřivy!“

„To je zajímavé!“ zasmála se Helenka.

„Jakpak můžeš dítěti namlouvat takovýchle věci!“ řekl nudný pan rada, který přišel na návštěvu a seděl v lenošce. Neměl studenta rád a huboval pokaždé, když viděl, jak vystřihuje směšné, veselé obrázky: hned muže, který visel na šibenici a držel srdce v ruce, neboť to byl lupič srdcí; hned starou čarodějnici, která letěla na koštěti a měla svého muže na nose. To se panu radovi nelíbilo, i říkal pokaždé právě jako nyní: „Že takové věci dítěti namlouváš! To je hloupá smyšlenka!“

Ale Helence se přece zdálo to, co student vyprávěl o jejích květinách, tak krásné, že na to mnoho myslila. Květiny měly hlavinky svěšený, poněvadž byly unaveny celonočním tančením, byly zajisté churavé.

I vzala je a šla s nimi k ostatním svým hračkám, jež ležely na hezounkém stolečku a ještě jich byla plná zásuvka. V malé postýlce ležela její panna Žofie a spala, ale Helenka jí řekla: „Musíš vstát, Žofinko, a spokojit se dnes v noci lůžkem v zásuvce, neboť květiny, ubožátka, jsou churavé, i položím je do tvé postýlky, snad jim zde bude lépe!“ I vyndala pannu, ale ta se tvářila nevlídně a neřekla ani jediné slovo, neboť byla rozzlobena, že nemůže zůstat ve své postýlce.

Potom uložila Helenka květiny do panenčiny postýlky, přikryla je celé malou pokrývkou a řekla jim, aby teď ležely hezky tiše, že jim uvaří lipový čaj, aby zas byly zdravé a mohly zítra vstát. Pak zatáhla okolo postýlky záclonky, aby jim slunce nesvítilo do očí.

Celý večer myslila neustále na to, co jí student vypravoval. Když se večer chystala do postýlky, musila se ještě podívat za záclony, které visely před okny, kde stály krásné květiny její matky, hyacinty a tulipány. I zašeptala jim zcela tiše: „Však já vím, že půjdete dnes do plesu.“ Ale květiny dělaly, jako by ničemu nerozuměly, a nepohnuly ani lístkem. Avšak Helenka věděla dobře, co se bude dít.

Když vlezla do postele, ležela dlouho a přemýšlela, jak rozkošný asi je pohled na květiny, když tančí v královském zámku.

V noci se probudila. Zdálo se jí o květinách a studentovi, kterého pan rada plísnil, že jí něco namlouvá. V ložnici, v níž Helenka ležela, bylo docela ticho. Noční lampička hořela na stole a její otec a matka spali.

„Zdalipak asi moje květiny leží v Žofinčině postýlce?“ hovořila k sobě. „To bych se ráda podívala!“

Zvedla se trochu a dívala se ke dveřím. Ty byly jen napolo přivřeny a za nimi byly květiny a všechny její hračky.

Jak naslouchala, zdálo se jí, že slyší, jako by někdo v pokoji hrál na piano, ale docela tiše a tak krásně, jak dosud nikdy neslyšela.

„Nyní jistě tančí tam uvnitř všechny květiny,“ řekla si. „Bože, jak bych to ráda viděla!“ Ale netroufala si vstát, neboť by vzbudila otce a matku. Kdyby tak vešly sem! myslila si.

Ale květiny nepřišly a hudba hrála neustále tak krásně. Když to bylo tak rozkošné, nemohla to Helenka již vydržet, slezla z postýlky, šla docela tiše ke dveřím a nahlédla do pokoje. – To vám uviděla skvostné věci!

Uvnitř nebyla žádná noční lampička, ale přece tam bylo docela jasno. Měsíc svítil oknem doprostřed pokoje; bylo tam skoro jako za jasného dne. Všechny hyacinty a tulipány stály ve dvou dlouhých řadách na podlaze; nebyly již v oknech, stály tam jen prázdné květináče. Po podlaze tančily všechny květinčky roztomile kolem dokola, dělaly dlouhý řetěz, a když se otáčely, držely se navzájem za úzké zelené lístky. U klavíru seděla velká lilie, kterou Helenka jistě spatřila v létě. Určitě se totiž pamatovala, že student řekl: „Ne, jak se podobá slečně Karle!“ A tu se mu dali všichni do smíchu. Ale nyní se opravdu také Helence zdálo, že se ta dlouhá nažloutlá květina podobá slečně. Ta si totiž počínala při hře právě tak: brzy nakláněla svůj podlouhlý, žlutý obličej na jednu stranu, brzy na druhou a pokyvovala si k té krásné hudbě přesně v taktu.

Nikdo Helenku nezpozoroval. Vtom spatřila, jak jeden veliký, modrý kosatec vyskočil doprostřed stolku, kde byly hračky, šel přímo k panenčině postýlce a shrnul záclony stranou. Tu ležely churavé květiny, ale hned vstaly a kývaly na ostatní, že chtějí také s nimi tančit. Starý panáček – kuřák, jemuž Helenka kdysi z neopatrnosti ulomila spodní čelist, povstal a poklonil se před krásnými květinami. Ty již naprosto nevypadaly, jako by byly nemocné, i seskočily dolů mezi ostatní a byly velmi veselé.

Vtom něco spadlo se stolu. Helenka se tam podívala; to seskočila pomlázka z vrbového proutí, zdálo se jí, že patří mezi květiny. Byla také velmi roztomilá a na jejím konci seděl voskový panáček, jenž měl na hlavě právě takový široký klobouk, jaký nosil pan rada.

Pomlázka skákala na koncích svých zelených proutků a náramně hlasitě dupala. Tančila totiž polku a ten tanec ostatní květiny nedovedly, neboť byly velmi lehké a nemohly dupat.

Voskový panáček na pomlázce se náhle zvětšoval a prodlužoval, otáčel se a poskakoval přes květiny, volaje docela hlasitě: „Je to ale, takové věci namlouvat dítěti! To je hloupá smyšlenka!“ A tu se podobal voskový panáček úplně panu radovi s širokým kloboukem; vypadal právě tak žlutý a mrzutý. Ale květiny jej tloukly do tenkých nohou, i scvrkl se opět a stal se z něho zase malounký voskový panáček.

To byla podívaná! Helenka se nemohla zdržet smíchu. Pomlázka tančila dál a pan rada musel tančit s ní. Nic mu nepomohlo, že se zvětšoval a prodlužoval nebo se měnil v malého, žlutého voskového panáčka s velkým, černým kloboukem. Tu za něj prosily ostatní květiny, zvláště ty, které ležely v postýlce pro panny, a tak ho pomlázka nechala.

Vtom něco zcela hlasitě zaťukalo uvnitř zásuvky, kde ležela Helenčina panna Žofie s mnohými jinými hračkami. Panáček kuřák běžel na okraj stolku, položil se na břicho, natáhl se a povytáhl trochu zásuvku. I vstala Žofie a rozhlížela se velmi udiveně kolem dokola.

„Tak tady je ples!“ řekla. „Pročpak mi to nikdo neřekl?“

„Chceš tančit se mnou?“ otázal se kuřáček.

„No, toť se ví, ty tak podle toho vypadáš, abych s tebou tančila!“ pravila a obrátila se k němu zády. Potom si sedl kuřáček na zásuvku a myslil si, že přijde některá květinka a vyzve ho. Ale když nepřicházela žádná, kašlal: hm, hm, hm! Ale ani tak žádná nepřišla. Kuřáček tedy tančil docela sám a nebylo to tak zlé.

Když se zdálo, že žádná z květin nevidí Žofinku, seskočila ze zásuvky rovnou na zem s takovým hlukem, že to způsobilo poplach mezi květinami. Všechny se okolo ní sběhly a tázaly se, zdali se neuhodila, a byly k ní všechny velmi laskavé, zvláště ty, které ležely v její postýlce. Ale ona se ani trochu neuhodila a všechny Helenčiny květiny jí děkovaly za krásnou postýlku a srdečně ji laskaly. Pak ji vzaly doprostřed podlahy, kde svítil měsíc, tančily s ní a ostatní květiny udělaly okolo nich kruh. Tu se Žofie rozveselila a pravila, ať si jen nechají její postýlku, že ona ráda bude spát v zásuvce.

Ale květiny pravily: „Děkujeme ti mnohokrát, ale my tak dlouho nemůžeme žít! Zítra budeme již mrtvy. Ale řekni Helence, aby nás pohřbila na zahradě, kde leží kanárek, a my pak opět v létě vyrostem a budeme mnohem krásnější.“

„Ne, vy nesmíte zemřít!“ zvolala Žofinka a líbala květiny. Vtom se otevřely dveře do pokoje a dovnitř vešel tanečním krokem celý zástup spanilých květinek. Helenka nedovedla pochopit, odkud přicházejí; byly to zajisté všechny květiny z královského sadu. Nejprve kráčely dvě nádherné růže a měly malé zlaté korunky; byli to král s královnou. Potom šly nejroztomilejší fialy a karafiáty a zdravily na všechny strany. Šla s nimi také hudba. Velké makové květy a pivoňky vytrubovaly na hrachové lusky, že jim až tváře rudly, modré zvonečky a malé bílé sněženky zvonily, jako by měly na sobě rolničky. Byla to zvláštní hudba. Potom přišlo ještě mnoho jiných květin a všechny spolu tančily, modré fialky a růžové sedmikrásky, kopretiny a konvalinky. A všechny květinčky se vzájemně líbaly; byl to rozkošný pohled!

Nakonec si květiny daly dobrou noc, a tu se vplížila také Helenka do postýlky a snila tu o všem, co spatřila.

Když následujícího jitra vstala, šla hned ke stolku, aby se podívala, jsou-li tu květiny ještě. Shrnula záclonky u postýlky stranou, a tu ležely všechny. Ale byly docela zvadlé; ještě mnohem více nežli včera. Žofie ležela v zásuvce, kam ji Helenka položila, a vypadala náramně ospalá.

„Vzpomeň si, co jsi měla vyřídit!“ řekla Helenka. Ale Žofie vypadala hodně hloupě a neproněsla jediného slova.

„Ale to není od tebe hezké,“ řekla Helenka. „Přece s tebou všechny tančily.“

Potom vzala papírovou krabičku, na níž byli namalováni rozkošní ptáčkové, otevřela ji a vložila do ní mrtvé květiny. „To bude vaše hezounká rakvička,“ pravila, „a až sem přijdou bratránkové, půjdou se mnou pohřbít vás na zahradu, abyste mohly v létě vyrůst a abyste ještě více zkrásněly!“

Helenčini bratránkové byli dva čiperní chlapci a jmenovali se Jan a Josef. Otec jim dal dvě malé pušky a oni je vzali s sebou, aby je ukázali Helence. Vyprávěla jim o ubohých květinách, které zemřely, a potom jim bylo dovoleno pohřbít je.

Oba chlapci šli napřed, pušky na ramenou, a Helenka kráčela za nimi, nesouc mrtvé květiny v hezounké krabičce.

Na zahradě vykopali hrobeček. Helenka nejprve políbila květiny, potom je položila i s krabicí do země a Josef a Jan stříleli nad hrobem z pušek, protože neměli děla.

Konec

Poznámky:

^[1] *hidská* – indická

^[2] *Etna* – sopka na Sicílii

^[3] *Vesuv* – sopka v jižní Itálii, nedaleko města Neapole

^[4] *brslenky* – kožené selské kalhoty

^[5] *dryády* – sluly ve starověkém bájesloví víly, jejichž život úzce souvisel se životem stromů

^[6] *Frederigsberg* je předměstí Kodaně; vyniká výstavností

^[7] *červená vlajka s bílým křížem* – vlajka království dánského

^[8] *Ezop* – nejproslulejší skladatel bajek, Řek, který žil v 6. stol. před n. l.

^[9] *Sokrates* – slavný řecký filozof z 5. stol. před n. l.